

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Disertační práce

**Magie, mystika a liturgie:  
židovská tradice v amuletech pozdní antiky**

Magic, Mysticism and Liturgy:  
Jewish Tradition in Amulets of Late Antiquity

Doktorský studijní program: Teologie

Studijní obor: Judaistika

Školitel:  
doc. Mgr. Jiří Beneš, Th.D.

Autor:  
Mgr. Marek Vinklát

Praha, 2014

**Poděkování:**

Děkuji svému školiteli doc. Mgr. Jiřímu Benešovi, Th.D. za trpělivost a vstřícnost při vedení předkládané dizertační práce. Zároveň děkuji i svému konzultantovi doc. PhDr. Bedřichu Noskovi, CSc. a učiteli ThDr. Jiřímu Gebeltovi, Th.D. za cenné rady a pomoc.

**Čestné prohlášení:**

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci s názvem *Magie, mystika a liturgie: židovská tradice v amuletech pozdní antiky* napsal samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 30. 5. 2014

Marek Vinklát

## OBSAH:

---

<b>1. Úvod</b> .....	8
1.1 Předmět studia a cíle práce .....	8
1.2 Několik slov k překladům .....	11
<b>2. Dějiny bádání o aramejských magických miskách</b> .....	13
2.1 Archeologové a překladatelé .....	13
2.2 Badatelé 20. století .....	17
2.3 Vstup výzkumu do nového tisíciletí .....	23
2.4 Dodatek: sběratelé a zločinci .....	30
<b>3. Střípky počátků židovské mystiky</b> .....	36
3.1 Literatura hechalot .....	36
3.2 Hechalotické motivy v magických miskách .....	37
3.2.1 Bůh jako panovník .....	38
3.2.2 Nebeští dvořané .....	41
3.3 Překlad M123 .....	46
3.4 Překlad M155 .....	51
3.5 Překlad M1 .....	56
3.6 Překlad M6 .....	61
3.7 Překlad M164 .....	66
<b>4. Vliv synagogální liturgie na obsah misek</b> .....	70
4.1 Večerní bohoslužba .....	70
4.2 Modlitba před ulehnutím .....	73
4.3 Ranní bohoslužba .....	76
4.4 Překlad VA 3854 - Šema Jisra'el .....	80
4.5 Překlad M108 - Požehnání za večerním Šema .....	84
4.6 Překlad BM 91765 - Šema al ha-mita .....	85
4.7 Překlad MS 1929/6 - Mišna Zvachim 5,3 .....	86
4.8 Překlad MS 2053/170 - Mišna Zvachim 5,4 .....	87
<b>5. Biblické verše v magických miskách</b> .....	88
5.1 Užívání Bible pro magické účely .....	88
5.2 Mezuzá jako ochranný prostředek .....	90

5.3 Nejstarší doklady targumů z Babylónie .....	93
5.4 Překlad HS 3027 - Text mezuzy .....	101
5.5 Překlad HS 3030 - Targum Onkelos .....	102
5.6 Překlad A 33965 - Targum Jonatan .....	103
<b>6. Legendární a historické postavy .....</b>	<b>104</b>
6.1 Lilit a tři andělé .....	104
6.2 Rabíni divotvůrci .....	107
6.3 Dodatek: odkaz antické látky v moderních amuletech .....	110
6.4 Překlad Heb. 4° 6079 - Andělé ochránci .....	113
6.5 Překlad MS 1927/64 - Rabi Chanina ben Dosa .....	118
6.6 Překlad MS 1928/43 - Rabi Jošua bar Perachia .....	121
6.7 Dodatek 1: 2002/0065 - amulet pro chlapce .....	123
6.8 Dodatek 2: 20179/01 - amulet pro dívku .....	125
<b>7. Závěrečná diskuse .....</b>	<b>126</b>
7.1 Význam magických textů pro bádání .....	126
7.2 Kdo psal aramejské magické misky? .....	128
7.2.1 Dodatek: lékařská věda v miskách .....	129
7.3 Misky na hranici magie a náboženství .....	134
<b>Rejstřík jmen .....</b>	<b>141</b>
<b>Seznam použitých pramenů, literatury a dalších zdrojů .....</b>	<b>143</b>
<b>Seznam příloh .....</b>	<b>152</b>
Příloha A: Gramatické tabulky .....	153
Příloha B: Obrazové přílohy .....	155
<b>Summary .....</b>	<b>157</b>

## SEZNAM ZKRATEK:

---

adj. - přídavné jméno  
akt. - aktivní  
aku. - akuzativní  
aram. - aramejsky  
du. - duál  
f. - femininum  
hebr. - hebrejsky  
imp. - imperativ  
impf. - imperfektum  
inf. - infinitiv  
kon. - koncovka  
m. - masculinum  
mand. - mandejsky  
obr. - obrazová příloha  
os. - osoba  
part. - participium  
pas. - pasivní  
pers. - persky  
pf. - perfektum  
pl. - plurál  
s. - strana  
sg. - singulár  
st. constr. - status constructus  
stol. n. l. - století našeho letopočtu  
subst. - substantivum  
suf. - sufix, přípona  
zájm. - zájmeno

Zkratky biblických knih užívám dle Českého ekumenického překladu.

## Vysvětlivky:

---

### Transliterace hebrejštiny a aramejštiny:

Hebrejská a aramejská slova a názvy děl transliteruji podle pravidel uvedených v publikaci NEWMAN, Ja'akov a Gavri'el SIVAN. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Praha: Sefer, 1992. ISBN 8090089534, s. 9-12.

### Transliterace nesrozumitelných jmen:

Tajná Boží jména a nepřeložitelná jména démonů převádím v českých překladech do latinky podle následující tabulky. Chci totiž pro čtenáře na první pohled zachovat některé konsonanty, které by jinak v běžné transliteraci zapadly.

א	A	ו	U	כ	K	ע	E	ש	Š
ב	B	ז	Z	ל	L	פ	P	ת	T
ג	G	ח	H	מ	M	צ	C		
ד	D	ט	Ṭ	נ	N	ק	Q		
ה	H	י	I	ס	S	ר	R		

### Babylónská vokalizace:

Z technických důvodů nemohu užívat v textu targumů znaky babylónské vokalizace, které byly psány vždy nad písmenem. Při přepisu punktace v targumech proto užívám standardních znaků vokalizace tiberiadské podle následujícího klíče:

Vokál	Punktace babylónská	Punktace tiberiadská
<i>kamac</i>	◀	◌̣
<i>patach</i> či <i>segol</i>	↘	◌̣ či ◌̣
<i>cere</i>	..	◌̣
<i>chirik</i>	.	◌̣
<i>cholem</i>	:	◌̣ či ◌̣
<i>kubuc</i> či <i>šuruk</i>	'	◌̣ či ◌̣
<i>šva</i>	-	◌̣

# 1. ÚVOD:

---

Období pozdní antiky<sup>1</sup> (3. – 8. stol. n. l.) se vyznačovalo odklonem od veřejných rituálů, tíhnutím k mysterijním kultům a k soukromé praxi. Od konce doby helénismu, kdy se lidé stávali občany daleko větších státních útvarů, se totiž začala rozpadat autorita tradičních společenských systémů, včetně náboženských institucí.<sup>2</sup> Jednotlivec tak měl možnost začít hledat požehnání a moc na vlastní pěst v rituálech „magické“ povahy, jak tomu podle britské kulturní antropoložky **Mary Douglasové** bývá v období nejasných hranic společnosti.<sup>3</sup> V Mezopotámii<sup>4</sup> téže doby tomu nebylo jinak, což dosvědčují i podivuhodné hliněné artefakty nalézané během archeologických výprav v 19. a ve 20. století. Jejich následné studium ukázalo, že se jedná o amulety, kterým současná věda přezdívá jako psané misky, zaklínací misky či magické misky. Předložená dizertační práce je první českou obsáhlejší sondou do textů těchto amuletů a zaměřuje se na jejich židovské aramejské exempláře.

## 1.1 Předmět studia a cíle práce

Aramejské magické misky jsou hliněné nádoby s průměrem 10 až 40 cm vytvořené na hrnčířském kruhu. Dovnitř misek byla vpisována inkoustem zaříkávání v klasickém aramejském kvadrátním písmu. U většiny z nich se text vine od středu ke krajům, kde při větší délce může „přetéci“ přes okraj a pokračovat na vnější straně. Magické misky také bývají doplněny i ilustracemi nejrůznějších démonů, zvířat a postav (obr. 1, 2 a 3). Vedle misek psaných v kvadrátním písmu byly nalezeny i misky psané v lineárním písmu mandejském a v písmu syrském.<sup>5</sup> V této práci se však chci soustředit na misky psané

---

<sup>1</sup> Pozdní antiku chápu podle irského historika Petera Roberta Lamonta Browna, jenž ji definuje jako období mezi roky 250 a 800 n. l. (BOWERSOCK, G. W., P.R.L. BROWN a O. GRABAR, O., eds. *Interpreting Late Antiquity: Essays on the Postclassical World*. London: Harvard University Press, 2001. ISBN 0674005988, s. ix).

<sup>2</sup> MEYER, Marvin. *Ancient Christian Magic: Coptic texts of ritual power*. New Jersey: Princeton University Press, 1999. ISBN 0691004587, s. 6.

<sup>3</sup> DOUGLAS, Mary. *Natural Symbols: Explorations in Cosmology*. London: Routledge, 2003. ISBN 9780415138253, s. 128.

<sup>4</sup> Řecké slovo Μεσοποταμία („meziříčí“) i jeho aramejský ekvivalent בין נהרין odkazují na území mezi Eufratem a Tigridem v dnešním Iráku, na severovýchodní Sýrii a na jižní Turecko.

<sup>5</sup> Dialekty všech takovýchto misek jsou takřka k nerozeznání. K mandejským miskám viz VINKLÁT, Marek. Výzkum mandejských preklasických textů od počátků po současnost. *Theologická revue*, 2012, roč. 83, č. 3, s. 340-357. Zda-li syrské misky užívala komunita křesťanů je otázkou. Blíže viz VINKLÁT, Marek. "Křesťanské" mezopotámské magické texty pozdní antiky. In: BADURA, Ján, Adriána BIELA a Richard



pouze aramejským kvadrátním písmem, u nichž lze oprávněně předpokládat, že byly užívány a vytvářeny Židy. Jak uvidíme v dalších kapitolách, mnohé z nich totiž obsahují materiál, který je pro židovskou tradici ústřední a charakteristický. Tento jev nemůžeme pozorovat u misek ostatních náboženských a etnických skupin, kde se úryvky z jejich náboženských textů zatím neprokázaly.

Z textů aramejských magických misek se můžeme dozvědět, jaké označení pro tyto nálezy jejich autoři používali. Častým termínem je pochopitelně קמיע, který máme dochovaný na pěti místech našeho korpusu (M123,1; M155,1 a 9; M1,3 a M108,2) a který je doložen i v babylónském Talmudu, především ve známé diskusi o amuletech (Šabat 61a-62a). Jeho kořen קמע (a také קמט) má význam přivazovat, vázat, svazovat, mačkat. Pojem קמיע bychom tedy mohli vyložit jako něco, co si člověk na sebe uvazuje, tedy jakýsi přívěsek. Ostatně i latinský pojem *amuletum* je odvozen od arabského *hamalet*, což je opět označení pro zavěšenou věc.<sup>6</sup> Zde je však na místě připomenout, že aramejské magické misky si k sobě klienti nepřivazovali, ale zakopávali je pod zem. Misky byly ovšem označovány jako קמיע čistě proto, že plnily ochrannou funkci amuletu a texty jejich zařikávání nejsou nepodobné textům amuletů, které se skutečně přivazovaly. Svou podobu a tvar však aramejské magické misky reflektují, a i v našem výběru misek nalézáme jejich správné označení: כוס (miska, pohár).<sup>7</sup>

Jak zmiňuje babylónský Talmud v traktátu Šabat 66b, v žádném amuletu nesmí chybět jméno klienta a jeho matky: „Řekl Abaje: ‚Matka mi říkala: »Každé zařikávání (musí být) se jménem matky a všechny (amulety musí být) přivázané nalevo.«“<sup>8</sup> Jedině tak může být zařikávání přesně zacíleno. Naše misky také obsahují vždy jméno klienta ve vztahu k matce. Někdy jsou zmíněni i rodinní příslušníci klienta, které spolu se svým zdravím a majetkem chce také zabezpečit. Díky těmto informacím můžeme rekonstruovat i rodokmeny příslušných domácností. Sociologům starověku tak mohou aramejské magické misky posloužit jistě zajímavými statistickými údaji. Miska M6 nám tak na řádcích 4 až 6 dochovala informace o třech generacích jedné rodiny. V tabulce níže je pro příklad sestaven její rodokmen, kde jsou mužští příslušníci zvýrazněni podtržením.

---

SCHÖN. *Jednota v mnohosti*. Bratislava: Evanjelická bohoslovecká fakulta, 2012. ISBN 9788088827436, s. 70-84.

<sup>6</sup> SKEMER, Don C. *Binding words: textual amulets in the middle ages*. University Park: Pennsylvania State University Press, 2006. ISBN 0271027231, s. 6.

<sup>7</sup> M6,2.

<sup>8</sup> Šabat 66b: אמר אביי אמרה לי אם כל מנייני בשמא דאימא וכל קטרי בשמאלא

**babičky:** Machanduk Šišin  
**manželé:** Šabanag + Bamaj  
**děti:** Marka Čacharbukt Bacharaj Jazdankust Široj Karkoj Šahristan

Vedle jmen klientů se v miskách objevují i nejrůznější jména démonů, někdy také se jmény svých rodičů. Opět se jedná o snahu zaměřit se zaříkáváním přesně na konkrétní problém. Takovýto rodokmen démonů obsahuje i stručné zaříkávání v traktátu Šabat 67a babylónského Talmudu: „Proti démonu řekneme toto: ‚Byl jsi uzavřen, uzavřen jsi byl. Jsi proklet, zlomen a vyhnán, syne slizu, syne špíny, syne bahna, jako Šamgaz, Merigaz a Istemaj.‘“<sup>9</sup> Je velmi překvapivé, že právě část této formule nalezneme i v jedné z magických misek: „Jsi proklet a vyhnán, syne slizu, syne špíny.“<sup>10</sup> Shoda ukazuje, že autoři misek buď znali příslušnou pasáž Talmudu ještě v době jeho kompilace, či misky i Talmud vychází z jakési třetí tradice, což se mi jeví jako pravděpodobnější varianta. Ohledně společného materiálu Talmudu a aramejských misek toho nebylo, bohužel, mnoho napsáno.<sup>11</sup> Samozřejmě, že během práce s různými miskami si badatelé správně všimli shod s rabínskou literaturou, synagogální liturgií a s texty hechalot, avšak výsledky jejich výzkumu jsou roztroušeny v nepřehledném množství publikací, které jsou často i velmi špatně dostupné. Účelem této dizertační práce je tak především systematizovat a utřídit tyto důležité misky, srovnat s texty normativními, poskytnout českému čtenáři jejich překlady a položit základy dalšímu českému bádání na poli aramejských magických misek a židovské magické literatury vůbec. Dalším cílem, který jsem si během bádání položil, bylo ozřejmit, kdo mohl stát za vytvářením těchto amuletů. Zároveň chci také poukázat na fakt, že magie, která bývá často badateli odmítána jako nedůležitá a okrajová záležitost, je součástí náboženské tradice, či by od náboženství nemusela být odlišována vůbec. V samotném závěru práce proto zmíním přístupy předních etnologů a religionistů k magii jako takové a pokusím se jejich teorie jen stručně uplatnit na námi zkoumanou oblast magických misek. Jak jsem tyto doklady vybíral a překládal, osvětlím již nyní v následujících odstavcích.

<sup>9</sup> Šabat 67a: לשידא לימא הכי הוית דפקיק דפקיק הוית ליטא תבור ומשומת בר טיט בר טמא בר טינא כשמגו מריגז ואיסטמאי.

<sup>10</sup> HS 3016,6-7: לית ומשמת בר טיט בר טמא. (MÜLLER-KESSLER, Christa. *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung, Jena, und weitere Nippur-Texte anderer Sammlungen*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2005. ISBN 9783447050593, s. 42) Misku jsem však jinak pro cekovou nedůležitost do této práce nezařadil.

<sup>11</sup> ISBELL, Charles D. *Corpus of the Aramaic Incantation Bowls*. Missoula: Society of Biblical Literature and Scholars Press, 1975, s. 7.

## 1.2 Několik slov k překladům:

V předkládané práci je přeloženo a analyzováno celkem šestnáct magických misek, které jsou ještě doplněny dvěma moderními amulety ze Židovského muzea v Praze. Misky jsem vybíral z velkého množství dostupných publikací tak, aby obsahovaly pokud možno co nejvíce z židovské tradice. V miskách často užívanou hebrejskou Bibli částečně opomím, jelikož analýza takovýchto magických misek by vystačila na další podobnou publikaci. Zaměřil jsem se tedy na misky obsahující prvky mystiky hechalot, rabínské literatury, synagogální liturgie, targumů a historických a legendárních témat. To se ostatně odráží i v samotné struktuře práce a v názvech kapitol.

U každého překládaného předmětu, který prošel tímto výběrem, je vždy uvedeno příslušné identifikační číslo a sbírka, v níž je uložen. V některých případech je uveden také nálezcce misky, místo a rok nálezů. Každý překlad také obsahuje citaci publikace, v nichž byl publikován předchozí překlad misky s originálním aramejským textem, jehož přepis je k mým překladům připojen po levé straně. Přepisují klasickým kvadrátním písmem, které je ostatně užito i v samotných miskách a mezi přepisem a překladem jsou uvedena čísla řádků, které přebírám z původních publikací. Hranaté závorky zde vymezují špatně čitelný či poškozený text, např. [כבוד]ה. Tečkami vyjadřuji místo, které pro velké poškození nelze nikterak rekonstruovat, např. [אמן אמן .....]. V magických miskách se také můžeme setkat s podtrženým textem, ten zvýrazňuji rovněž podtržením, např. קדוש. To však neplatí pro text srovnávaný v tabulkách v jednotlivých kapitolách. Zde podtržení označuje shody nebo naopak odchylky srovnávaných textů, jak vždy na patřičných místech uvádím. Aramejský text v miskách, který byl písařem dodatečně vepsán nad řádek, je označen pomocí stříšek, např. מִלְּהֵלֶּה. Do špičatých závorek je umístěn text, který byl písařem opomenut a který bylo možné rekonstruovat z duplicitní misky (pouze případ M123). V přepisu moderních amuletů ze Židovského muzea v Praze označuji čísla v kulatých závorkách řádky, např. (5). Kulaté závorky zde užívám také na místech, kde je užívá originální hebrejský a jidiš text.

České překlady jsou v případě misek po pravé straně. Do kulatých závorek zde vkládám slova důležitá pro snadnější pochopení textu. Klasickým latinským výrazem (*sic*) sděluji, že předešlé slovo je chybou písaře. Biblické verše jsou v překladech v uvozovkách a jsou zvýrazněny kurzívou. Na jejich konci je vždy uveden odkaz na příslušný verš, např. (Nu 6,24-26). Překlady targumických veršů a Mišny vepsané v miskách jsou pak pouze v uvozovkách. Jména klientů a dalších bytostí v miskách ze stylistických

důvodů skloňuji, např. „Zaklínám vás, aby jste se nepřiblížili k Šabanagovi, synovi Machanduky.“ Samotné kapitoly také nabízí překlady z nejrůznějších rabínských textů, především z babylónského Talmudu. Tyto úryvky jsou doplněny v poznámce pod čarou původním hebrejským či aramejským textem, který je převzat z dnes obecně užívaných edicí. Pro babylónský Talmud byla užita Schottensteinova vydání,<sup>12</sup> pro jeruzalémský Talmud tradiční edice z Vilny<sup>13</sup> a pro Mišnu pak *Artscroll Mishnah Series*.<sup>14</sup> Pokud užívám biblického hebrejského textu (např. v komparacích), cituji jej podle *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (BHS).<sup>15</sup>

U překladů jsem užil relevantní jazykovědné slovníky a publikace. Jsou jimi slovníky palestinské i babylónské aramejštiny od **Michaela Sokoloffa**,<sup>16</sup> řadou let osvědčené dílo **Marcuse Jastrowa**<sup>17</sup> a také slovník mandejštiny, která je jazyku misek velmi příbuzná.<sup>18</sup> Praktická gramatika **Bedřicha Noska** velmi dobře posloužila pro kontrolu a určování slovních druhů a slovesných tvarů.<sup>19</sup> Uvedená díla jsem použil pro gramatické rozборы ve slovní zásobě umístěné pod překlady a také pro tabulky v Příloze A. Slova, která se vyskytovala v předchozích miskách se snažím neopakovat ve slovní zásobě misek dalších. Slovní zásoba se tak od misky k misce krátí. Neuvádím také gramatické rozборы hebrejských veršů Bible, jelikož se soustředím především na aramejštinu magických misek a také proto, že hebrejská Bible je po jazykové stránce již velmi dobře analyzována. Překlady biblických veršů jsou však mé vlastní. Z podobných důvodů se podrobně nevěnuji gramatice hebrejských veršů Mišny, aramejských veršů targumů a obou Talmudů.

---

<sup>12</sup> SCHERMAN, Nosson a Hersh GOLDWURM, eds. *Talmud Bavli: The Schottenstein Edition. The Gemara: The Classic Vilna Edition with an annotated interpretative elucidation, as an aid to Talmud study*. New York: Mesora Publications, Ltd. 1990-2005.

<sup>13</sup> Zde pouze traktát Pe'a: *Talmud jerušalmi - seder Zeraim: Berachot, Pea*. Petach Tikva: Jechiel Barlev, 1999-2000.

<sup>14</sup> SCHERMAN, Nosson a Meir ZLOTOWITZ, eds. *The Mishnah: A New Translation with an Anthologized Commentary*. New York: Mesora Publications, Ltd. 1988-2011.

<sup>15</sup> KITTEL, Rudolf, Karl ELLIGER, Wilhelm RUDOLPH, Gérard Emmanuel WEIL a Adrian SCHENKER, eds. *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 9783438052193.

<sup>16</sup> SOKOLOFF, Michael. *A Dictionary of Jewish Palestinian Aramaic of the Byzantine Period*. Ramat-Gan: Bar Ilan University Press, 2002. ISBN 9652261017. SOKOLOFF, Michael. *A Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic of the Talmudic and Geonic Periods*, Ramat-Gan: Bar Ilan University Press, 2002. ISBN 9652262609.

<sup>17</sup> JASTROW, Marcus. *Dictionary of Targumim, Talmud and Midrashic Literature*. Peabody: Hendrixon Publishers, 2005. ISBN 9781565638600.

<sup>18</sup> DROWER, Ethel Stefana a Rudolf MACUCH. *A Mandaic Dictionary*. Oxford: Clarendon Press, 1963.

<sup>19</sup> NOSEK, Bedřich. *Aramejština babylónského Talmudu. Praktická gramatika*. Praha: Karolinum, 2001, 279 s. ISBN 80-246-0079-x.

## 2. DĚJINY BĀDÁNÍ O ARAMEJSKÝCH MAGICKÝCH MISKÁCH

---

Během necelých dvou set let studia aramejských magických misek se pohled na tyto úchvatné předměty několikrát změnil. Jak následující kapitola ukáže, diskutovalo se o jejich účelu, stáří i původu a s postupem času se mnoho nejasností podařilo alespoň částečně vysvětlit. Od teorie vodní magie a hydromancie se přes teorii pasti na démony přešlo k teorii ochranné bariéry. Datace misek se od 3. stol. př. n. l. posunula díky archeologickým metodám až do pozdní antiky, kdy se magické misky začaly z ničeho nic používat a pak stejně záhadně začaly mizet z povrchu zemského. Na řádcích níže chci představit badatele, kteří v dějinách bádání o aramejských miskách hráli významnou roli a také početné publikace minulosti i současnosti, z nichž jsem při psaní této práce vycházel. Na konci kapitoly přikládám dodatek, který upozorňuje na stinnou stránku obchodu se starožitnostmi a zkoumání pravděpodobně ilegálně nabytých předmětů, bez něhož by však mnoho důležitých dokladů stále nespátrilo světlo světa.

### 2.1 Archeologové a překladatelé

Na samém počátku výzkumu aramejských magických misek nestojí nikdo jiný, než klínopisec a archeolog sir **Austen Henry Layard**. V rozsáhlém díle *Discoveries in the Ruins of Nineveh and Babylon* z roku 1853 popisuje své výpravy a výkopové práce v Mezopotámii. Právě zde se podrobněji věnuje pěti miskám, které byly pod jeho vedením nalezeny na pahorku Amrán v roce 1851 a nejstarší datuje již do 3. stol. př. n. l.<sup>20</sup> Zmiňuje rovněž dvě misky od Claude Scotta Steuarta a osm misek od sira Henryho Rawlinsona, které Britské muzeum již dříve vlastnilo.<sup>21</sup> Zcela prvního, a tedy i velmi nelehkého překladu magických misek obecně, se zhostil hebraista Britského muzea **Thomas Ellis**. V pojednávané monografii tak nalezneme jeho přepisy a překlady pěti Layardových misek a jedné syrské misky Steuartovy.<sup>22</sup> Ačkoliv byla v budoucnu Ellisova práce často podrobována kritice, bezesporu položil výzkumu magických misek důstojné základy. Podle obsahu přisoudil Ellis miskám židovský původ a také započal mnoho let

---

<sup>20</sup> LAYARD, Austen, H. *Discoveries in the ruins of Nineveh and Babylon; with travels in Armenia, Kurdistan and the desert: being the result of a second expedition undertaken for the Trustees of the British Museum*. New York: G. P. Putnam and Co., 1853, s. 525.

<sup>21</sup> LAYARD. *Discoveries in the ruins of Nineveh and Babylon*, s. 509.

<sup>22</sup> LAYARD. *Discoveries in the ruins of Nineveh and Babylon*, s. 512-522.

trvající diskusi o jejich účelu. Na základě tehdejší léčitelské praxe na Předním východě nabídl teorii, že do popsané misky byla nalita voda, která do sebe nasála magickou sílu zaříkávání a následně pak byla pacientem vypita.<sup>23</sup> Layarda však toto vysvětlení neuspokojilo a ihned se proti němu postavil. Zastával totiž názor, že voda by inkoust z hliněné misky smyla a nezanechala by texty v tak dobrém stavu, v jakém byly nalezeny. Namísto Ellisovy hypotézy nabídl Layard alternativní. Jelikož byly misky nalezeny na pahorcích, které sloužily k pohřbívání, jedná se podle něj o amulety pochované s mrtvými či o předměty užívané při pohřebních rituálech.<sup>24</sup> Layard se také pokouší některé misky datovat do 2. či 3. století před n. l. a jiné pak do 5. století n. l.<sup>25</sup>

Díky Layardově publikaci se o magické misky začali zajímat další badatelé. Již dva roky po jejím vydání přichází německý orientalista **Moritz Abraham Levy** se svými opravami Ellisova čtení<sup>26</sup> a s hypotézou, že misky měly chránit domácnosti před zlými duchy<sup>27</sup> a podle písma a jazyka zařadil misky do 7. století n. l.<sup>28</sup> Roku 1873 se pak pokusil přeložit jednu aramejskou misku z Britského muzea britský arabista a duchovní **John Medows Rodwell**. Misky tohoto druhu podle něj sloužily k očištným rituálům a k věštění (po vzoru Josefova poháru z Gn 44,5) a ne k pití, neboť okraj misek je příliš tlustý.<sup>29</sup> Jelikož nebyl Rodwellův překlad moc zdařilý, ujal se stejné misky o čtyři léta později i francouzský orientalista **Joseph Halévy**. Z nového překladu zjistil, že obsah misky napovídá spíše ochrannému účelu, než léčitelskému, a přiklání se k Levyho teorii, podle níž měly misky sloužit k ochraně celých rodin před démony a nemocemi.<sup>30</sup> Na základě jazykových analýz, které zahrnují domnělé arabismy, pak datuje Halévy misku do 9. století n. l.<sup>31</sup> Ruský orientalista **Daniel Chwolson** poopravil ve svém *Corpus Inscriptionum Hebraicarum* z roku 1882 překlady tří Layardových misek i překlad misky

---

<sup>23</sup> LAYARD. *Discoveries in the ruins of Nineveh and Babylon*, s. 511.

<sup>24</sup> LAYARD. *Discoveries in the ruins of Nineveh and Babylon*, s. 526.

<sup>25</sup> LAYARD. *Discoveries in the ruins of Nineveh and Babylon*, s. 525.

<sup>26</sup> LEVY, M. A. Ueber die von Layard aufgefundenen chaldäischen Inschriften auf Topfgefäßen : Ein Beitrag zur hebräischen Paläographie und zur Religionsgeschichte. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. 1855, sv. 9, s. 468-470 a 481-491.

<sup>27</sup> LEVY, Ueber die von Layard aufgefundenen chaldäischen Inschriften auf Topfgefäßen, s. 471 a také LEVY, M. A. Epigraphische Beiträge zur Geschichte der Juden. In: *Jahrbuch für die Geschichte der Juden und des Judenthums*, sv. 2. Leipzig: Oskar Leiner, 1861, s. 267.

<sup>28</sup> LEVY, Ueber die von Layard aufgefundenen chaldäischen Inschriften auf Topfgefäßen, s. 477-478.

<sup>29</sup> RODWELL, J. M. Remarks upon a Terra-Cotta Vase. In: *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, sv. 2. London: Longmans, Green, Reader and Dyer, 1873, s. 114-116.

<sup>30</sup> HALÉVY, M. Observation sur un vase judéo-babylonien du British Museum. *Comptes-rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*. 1877, r. 21, č. 3, s. 288-289.

<sup>31</sup> HALÉVY. Observation sur un vase judéo-babylonien du British Museum, s. 292.

Rodwellovy. Samozřejmě vycházel i z překladů výše zmíněných badatelů.<sup>32</sup> Funkci misek vidí podobně jako Lévy a Halévy, tedy ochrannou. Na přesnou dataci misek Chwolson rezignuje a s úsměvem hledá za Lévyho a Halévyho datacemi „zázračné věštecké schopnosti, kterými ovšem sám není nadán.“<sup>33</sup> S pomocí paleografických metod však došel k závěru, že misky mohly být vytvořeny již ve 4. či 5. století n. l.<sup>34</sup> Do té doby zcela neznámou aramejskou misku představil francouzský semitista **Henri Hyvernát** v roce 1885. Jednalo se o exponát ze sbírky holandského šlechtice Tinca Martina Lycklama à Nijeholta, který založil Musée de la Castre ve francouzském Cannes a misku do tohoto muzea umístil. Tu našel roku 1867 u města Hilla, poblíž míst, kde misky našel i Layard.<sup>35</sup> Hyvernát misku přepisuje, překládá<sup>36</sup> a datuje ji (stejně jako Lévy) do 7. století n. l.<sup>37</sup> Jako první však označil misky za pasti na démony, které fungují podobně jako láhev, v níž je uvězněn džin z *Pohádek tisíce a jedné noci*.<sup>38</sup>

Francouzský překladatel Talmudu, **Moise Schwab**, se v roce 1882 začal věnovat také aramejským magickým miskám. V pěti různých publikacích přeložil celkem šestnáct misek, z toho deset jich bylo přeloženo zcela poprvé. Schwab nejprve roku 1882 publikuje jednu misku z Národní knihovny v Paříži<sup>39</sup> a posléze další novou aramejskou misku z Louvru roku 1886.<sup>40</sup> Následně začíná Schwab misky označovat písmeny a v jediné studii překládá roku 1890 misku sedm (A, B, C, D, E, H, I). Tři již známé misky Ellisovy (A, B, D), misku Rodwellovu (C), misku, kterou již Schwab publikoval roku 1882 (E), nově pouze misku z Britského muzea (H) a misku z Louvru, jež jím byla publikována již roku 1886 (I).<sup>41</sup> Ve stejném periodiku vydal Schwab v roce 1891 sedm do té doby

---

<sup>32</sup> CHWOLSON, D. *Corpus inscriptionum hebraicarum, enthaltend Grabschriften aus der Krim und andere Grab- und Inschriften in alter hebräischer Quadratschrift, sowie auch Schriftproben aus Handschriften vom IX.-XV. Jahrhundert*. St. Petersburg: H. Schmitzdorff, 1882, s. 103-120.

<sup>33</sup> CHWOLSON. *Corpus inscriptionum hebraicarum*, s. 104.

<sup>34</sup> CHWOLSON. *Corpus inscriptionum hebraicarum*, s. 120.

<sup>35</sup> HYVERNAT, H. Sur un vase judéo-babylonien du musée Lycklama de Cannes (Provence). *Zeitschrift für Keilschriftforschung*, sv. 2. Leipzig: Otto Schulze, 1885, s. 115.

<sup>36</sup> HYVERNAT. Sur un vase judéo-babylonien du musée Lycklama de Cannes (Provence), s. 115-117.

<sup>37</sup> HYVERNAT. Sur un vase judéo-babylonien du musée Lycklama de Cannes (Provence), s. 141.

<sup>38</sup> HYVERNAT. Sur un vase judéo-babylonien du musée Lycklama de Cannes (Provence), s. 138.

<sup>39</sup> SCHWAB, M. a Ern. BABELON. Un vase judéo-chaldéen de la Bibliothèque nationale. *Revue des études juives*, 1882, sv. 4, s. 165-172.

<sup>40</sup> SCHWAB, M. Une coupe d'incantation. *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*, 1886, sv. 1, s. 117-119.

<sup>41</sup> SCHWAB, M. Les coupes magiques et l'hydromancie dans l'antiquité orientale. *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*, 1890, sv. 7, s. 299-336. Jedná se o Ellisovy misky č. 1, 3 (na straně 306 ji Schwab uvádí chybně jako č. 2) a 5. Schwab navíc v alfabetském označení učinil mírný zmatek, jelikož misky F a G jsou publikovány až v roce 1892, novější arabská miska J je pouze krátce popsána a pod K popisuje Schwab obecně židovské papírové amulety z 19. století. O dvou miskách E a I navíc vůbec nezmiňuje, že jím již vydány byly (MONTGOMERY, James A. *Aramaic Incantation Texts from Nippur*, Philadelphia: The University Museum, 1913, s. 19).

nepřeložených misek (L, M, N, O, P, Q, R). Jedna miska (L) pochází z Musée de la Castre, jež je ovšem jiná, než ta, kterou přeložil Hyvernat. Jedna další je z Louvru (M) a tři misky ze sbírky francouzského archeologa Marcela-Augusta Dieulafoye, které roku 1885 přivezl ze Sús (N, O, P). Schwab zde také přeložil jednu misku z Musée de Winterthur ve Švýcarsku (Q) a také ještě další misku z Národní knihovny v Paříži (R).<sup>42</sup> Dvě misky z Louvru (F a G), které byly ve studii z roku 1890 pouze zmíněny, byly vydány až v roce 1892.<sup>43</sup> Ačkoliv Moise Schwab jako první přeložil takto obsáhlou sérii misek, mají k jeho práci pozdější badatelé výhrady. Jedná se především o Schwabovu teorii, že misky měly sloužit k hydromantickým účelům. Ve skutečnosti však texty misek k věštění z vody neodkazují a Schwab svou domněnku založil pouze na špatném přečtení misek a na nepřesných překladech.<sup>44</sup> Jeden ze Schwabových kritiků, švédský judaista **Josef Wohlstein**, vydává dvoudílnou studii (1893 a 1894),<sup>45</sup> kde překládá pět nových misek z Královského muzea v Berlíně. Jakožto rabín nachází u misek mnohé paralely s babylónským Talmudem a dokazuje, že jejich tvůrci byli zaručeně Židé. V závislosti na Talmudu pak misky datuje do 7. stol. n. l.<sup>46</sup> A pro určité výrazy a velký počet andělských jmen vidí Wohlstein původ magických misek u Mandejců.<sup>47</sup> Wohlstein rovněž popisuje magické misky jako předstupeň židovské mystiky, která má podle něj mnoho společného s mandejským náboženstvím.<sup>48</sup> Velmi zdařile popsal obsah misek jako: „zaříkání a kletby proti démonům a zlým duchům, kteří šíří nemoci či různé choroby v těle i v domácnosti.“<sup>49</sup> Ve stejné publikaci, v níž vyšla poslední část Wohlsteinovy studie, vydal německý semitista **Siegmund Fraenkel** připomínky k jeho překladům

---

<sup>42</sup> SCHWAB, M. Coupes à inscriptions magique. *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*, 1891, sv. 8, s. 583-595. Blíže k Dieulafoyově výpravě v MÉNANT, J. D. *The French Expedition to Susiana. The American Journal of Archaeology and of the History of the Fine Arts*, 1887, sv. 3, s. 87-93.

<sup>43</sup> SCHWAB, M. Deux vases judéo-babyloniens. *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*, 1892, sv. 2, s. 136-142.

<sup>44</sup> MONTGOMERY. *Aramaic Incantation Texts from Nippur*, s. 25. WOHLSTEIN, Jos. Ueber einige aramäische Inschriften auf Thongefässen des Königlichen Museums zu Berlin. *Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete*, 1893, sv. 8, s. 315-316. ISBELL, Charles D. *Corpus of the Aramaic Incantation Bowls*. Missoula: Society of Biblical Literature and Scholars Press, 1975, s. 10-11.

<sup>45</sup> WOHLSTEIN. Ueber einige aramäische Inschriften auf Thongefässen, s. 313-340 a WOHLSTEIN, Jos. Ueber einige aramäische Inschriften auf Thongefässen des Königlichen Museums zu Berlin. *Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete*, 1894, sv. 9, s. 11-41.

<sup>46</sup> WOHLSTEIN. Ueber einige aramäische Inschriften auf Thongefässen, s. 316-318.

<sup>47</sup> WOHLSTEIN. Ueber einige aramäische Inschriften auf Thongefässen, s. 320.

<sup>48</sup> WOHLSTEIN. Ueber einige aramäische Inschriften auf Thongefässen, s. 322-324.

<sup>49</sup> WOHLSTEIN. Ueber einige aramäische Inschriften auf Thongefässen, s. 313.



a opravy čtení.<sup>50</sup> Wohlsteinovu práci rovněž reflektoval i **Rudolf Stübe** v knize *Jüdisch-Babylonische Zaubertexte*,<sup>51</sup> kde nově přeložil Wohlsteinův druhý text.<sup>52</sup>

## 2.2 Badatelé 20. století

Na přelomu devatenáctého a dvacátého století vychází jedny z posledních archeologických cestopisů, které popisují objevy aramejských magických misek z první ruky. Layardův žák, syrský křesťan **Hormuzd Rassam** tak letmo hovoří o miskách ve své knize z roku 1897,<sup>53</sup> kdy vyšla dvoudílná monografie také americkému biblistovi **Johnu Punnettu Petersovi**. Ten dokládá, že téměř v každém domě židovského osídlení ze 7. století v Nippuru byla nalezena magická miska a přikládá také překlad jedné z nich, který pořídil americký semitista **Richard James Horatio Gottheil**.<sup>54</sup> Jediná publikovaná fotografie blíže neurčených magických misek (obr. 4) přímo v místě byla pořízena právě během Petersovy expedice do Nippuru v letech 1888 a 1889.<sup>55</sup> Petersův rival **Hermann Volrath Hilprecht** popisuje tutéž výpravu do Nippuru ve vlastní knize a přikládá fotografii dvou misek (obr. 1). Sám se domnívá, že misky měly sloužit k ochraně domácností před démony.<sup>56</sup> Jednu z jeho misek (obr. 2) uložených v muzeu Filadelfské univerzity pak spolu se dvěma fotografiemi publikoval roku 1909 švédský orientalista **David Wilhelm Myhrman**.<sup>57</sup>

O čtyři roky později vydal americký semitista **James Alan Montgomery** zásadní dílo pro studium aramejských magických misek.<sup>58</sup> V knize *Aramaic Incantation Texts from*

---

<sup>50</sup> FRAENKEL, S. Zu den Zauberschalen des Königlichen Museums in Berlin. *Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete*, 1894, sv. 9, s. 308-309.

<sup>51</sup> STÜBE, R. *Jüdisch-babylonische Zaubertexte*. Halle an der Saale: J. Krause 1895.

<sup>52</sup> MONTGOMERY. *Aramaic Incantation Texts from Nippur*, s. 20.

<sup>53</sup> RASSAM, Hormuzd. *Asshur and the Land of Nimrod: Being an Account of the Discoveries Made in the Ancient Ruins of Nineveh, Asshur, Sepharvaim, Calah, Babylon, Borsippa, Cuthah, and Van, Including a Narrative of Different Journeys in Mesopotamia, Assyria, Asia Minor, and Koordistan*. Cincinnati: Curts & Jennings, 1897, s. 411.

<sup>54</sup> PETERS, John Punnett. *Nippur or Explorations and adventures on the Euphrates: The Narrative of the University of Pennsylvania Expedition to Babylonia in the Years 1888-1890*, sv. 2. New York: G. P. Putnam's Sons, 1897, s. 182-183.

<sup>55</sup> HILPRECHT, H. V. *Explorations in Bible Lands During the 19th Century*. Philadelphia: A. J. Holman and Company, 1903, s. 448. A také v jeho knize německé: HILPRECHT, H. V. *Die Ausgrabungen der Universität von Pennsylvania im Bêl-Tempel zu Nippur: ein Vortrag*. Leipzig : J.C. Hinrichs, 1903, s. 19. Na s. 41 je v publikaci vyobrazena také jedna miska (obr. 3), která byla publikována až roku 2005 v MÜLLER-KESSLER, Christa. *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung, Jena, und weitere Nippur-Texte anderer Sammlungen*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2005. ISBN 9783447050593, s. 18. Stejná fotografie je zde na s. 208. Podle popisků je dnes uložena v Istanbulsém muzeu.

<sup>56</sup> HILPRECHT. *Explorations in Bible Lands During the 19th Century*, s. 447-448.

<sup>57</sup> MYHRMAN, David W. An aramaic incantation text from Nippur. *Le Monde Oriental*, 1907-1908, sv. 2, s. 207-219.

<sup>58</sup> MONTGOMERY. *Aramaic Incantation Texts from Nippur*.

*Nippur* publikoval z Hilprechtovy sbírky celkem třicet aramejských misek (včetně misky Myhrmanovy), sedm syrských misek a tři misky mandejské. Ke čtyřicítce magických textů přidal Montgomery také velmi rozsáhlou a přínosnou úvodní studii. Uvádí, že datovat magické misky můžeme skutečně pouze podle archeologického kontextu, nikoliv podle písma, jelikož to se může jednoduše lišit v rukopise a nejedná se tedy nutně o datovatelnou vývojovou fázi.<sup>59</sup> Ohledně významu misek rozvíjí Montgomery Hyvernatovu teorii pasti na démony. Všimá si totiž, že některé misky pro jednoho klienta byly nalezeny ve více kopiích a mohly tak vytvářet čtveřice, které by formovaly kolem domu ochrannou bariéru.<sup>60</sup> Izraelský semitista **Jacob Nahum Epstein** zareagoval roku 1921 na uvedenou práci dvoudílnou recenzí, kterou popravil Montgomeryho čtení.<sup>61</sup>

Na Montgomeryho práci navázal jeho žák **Cyrus Herzl Gordon**, který od roku 1934 publikuje sérii překladů převážně židovských misek. Podobně jako Moise Schwab, i Gordon označuje své misky písmeny. Prvních sedm misek (A, B, C, D, E, F, G) vychází ve známém českém časopisu *Archív Orientální*.<sup>62</sup> Z části se jedná opět o misky z Petersovy a Hilprechtovy výpravy do Nippuru, tentokrát však uložené v Archeologickém muzeu v Istanbulu (A, B, C). Misky D, E, F a G pak pochází z Bagdádského muzea. Gordon se stále drží Petersovy datace podložené archeologickými daty a dodává, že některé misky mohly dokonce vzniknout i po arabské invazi do Mezopotámie. Soudí tak podle termínu שִׁיטֵי (šíté), který nachází v jedné z misek.<sup>63</sup> Gordon také roku 1934 překládá další misku z Bagdádského muzea, ovšem tu z neznámých důvodů neoznačuje písmenem.<sup>64</sup> Po třech letech ovšem ve své sérii pokračuje a vydává pět aramejských misek (H, I, J, K, L) a tři mandejské (M, N, O).<sup>65</sup> Tři misky (I, J, K) jsou původem z Nippuru, ze Sbírký babylónských starožitností manželky profesora Hilprechta v Jeně. Misku H Gordonovi poskytnul Židovský teologický seminář v New Yorku a misku L Národní muzeum ve Washingtonu. Harvardské semitské muzeum pak zapůjčilo misku M, Ashmoleovo muzeum misku N a Britské muzeum misku O.<sup>66</sup> Jen nepatrně vstoupil do dějin bádání

<sup>59</sup> MONTGOMERY. *Aramaic Incantation Texts from Nippur*, s. 27.

<sup>60</sup> MONTGOMERY. *Aramaic Incantation Texts from Nippur*, s. 41-42.

<sup>61</sup> EPSTEIN, M. Gloses babylo-araméennes. *Revue des études juives*, 1921, sv. 73, s. 27-58; EPSTEIN, M. Gloses babylo-araméennes. *Revue des études juives*, 1922, sv. 74, s. 40-72.

<sup>62</sup> GORDON, Cyrus H. Aramaic Magical Bowls in the Istanbul and Baghdad Museums. *Archív Orientální*, 1934, roč. 6, s. 319-334 a GORDON, Cyrus H. An Aramaic Exorcism. *Archív Orientální*, 1934, roč. 6, s. 466-474.

<sup>63</sup> GORDON, Aramaic Magical Bowls in the Istanbul and Baghdad Museums, s. 319 a 328 (text D, ř. 9).

<sup>64</sup> GORDON, Cyrus H. An Aramaic Incantation. *The Annual of the American Schools of Oriental Research*, 1934, r. 14, s. 141-144.

<sup>65</sup> GORDON, Cyrus H. Aramaic and Mandaic Magical Bowls. *Archív Orientální*, 1937, roč. 9, s. 84-106.

<sup>66</sup> GORDON. Aramaic and Mandaic Magical Bowls, s. 85-86.

americký semitista **Joël Julian Obermann**, který překládá roku 1940 dvě misky z Babylónské sbírky Yaleovy univerzity.<sup>67</sup> Další rok Gordon opravuje některá Obermannova čtení a sám překládá také jedenáct aramejských misek, které tentokrát čísluje.<sup>68</sup> První dvě misky pochází z Harvardského semitského muzea, třetí opět z Hilprechtovy sbírky a čtvrtá z Bagdádského muzea. Obsah tří misek (5, 6, 7) získal Gordon z Louvru s tím, že poslední dvě již dříve vydal Schwab.<sup>69</sup> Vůči jeho překladům má však Gordon ostré výhrady: „(Schwab) nedokázal určit sedmdesát tři ze sto devadesáti tří slov v nápise. Mezi těchto třiasedmdesát slov nepočítám záměny ך a ם, chybné předpony a přípony a další menší přehmaty. Schwab správně přečetl méně jak čtyřicet různých slov včetně předložek, zájmen, vlastních jmen, amenů, sela a dalších banalit. Dalšíh připomínek k jeho práci se zdržím, jelikož taková důkladná diskuze by byla neúčinná, stejně tak jako zdlouhavá.“<sup>70</sup> Osmou miskou pak poskytl Gordonovi Muzeum města Birmingham a devátou Ashmoleovo muzeum. Poslední dvě misky pak zapůjčil opět Židovský teologický seminář v New Yorku. Další překlady magických misek vydal Gordon až o deset let později, a to především kvůli druhé světové válce, kdy působil jako kryptoanalytik v Íránu.<sup>71</sup> Snad právě proto pochází jeho další židovská miska a mandejská miska ze soukromé sbírky v Teheránu.<sup>72</sup> Gordonův publikační maraton na poli magických misek zde začíná ustávat. K překládání aramejských misek se Gordon vrátí už pouze dvakrát, a to v letech 1978 a 1984. V prvním článku analyzuje Gordon dvě aramejské misky, jednu z Bagdádského muzea a druhou ze Zion Research Library v Bostonu.<sup>73</sup> Poslední dvě misky byly Gordonovi poskytnuty galerií a starožitnictvím Moriah v New Yorku.<sup>74</sup> Roku 1993 pak sepisuje krátkou studii o vývoji

---

<sup>67</sup> OBERMANN, Julian. Two Magic Bowls: New Incantation Texts from Mesopotamia. *The American Journal of Semitic Languages and Literatures*, 1940, roč. 57, č. 1, s. 1-31.

<sup>68</sup> ORDON, Cyrus H. Aramaic Incantation Bowls. *Orientalia*, 1941, roč. 10, s. 116-141, 272-284 a 339-360.

<sup>69</sup> SCHWAB, M. Les coupes magiques et l'hydromancie, s. 331-334 (miska I.) a SCHWAB, M. Coupes à inscriptions magique, s. 586-590 (miska M).

<sup>70</sup> GORDON. Aramaic Incantation Bowls, s. 126.

<sup>71</sup> BUCKLEY, Jorunn J. *Lady E. S. Drower's Scholarly Correspondence: An Intrepid English Autodidact in Iraq*. Leiden: Brill, 2012, s. 47.

<sup>72</sup> GORDON, Cyrus. H. Two Magic Bowls in Teheran. *Orientalia*, 1951, roč. 20, s. 306-315.

<sup>73</sup> GORDON, Cyrus. H. Two Aramaic Incantations. In: TUTTLE G. A., ed. *Biblical and Near Eastern Studies: Essays in Honor of William Sanford LaSor*, Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1978, s. 231-244.

<sup>74</sup> GORDON, Cyrus H. Magic Bowls in the Moriah Collection. *Orientalia*, 1984, roč. 53, s. 220-241.

magických misek obecně, kde hovoří i o egyptských a minojských verzích těchto amuletů.<sup>75</sup>

Také v Gordonově případě pokračovali ve studiu magických misek i jeho žáci. Japonsko-americký biblista **Edwin Maseo Yamauchi** sepsal pod jeho vedením dizertační práci o mandejských magických textech.<sup>76</sup> Jedná se o výběr a nové překlady 32 již dříve vydaných mandejských misek a olověných amuletů, k nimž Yamauchi přidal jednu do té doby nepublikovanou misku z Babylónské sbírky Yaleovy univerzity. Roku 1965 publikoval svou jedinou židovskou magickou misku, kterou mu poskytlo Harvardské semitské muzeum.<sup>77</sup> Yamauchi také sepsal důležitou recenzi<sup>78</sup> k další publikované a rozšířené dizertaci kanadského orientalisty **Williama Stewarta McCullougha**.<sup>79</sup> Dizertace byla obhájena roku 1949 a obsahovala pouze dvě mandejské misky.<sup>80</sup> Vydání z roku 1967 obsahuje navíc dvě židovské aramejské misky a třetí misku mandejskou.<sup>81</sup> Francouzský badatel **Izak Jeruzalmi** je pak třetím autorem v naší řadě dizertačních prací. Třináct misek přeložil v práci z roku 1963, která ovšem obsahuje čtyři již dříve publikované misky.<sup>82</sup> Jedná se o tři texty Ellisovy (1, 3, 5) a o Schwabovu misku R. Čtyři nově přeložené misky pak získal Jeruzalmi z Archeologického muzea v Istanbulu, tři z Britského muzea, jednu z Národní knihovny v Paříži a jednu z Louvru.<sup>83</sup> Druhý Gordonův žák, americký rabín a semitista **Charles David Isbell** věnoval téma své dizertační práce naopak pouze židovským aramejským miskám. Jako kniha byla vydána až v roce 1975 a obsahuje neuvěřitelných sedmdesát dva textů.<sup>84</sup> Každý byl ovšem již dříve vydán a proto v knize najdeme misky Ellise, Montgomeryho, Jeruzalmiho, Obermanna i Gordona. Isbellova práce je přínosná nejen pro své shrnutí dějin bádání a jednotlivých teorií, ale také pro znovuočištění původních Jeruzalmiho textů, které jsou

---

<sup>75</sup> GORDON, Cyrus H. The Aramaic Incantation Bowls in Historic Perspective. In: BRETTLE, M. a M. FISHBANE, eds. *Minha Le-Nahum: Biblical and Other Studies Presented to Nahum M. Sarna in Honor of His 70th Birthday*, Sheffield: JSOT Press, 1993, s. 142-146.

<sup>76</sup> YAMAUCHI, Edwin M. *Mandaic Incantation Texts*. New Haven: American Oriental Society, 1967.

<sup>77</sup> YAMAUCHI, Edwin M. Aramaic Magic Bowls. *Journal of the American Oriental Society*, 1965, roč. 85, s. 511- 523.

<sup>78</sup> YAMAUCHI, Edwin M. Jewish and Mandaean incantation bowls in the Royal Ontario Museum. *Journal of Near Eastern Studies*, 1970, roč. 29, č. 2, , s. 141-144.

<sup>79</sup> MCCULLOUGH, W. S. *Jewish and Mandaean incantation bowls in the Royal Ontario Museum*, Toronto: University of Toronto Press, 1967.

<sup>80</sup> MCCULLOUGH, W. S. *Two Mandaean Incantation Bowls*. Toronto, 20. 5. 1949. Dizertační práce. University of Toronto. Dostupné také z: <http://archive.org/details/twomandaeanincan00mccuoft/>.

<sup>81</sup> YAMAUCHI. Jewish and Mandaean incantation bowls in the Royal Ontario Museum, s. 141.

<sup>82</sup> JERUZALMI, Izak. *Les coupes magiques araméennes de Mésopotamie*. Paříž, 1963. Dizertační práce. Faculté des lettres de Paris. M. Février.

<sup>83</sup> SOKOLOFF, Michael. *A Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic of the Talmudic and Geonic Periods*, Ramat-Gan: Bar Ilan University Press, 2002. ISBN 9652262609, s. 62-65.

<sup>84</sup> ISBELL, Charles D. *Corpus of the Aramaic Incantation Bowls*.

velmi špatně dostupné. Neopomenutelným doplňkem k Isbellově monografii jsou jeho tři studie. První (1974) pojednává o kryptogramech užitých v některých miskách.<sup>85</sup> Druhá (1976) obsahuje vlastní Isbellovy překlady dvou nových misek (ze soukromé sbírky a z Orientálního ústavu v Chicagu).<sup>86</sup> Poslední Isbellův článek o aramejských magických miskách je pak shrnutím jeho dosavadních poznatků a obsahuje šest textů z jeho monografie (1, 2, 9, 20, 33, 50).<sup>87</sup>

Než spatřily světlo světa další monografie věnované miskám, zabývali se jimi badatelé pouze v samostatných článcích. Tak v letech 1973 a 1975 publikoval americký orientalista **Stephen A. Kaufmann** dvě misky nalezené Orientálním ústavem v Chicagu v Nippuru.<sup>88</sup> Roku 1978 publikoval čtyři aramejské misky z Iráckého muzea italský orientalista **Fulvio Franco**<sup>89</sup> a jednu misku z Muzea Allarda Piersona pak nizozemský teolog **Klaas A. D. Smelik**.<sup>90</sup> V sedmdesátých letech se o magické misky začal zajímat i známý americko-britský semitista **Markham Judah Geller**. Svou první aramejskou misku ze soukromé sbírky publikoval spolu se syrskou miskou roku 1976.<sup>91</sup> O čtyři roky později pak přeložil čtveřici misek. Dvě (A, B) pocházely ze dvou různých soukromých sbírek, třetí (C) z Britského muzea a čtvrtá z Orientálního muzea v britském Durhamu.<sup>92</sup> Dalších sedm aramejských misek vydal Geller v roce 1986. Šest (A, B, C, D, E, F) mu poskytla londýnská Aaron Gallery a sedmá pocházela ze sbírky L. T. Thomase Pearsona.<sup>93</sup> Již o rok dříve Geller analyzoval aramejskou misku, kterou vlastnila známá aukční společnost Sotheby's v Londýně. Vydal ji ovšem až v roce 1997.<sup>94</sup> Markham Geller

---

<sup>85</sup> ISBELL, Charles D. Some Cryptograms in the Aramaic Incantation Bowls. *Journal of Near Eastern Studies*, 1974, roč. 33, č. 4, s. 405-407.

<sup>86</sup> ISBELL, Charles D. Two New Aramaic Incantation Bowls. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 1976, č. 223, s. 15-23.

<sup>87</sup> ISBELL, Charles D. The Story of the Aramaic Magical Incantation Bowls. *The Biblical Archaeologist*, s. 5-16.

<sup>88</sup> KAUFMAN, Stephen A. A Unique Magic Bowl from Nippur. *Journal of Near Eastern Studies*, 1973, roč. 32, č. 1/2, s. 170-174 a KAUFMAN, Stephen A. Appendix C: Alphabetic Texts. In: GIBSON, McGuire. *Excavations at Nippur: Eleventh Season*. Chicago: The University of Chicago Press, 1975, s. 151-152.

<sup>89</sup> FRANCO, F. Five Aramaic Incantation Bowls from Tell Baruda (Choche). *Mesopotamia*, 1978/9, roč. 13-14, s. 233-249.

<sup>90</sup> SMELIK, K. A. D. An Aramaic Incantation Bowl in the Allard Pierson Museum. *Bibliotheca Orientalis*, 1978, roč. 35, č. 3/4, s. 174-177.

<sup>91</sup> GELLER, Markham J. Two Incantation Bowls Inscribed in Syriac and Aramaic. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 1976, roč. 39, s. 422-427.

<sup>92</sup> GELLER, Markham J. Four Aramaic Incantation Bowls. In: RENDSBURG, G. et al., eds. *The Bible World: Essays in Honor of Cyrus H. Gordon*, New York: Ktav Publishing House and the Institute of Hebrew Culture and Education of New York University, 1980, s. 47-60.

<sup>93</sup> GELLER, Markham J. Eight Incantation Bowls. *Orientalia Lovaniensia Periodica*, 1986, roč. 17, s. 101-117. Miska C je syrská.

<sup>94</sup> GELLER, Markham J. More Magic Spells and Formulae. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 1997, roč. 60, s. 327-343.

se zabývá i akkadštinou a starověkým lékařstvím a mohl tak přispět do bádání o magických aramejských miskách novými podněty. Jelikož je díky Petersově dataci již spolehlivě vymezeno období užívání magických misek, pokusil se Geller vysvětlit příčinu vzniku tohoto fenoménu v Mezopotámii a jeho následné zmizení. Původem magických misek má tak být intelektuální krize způsobená ztrátou klínopisných chrámových škol, které v Mezopotámii udržovaly lékařské poznatky. Jelikož již nikdo nebyl schopen efektivně s klínopisem pracovat, uchýlilo se časem obyvatelstvo k vytváření magických misek, které měly svou ochrannou a léčebnou funkcí nahradit skutečné lékaře. V módě však misky zůstaly jen několik století. Na pomoc totiž přispěchaly řecké lékařské odborné texty přeložené do syrštiny i arabštiny a magické misky tak začaly pozvolna ustupovat.<sup>95</sup>

Roku 1985 vstoupila do dějin bádání o aramejských magických miskách i dvojice izraelských badatelů. **Joseph Naveh** a **Shaul Shaked** tehdy publikovali svou první monografii, v níž přeložili vedle olověných amuletů a textů z Káhirske genízy i dvě syrské a jedenáct židovských aramejských misek.<sup>96</sup> Převážná většina židovských misek pochází z izraelských institucí a sbírek: tři (2, 3, 4) z Archeologického ústavu Hebrejské univerzity a čtyři (5, 6, 7, 8) z Izraelského muzea. Další misky pochází ze sbírky Fayeze Barakata (9), z odkazu profesora Gershoma Scholema (12a) a Victora Klagsbalda (13). Pouze dvě misky pak zapůjčila zahraniční muzea: Židovské historické muzeum v Bělehradě (11) a Metropolitní muzeum v New Yorku (12b).<sup>97</sup> Stejný rok ještě vydal Shaked studii, která se věnuje postavě krále démonů jménem Bagdana. Íránista Shaked vysvětluje etymologii tohoto jména i dalších pojmů v miskách nalezených.<sup>98</sup> Po osmi letech pak dvojice badatelů společně pokračuje a vydává druhý díl monografie.<sup>99</sup> Publikují zde mimo jiné i jednu syrskou misku a třináct misek aramejských. V jejich číslování navazují na svou předchozí knihu. I zde se jedná především o misky uložené ve sbírkách na území státu Izrael. Jednu židovskou misku (15) poskytl Muzeum biblických zemí v Jeruzalémě. Tři misky (18, 23, 27) pochází ze soukromé sbírky Leonarda

---

<sup>95</sup> Z osobního rozhovoru s Gellerem a také GELLER, Markham J. Graeco-Babylonian Utukku Lemnutu. *N.A.B.U.: Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires*, 2008, č. 2, s. 43-44. Mezi takoveto lékařské texty můžeme např. řadit Galenova díla přeložená do syrštiny v 6. století (BHAYRO, Siam. Syriac Medical Terminology: Sergius and Galen's Pharmacopia. *Aramaic Studies*, 2005, roč. 3, č. 1, s. 152).

<sup>96</sup> NAVEH, Joseph a Shaul SHAKED. *Amulets and Magic Bowls: Aramaic Incantations of Late Antiquity*, Jerusalem: The Magnes Press, 1985. ISBN 9652235318.

<sup>97</sup> Misky číslo 1 a 10 jsou syrské.

<sup>98</sup> NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 511-525.

<sup>99</sup> NAVEH, Joseph a Shaul SHAKED. *Magic Spells and Formulae: Aramaic Incantations of Late Antiquity*, Jerusalem: The Magnes Press, 1993. ISBN 9789652238412.

A. Wolfeho, čtyři misky (19, 20, 21, 22) ze sbírky Yizhaka Einhorna z Tel Avivu a jedna (24) od Geoffreyho Cope z Herzlije. Zahraniční misky pak byly zapůjčeny od Smithsonova institutu Národního muzea přírodní historie ve Washingtonu D. C. (25) a od ženevské sběratelky jménem Fiorella Cottier-Angeli (14).<sup>100</sup> Naveh a Shaked ve svém díle připomněli styky mezi Palestinou i Babylónií, díky nimž docházelo i k přenosu magické literatury, především směrem do Babylónie.<sup>101</sup> Zdůraznili rovněž podobnost židovských magických textů s literaturou hechalot<sup>102</sup> a také jejich vztah se židovskou liturgií.<sup>103</sup> Pouze malý příspěvek publikoval ještě roku 1992 americký semitista **Edward M. Cook**. Jedná se o jednu aramejskou misku nalezenou ve starověkém městě Tutub (Tell Khafajeh), která je uložena v Orientálním institutu v Chicagu.<sup>104</sup>

### 2.3 Vstup výzkumu do nového tisíciletí

Významnou badatelkou v oblasti aramejské magie pozdní antiky se v polovině devadesátých let stala německá semitistka **Christa Müller-Kesslerová**, jež publikovala mnoho důležitých studií.<sup>105</sup> Podle této badatelky lze jazyk misek psaných v kvadrátním písmu rozdělit na dva. Ten častější (až 90% misek) je shodný s jazykem targumů a Müller-Kesslerová jej nazývá jako „standardní literární aramejščina.“ Zbývajících deset procent misek je pak psáno „obecnou babylónskou aramejštinou.“ Pouze jednu jedinou dochovanou misku označuje Müller-Kesslerová jako „talmudickou.“<sup>106</sup> Standardní literární aramejščina byla ve své době považována za nadřazenou (snad pro svůj

---

<sup>100</sup> Misky číslo 16, 17 a 26 jsou syrské.

<sup>101</sup> NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 34-35. NAVEH a SHAKED. *Magic Spells and Formulae*, s. 22.

<sup>102</sup> NAVEH a SHAKED. *Magic Spells and Formulae*, s. 17-19.

<sup>103</sup> NAVEH a SHAKED. *Magic Spells and Formulae*, s. 22-31

<sup>104</sup> COOK, Edward M. An Aramaic Incantation Bowl from Khafaje. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 1992, č. 285, s. 79-81.

<sup>105</sup> MÜLLER-KESSLER, Christa. Eine aramäische Zauberschale im Museum für Vor- und Frühgeschichte zu Berlin. *Orientalia*, 1994, roč. 63, s. 5-9. MÜLLER-KESSLER, Christa. Aramäische Koine - Ein Beschwörungsformular aus Mesopotamien. *Baghdader Mitteilungen*, 1998, roč. 29, s. 331-348. MÜLLER-KESSLER, Christa. Puzzling Words and Spellings in Babylonian Aramaic Magic Bowls. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 1999, roč. 62, s. 111-114. MÜLLER-KESSLER, Christa a Theodore KWASMAN. A Unique Talmudic Aramaic Incantation Bowl. *Journal of the American Oriental Society*, 2000, roč. 120, č. 2, s. 159-165. MÜLLER-KESSLER, Christa. The Earliest Evidence for Targum Onqelos from Babylonia and the Question of Its Dialect and Origin. *Journal for the Aramaic Bible*, 2001, roč. 3, č.1/2, s. 181-198. MÜLLER-KESSLER, Christa. Of Jesus, Marduk and Darius ... Aramaic Magic Bowls in the Moussaieff Collection. *Journal of the American Oriental Society*, 2005, roč. 125, s. 49-70. MÜLLER-KESSLER, Christa. More on puzzling words and spellings in Aramaic incantation bowls and related texts. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 2012, 75, č. 1, s. 1-31. MÜLLER-KESSLER, Christa a Theodore KWASMAN. Once Again on the Unique Incantation Bowl BM 135563. *Journal of the American Oriental Society*, 2012, roč. 132, č. 2, s. 189-198.

<sup>106</sup> MÜLLER-KESSLER. The Earliest Evidence for Targum Onqelos from Babylonia, s. 188.

palestinský původ) a byly v ní proto sepisovány jak náboženské texty, tak i texty magické a oficiální dokumenty.<sup>107</sup> V miskách, v nichž se vyskytují zařikání v obecné babylónské aramejštině, standardní literární aramejštinu nalezneme stejně. Ta je totiž vždy užita v úvodních a závěrečných formulích a frázích, které zařikání rámuje.<sup>108</sup> Jelikož se Müller-Kesslerová zabývá z velké části i mandejskými magickými texty,<sup>109</sup> mohla jich využít při osvětlení původu syrských a židovských magických misek. Jejich obsahy měly být původně převáděny z mandejštiny do aramejštiny či syrštiny, následně fixovány v magických sbírkách a do amuletů či misek přepisovány z paměti.<sup>110</sup> První dvě aramejské misky, které již roku 1994 Christa Müller-Kesslerová zkoumala, pocházely z Berlínského státního muzea.<sup>111</sup> Výše zmíněnou „talmudickou“ misku publikovala roku 2000 společně s německým judaistou **Theodorem Kwasmanem**.<sup>112</sup> Jejím velkým samostatným počinem je však především monografie *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung, Jena, und weitere Nippur-Texte anderer Sammlungen*.<sup>113</sup> Zde Müller-Kesslerová zcela nově přeložila a analyzovala dvacet šest aramejských misek či jejich fragmentů z Hilprechtovy sbírky (1, 2a, 3a, 4, 7, 8, 9, 10, 12, 13-31), tři ze sbírky muzea Filadelfské univerzity (8a, 11a, 11b), dvě z Bagdádského muzea (2a, 4a) a jednu z Archeologického muzea v Istanbulu (3a).<sup>114</sup> Vydala zde i misku (2), kterou publikovala již v roce 2001.<sup>115</sup> Monografie obsahuje také revize čtyř misek Gordonových (I, J, K z roku 1937 a č. 3 z roku 1941),<sup>116</sup> sedmnácté Montgomeryho misky (zde jako 11c),

---

<sup>107</sup> MÜLLER-KESSLER. The Earliest Evidence for Targum Onqelos from Babylonia, s. 191.

<sup>108</sup> MÜLLER-KESSLER. The Earliest Evidence for Targum Onqelos from Babylonia, s. 187.

<sup>109</sup> MÜLLER-KESSLER, Christa. The Story of Bguzan-Lilit, Daughter of Zanay-Lilit. *Journal of the American Oriental Society*, 1996, roč. 116, č. 2, s. 185-195. MÜLLER-KESSLER, Christa. A Mandaic Gold Amulet in the British Museum. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 1998, roč. 311, s. 83-88. MÜLLER-KESSLER, Christa. Interrelations between Mandaic Lead Rolls and Incantation Bowls. In: ABUSCH, Tzvi a Karel VAN DER TOORN, eds. *Mesopotamian Magic*, Leden: Brill, 1999, s. 197-208. MÜLLER-KESSLER, Christa a Karlheinz KESSLER. Spätbabylonische Gottheiten in spätantiken mandäischen Texten. *Zeitschrift für Assyriologie*, 1999, roč. 89, s. 65-87. MÜLLER-KESSLER, Christa. A Charm Against Demons of Time. In: WUNSCH, C., ed. *Mining the Archives. Festschrift for Christopher Walker on the Occasion of His 60th Birthday*. Dresden: ISLET, 2002, s. 183-189. MÜLLER-KESSLER, Christa. The Mandaean and the Question of Their Origin. *Aram*, 2004, roč. 16, s. 47-60. MÜLLER-KESSLER, Christa. A Mandaic Incantation against an Anonymous Dew Causing Fright (Dower Collection 20 and its Variant 43E). *Aram*, 2010, roč. 22, s. 453-476. MÜLLER-KESSLER, Christa. A Mandaic Lead Roll in the Collections of the Kelsey Museum, Michigan: Fighting Evil Entities of Death. *Aram*, 2010, roč. 22, s. 477-493.

<sup>110</sup> MÜLLER-KESSLER. Puzzling Words and Spellings in Babylonian Aramaic Magic Bowls, s. 111 a 113.

<sup>111</sup> MÜLLER-KESSLER. Eine aramäische Zauberschale, s. 5-9.

<sup>112</sup> MÜLLER-KESSLER a KWASMAN. A Unique Talmudic Aramaic Incantation Bowl, s. 159-165.

<sup>113</sup> MÜLLER-KESSLER, Christa. *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung, Jena, und weitere Nippur-Texte anderer Sammlungen*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2005. ISBN 9783447050593.

<sup>114</sup> Publikace obsahuje i patnáct misek mandejských (38, 38a, 39, 40, 40a, 40b, 40c, 40d, 41, 41a, 41b, 41c, 41d, 1A, 2A) a šest syrských (32, 32a, 33-37, 3A).

<sup>115</sup> MÜLLER-KESSLER. The Earliest Evidence for Targum Onqelos from Babylonia, s. 196.

<sup>116</sup> Ty jsou v knize označeny jako 6, 5, 11 a 3 a pochází rovněž z Hilprechtovy sbírky.



Gellerovy misky B z roku 1976 (zde jako 11d) a misky Kaufmannovy z roku 1975 (jako 12a). Dva roky po vydání této obsáhlé práce přezkoumala Müller-Kesslerová jednu misku, kterou publikovali Naveh a Shaked pod číslem 25 ve své druhé monografii.<sup>117</sup>

Australská orientalistka **Erica C. D. Hunterová** je další důležitou ženou zabývající se aramejskými magickými miskami. Stejně jako Christa Müller-Kesslerová je studuje v kontextu mandejských preklasických textů.<sup>118</sup> Svůj první článek z roku 1994 věnuje komparaci již publikovaných aramejských a mandejských misek. Časté odchylky mezi miskami se stejnými ústředními zařikáními vysvětluje improvizací jejich písarů, kteří se ovšem po paměti snažili držet předloh. Hunterová však již pouze polemizuje, když popisuje zhotovitele misek jako potulné řemeslníky či jako lokální výrobce, jejichž povolání se dědí z generace na generaci.<sup>119</sup> Po dvou letech sama překládá svou první aramejskou misku, která pocházela z pozůstalosti britského egyptologa Fredericka Williama Greena.<sup>120</sup> Ve svém článku z roku 1998 analyzuje ilustrace démonů na mezopotámských magických miskách.<sup>121</sup> O rok později analyzuje patnáct misek z Britského muzea a stručně uvádí i jejich historii.<sup>122</sup> Roku 2000 překládá Hunterová aramejskou misku z Bagdádského muzea, kterou srovnává s miskou Pearsonovou publikovanou již dříve Gellerem.<sup>123</sup> Britský semitista **Judah Benzion Segal** publikoval ve stejném roce překlady pětasedmdesáti aramejských misek, jednačtyřiceti mandejských misek a čtyř syrských.<sup>124</sup> Většinou se jedná o překlady dosud nepublikovaných misek a o zrevidované překlady Gordona (N, O a misky z roku 1951), Schwaba (H), Gellera (C) a samozřejmě Ellise (1, 2, 3, 4, 5). Do tohoto rozsáhlého

---

<sup>117</sup> MÜLLER-KESSLER, Christa. Die Beschwörung gegen die Glaukom-Dämonin. Eine Neubearbeitung der aramäischen Zauberschale aus dem Smithsonian Institute, Washington, D.C. (MSF B 25). *Welt des Orients*, 2007, roč. 37, s. 78-89.

<sup>118</sup> Hunterové studie zaměřené výhradně na mandejské magické texty: HUNTER, Erica C. D. Two Mandaic Incantation Bowls from Nippur. *Baghdader Mitteilungen*, 1994, roč. 25, s. 605-618. HUNTER, Erica C. D. The Language of Mandaic Incantation Bowls in the Early Islamic Era. In: VOIGT, Rainer, ed., *"Und das Leben ist siegreich!": mandäische und samaritanische Literatur. Im Gedenken an Rudolf Macuch (1919-1993)*. Wiesbaden: Harrassowitz, 2008. ISBN 9783447051781, s. 117-126.

<sup>119</sup> HUNTER, Erica C. D. Combat and Conflict in Incantation Bowls: Studies on the Two Aramaic Specimens from Nippur. In: GELLER M.J a J. C. GREENFIELD, eds., *Studia Aramaica: New Sources and New Approaches*, Oxford: Oxford University Press, 1995, s. 74-75.

<sup>120</sup> HUNTER, Erica C. D. Incantation Bowls: A Mesopotamian Phenomenon?. *Orientalia*, 1996, roč. 65, č. 3, s. 220-233.

<sup>121</sup> HUNTER, Erica C. D. Who are the Demons? The Iconography of Incantation Bowls. *Studi Epigrafici e Linguistici sul Vicino Oriente Antico*, 1998, roč. 15, s. 95-115.

<sup>122</sup> HUNTER, Erica C. D. Incantation bowls from Babylon and Borsippa in the British Museum. *ISIMU*, 1999, č. 2, s. 165-172.

<sup>123</sup> HUNTER, Erica C. D. Two Incantation Bowls from Babylon. *Iraq*, 2000, roč. 62, s. 139-147.

<sup>124</sup> SEGAL, J. B. a Erica C. D. HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls in the British Museum*. London: British Museum Press, 2000. ISBN 9780714111452.

katalogu misek v Britském muzeu přispěla velkou měrou právě i Erica Hunterová.<sup>125</sup> Její deskriptivní studie popisuje původ misek, jejich materiál a umělecké provedení. Autorka ukazuje, že magické misky byly nalézány ve velké části Mezopotámie a netvořily tak pouze lokální folklor.<sup>126</sup> K jejich zhotovení sloužil výhradně hrnčířský kruh a lze je obecně rozdělit do dvou kategorií: na kulaté misky a na misky s plochým dnem. Pro účely zapsání zaříkání byly misky opatřovány nové, nepoužité, avšak zcela obyčejného druhu.<sup>127</sup> Dále Hunterová popisuje grafické prvky misek, dělicí linie, kříže a vyobrazení démonů a zvířat.<sup>128</sup> Právě démoni na miskách se mají velmi podobat ochranným asyrským soškám z 1. tisíciletí př. n. l.<sup>129</sup>

Americký semitista **Dan Levene** vydal v roce 1999 zcela ojedinělou aramejskou misku ze sbírky izraelského miliardáře a klenotníka **Schlomo Moussaieffa**. Jedná se o jednu z mála proklínacích misek určených k poškození dané osoby. Vedle několika neidentifikovaných (zřejmě perských lidových) mýtů se text misky odkazuje paradoxně i na Ježíše, Otce a Ducha svatého.<sup>130</sup> Tuto misku zpracovával Levene do své dizertační práce, kterou pod vedením Markhama Gellera obhájil roku 2000.<sup>131</sup> Tu s menšími úpravami vydal o tři roky později.<sup>132</sup> Publikace obsahuje celkem dvacet aramejských misek z Moussaieffovy sbírky. Velkou část úvodní studie věnuje Levene jazyku misek a také zdrojům některých jejich částí. Zde uvádí mimo jiné i liturgii a texty hechalot.<sup>133</sup> Na celou knihu však mírně nepříznivě reagovala Müller-Kesslerová, která Levenemu vytýká neaktuálnost užití literatury a především časté lingvistické nepřesnosti.<sup>134</sup> Ještě roku 2003 vydává Levene dvě neobyčejné aramejské misky z Muzea Pergamon v Berlíně, které jsou svým obsahem pro dějiny synagogální liturgie velmi zajímavé.<sup>135</sup> O tom, že si Dan Levene vybírá pro své publikace misky vzácného druhu, svědčí studie z roku 2006, kterou sepsal společně s britským semitistou **Siamem Bhayro**. Ta pojednává o misce ze sbírky Samira DeHayse, jež má klientovi zajistit pracovní

---

<sup>125</sup> SEGAL a HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls*, s. 163-188.

<sup>126</sup> SEGAL a HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls*, s. 164.

<sup>127</sup> SEGAL a HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls*, s. 169.

<sup>128</sup> SEGAL a HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls*, s. 172-180.

<sup>129</sup> SEGAL a HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls*, s. 177.

<sup>130</sup> LEVENE, Dan. ... and by the name of Jesus ...: An unpublished magic bowl in Jewish Aramaic. *Jewish Studies Quarterly*, 1999, roč. 6, č. 4, s. 283-308.

<sup>131</sup> MÜLLER-KESSLER. *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung*, s. 221.

<sup>132</sup> LEVENE, Dan. *A Corpus of Magic Bowls: Incantation Texts in Jewish Aramaic from Late Antiquity*. London: Kegan Paul, 2003. ISBN 9780710307262.

<sup>133</sup> LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 4-23.

<sup>134</sup> MÜLLER-KESSLER. *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung*, s. 219-240.

<sup>135</sup> LEVENE, Dan. Heal O' Israel, A Pair of Duplicate Magic Bowls from the Pergamon Museum in Berlin. *Journal of Jewish Studies*, 2003, roč. 54, č. 1, s. 104-121.

úspěch.<sup>136</sup> Další rok pak Levene s izraelským judaistou **Gideonem Bohakem** přeložil aramejskou misku z Britského muzea, která nemohla být zařazena do Segalova katalogu.<sup>137</sup> Miska obsahuje dlouhý seznam babylónských božstev a místních názvů, které oba vědci nebyli schopni zcela identifikovat. V další misce z Moussaieffovy sbírky, kterou nadcházející rok Levene publikoval, se nalézají citace ze třetí knihy Enochovy i z Mišny.<sup>138</sup> K překvapivým poznatkům dochází Levene také roku 2011, kdy s pomocí pěti aramejských misek (jednu přeložil již Wohlstein) z berlínského Pergamonu prokázal, že některé misky byly k sobě pojeny asfaltem a motouzem, což na nich zanechalo charakteristický otisk.<sup>139</sup> Opět s Bohakem sepsal Levene studii z roku 2012, kde srovnávají exorcismus pro Lilit z Káhirske genízy se třemi podobnými texty ze tří aramejských misek.<sup>140</sup> Ve stejné době ještě vydal Levene s izraelským semitistou **Jamesem Nathanem Fordem** opravené překlady dvou Wohlsteinových misek. Ty k sobě byly kdysi rovněž připojeny asfaltem a také sešněrovány skrze tři dírky po okrajích.<sup>141</sup> V nedávné době vydal Dan Levene další monografii věnovanou třiceti proklínacím magickým miskám, z nichž čtrnáct je publikováno poprvé.<sup>142</sup> Třináct nových misek pochází z berlínského Pergamonu a jedna nová ze sbírky Samira DeHayse (SD 27).<sup>143</sup>

Po své práci s Josephem Navehem pokračuje Shaul Shaked ve svém bádání o magických miskách sám. Tři roky po vydání jejich druhé společné monografie sepisuje Shaked článek o dalších dokladech mystiky hechalot v miskách. Pro tyto účely zde překládá dvě Moussaieffovy misky.<sup>144</sup> Z kolekce norského obchodníka **Martina Schøyena** pochází mandejská miska, jejíž část Shaked uvádí roku 1999 v reakci na

---

<sup>136</sup> LEVENE, Dan a Siam BHAYRO. "Bring to the Gates ... upon a good smell and upon good fragrances:" An Aramaic Incantation Bowl for Success in Business. *Archiv für Orientforschung*, 2005/2006, roč. 51, s. 242-246.

<sup>137</sup> LEVENE, Dan a Gideon BOHAK. A Babylonian Jewish Aramaic Incantation Bowl with a List of Deities and Toponyms. *Jewish Studies Quarterly*, roč. 19, č. 1, s. 56-72.

<sup>138</sup> LEVENE, Dan. 'If You Appear as a Pig': Another Incantation Bowl (Moussaieff 164). *Journal of Semitic Studies*, 2007, roč. 52, č. 1, s. 59-70.

<sup>139</sup> LEVENE, Dan. 'This is a qybl' for overturning sorceries': Form, formula - threads in a web of transmission. In: STROUMSA, Guy G. Stroumsa a David SHULMAN, eds., *Continuity and Innovation in the Magical Tradition*. Leiden: Brill, 2011. ISBN 9789004203518, s. 219-244.

<sup>140</sup> LEVENE, Dan a Gideon BOHAK. Divorcing Lilith: from the Babylonian incantation bowls to the Cairo Genizah. *Journal of Jewish Studies*, 2012, roč. 63, č. 2, s. 197-217.

<sup>141</sup> LEVENE, Dan a James Nathan FORD. "For Aḥata-de-'abuh daughter of Imma:" Two Aramaic incantation bowls in the Vorderasiatisches museum, Berlin (VA 2414 and VA 2426). *Journal of Semitic Studies*, 2012, roč. 57, č. 1, s. 53-67.

<sup>142</sup> LEVENE, Dan. *Jewish Aramaic Curse Texts from Late-Antique Mesopotamia: "May These Curses Go Out and Flee"*, Leiden: Brill, 2013., ISBN 9789004250925.

<sup>143</sup> LEVENE. *Jewish Aramaic Curse Texts from Late-Antique Mesopotamia*, s. VII-IX.

<sup>144</sup> SHAKED, Shaul. "Peace be Upon You, Exalted Angels:" On Hekhalot, Liturgy and Incantation Bowls. *Jewish Studies Quarterly*, 1995, roč. 2, č. 3, s. 197-219.

analýzu Leveneho první misky a na příslušnou studii,<sup>145</sup> kterou Shaked také doplňuje mnoha důležitými postřehy z íránské mytologie.<sup>146</sup> Tentýž rok Shaked publikuje komparaci jedenácti židovských misek, které obsahují magickou variantu rozlukového lístku. Nově jsou zde přeloženy tři misky z Moussaieffovy kolekce a jedna ze Schøyenovy. Využil zde také překlady Gordonovy misky K, Segalovy misky 013A, Montgomeryho misek č. 8, 9 a 26, Gellerovy aramejské misky z roku 1976 a misky B2 z první monografie, kterou sepsal s Navehem. Shaked pomocí těchto misek rozlišil pět forem rozlukového zařikání proti démonům.<sup>147</sup> K němu se vrátil i v článku z roku 2002 obecně zaměřeném na magické misky a jejich uživatele.<sup>148</sup> Nejstarší doklady větších částí Mišny objevil Shaked ve dvou miskách ze Schøyenovy sbírky, které přeložil a vydal roku 2005. Ty se do misek mohly dostat právě skrze synagogální liturgii, při níž byly tyto pasáže recitovány. Autor v této studii překládá ještě šest dalších Schøyenových misek, v nichž objevuje neznámý midraš o Mojžíšovi, historioly o rabínovi Chaninovi ben Dosovi a jméno talmudické postavy jménem Rav Acha bar Rav Huna. Díky tomuto jménu se Shaked snaží inkriminovanou misku datovat do 4. či 6. století n. l.<sup>149</sup> Hlavní magická témata aramejských misek ukázal Shaked ve své poslední studii z roku 2006.<sup>150</sup> K tomuto účelu užil dvě misky Montgomeryho (č. 2 a 7), dvě Schøyenovy, dvě Moussaieffovy a dvě misky (B18 a B21) ze své druhé společné monografie. Roku 2013 vychází obsáhlá publikace, kterou Shaked sepsal s Fordem a s Bhayro. Kniha *Aramaic Bowl Spells* je prvním dílem série, jež má pokrýt veškeré magické misky v Schøyenově sbírce. V úvodním svazku je publikováno 64 židovských misek s tématem rozlukového lístku pro démony spolu s fotografiemi a překlady. Obsahuje rovněž studii o ilustracích

---

<sup>145</sup> LEVENE. ... and by the name of Jesus.

<sup>146</sup> SHAKED, Shaul. Jesus in the Magic Bowls. Apropos Dan Levene's "... and by the name of Jesus ...". *Jewish Studies Quarterly*, 1999, roč. 6, č. 4, s. 309-319.

<sup>147</sup> SHAKED, Shaul. The Poetics of Spells: Language and Structure in Aramaic Incantations of Late Antiquity. 1. The Divorce Formula and Its Ramifications. In: ABUSCH, Tzvi a Karel VAN DER TOORN, eds. *Mesopotamian Magic: Textual, Historical and Interpretative Perspectives*, Leiden: Brill, 1999, s. 173-195.

<sup>148</sup> SHAKED, Shaul. Jews, Christians and pagans in the Aramaic incantation bowls of the Sasanian period. In: DESTRO, Adriana and Mauro PESCE. eds., *Religions and cultures. First International Conference of Mediterraneanum (Academic Studies in Religion and the Social Order)*, Binghamton: Global Publications, Binghamton University, 2002, s. 61-89.

<sup>149</sup> SHAKED, Shaul. Form and Purpose in Aramaic Spells: Some Jewish Themes (The poetics of magic texts). In: SHAKED, Shaul. ed., *Officina Magica: Essays on the Practice of Magic in Antiquity*, Leiden: Brill, 2005, ISBN 9004144595, s. 1-30.

<sup>150</sup> SHAKED, Shaul. Dramatis personae in the Jewish magic texts, some differences between incantation bowls and Geniza magic. *Jewish Studies Quarterly*, 2006, roč. 13, č. 4, s. 363-387.

v miskách, kterou sepsala izraelská archeoložka **Naama Vilozny** a studii jazykovou od izraelského hebraisty **Mošeho Morgensterna**.<sup>151</sup>

Morgenstern se aramejskými magickými miskami zabývá z lingvistického hlediska a publikoval na toto téma několik článků. Roku 2004 se pokusil opravit překlad talmudické misky, na níž pracovala Müller-Kesslerová s Kwasmanem.<sup>152</sup> Návrhy nových čtení některých Leveneho a Shakedových misek vydává Morgenstern i roku 2005.<sup>153</sup> Stejný rok ještě v krátké připomínce uveřejňuje dodatky ke svému novému překladu talmudické misky.<sup>154</sup> Morgenstern pak roku 2007 opravuje překlad jedné Segalovy misky<sup>155</sup> a vydává delší studii, v níž vysvětluje neobvyklé hláskování v miskách.<sup>156</sup> Po velké kritice, kterou Müller-Kesslerová vůči jeho článku z roku 2004 rozhodně nešetřila,<sup>157</sup> se v roce 2013 Morgenstern rozhodl své opravy a připomínky obhájit.<sup>158</sup>

Především na syrské misky se specializuje italský semitista **Marco Moriggi**.<sup>159</sup> Roku 2005 však sám přeložil dvě aramejské misky ze sbírky profesora Paolo Costa<sup>160</sup> a jednu ze sbírky Luise Michaila.<sup>161</sup> Téhož roku pak ještě publikoval dvě misky z Bagdádského muzea spolu s iráckým jazykovědcem Ali H. Farajem.<sup>162</sup> O syrských miskách připravil Moriggi monografii do série *Magic and Religious Literature of Late Antiquity* nizozemského nakladatelství Brill, kde již vyšla zmíněná Shakedova kniha z roku 2013

---

<sup>151</sup> SHAKED, Shaul, James Nathan FORD a Siam BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells: Jewish Babylonian Aramaic Bowls. Volume One*. Leiden: Brill, 2013. ISBN 9789004203945.

<sup>152</sup> MORGENSTERN, Matthew. Notes on a Recently Published Aramaic Magic Bowl. *Aramaic Studies*, 2004, roč. 2, s. 207-222.

<sup>153</sup> MORGENSTERN, Matthew. Linguistic Notes on Magic Bowls in the Moussaieff Collection. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 2005, roč. 68, s. 349-367.

<sup>154</sup> MORGENSTERN, Matthew. Additional Notes to the Aramaic Magic Bowl BM 135563. *Aramaic Studies*, 2005, roč. 3, s. 203-204.

<sup>155</sup> MORGENSTERN, Matthew. The Jewish Babylonian Aramaic Magic Bowl BM 91767 Reconsidered. *Le Muséon*, 2007, roč. 120, s. 5-27.

<sup>156</sup> MORGENSTERN, Matthew. On Some Non-Standard Spellings in the Aramaic Magic Bowls and their Linguistic Significance. *Journal of Semitic Studies*, 2007, roč. 52, s. 245-277.

<sup>157</sup> MÜLLER-KESSLER a KWASMAN. Once Again on the Unique Incantation Bowl BM 135563, s. 189-198.

<sup>158</sup> Morgenstern 2013, 111-117.

<sup>159</sup> Např. MORIGGI, Marco. *La lingua delle coppe magiche siriane*. Firenze: Dipartimento di linguistica, Università di Firenze, 2004. ISBN 9788890134098. MORIGGI, Marco. Syriac Incantation Bowls and Linguistic Interference in Sasanian Babylonia. In: MENGOZZI, Alessandro. *Studi Afroasiatici. XI Incontro Italiano di Linguistica Camitosemitica*, Milano: Franco Angeli, 2005. ISBN 9788846471550, s. 313-323.

<sup>160</sup> MORIGGI, Marco. Two New Incantation Bowls from Rome (Italy). *Aramaic Studies*, 2005, roč. 3, s. 43-58.

<sup>161</sup> MORIGGI, Marco. Peculiarità linguistiche in una coppa magica aramaica inedita. In: FRONZAROLI, Pelio a Paolo MARRASSINI. *Proceedings of the 10th Meeting of Hamito-Semitic (Afroasiatic) Linguistics*. Firenze: Dipartimento di linguistica, Università di Firenze, 2005. ISBN 8890134011, s. 257-266.

<sup>162</sup> MORIGGI, Marco a Ali H. FARAJ. Two Incantation Bowls from the Iraq Museum (Baghdad). *Orientalia*, 2005, roč. 74, č. 1, s. 71-82.

i nejnovější kniha Leveneho.<sup>163</sup> Ke konci našeho dějinného přehledu chci ještě zmínit několik badatelů, kteří se magickým miskám věnovali v poslední době spíše jednorázově. Finský semitista **Hannu Juusola** publikoval roku 1999 svou dizertační práci o jazykových zvláštностech v aramejských magických miskách.<sup>164</sup> V roce 2003 pak španělský hebraista **Emiliano Martínez Borobio** přeložil aramejskou misku ze Sefardského muzea v Toledu.<sup>165</sup> O deset let později přeložil jednu aramejskou misku z Bagdádského muzea irácký badatel **Bahaa Amer Al-Jubouri**.<sup>166</sup> Pro svůj popis nebeské hierarchie vykazuje miska znaky literatury hechalot. Stejného roku pak izraelská archeoložka **Ortal-Paz Saarová** nově interpretovala jednu Gordonovu misku z roku 1941. Srovnáním jejího obsahu s amulety z Káhirske genízy zjistila, že se nejedná o ochrannou misku, ale o misku, která má zničit vztah dvou lidí.<sup>167</sup>

Kam se bude v budoucnosti směr bádání ubírat nelze přesně předpovědět. Se stále rostoucím korpusem publikovaných misek se však urychluje a zefektivňuje proces analýzy a překladů, jelikož se již formuje použitelná slovní zásoba a gramatika. S každou miskou obsahující něco z židovské historie a tradice také roste motivace tyto doklady zkoumat. Ilegální vykopávky, o nichž budu hovořit v následující části, byly pravděpodobně posledními zdroji misek. Zda se naleznou ještě další misky během seriózních vědeckých výprav, můžeme pouze doufat. Právě kvalitní zajištění archeologického kontextu totiž může přinést mnoho nového do této zajímavé oblasti.

## 2.4 Dodatek: sběratelé a zločinci

Aramejské magické misky se koncem 20. století staly součástí černého trhu, předmětem pašování a pravděpodobně i zdrojem příjmů teroristických skupin. Právě o tomto problému hovoří americký plukovník **Matthew Bogdanos**, který vyšetřuje rabování iráckého kulturního dědictví: „Taliban používá k financování svých aktivit v Afgánistánu opium. V Iráku však opium nemají. Co ovšem mají, jsou téměř

---

<sup>163</sup> MORIGGI, Marco. *A Corpus of Syriac Incantation Bowls: Syriac Magical Texts from Late-Antique Mesopotamia*, Leiden: Brill, 2014. ISBN 9789004272804.

<sup>164</sup> JUUSOLA, Hannu. *Linguistic peculiarities in the Aramaic magic bowl texts*. Helsinki: Finnish Oriental Society, 1999. ISBN 9789519380407.

<sup>165</sup> BOROBIO, Emiliano Martínez. A magical bowl in Judaeo-Aramaic. *Isimu*, 2003, č. 6, s. 323-336.

<sup>166</sup> AL-JUBOURI, Bahaa Amer. An Aramaic Incantation Text. *Journal of Semitic Studies*, 2013, roč. 58, č. 1, s. 59-63.

<sup>167</sup> SAAR, Ortal-Paz. An Incantation Bowl for Sowing Discord. *Journal of Semitic Studies*, 2013. roč. 58, č. 2, s. 41-256.

nevyčerpatelné zásoby starožitností.<sup>168</sup> S ohledem na výše popsané dějiny bádání můžeme říci, že se Irák s ilegálním vývozem misek i dalších předmětů potýká poměrně krátce. Teprve roku 1974 byl export archeologických nálezů iráckými zákony zakázán. Pochopitelně až na výjimky spojené s výzkumem. Zvláště během 70. let, kdy měl Irák dostatek finančních prostředků z prodeje ropy, byla archeologická naleziště dobře strážena a o starožitnosti se mohli starat slušně placení profesionálové. Irácko-iránská válka (1980-1988) a válka v Zálivu (1990-1991) však Irák natolik hospodářsky poškodily, že nebylo možné důstojnou péči o památky udržet. Někteří jeho obyvatelé byli nouzí dohnáni k ilegálním výkopovým pracím i k drancování muzejních sbírek.<sup>169</sup> Irácká republika byla vyčerpána také obchodním embargem, které na něj uvalila Organizace spojených národů rezolucí č. 661 z roku 1990. Podle třetího článku rezoluce se embargo týkalo veškerého zboží a produktů pocházejících z Iráku a Kuvajtu - tedy i starožitností.<sup>170</sup> Toto embargo však bylo roku 2003 zrušeno rezolucí č. 1483. Sedmý článek tohoto dokumentu ovšem zdůrazňuje, že je zakázáno obchodovat s archeologickými, kulturními a náboženskými předměty, u nichž existuje podezření, že byly z Iráku vyvezeny ilegálně.<sup>171</sup> Ilegálně vyvezenými předměty jsou přitom podle předchozí rezoluce všechny předměty původem z Iráku, jež byly získány po roce 1990. Z pohledu iráckého práva jsou to dokonce artefakty vyvezené již po roce 1974.

Květnová rezoluce OSN č. 1483 především reaguje na nešťastné události, ke kterým došlo v dubnu stejného roku v Bagdádu a které plk. Bogdanos náležitě popsal.<sup>172</sup> Když totiž americký tankový prapor 8. dubna projížděl kolem iráckého Národního muzea, narazil na odpor Zvláštní republikánské gardy, která měla zázemí právě v budově muzea. Dva dny zde probíhaly boje mezi tanky a gardou vyzbrojenou ručními protitankovými granátometry. 10. dubna vystřelil jeden z tanků ránu, která způsobila

---

<sup>168</sup> CALVANI, Sandro. Frequency and figures of organized crime in Art and Antiquities. In: MANACORDA, Stefano, ed., *Organised Crime in Art and Antiquities*. Milano: ISPAC, 2009, ISBN 9788896410011, s. 38.

<sup>169</sup> BRODIE, Neil. The market background to the April 2003 plunder of the Iraq National Museum. In: STONE, Peter G. a Joanne Farchakh BAJJALY, eds., *The Destruction of Cultural Heritage in Iraq*. Woodbridge: The Boydell Press, 2008. ISBN 9781843833840, s. 41-42.

<sup>170</sup> Znění rezoluce je k dispozici na: UN SECURITY COUNCIL. Resolution 661 (1990) Adopted by the Security Council at its 2933rd meeting, on 6 August 1990. *Refworld.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f16b24.html>.

<sup>171</sup> UN SECURITY COUNCIL. Security Council Resolution 1483 (2003) on the situation between Iraq and Kuwait. *Refworld.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3f45dbe70.html>

<sup>172</sup> BOGDANOS, Matthew. Thieves of Baghdad: The Global Traffic in Stolen Iraqi Antiquities. In: MANACORDA, Stefano a Duncan CHAPPELL, eds., *Crime in the Art and Antiquities World: Illegal Trafficking in Cultural Property*. New York: Springer, 2011. ISBN 9781441979469, s. 146-152.

mediálně známou díru v tzv. Dětském muzeu - v replice asyrské brány z Chorsábádu.<sup>173</sup> Výstřel však byl údajně namířen přesně na skrýš protitankového týmu a můžeme ho tak považovat za nutnou sebeobranu.<sup>174</sup> Rabování, které v muzeu začalo stejný den, musel tankový prapor nečinně přihlížet. Pokud by se k muzeu více přiblížil, byly by ohroženy jak životy amerických vojáků, tak celková integrita muzea a bezpečí jeho exponátů. Poslední irácké jednotky budovu pravděpodobně opustily k večeru 10. dubna a právě proto se do ní odvážilo vstoupit na tři sta amatérských i profesionálních lupičů. Po dva dny zde mohli nerušeně krást a demolovat. Ukázalo se totiž, že Iráčané muzeum nevnímali jako pokladnici svého národního bohatství, ale jako „Saddámův stánek se suvenýry.“ Mnozí tak mohli mít pocit, že neokrádají sami sebe, ale právě Saddáma.<sup>175</sup> Jakmile 12. dubna vyhnali pracovníci muzea poslední zloděje, mohli začít počítat ztráty. Bylo zjištěno, že se kradlo jak ve veřejných prostorech a v oddělení restaurování, tak v nadzemních i podzemních skladištích. Na rabování se podíleli profesionální lupiči, kteří měli vytipované konkrétní artefakty, obyčejní lidé ze sousedství, jenž bez většího přemýšlení popadli, co mohli, a dokonce snad i zaměstnanci muzea, kteří pravděpodobně přemístili jedny z nejcennějších kousků muzea ze skladů do nezabezpečeného oddělení restaurování jen pár dnů před válkou.<sup>176</sup> Jisté důkazy také nasvědčují tomu, že některé předměty byly ukradeny přímo na objednávku, která mohla být zadána již během první války v Zálivu.<sup>177</sup> Zjistilo se také, že profesionální lupiči se několik dnů před válkou nastěhovali do Bagdádských hotelů.<sup>178</sup> I když bylo rabování evidentně velmi dobře naplánované, podařilo se naštěstí téměř polovinu uloupených starožitností dohledat. Část z nich byla zadržena v zahraničí, kam byla propašována například prověřenou trasou Bagdád - Damašek - Bejrút - Ženeva, a později muzeu navracena. Obrovské množství ukradených exponátů však hranice Iráku nikdy neopustilo. Byly nalezeny ukryté v protibombovém krytu v západním Bagdádu, ve staré a v nové budově Centrální banky a dokonce také v tajné místnosti v samotném Národním muzeu.<sup>179</sup>

---

<sup>173</sup> YOUKHANNA, Donny George. Learning from the Iraq Museum. *American Journal of Archaeology*, 2010, roč. 114, č. 4., s. 3.

<sup>174</sup> BOGDANOS. Thieves of Baghdad: The Global Traffic in Stolen Iraqi Antiquities, s. 147, pozn. 7.

<sup>175</sup> BOGDANOS. Thieves of Baghdad: The Global Traffic in Stolen Iraqi Antiquities, s. 145.

<sup>176</sup> BOGDANOS. Thieves of Baghdad: The Global Traffic in Stolen Iraqi Antiquities, s. 152-155.

<sup>177</sup> BOGDANOS, Matthew a William PATRICK. *Thieves of Baghdad: One Marine's Passion for Ancient Civilizations and the Journey to Recover the World's Greatest Stolen Treasures*. New York: Bloomsbur, 2005. ISBN 1582346453, s. 215.

<sup>178</sup> BRODIE. The market background, s. 48.

<sup>179</sup> BOGDANOS. Thieves of Baghdad: The Global Traffic in Stolen Iraqi Antiquities, s. 156-158.



I přes obě rezoluce, které OSN vydala, jsou irácké starožitnosti prodávány ve světových aukčních síních i v internetových obchodech od počátku 90. let do současnosti. Také v soukromých sbírkách se začaly objevovat stovky dosud neznámých aramejských magických misek. V tomto ohledu se stala předmětem velké kontroverze sbírka Martina Schøyena, kterou od roku 1996 spravoval Ústav židovských studií v čele s Markhamem Gellerem na University College v Londýně. Norská televize NRK však v září 2004 vznesla ve svém dokumentu *Skriftsamleren* (Sběratelé rukopisů) pochybnosti nad proklamovaným původem misek v Schøyenově sbírce. Schøyenova strana tvrdila, že misky byly z Iráku vyvezeny už v 60. letech - tedy ještě před tavním zákazem z roku 1974. Dokument ovšem kontroval důkazy, které nasvědčovaly spíše ilegálním výkopovým pracím v roce 1992. Z důvodu takovýchto nejasností sestavila University College v říjnu 2004 zvláštní komisi, která měla celou záležitost prošetřit a původ misek v péči Ústavu židovských studií objasnit. Výsledná zpráva z roku 2006 však byla předána pouze Schøyenovi a důsledně tajena. Schøyen se následující rok pokusil právně vymoci misky zpět do svého opatrovnictví. University College tak raději misky vrátila a Schøyenovi ještě za jejich „zapůjčení“ zaplatila v rámci mimosoudního vyrovnání.<sup>180</sup> Informace, které z výsledné zprávy komise unikly, sice potvrzují Schøyenovu nevědomost o původu misek, avšak o miskách soudí, že byly z Iráku skutečně vyvezeny nelegálně v srpnu roku 1990 - tedy v samých začátcích války v Zálivu.<sup>181</sup> To ovšem nemění nic na tom, že právě misky z této sbírky obsahují jedny z nejzajímavějších textů pro naše bádání, jak bude ukázáno v následujících kapitolách. Podobně lze přistupovat i k miskám ze sbírky Schlomo Moussaieffa, jejichž původ sice nebyl veřejně zpochybněn, ovšem je možné předpokládat, že mají podobný příběh jako misky Schøyenovy.

Zajímavého průzkumu můžeme sami dosáhnout, zaměříme-li se na prodej magických misek v aukčních síních. Světoznámá společnost Christie's si vede o proběhlých dražbách záznamy na svých webových stránkách. Po pečlivém projití všech dostupných položek týkajících se aramejských, syrských a mandejských psaných misek zjistíme, že nejvíce aukcí probíhalo před rokem 2003, kdy vešla v platnost rezoluce OSN č. 1483. Zatímco v letech 1994 až 2002 bylo prodáno celkem osmáct

---

<sup>180</sup> BRODIE. The market background, s. 45-46.

<sup>181</sup> BALTER, Michael. University Suppresses Report on Provenance of Iraqi Antiquities. *Science*, 2007, roč. 318, č. 5850, s. 554.

kusů, za další období (2003 až 2012) byly prodány pouze tři misky.<sup>182</sup> Náhlý pokles prodeje misek po roce 2003 může nasvědčovat opět tomu, že předměty prodávané v 90. letech byly ilegálního původu. U každého kusu prodaného po roce 2003 je totiž pečlivě uveden původní rok získání, případně jeho bývalý majitel. To nelze říct o miskách prodaných před rokem 2003, jelikož u deseti z nich není informace žádná. Izraelská společnost Archeological Center archeologa a epigrafika **Roberta Deutsche** se sídlem v Tel Avivu si naopak starosti s prodejem aramejských misek vůbec nedělá. Od roku 2002 zde bylo k dražbě nabídnuto celkem padesát šest kusů, jak dosvědčují aukční katalogy.<sup>183</sup> Původ je uveden pouze u sedmi misek a je jím velmi fádňí a nepřesné označení „Babylon.“ U zbylých předmětů je ze zcela zřejmých důvodů původ zamlčován. Právě záměrné vyhýbání se názvu Irák pomáhá mnohým prodejčům rezoluci OSN obcházet. Ke konci roku 2013 vystavovala Galerie Barakat, jejíž pobočky jsou v Londýně, v Beverly Hills a v Abú Dhabí, na svých webových stránkách osmdesát misek.<sup>184</sup> Více jak polovina položek měla cenu pouze na vyžádání a všechny měly uvedeno jako místo původu „Mezopotámii,“ což je opět velmi neurčitý pojem. Jedna jediná miska (SP.438) měla údajně pocházet z Jordánska. Tuto informaci však nelze brát vážně, jelikož misky nalezené během zdokumentovaných archeologických prací, pochází výhradně z Iráku.<sup>185</sup> Matení zákazníků i příslušných úřadů uváděním velmi obecných či přímo zavádějících geografických názvů je u magických misek na internetových obchodech doslova trendem. Na populárním aukčním portálu eBay tak byly různými prodejci vystaveny dvě misky, za jejichž místo původu byla označena „Svatá země.“<sup>186</sup> Další dvojice misek prodávaná na webových stránkách izraelského obchodu se suvenýry Old City Jerusalem

---

<sup>182</sup> CHRISTIE'S. Auction Results. *Christies.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.christies.com/results/index.aspx/>. Misky lze nalézt pod hesly „incantation bowl“ či „magic bowl.“

<sup>183</sup> Jednotlivé katalogy jsou k dispozici na ARCHEOLOGICAL CENTER. Auctions. *Archaeological-center.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.archaeological-center.com/en/auctions/>.

<sup>184</sup> Průzkum byl proveden 4. 12. 2013. Veškeré aramejské misky (některé i s fotografiemi) jsou k nalezení na BARAKAT GALLERY. Barakat Gallery Store. *Barakatgallery.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.barakatgallery.com/store/Index.cfm/> v sekci Near Eastern Art a dále v podsekcí Aramaic Incantation Bowls.

<sup>185</sup> BRODIE. The market background, s. 46.

<sup>186</sup> Prohledávání portálu eBay proběhlo 4. 12. 2013. Popis první položky ze dostupný na EBAY. An Aramaic Demon Bowl. *Ebay.com* [online]. ©2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.ebay.ca/itm/An-Aramaic-Demon-Bowl-/380614044238/> a popis druhé položky na EBAY. Ancient Holy Land Aramaic Incantation Bowl. *Ebay.com* [online]. ©2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.ebay.com/itm/Ancient-Holy-Land-Aramaic-Incantation-Bowl-/231099407841/>. Při dalším prohledávání dne 2. 3. 2014 nebyla na portálu eBay nalezena k prodeji jediná magická miska.

Gifts má údajně pocházet také z Izraele.<sup>187</sup> Ani jedna ze 158 misek, které jsme výše zmínili, nepochází podle prodejců z Iráku. Samozřejmě, že někteří prodejci užili pojmů Babylón a Mezopotámie, ovšem daly by se vést spory o tom, zda do oblasti známé jako Mezopotámie můžeme zařadit západní Sýrii, jihovýchodní Turecko či jihozápadní Írán. Informace poskytované obchodníky jsou silně nedostačující a mnohdy i na hranici zákona, jelikož se pravděpodobně snaží obejít rezoluci OSN č. 1483.

Mimo svou zločinnou povahu jsou ilegální výkopy nežádoucí také čistě z akademického hlediska. Hrubá a neopatrná práce při nezákonném získávání starožitných předmětů ze země ničí archeologický kontext, který je veledůležitý pro dataci objektů i pro zjištění jejich účelu. To platí dvojnásob pro aramejské magické misky, jejichž vytváření a užívání stále zůstává záhadou. Při kontrolovaných výkopech v Nippuru v roce 1989 byly na ploše o rozloze 230 m<sup>2</sup> nalezeny pouze tři misky. Na jednu misku tak připadá 77 m<sup>2</sup>. Pokud tento údaj vynásobíme např. počtem kusů v Schøyenově sbírce (cca 650), zjistíme, že ilegálními výkopy musel být zničen archeologický kontext na ploše o celkové rozloze 50 000 m<sup>2</sup> - tedy na ploše ještě větší než Václavské náměstí.<sup>188</sup> Na sbírky misek zmíněných sběratelů se však nemůžeme dívat pouze jako na výsledky kriminální činnosti iráckých obyvatel a překupníků. Jakožto největší soubory aramejských magických misek nám totiž poskytují velmi výjimečné exempláře, které dokládají mnoho důležitých informací o vývoji judaismu v pozdní antice. S miskami ze Schøyenovy a Moussaieffovy sbírky se proto budeme v příštích kapitolách dále potkávat.

---

<sup>187</sup> Ke dni 16. 5. 2014 byly obě misky stále k dispozici na OLD CITY JERUSALEM GIFTS. Terracotta Incantation Plate. *Oldcityjerusalemgifts.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: <http://oldcityjerusalemgifts.com/index.php/terracotta-incantation-plate.html/> a OLD CITY JERUSALEM GIFTS. Magic Bowl Roman Period. *Oldcityjerusalemgifts.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: <http://oldcityjerusalemgifts.com/index.php/magic-bowl-roman-period.html/>.

<sup>188</sup> BRODIE. The market background, s. 47-48.

### 3. STŘÍPKY POČÁTKŮ ŽIDOVSKÉ MYSTIKY

---

První kapitola obsahující samotné analýzy aramejských magických misek se zaměřuje na představy, pojmy a fenomény známé z literatury hechalot, kterou můžeme považovat za doklady o počátcích židovské mystiky a následně i středověké kabaly. Pro tuto kapitolu jsem vybral misky, které jsou svým obsahem nejbližší literatuře hechalot, jíž ještě stručně představím. Protože se jedná o misky ze soukromé sbírky Schlomo Moussaieffa (M123, M155, M1, M6, M164), nelze přesně určit místo ani rok jejich nález. Přesto je nutné je považovat za nesmírně cenné doklady, jelikož je možné je označit za nejstarší hechalotické rukopisy.

#### 3.1 Literatura hechalot

Z počátku je důležité zmínit dva pojmy, které pro účely literatury hechalot zavedl německý judaista **Peter Schäfer**. Jsou jimi makroforma a mikroforma. Makroformami myslí Schäfer velké texty, které byly během staletí různě upravovány, přepisovány a doplňovány o texty kratší - tzv. mikroformy, jež mohou mezi jednotlivými rukopisy makroforem migrovat.<sup>189</sup> Do okruhu této literatury tak patří především následující makroformy: *Hechalot Rabati* (היכלות רבתי - Větší paláce), *Hechalot Zutarti* (היכלות זוטרת'י - Menší paláce), *Ma'ase Merkava* (מעשה מרכבה - Dílo vozu),<sup>190</sup> *Merkava Raba* (מרכבה רבה - Velký vůz), *Sar ha-Panim* (שר הפנים - Kníže tváře) a *Ši'ur Koma* (שיעור קומה - Rozměr těla).<sup>191</sup> Nejstarší dochované rukopisy hechalotické literatury, většinou v podobě zlomků, byly nalezeny ve známé Káhirske geníze a některé pochází až z 9. století. Jejich důležitost tkví především v tom, že neprošly redakcí evropských Židů. Další rukopisy pak pochází ze 13. století, kdy byly hojně upravovány a užívány aškenázskými chasidy v Porýní. Texty z 15. století jsou pak italského a sefardského původu.<sup>192</sup> Vybrané magické misky, které můžeme datovat do 5. až 7. století, tak lze v současnosti nově vnímat jako nejstarší nalezené literární doklady obsahující výrazné hechalotické prvky.

---

<sup>189</sup> SCHÄFER, Peter. *Hekhalot-Studien*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1988. ISBN 3161453883, s. 200.

<sup>190</sup> Českému čtenáři je tato makroforma zpřístupněna v BÖNISCHOVÁ, Helena, *Ma'ase Merkava: starověká židovská mystika*, Praha: P3K, 2012. ISBN 9788087186749.

<sup>191</sup> DAVILA, James R. *Descenders to the Chariot, the People Behind the Hekhalot Literature*. Leiden: Brill, 2001. ISBN 9004115412, s. 8-10.

<sup>192</sup> DAVILA, James R. *Hekhalot Literature in Translation: Major Texts of Merkavah Mysticism*. Leiden: Brill, 2013. ISBN 9789004252158, s. 19.

Stejné misky nám také mohou pomoci odpovědět na otázku, kdo stál u zrodu textů hechalot a kdo tuto tradici udržoval. Stran tohoto problému stále nepanuje mezi badateli shoda. Již zmíněný Peter Schäfer vidí texty jako produkt rabínské elity, která se snažila skrze nebeské cesty a zaříkávání přistoupit k Bohu přímo.<sup>193</sup> Proti tomuto názoru stojí americký religionista (a dnes také ufolog) **David J. Halperin**, který vznik literatury hechalot umisťuje do prostředí židovských laiků. V makroformě *Sar ha-Tora* (שר התורה - Kníže Tóry) totiž Halperin místy odhaluje nepřátelský postoj ke vzdělané rabínské vrstvě a ukazuje, že obě společenské třídy nežily zrovna v harmonii. Dílo *Sar ha-Tora* mělo totiž sloužit k tomu, aby jeho čtenář povolal z nebe anděla Tóry a s jeho pomocí se bez zdlouhavého úsilí Tóře naučil. Jedině skrze takovéto praktiky se podle Halperina mohli tzv. lidé země (עם הארץ) vyrovnat rabínům, jimž záviděli jejich privilegovaný status a podle náznaků z rabínské literatury je i nenáviděli. Opovržení a ústrky, kterých se jim od rabínů dostávalo, měly být s nově nabytou posvátnou mocí a s nově nabytými nebeskými spojenci krutě oplaceny. Zdrojem představ, jež se v textech nakonec odrazily, měla těmto lidem být synagogální liturgie, především liturgie svátku Šavuot, kde je přijetí Tóry ostatně ústředním tématem.<sup>194</sup> Třetí teorie o původcích literatury hechalot se staví mezi oba výše popsané extrémy a pochází z pera amerického judaisty **Michaela D. Swartze**. Ten je názoru, že u kompozice hechalotických textů stála třída vzdělanců, avšak nikoliv rabínů. Mělo se jednat o písaře, přednášeče ústní Tóry (תנאים) i o různé pracovníky synagog, kteří tvořili jakousi tajnou elitní společnost v opozici vůči skutečné veřejné elitě rabínů.<sup>195</sup> Z překladů uvedených v jednotlivých kapitolách je evidentní, že pisatelé magických misek museli být skutečně zdatní v oblasti synagogální liturgie, Bible, magie, legend a dokonce i lékařství. A právě stejný okruh lidí mohl dát vzniknout mikroformám a později i makroformám literatury hechalot. O tom, že pisatelé misek byli s těmito mystickými texty velmi dobře obeznámeni, svědčí následující přehled.

### 3.2 Hechalotické motivy v magických miskách

Sejně, jako výše zmíněné makroformy, i některé aramejské magické misky obsahují barvitě popisy nebeské říše a jejích obyvatel. Bohabojné chvály Nejvyššího se zde mísí s výčty různých druhů andělů, s nejroztodivnějšími Hospodinovými jmény a s biblickými

<sup>193</sup> SCHÄFER. *Hekhalot-Studien*, s. 294-295.

<sup>194</sup> HALPERIN, David J. *The Faces of the Chariot: Early Jewish Responses to Ezekiel's Vision*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1988. ISBN 3161451155, s. 437-443.

<sup>195</sup> SWARTZ, Michael D. *Scholastic Magic: Ritual and Revelation in Early Jewish Mysticism*. Princeton: Princeton University Press, 1996. ISBN 9780691010984, s. 220-221.

verši. Text vybraných misek neobsahuje žádný příběh, ani tradiční mystikovu cestu do nebe, jelikož jeho účelem nebylo poučit čtenáře a připravit je na praxi mystického výstupu. Užitá hechalotická témata měla magickému zaříkání propůjčit sílu skrze autoritu Boha samotného a také skrze zástupy andělů, které si pisatel snažil naklonit.

### 3.2.1 Bůh jako panovník

Misky hovoří o Bohu na mnoha místech pod různými jmény. Ta jsou nám buď důvěrně známá z Bible, nebo jsou odvozena z tetragramu, či byla vytvořena podle neznámých permutací a snad i slovních hříček. Mezi biblická jména patří samozřejmě tetragram samotný, skládající se ze čtyř písmen J, H, V a konečně H, který zde tradičně překládám jako Hospodin. Druhé nejčastější pojmenování Boha v Bibli je Elohim (אלהים), které se v našich miskách objeví pouze jednou.<sup>196</sup> V Bibli je také oblíbené spojení Hospodin zástupů, které občas uvidíme rozdělené a jako samostatné Boží jméno je tak užívané pouze slovo Zástupy (צבאות). Jméno El Šadaj, které můžeme přeložit jako Bůh všemohoucí (אל שדי) patří do skupiny hojně se vyskytujících epitetů v Bibli.<sup>197</sup> Slovo Šadaj se může, podobně jako v našich textech, vyskytovat i samostatně.<sup>198</sup> Na jednom místě je k Bohu odkazováno pomocí výrazu, který je s texty hechalot spjat jako žádný jiný. Jedná se o vyjádření pro postavu či tělo - *koma* (קומה). To dobře známe z výše zmíněného díla *Ši'ur Koma*, které popisuje gigantické rozměry jednotlivých částí Hospodinova těla.<sup>199</sup> Partie Božské postavy měřící miliony kilometrů mají dokonce svá vlastní jména, která nejsou nepodobná oněm nepřeložitelným jménům Nejvyššího.

Ve jménu Jochi, Jochi, Jochi. Hospodina, Hospodina.

A ve jménu Zástupů, Zástupů.

A ve jménu El Šadaje, Hospodina a Těla.

(M6 2,18)

Jako odvozeniny od tetragramu můžeme vnímat v žalmech oblíbené jméno Jáh (יה)<sup>200</sup> a nebiblické Jehú (יהו). Mezi další přízviska lze zařadit i označení Bůh Israele (אלהא) v aramejštině a Bůh svatý (אל קדוש) v hebrejštině. Jména, která vznikla

<sup>196</sup> M155,8.

<sup>197</sup> Např. Gn 17,1; Ex 6,3; Job 8,5; Ez 10,5.

<sup>198</sup> Např. Nu 24,4; Rut 1,20; Job 5,17; Ž 22,10; Ez 1,24.

<sup>199</sup> Kritické vydání této makroformy je k dispozici v COHEN, Martin S. *The Shi'ur Qomah: Texts and Recensions*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1985. ISBN 9783161449079.

<sup>200</sup> Ex 15,2 a Ex 17,16; na mnoha místech v žalmech a také Iz 12,2 a Iz 38,11.

pravděpodobně nejrůznějšími permutacemi a manipulací s klasickými božími jmény, nemůžeme bez užitého matematického klíče dešifrovat a pochopit. Přepisuji je tedy pouze velkými písmeny (např. APSGDA, ALISUN či QRTIZUN), nikterak nepřekládám a ponechávám na čtenáři a dalších badatelích, aby se pokusili odhalit jejich pravý význam. Tradičně se jim přezdívá *nomina barbara* a několik z nich snad může být i řeckého původu.<sup>201</sup>

Ve jménu Jáha, M..M, ŠBIB ŠBIBIA  
a QAI, Hospodina, Boha Svatého,  
Boha Svatého, Boha Svatého,  
Boha odvážného, Boha odvážného, Boha odvážného,  
AMC, QUH, AIQUN, MIṬMUN a PSQUN, MAUD,  
jenž sedí na trůnu Slávy,  
svým slovem a jasem své Slávy stvořil nebesa a vybudoval svět.  
(M155,3-5)

Výraz, jímž se Bůh sám představil Mojžíšovi, tedy „Jsem, který jsem.“ (אֶהיָה אֲשֶׁר אֶהיָה),<sup>202</sup> nalezneme v překladech dvakrát. Mojžíšovo setkání s Bohem je v mystice hechalot důležitou událostí. Hospodin mu dobrovolně předává svá pravá jména, díky nimž získává Mojžíš, a skrze něj i celý Israel, možnost svého Boha poznat.<sup>203</sup> V makroformách hechalot přebírá Mojžíš roli mystika a stává se jeho vzorem.<sup>204</sup> Ne nadarmo je po něm pojmenován jeden ze spisů, který můžeme mezi texty hechalot také zařadit - *Harba de-Moše* (הַרְבַּא דְּמֹשֶׁה - Meč Mojžíšův).<sup>205</sup> Vyjevení Hospodinova jména Mojžíšovi je připomenuto v jedné z našich misek hebrejským veršem Ex 3,14 a aramejským veršem Ex 3,5.<sup>206</sup> Opět se zde setkáme s ostatními božími jmény i s rozličnými *nominibus barbaris*.

Zaříkávám vás při Světle Jáha,  
při Šadajovi, Jáhovi, QSIN, Jáhovi.

---

<sup>201</sup> SCHÄFER, Peter. *The Hidden and Manifest God: Some Major Themes in Early Jewish Mysticism*. New York: State University of New York, 1992. ISBN 0791410439, s. 56.

<sup>202</sup> Ex 3,14.

<sup>203</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 150.

<sup>204</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 67, 73 a 88.

<sup>205</sup> Anglické edice připravili GASTER, Moses. *The Sword of Moses, an Ancient Book of Magic*. London 1896 a HARARI, Yuval. *The Sword of Moses (Harba de-Moshe): A New Translation and Introduction*. *Magic, Ritual, and Witchcraft*, 2012, roč. 7, č. 1, s. 58-98.

<sup>206</sup> Ten si blíže představíme v kapitole věnované aramejským překladům Bible.

Při nich zaříkávám přísahu, kletbu, pomluvu zlou.  
 Zaříkávám vás při „*Jsem, který Jsem*,“<sup>(Ex 3,14)</sup>  
 Jeho jméno je PSGDA,  
 Jeho jméno je APSGDA,  
 Jeho jméno je TUBH ṬIH MIH,  
 Jeho jméno je Jáh Živoucí QAI,  
 Jeho jméno je AḤS BALMS.  
 Jeho tvář je tvář Šibila,  
 Jeho paprsky jsou paprsky LUN.  
 Jeho vozem je oheň planoucí.  
 Jeho serafové jsou oheň,  
 pomocníci sloužící při jeho Velikosti,  
 ohněm jsou oděni, proudí nad rohy Bytosti.  
 Při velké koruně Království,  
 při velkém Jeho jménu, které bylo od počátků,  
 takovém, když řekl Mojžíšovi u keře: „*Sundej si své boty ze svých nohou.*“  
 (M123,2-6)

Uvedený úryvek je důležitý rovněž díky důrazu na Hospodinovu královskou roli. Je zde zmíněna velká koruna Království (תגא רבה דמלכותא) a vůz Boží - *merkava* (מרכבה). Podobně jako v literatuře hechalot, i v miskách je Hospodin popisován jako král se všemi patřičnými insigniemi. Bůh zde tak má svou korunu, služebníky a je posazen na trůnu v paláci. Ten je, jako většina dalších předmětů i postav v nebi, stvořen z ohně. Jedná se o klasickou představu známou hlavně z makroformy *Ma'ase merkava*.<sup>207</sup>

Ve jménu Hospodina zástupů, Boha, Boha Israele,  
 jenž přebývá v paláci ohně a krup, jisker ohnivých.  
 A jas Jeho Slávy a Jeho trůn jsou upevněny a trvají navěky.  
 (M155,8)

Trůn Boží na nebesích podpírají čtyři andělé či Bytosti (חיות), které známe z biblického Ezechieleova vidění (Ez 1,5-15). Podle spekulací z Targumu Ezechiele i podle textů hechalot má každá bytost šestnáct tváří. Celá čtveřice má pak dohromady šedesát čtyři tváří.<sup>208</sup> Stejně číslo dokládají i dvě zde analyzované misky. Led a oheň nejsou

<sup>207</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 79.

<sup>208</sup> LEVEY, Samson H. *The Aramaic Bible, Volume 13: The Targum of Ezekiel*. Collegeville: Liturgical Press, 1987. ISBN 9780567094704, s. 20. SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 62-63.



jedinými elementy, které v našich textech Hospodina obklopují. Podle makroformy *Ši'ur Qoma* je Bůh zahalen mračny, což platí i v následujícím případě.<sup>209</sup>

Neboť zesílil jsem a požaduji, aby ... .. z nebezpečí,  
od toho, kdo sedí nad čtyřmi cheruby  
a ti mají šedesát čtyři tváří.  
A stojí při něm Zapiel seraf  
a slouží mu Zabapiel seraf.  
A stojí před ním Metatron, kníže Tváře,  
ze syna .... Chopniel i Qatniel.  
Mračna a oblaka jsou mé končetiny.  
Vidím ho oděného mračny,  
... trůnu a sandále ohnivě v ruce své drží,  
toho, jehož jméno je zmíněno.  
Lev porci svou opouští.  
Saň brloh svůj střídá.  
Toto je jméno Svatého, které před ním říkají:  
„Svatý, Svatý, Svatý, Hospodin zástupů.  
*Naplněna je země slávou Jeho.*“ (Iz 6,3)  
ALISN a ALISUN a ŠPIN  
QRIUN QRṬIZUN APSTṬ MṬIINN AIH BGU ḤURIH.  
(M1,12-14)

### 3.2.2 Nebeští dvořané

Po boku Hospodina jsou často zmiňováni i nejrůznější andělé. Někteří jsou uvedeni přímo svým vlastním jménem a jiní jsou pouze identifikováni pomocí skupiny, k níž náleží. Vzhled andělů je v literatuře hechalot i v magických miskách blíže popisován a stejně tak i jejich role v nebeské říši. Hospodinovi jsou k dispozici nepřeborné zástupy andělů, jejichž hlavním úkolem je chválit jej a sloužit před ním nebeskou liturgií. Tato představa o jakési nebeské předloze liturgie pozemské je doložena již ze Starého i z Nového zákona. Ve svém vidění popisuje Izajáš sbor andělů, kteří u Božího trůnu pějí: „Svatý, Svatý, Svatý, Hospodin zástupů.“ (Iz 6,3). Velmi podobný obraz pak popisuje apoštol Jan ve svém Zjevení (Zj 4,8). I v předchozí ukázce z misky a také na různých místech textů hechalot se tento motiv objevuje.<sup>210</sup> Stejně tak, jako *Merkava Raba*,<sup>211</sup> tak

<sup>209</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 102. COHEN. *The Ši'ur Qomah*, s. 142.

<sup>210</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 47.

<sup>211</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 104.

i jeden z amuletů hovoří o andělech jako o anonymní mase. Ti jsou podle *Hechalot Rabati* neustále tvořeni, jelikož jsou při jakékoliv chybě v liturgických zpěvech bez milosti ničeni v ohnivých řekách.<sup>212</sup> Proto jich jsou v Hospodinově přítomnosti doslova milióny:

Ve jménu Hospodina, Hospodina, Boha Israele,  
co tisíce tisíců budou před ním sloužit  
a desetitisíce desetitisíců budou před ním stát.  
(M164,4-5)

Rovněž andělé se mohou pyšnit výsostnými znaky a doplňky. Jsou oděni ohněm, jasem a dokonce purpurovou barvou (ארגמן), která byla užita na různých tkaných částech svatostánku v poušti (Ex 26,31) i ve velesvatyni Šalomounova chrámu (2 Pa 3,14). Nejedná se však o věhlasnou modrou barvu (תכלת), která je v Bibli zmíněna vždy před purpurovou a právem jí patří výsostné postavení. Andělé oblékají purpurovou, jelikož modrá barva je vyhrazena jen a pouze Hospodinově trůnu.<sup>213</sup> I podle barevného odlišení tedy andělé představují v nebeském světě šlechtu podřízenou Králi.

Oděv velikého jasu oblékají.  
A zakryti jsou velkým purpurem jasu.  
A věnec Jeho čela je nasazen na jejich hlavách.  
A klenoty čarovné jsou posazeny na jejich prsou.  
(M6,11)

V literatuře hechalot není andělská hierarchie pevně stanovena a ani jednotlivé mikroformy v rámci jedné makroformy spolu nemusí souhlasit. Jména nejčastěji zmiňovaných andělských tříd pocházejí ze Starého zákona, především z knihy proroka Ezechiela. V jeho vidění jsou popisovány již výše uvedené Bytosti (*chajot*) a také ofanové (*ofanim* - אופנים), v literatuře hechalot personifikovaná kola Hospodinova povozu (Ez 1,15-21). V desáté kapitole Ezechielova vidění se objevují cherubové (*cherubim* - כרובים) a soukolí (*galgal* - גלגל), které je v mystických textech opět považováno za nebeskou bytost.<sup>214</sup> Serafové (*serafim* - שירפים) jsou známí z vidění Izajášova (Iz 6,3) a pro své jméno (שרף - pálit) jsou spojování s ohněm, což ostatně dokládá už i třetí ukázka v této kapitole. Až s texty hechalot přichází na nebeskou scénu tzv. Jednotky

<sup>212</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 26-27.

<sup>213</sup> HALPERIN. *The Faces of the Chariot*, s. 217-220.

<sup>214</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 131.

(*gedudim* - גְּדוּדִים). V nejobsáhlejší výčtu, který se nám v miskách dochoval, patří mezi nejnižší třídy andělů. Na vrcholek pomyslné pyramidy zcela určitě patří Bytosti či cherubové, jelikož podpírají trůn Hospodinův a jsou mu tak nejbližší. Ani z následující ukázky však není jasné, kdo je tímto úkolem skutečně pověřen.

Pokoj Vám, andělé výšin.

Pokoj Vám, jednotky vojska.

Pokoj Vám, serafové plamene.

Pokoj Vám, soukolí povozu.

Pokoj Vám, ofanové a cherubové.

Pokoj Vám, Bytosti Slávy.

Pokoj Tobě, duchu ohně, který přicházíš ze severu.

Pokoj Tobě, duchu ohně, který přicházíš z jihu.

„A oheň šlehající.“<sup>(Ex 9,24)</sup>

„A záře okolo něj.“<sup>(Ez 1,27)</sup>

„Obraz čtyř bytostí. A ty se podobaly obrazu člověka.“<sup>(Ez 1,5)</sup>

Pokoj Vám, andělé služební, kteří sloužíte před Tím,

kdo sedí nad čtyřmi cheruby

a ti mají šedesát čtyři tváří.

(M1, 8-11)

Za nejzajímavější andělskou postavu literatury hechalot je zcela jistě považován anděl Metatron (מִיטַטְרוֹן), a to především pro své jméno a původ. Mnoho teorií bylo vysloveno ohledně etymologie jeho jména. Zde chci zmínit dvě, které jsou dle mého názoru nejsilnější a obě jsou spojené s řeckým jazykem. Talmudista **Šaul Lieberman** navrhnul, že toto jméno by mohlo být odvozeno od řeckého μετὰ θρόνος (meta trónos), tedy „při trůnu.“<sup>215</sup> Vystihuje tak plně Metatronovu funkci Hospodinova pobočníka, jak ji známe z textů hechalot. S další teorií pak přišel francouzský judaista **Charles Mopsik**, který vidí předlohu jména v řeckém slovesu μετατέθη (přenést),<sup>216</sup> jež se objevuje ve verši Gn 5,24 a Sír 44,16 řecké Septuaginty a také v Žd 11,5 Nového zákona. K písmenům MTT tak byla ještě přidána přípona RON (רוֹן), respektive UN (וֹן), kterou známe již z *nominum barbarum* z ukázek výše (AIQUN, MIṬMUN, PSQUN, LUN, ALISUN, QRIUN, QRTIZUN). Na všech zmíněných biblických místech se hovoří o starozákonním patriarchovi Henochovi, kterého „si Bůh vzal.“ Právě v osobě Henocha spatřuje literatura

<sup>215</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. s. 29, pozn. 70.

<sup>216</sup> MOPSIK, Charles. *Le livre hébreu d'Hénoch ou Livre des palais*. Paris: Verdier, 1989. ISBN 9782864320883, s. 48.

hechalot původ anděla Metatrona, jemuž je věnována první část makroformy *Třetí kniha Henochova* neboli *Sefer Hechalot* (ספר היכלות - Kniha paláců). Metatron zde v 15. kapitole popisuje rabimu Jišmaelovi svou transformaci z člověka na anděla:

„Ihned se mi přeměnilo maso mé v plameny, šlachy mé v oheň hořící, kosti mé v uhlí jalovcové, světlo víček mých v záři blesků, bulvy očí mých v pochodně ohnivě, vlasy hlavy mé na plamen a na plamének, všechny končetiny mé na křídla ohně planoucího a trup těla mého na oheň žhnoucí.“<sup>217</sup>

Jakožto bývalý člověk plní Metatron funkci ideální spojky mezi zemí a nebem a slouží jako nejvyšší z andělů při Hospodinově trůnu.<sup>218</sup> Spolu s dalšími vysoce postavenými anděly se může honosit přívyskem „kníže Tváře“,<sup>219</sup> jelikož slouží přímo před tváří Boží. K Hospodinovi je Metatron také poután velmi zvláštní okolností. Matematická hodnota andělova jména (מטטרון) je totiž stejná (314), jako hodnota jména Šadaj (שדאי). Babylónský Talmud proto říká: „To byl Metatron, jehož jméno je jako jméno Pána jeho.“<sup>220</sup> Téměř totožná fráze se objevuje i v jedné z našich misek:

Ve jménu Zahuvari, Hospodina, Boha Israele  
a ve jménu Zakiriela, Hospodina, Boha Israele.  
I ve jménu Metatrona, knížete Tváře,  
jelikož jméno služebníka je jako jméno pána jeho.  
Protože je řečeno: „*Neboť jméno mé je v nitru jeho.*“<sup>(Ex 23,21)</sup>  
Ve jménu dvanácti jmen  
a při pečeti velké, s níž jsou zapečetěna nebesa i země.  
(M164,6-7)

Odkaz aramejských psaných misek tedy obsahuje velmi mnoho konceptů známých výlučně z makroforem literatury hechalot. Spojení magických textů a literatury hechalot ovšem není věcí neobvyklou. Samotné texty hechalot jsou na mnoha místech magické

---

<sup>217</sup> ODEBERG, Hugo. *3 Enoch or The Hebrew book of Enoch*. London: Cambridge University Press, 1928, s. כ (Part III. Hebrew Text with Critical Notes).

מיד נהפך לי בשרי לשלהבה וגידי לאש להט ועצמותי לגחלי רתמים ואור עפעפי לזוהר ברקים וגלגלי עיני ללפיד אש ושערות ראשי ללהט וללהבה וכל אברי לכנפי אש בוערות וגוף קומתי לאש יוקדת.

<sup>218</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 133.

<sup>219</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 36.

<sup>220</sup> Sanhedrin 38b: זהו מטטרון ששמו כשם רבו. Tato pasáž zmiňuje i verš Ex 23,21, který je v misce M164 uveden také.

povahy a hranice mezi modlitbou mystika a magickým zaříkáváním jsou zde setřeny.<sup>221</sup> Makroforma *Merkava Raba* obsahuje návody na přípravu zkonsumovatelných zaříkávání např. na listech koření či v číši vína.<sup>222</sup> Hlavní část *Harba de-Moše* sestává právě z návodů na zhotovování amuletů.<sup>223</sup> Magie je skrze mystiku spojena také s denní liturgií.<sup>224</sup> A právě o vlivu synagogální liturgie na aramejské magické misky hovoří kapitola následující, před níž jsou však ještě umístěny kompletní přepisy a překlady našich pěti misek.

---

<sup>221</sup> SCHÄFER, Peter. Merkavah Mysticism and Magic. In: SCHÄFER, Peter a Joseph DAN, eds. *Gershom Scholem's Major Trends in Jewish Mysticism 50 Years After: Proceedings of the Sixth International Conference on the History of Jewish Mysticism*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1993. ISBN 9783161461439, s. 76.

<sup>222</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 110-111.

<sup>223</sup> HARARI. *The Sword of Moses*.

<sup>224</sup> SCHÄFER. *The Hidden and Manifest God*, s. 112.

### 3.3 Překlad M123

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Schlomo Moussaieffa (M123)

**Publikace:** LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 83-90. Foto s. 197.

- |   |   |   |
|---|---|---|
| הדין קמיעא דאיתקמע על שום אימי בת קאקי דלא יקרבוני עליהון נידריין לוטן ממללן  | 1 | Toto je amulet, který byl připojen ke jménu Imi, dcery Qaqi, aby se k nim nepřiblížily přísahy, kletby, pomluvy   |
| בישון תוב אנא משבענא עליכון נידרא לוטתא מ^ל^לתא בישתא משבענא עליכון בניהור יה בשדי  | 2 | zlé. Tak já zaříkávám vás, přísaho, kletbo, pomluvo zlá. Zaříkávám vás při Světle Jáha, při Šadajovi,   |
| יה קסין יה בהדין אשבעית נידרא לוטתא >מללתא בישתא משבענא עליכון ב<אהיה אשר אהיה שמו פסגדא שמו אפסגדא שמו טובה טיה מיה                    | 3 | Jáhovi, QSIN, Jáhovi. Při nich budu zaříkávat přísahu, kletbu, <pomluvu zlou. Zaříkávám vás při> „ <i>Jsem, který Jsem</i> ,“ <sup>(Ex 3,14)</sup> jméno Jeho je PSGDA, jméno Jeho je APSGDA, jméno Jeho je TUBH ṬIH MIH, |
| שמו יה חי קא שמו אחס באלמס פניו פני שיביל קרניו קרני לון מרכבתיה נור דליק שרפוהי נור משמשין שליחין בריבוהי                              | 4 | jméno Jeho je Jáh Živoucí QAI, jméno Jeho je AḤS BALMS. Tvář Jeho je tvář Šibila, paprsky Jeho jsou paprsky LUN. Vozem Jeho je oheň planoucí. Serafové Jeho jsou oheň, pomocníci svolání při jeho Velikosti,              |
| נור לבישין משגריין [ל]עילא מיקרני חיתה בתגא רבה דמלכותא בשמיה רבה דהוה מן קדמין כמו דאמר ליה למשה באסנה שרי סנך                         | 5 | ohněm jsou oděni, proudí nad rohy Bytosti. Při velké koruně Království, při velkém jménu Jeho, které bylo od počátků, takovém, když řekl Mojžíšovi u keře: „ <i>Sundej si své boty</i>                                    |
| מעל ריגלך משבענא עליכון נידרא לוטתא ומללתא בישתא דאי תעימו אימי בת קאקיי בין ניהמתא דנהמא על זרעיהי ובין                                | 6 | <i>ze svých nohou</i> .“ Zaříkávám vás, přísaho, kletbo a pomluvo zlá, které budete oslabovat Imi dceru Qaqi. Ať už je to vzdech, který vzdychá po svém potomstvu, nebo   |
| נומתא דמפקא בפומא ובין נידרא דארמאי דיהודאי בין לוטתא רחיקא קריבא בין לוטתא דשיבבה דאחא ואחתא ובין לוטתא דגברי                          | 7 | chrápání, které vychází z úst. A nebo přísaha Aramejců, Židů, nebo kletba daleká, blízká, nebo kletba souseda, bratra či sestry. A nebo kletba mužů,  |
| דנשי ובין נידרא דמשלם לפתכרי דיכרי לאיסרתתא לניקבתא ובין נידרא ושלמתא דכל בני אינשה תיזחון תינטלון תיאבדון מיאימי בת קאקי מיאחי בר קיני | 8 | žen. A nebo přísaha, která je předána modlám mužským, aštartám ženským. A nebo přísahy či obřady všech synů lidských. Prchnete, odejdete, zmizíte od Imi, dcery Qaqi, od Achiho, syna Qini,                               |
| מיבנוהי ומיביתיה כוליה מן יומא דנן ולעלם אמן אמן סלה  | 9 | od dětí jeho a z domu jeho celého. Ode dneška až navěky. Amen, amen, sela.  |

## Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
הדין	zájm. ukazovací sg. m.		toto, tento, ten
קמיעא	subst. sg. m.	קמע	amulet
-ד	genitivní částice či spojka		neboť, který, že
איתקמע	3. os. sg. m. pf. itpa'al	קמע	byl připevněn, byl připojen
על	předložka		na, nad, proti, k
שום	subst. sg. m	שום	jméno
בת	subst. sg. f.		dcera
לא	záporka		ne
יקרבון	3. os. pl. m. impf. pe'al	קרב	přistoupí, přiblíží se
עליהון	předložka se suf. 3. os. pl. m.	על	k nim
נידרין	subst. pl. m.	נדר	sliby, přísahy
לוטן	subst. pl. f.	לוט	kletby, prokletí
ממללן	subst. pl. f.	מלל	řeči, pomluvy
בישון	adj. pl. f.	באש	špatné, zlé
תוב	příslovce		znovu, opět, tak, tedy
אנא	zájm. osobní 1. os. sg.		já
משבענא	part. akt. af'el se suf. 1. os. sg.	שבע	přísahám, zaříkávám
עליכון	předložka se suf. 2. os. pl.	על	na vás, vás
נידרא	subst. sg. m.	נדר	slib, přísaha
לוטתא	subst. sg. f.	לוט	kletba, prokletí
מללתא	subst. sg. f.	מלל	řeč, pomluva
בישתא	adj. sg. f.	באש	zlá, špatná
-ב	neodlučitelná předložka		v, s, u, při
ניהור	subst. sg. m.	נהר	světlo
יה	subst. sg. m.		Jáh, Hospodin

שדי	subst. sg. m.		Šadaj, Všemocný
אשבעית	1. os. pl. impf. af'el	שבע	budu přísahat, budu zaříkávat
שמו	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.	שם	jeho jméno
חי	adj. sg. m.	חיי	živý
פניו	subst. pl. m. se suf. 3. os. sg. m.		jeho tvář
פני	subst. pl. m. st. constr.		tvář
קרניו	subst. pl. f. se suf. 3. os. sg. m.		jeho paprsky, rohy, úhly
קרני	subst. pl. f. st. constr.		paprsky, rohy, úhly
מרכבתיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. m.	רכב	jeho vůz, povoz
נור	subst. sg. m.	ניר	oheň
דליק	adj. sg. m.	דלק	žhnoucí, pálicí, zářící
שרפיה	subst. pl. m. se suf. 3. os. sg. m.	שרף	jeho Serafové, ohniví andělé
משמשין	subst. pl. m.	שמש	pomocníci, diákoní
שליחין	pl. m. part. pas. pe'al	שלה	poslaní, svolaní
ריבויה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.	רב	jeho velikost
לבישין	pl. m. part. pas. pe'al	לבש	oblečení, oděni
משגרין	pl. m. part. akt. pa'el	שגר	vyslaní, proudí
[ל]עילא	předložka		nad
חיתה	subst. sg. f.	חיי	živá bytost, zvíře
תגא	subst. sg. m.		koruna
רבה	adj. sg. f.	רב	velká
מלכותא	subst. sg. f.	מלך	království
שמיה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.	שום	jeho jméno
הוה	3. os. sg. m. pf. pe'al	הוי	byl, bylo
מן	předložka		od, z
קדמין	subst. pl. m.	קדם	původy, počátky
כמו	spojka		neboť, jako když



אמר	3. os. sg. m. pf. pe'al	אמר	řekl
ליה	předložka se suf. 3. os. sg. m.	ל	jemu, k němu, pro něj
ל-	neodlučitelná předložka	ל	pro, k; určující dativ či akuzativ
אסנה	subst. sg. m.		keř, trní
שרי	2. os. sg. m. imp. pe'al	שרי	osvobod', povol, sundej
סנך	subst. pl. m. se suf. 2. os. sg. m.	סין	tvé boty
מ-	zkrácená předložka מן		od, z
ריגלך	subst. pl. m. se suf. 2. os. sg. m.	רגל	tvé nohy
אי	zájm.		který, kteří, kdož
תעימו	2. os. pl. m. impf. pe'al	עמי	budete oslabovat
ו-	spojka		a, i, ale
בין ... בין	předložka		ať už ... nebo
ניהמתא	subst. sg. f.	נהם	vzdych, sténání
נהמא	sg. f. part. pe'al	נהם	vzdychající, sténající
זרעיהי	subst. pl. m. se suf. 3. os. sg. m.	זרע	potomstvo, sémě
נומתא	subst. pl. f.	נום	spánek, dřímota, chrápání (?)
מפקא	sg. f. part. pe'al	נפק	opouští, vychází
פומא	subst. sg. m.		ústa
ארמאי	subst. pl. m. st. constr.		Aramejec
יהודאי	subst. pl. m. st. constr.		Žid
רחיקא	adj. sg. m.	רחק	daleký
קריבא	adj. sg. m.	קרב	blízký
שיבבה	subst. sg. m.	שיבא	soused
אחא	subst. sg. m.		bratr
אחתא	subst. sg. f.		sestra
גברי	subst. pl. m. st. constr.	גבר	muž
נשי	subst. pl. f. st. constr.		žena

משלם	sg. m. part. akt. af'el	שלם	naplněný, předaný
פתכרי	subst. pl. m. st. constr.	pers.	modly, sochy
דיכרי	adj. pl. m. st. constr.	דכר	samčí, mužský
איסרתא	subst. pl. f.	akk.	Aštarty, Ištary, bohyně
ניקבתא	adj. pl. f.	נקב	ženský, samičí
שלמתא	subst. pl. m.	שלם	obřad, magický rituál
כל	zájm. neurčité		vše, veškeré, každý, celý
בני אינשה	ustálené gen. spojení		lidé, synové lidští
תיזחון	2. os. pl. f. impf. pe'al	זחי	budete se třást, prchnete
תינטלון	2. os. pl. f. impf. pe'al	נטל	odstraníte se, odejdete
תיאבדון	2. os. pl. f. impf. pe'al	אבד	zahynete, zmizíte
מי-	zkrácená předložka מן		od, z
בר	subst. sg. m.		syn
בנוהי	subst. pl. m. se suf. 3. os. sg. m.	בן	jeho potomek, dítě, syn
ביתיה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.	בית	jeho dům
כוליה	zájm. se suf. 3. os. sg. m.	כל	vše, veškeré, každý, celý
יומא	subst. sg. m.		den
דנן	zájm. ukazovací sg. m.		tento
עלם	subst. sg. m.		svět, věčnost
אמן	citoslovce		amen
סלה	citoslovce		sela

### 3.4 Překlad M155

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Schlomo Moussaieffa (M155)

**Publikace:** LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 110-115. Foto s. 209-210.

- |  |    |   |
|--|----|---|
| הדין קמיעא יהי לאסו למהדוך   | 1  | Tento amulet bude pro uzdravení Mahaduky,   |
| בת ניונדוך ותיתסי מן רוחא דימעה  | 2  | dcery Niunduky. A bude uzdravena od ducha v lůně.   |
| בשום יה[מ..ם] שביב שביביא וקאי יהוה אל קדוש  | 3  | Ve jménu Jáha [M..M] ŠBIB ŠBIBIA a QAI, Hospodina, Boha Svatého,  |
| אל קדוש אל קדוש אל [אמיץ אל א]מיץ אל אמיץ אמץ קוה איקון מיטמון ופסקון מאוד דהוא  | 4  | Boha Svatého, Boha Svatého, Boha [odvážného, Boha od]vážného, Boha odvážného, AMC, QUH, AIQUN, MIṬMUN a PSQUN, MAUD, jenž   |
| יתיב על כור[סיא דיקרא במימריה ובנ]יו יקריה ברא שמיא ושכליל תיביל בדיל שמיא   | 5  | sedí na trů[nu Slávy, slovem svým a ja]sem Slávy své stvořil nebesa a vybudoval svět. Skrze jméno Jeho  |
| רבה תינטר מהדוך בת [ני]ונדוך ולא תיתזק לא בטולא לא בשימשה ולא בימם ולא בלילי על ידי גבריא  | 6  | veliké bude ochráněna Mahaduk, dcera [Ni]unduk a nebude zraněna. Ne ve stínu, ne na slunci a ne ve dne a ne v noci. Prostřednictvím Gabriela  |
| ומיכאל ורפאל די מתברין דלתות נחושא וימגדעין בריחי ברזל אינון יתברון ויגדעון לרוחא בישתא דשלטא במעה דמהדוך בת ניונדוך                           | 7  | a Michaela a Rafaela, kteří lámou dveře měděné a přeráží závory železné. Oni zlomí a přerazí ducha zlého, který panuje v lůně jejím, Mahaduky, dcery Niunduky.  |
| בשום [יה]וה [צ]באת אלהים אלהא דישראל דהוא שרי בהיכל נורא וברדא שביבין דנור וזיו יקריה וכורסיה מתקן וקים לעלמין                                 | 8  | Ve jménu [Hosp]odina [zá]stupů, Boha, Boha Israele, jenž přebývá v paláci ohně a krup, jisker ohnivých. A jas Slávy Jeho a trůn Jeho je upevněn a trvá navěky.  |
| ודין קמיעה דאיתקמיע על שום מהדוך בת ניונדוך נהרין דיפתיחין וס[.]. כרין ורוח דמאה דאית בה במהדוך בת ניונדוך תיבטל וייבשון מעינה וגואה           | 9  | A toto je amulet, který byl připojen ke jménu Mahaduky, dcery Niunduky. (Jako) řeky, které jsou otevřeny a (pak) uzavřeny, (tak) i duch krve, který je v Mahaduk, dceři Niunduky, zmizí a vysuší se lůno i nitro  |
| מן דם נידא ולא תפיק דמה בשום צידקיה דהוא ראיש שיתין ושיתא מלאכין דיממנן על דמה ופלא וחבר[ון אי] אינון ייב[שון] ויבטלון דמה מן אתר בית מקור בנה | 10 | od krve měsíční. A nevyjde krev její. Ve jménu Cidkijáha, jenž je hlavou šedesáti šesti andělů, kteří jsou pověřeni nad krví její a potratem a zranění[mi. Jelikož] oni vysuší a zastaví krev její z místa dělohy |
| ( דמהדוך בת ניונדוך שבובית שבוביתא דנסכה בנין מן נשיא וקליא יתהון ושתיא מיחלביהון בת טסת [ליליתא ...] מן מהדוך בת ניונדוך ולא תישתין מן חלבה   | 11 | Mahaduky, dcery Niunduky. ŠBUBIT ŠBUBNITA, která unáší děti od žen a opéká je a pije z jejich mléka. Dcero TST, [Lilit, odejdet] od Mahaduky, dcery Niunduky a nebudeš pít z mléka jejího.                        |

- 12 שנה שבילכי כמה דשני שידיא קדמאה בשום זוכסין זוכסין אסת קריסטוס קבילו קיבלא דנן וסבו ית רוחא בישתא מן מעה דמהדוך בת ניונדוך מן [..... אמן אמן] סלה
- 12 Změň cestu svou jako (ji) změnil démon prvotní. Ve jménu ZUKSIN, ZUKSIN, AST, Kristus, přijměte protikouzlo toto a odejměte ducha zlého z lůna Mahaduky, dcery Niunduky, z [ ... Amen, amen], sela.

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
יהי	3. os. sg. m. impf. pe'al	הוי	bude
לאסו	inf.	אסי	uzdravení
תיתסי	3. os. sg. f. impf. itpa'al	אסי	bude vyléčena
רוחא	subst. sg. f.		duch
די-	genitivní částice		který, že, neboť, atd.
מעה	subst. sg. m.		děloha, podbříšek
יהוה	subst. sg. m. (hebr.)		Hospodin
אל	subst. sg. m. (hebr.)		bůh
קדוש	adj. sg. m. (hebr.)	קדש	svatý
אמיץ	adj. sg. m. (hebr.)	אמץ	odvážný
הוא	zájm. osobní 3. os. sg. m.		on
יתיב	sg. m. part. akt.	יתב	sídlí, sedí
כורסיא	subst. sg. m.		trůn, křeslo
יקרא	subst. sg. m.	יקר	sláva, velkolepost
מימריה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.	אמר	jeho slovo, promluva
זיו	subst. sg. m.		lesk, jas, nádhera
יקריה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.	יקר	jeho sláva, velkolepost
ברא	3. os. sg. m. pf. pe'al	ברי	stvořil
שמיא	subst. pl. m.		nebesa
שכליל	3. os. sg. m. pf. pe'al	שכלל	dokončil, vybudoval
תיביל	subst. sg. m.		pozemský svět

בדיל	předložka		skrze, na základě, kvůli
תינטר	3. os. sg. f. impf. pe'al	נטר	bude ochráněna
תיתזק	3. os. sg. f. impf. itpa'al	זק	bude zraněna
טולא	subst. sg. m.		stín
שימשה	subst. sg. m.	שמש	Slunce
ימם	subst. sg. m.		den
לילי	subst. sg. m.		noc
ידי	subst. du. f. (hebr.)	יד	ruce, moc, prostřednictvím
מתברין	pl. m. part. akt. pa'el	תבר	lámou, drtí
דלתות	subst. pl. f. (hebr.)	דלת	dveře
נחושא	subst. sg. m.		měď
ימגדעין	pl. m. part. akt. pa'el	גדע	tesají, sekají, přeráží
בריחי	subst. sg. m.		závory, petlice, zámky
ברזל	subst. sg. m.		železo
אינון	zájm. osobní 3. os. pl. m.		oni
יתברון	3. os. pl. m. impf. pe'al	תבר	zlomí, rozdrť
יגדעון	3. os. pl. m. impf. pe'al	גדע	přeseknou, přerazí
שלטא	sg. f. part. akt. pe'al	שלט	panující, vládnoucí
צבאת	subst. pl. f. (hebr.)	צבא	zástup, vojsko
אלהים heb.	subst. pl. m. (hebr.)	אלה	Bůh
אלהא	subst. sg. m.	אלה	bůh
ישראל	subst. sg. m. (hebr.)		Israel
שרי	sg. m. part. akt. pe'al	שרי	pobývajících, sídlících
היכל	subst. sg. m. (hebr.)		palác, chrám
נורא	subst. sg. m.	ניר	oheň
ברדא	subst. sg. m.	ברד	led, kroupa
שביבין	subst. pl. m.	שבב	jiskra

כורסיה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.		jeho trůn, křeslo
מתקן	sg. m. part. akt. pa'el	תקן	umístěný, upevněný
קים	sg. m. part. pas. pe'al	קום	stojící, trvajícím
עלמין	subst. pl. m.	עלם	světy, věky
דין	zájm. ukazovací		tento, ten
קמיעה	subst. sg. m.	קמע	amulet
איתקמיע	3. os. sg. m. pf. itpa'al	קמע	vázat, pověsit, dělat amulet
נהרין	subst. pl. m.	נהר	řeky
פתיחין	adj. pl. m.	פתח	otevřené
וס[.]. כרין	adj. pl. m.	סכר	zavřené, zastavené
רוח	subst. sg. m.		duch
דמאה	subst. sg. m.		krev
אית	částice značící existenci		je, jest, existuje
בה	předložka se suf. 3. os. sg. f.	ב	v ní, s ní
תיבטל	3. os. sg. f. impf. pe'al	בטל	zničí se, zmizí
ייבשוון	3. os. pl. m. impf. pe'al	יבש	vysuší se, vyčistí se
עינה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. f.	עין	její oko, pramen, lůno
גואה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. f.	גוא	její nitro
דם	subst. sg. m. (hebr.)	דם	krev
נידא	subst. sg. f.		menstruace
תפיק	3. os. sg. f. impf. pe'al	נפק	vyjde, opustí
דמה	subst. sg. m. (hebr.) se suf. 3. os. sg. f.		krev
ראיש	subst. sg. m. (hebr.)	ראש	hlava
שיתין שיתא	číslovka		šedesát šest
מלאכין	subst. pl. m.		andělé
ממנן	pl. m. part. akt. pa'el	מני	počítání, pověření
פלא	subst. sg. m.	נפל ?	potrat ?

חברון	subst. pl. m.	חבר	zranění, rány
יבטלון	3. os. pl. m. impf. pe'al	בטל	zastaví, zničí
אתר	subst. sg. m.		místo
בית מקור בנה	slovní spojení, lékařský termín		děloha, viz. 7. kap.
נסבה	sg. f. part. akt. pe'al	נסב	bere, nese, odnáší, unáší
בנין	subst. pl. m.	בן	děti, synové
נשיא	subst. pl. f.		ženy
קליא	sg. f. part. akt. pe'al	קלי	opéká, rožní
יתהון	aku. částice se suf. 3. os. pl. m.	ית	je
שתיא	sg. f. part. akt. pe'al	שתי	pije
חלביהון	subst. pl. m. se suf. 3. os. pl. m.	חלבא	jejich mléko, tuk, sos
ליליתא	subst. sg. f.		Lilit, ženský démon
תישתין	2. os. sg. f. impf. pe'al	שתי	budeš pít
חלבה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. f.		její mléko
שנא	2. os. sg. f. imp. pe'al	שני	změň, sejdi
שבילכי	subst. sg. m. se suf. 2. os. sg. f.	שבל	tvá cesta
כמה	spojka		jako
שני	3. os. sg. m. pf. pe'al	שני	změnil, odešel
שידא	subst. sg. m.		démon
קדמאה	adj. sg. m.	קדם	první, prvotní
קבילו	2. os. pl. m. imp. pa'el	קבל	odporujte, přijměte
קיבלא	subst. sg. m.	קבל	protikouzlo, ochranné kouzlo
סבו	2. os. pl. m. imp. pe'al	נסב	vezměte, odneste

### 3.5 Příklad M1

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Schlomo Moussaieffa (M1)

**Publikace:** SHAKED. "Peace be Upon You, Exalted Angels", s. 207-211. Foto s. 208.

- |   |    |  |
|---|----|--|
| לישמך אני עושה קדישה  | 1  | Ve jménu Tvém já konám, Svatý  |
| רבה כי שם ייי אקרא הבו גדל לאלהנו   | 2  | Veliký. „ <i>Neboť jméno Hospodinovo volám. Vzdejte velikost Bohu našemu!</i> “ <sup>(Dt 32,3)</sup>   |
| בדין קמיעה יהי לאסו למהדוך בת ניונדוך ותיתסי מן   | 3  | Tento amulet bude pro uzdravení Mahaduky, dcery Niunduky. A bude vyléčena od   |
| רו[ח] צדרא די נקישא לה [בפת עינה מן רוה ברי]קתא [מ]ן רוהא דיתבא על  | 4  | du[cha] obrny, který tluče jí [v důlku očním, od ducha zá]kalu, o[d] ducha, který sedí na  |
| אודנה ומחתא מוח ו[מור]ל[ה] מן אודנה ו[קרן] לה [סב] ושתי מן רוה צילחתא דיתבא בצידעה מן רוה   | 5  | uchu jejím, zraňuje mozek a boltec od ucha jejího a [volají] na ni: „[Vezmi] a pij!“, od ducha migrény, který sedí ve spánku jejím, od ducha   |
| תו[נב]א מן רוהא דימשמשא בשבעא ניקבין דראישה מן רוה [ח]יצ[ב]אי מן רוה מזריבי מן רוה בי קברי מן רוהי  | 6  | strnulosti, od ducha, který obcuje v sedmi otvorech hlavy její, od ducha věder, od ducha okapů, od ducha hřbitova, od duchů  |
| דחיתא מן רוה רתיתא מן רוה ריפסי מן כל זיכין ומזיקין מן רוה טמאה מן רוהא בישתא מומינא ומשבעא עלכי דלא  | 7  | rodičky, od ducha třasu, od ducha chvění, od všech démonů i škodičů, od ducha nečistoty, od ducha zlého. Zapřísahám a zaklínám tě, aby   |
| תישלטין בה במהדוך בת ניונדוך דתיזחין ותיפקין מן מהדוך בת ניונדוך מן מאתן חמשיין ויתרין הדמין דאית בה שלם לכון מלאכי מרומה                                   | 8  | jsi nepanovala v Mahaduk, dceři Niunduk, aby jsi prchla a odešla z Mahaduky, dcery Niunduky, z dvě stě padesáti dvou kostí, co jsou v ní. Pokoj Vám, andělé výšin.   |
| שלם לכון גדודי צבא שלם לכון שירפי להב[ה] שלם לכון גלגלי מרכבה שלם לכון אופנים ויכרובים שלם לכון חיות ה[כבוד] שלם לכון רוה האש הבאה מן הצפון שלם לכון        | 9  | Pokoj Vám, jednotky vojska. Pokoj Vám, serafové plamene. Pokoj Vám, kola povozu. Pokoj Vám, ofanové a cherubové. Pokoj Vám, bytosti Slávy. Pokoj Tobě, duchu ohně, který přicházíš ze severu. Pokoj Tobě,  |
| רוה האש הבאה מן הדרום ואש מיתלקת ונוגה לו סביב דמות ארבע היות וזה מראיהן דמות אדם להן שלם לכון מלאכי [ה]שרית המשרתין קדמוהי דיתב על ארבע                    | 10 | duchu ohně, který přicházíš z jihu. „ <i>A oheň šlehající.</i> “ <sup>(Ex 9,24)</sup> „ <i>A záře okolo něj.</i> “ <sup>(Ez 1,27)</sup> „ <i>Obraz čtyř bytostí. A ty se podobaly obrazu člověka.</i> “ <sup>(Ez 1,5)</sup> Pokoj Vám, andělé bohoslužby, kteří sloužíte před Tím, kdo sedí nad čtyřmi |
| כרובים וילהין שיתין וארבע פרצופין [חי]ון לה למהדוך בת ניונדוך די קביעה לה רוהא בצידעה ובאודנה ומשמשא בשבעא ניקבין דראישה סגמה פומה צלבא פרצופה ומשגשא לישנה | 11 | cheruby a ti mají šedesát čtyři tvář. Život budiž pro Mahaduku, dceru Niunduky, které se usadil duch do spánku jejího a do ucha jejího a obcuje v sedmi otvorech hlavy její. Zavírá ústa její, křiví tvář její, mate jazyk její  |
| בפומה וקביעה לה בבנתא דשורה ובמעוה ושלטא במאתן חמשיין ויתרין הדמין דאית בה [כי] חס[נ]א אנה ובעי[נ]א דאמ[יכי] אגיתיא דימלי                                   | 12 | v ústech jejích. A usadil se jí v pupeční šňůře a v lůně jejím a vládne dvě stě padesáti dvěma kostem, co jsou v ní. [Neboť] osmělu[ji] se   |



- מ[נסבנתא מן] דיתבי על ארבע כרובים ולהון  
שיתין וארבע פרצופין וקאים ל[יה] זנפיאל
- שר[פ]א ומשמיש ליה זנפיאל שרפא וקאים  
קדמוהי מיטטרון סר הפנים מן בר [מחיא]  
חופניאל וקטניאל [עננין וערפילין ה] דמין [לי]  
ה[זינא לביש ענני זו... כרסי] וסנדלי נורא בידיה  
נקיט אחד דישמיה מד[כ]ר אריה
- גיזריה שביק ותנינא מרבעתיה משני דן הוא  
שמיה דקדישא דאמרין קדמוהי קדוש קדוש קדוש  
יהוה צבאת מלא כל הארץ כבודו אליסן ואליסון  
ושפין קריון קרטיזון אפסט מטיינן איה בגו חוריה  
אסיריתון וחתימתון בהדין
- שמיה דאילן בי באשמדי ואכריזינון אינון עלכי  
לרחקא יתיכי מן מהדוך בת ניונדוך בשמיה  
דא[פ]רגסן מלא[כ]ה דמדבר ע[ננ]י בירקיעה הוא  
שליט [עלכי] לרחקה יתיכי מן מהדוך בת ניונדוך  
אכיר בריר אכר וברב [בו]ריכת [לכ]תובא  
אורכת מוריפת לטושך
- ללוזיבא אף קנזליטא וגליטא תגליטא גיאיה אמן  
אמן סלה אף לרגון כל [דגון לרגון ... .. אות]  
אמן אמן סלה
- 13 sera[ʃ] a slouží mu Zabapiel seraf. A stojí před  
ním Metatron, kníže Tváře, ze syna [...]. Chopniel  
i Qatniel. [Mračna a oblaka jsou] končetiny [mé].  
Vidím ho oděného mračny, [... trůnu] a sandále  
ohnivé v ruce své drží, toho, jehož jméno je  
připomínáno. Lev
- 14 porci svou opouští. Saň brloh svůj střídá. Toto je  
jméno Svatého, které říkají před ním: „Svatý,  
Svatý, Hospodin zástupů. Naplněna je země  
slávou Jeho.“ (Iz 6,3) ALISN a ALISUN a ŠPIN QRIUN  
QRTIZUN APST MŤIINN AIH BGU ĤURIH. Svázání  
jste a zapečetění jste tímto
- 15 jménem Jeho. Neboť ti jsou se mnou,  
s Ašmodajem, a povolal jsem je na tebe, aby jsi  
byla vzdálena od Mahaduky, dcery Niunduky. Ve  
jménu A[P]RGSN, andě[I]a, který řídí m[rač]na na  
obloze. On panuje [nad tebou], aby oddálil tě od  
Mahaduky, dcery Niunduky. AKIR BRIR AKR a  
BRB [BU]RIKT [LK]TUBA AURKT MURIPT LŤUŠK
- 16 LLUZIBA AP QNZLIŤA a GLIŤA TGLIŤA GIAIH.  
Amen, amen, sela. AP LRGUN KL [DGUN LRGUN ...  
... AUT] Amen, amen, sela.

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
לישמך	ל se subst. sg.m. se suf. 3.os. sg.m.	שמ	pro tvé jméno, ve tvém jménu
אני	os. zájmeno 1. os. sg. (hebr.)		já
עושה	sg. m. part. akt. (hebr.)	עשה	činím, tvořím, konám
קדישה	adj. sg. m.	קדש	svatý
רבה	adj. sg. m.	רב	velký
צדרא	subst. sg. m.	צדר	závrať, ochrnutí
נקישא	sg. f. part. pas. pe'al	נקש	tluče, buší
פת עינה	slovní spojení, lékařský termín	בת עינה	dosl. dům oka, očnice, viz 7. kap.
בריקתא	subst. sg. f.	ברוק	zákal
יתבא	sg. f. part. akt. pe'al	יתב	sedí, sídlí
אודנה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. f.	אדנא	její ucho

מחתא	sg. f. part. akt. pe'al	מחי	buší, zraňuje
מוח	subst. sg. m.		mozek, morek
מולה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. f.	מילתא	její ušní boltec
קרו	part. akt. pl. m. pe'al	קרי	volají, čtou, nazývají
סב	2. os. sg. m. imp. (hebr.)	נסב	vezmi, ber
שתי	2. os. sg. m. imp. pe'al	שתי	zavlažuj, pij
צילהתא	subst. sg. f.	צלה	migréna, bolest hlavy
צידעה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. f.		její spánek
תונבא	subst. sg. m.		strnulost, stupor, katatonie
משמשא	sg. f. part. akt. pa'el	שמש	souloží, tráví čas, obcuje
ניקבין	subst. pl. m.	נקבא	otvory
חיצבאי	subst. pl. m. st. constr.	חצב	džbány, vědra
מזריבי	subst. pl. m. st. constr.	מרזבא	okapy, vodovody
בי קברי	ustálené slovní spojení		hřbitov, dosl. dům hrobů
חיתא	subst. sg. f.		rodička
רתיתא	subst. sg. f.	רתת	třas, chvění
ריפסי	subst. pl. m. st. constr.	רפס	třasy, chvění
זיכין	subst. pl. m. st. abs.	זיכא	větry, závany, démoni
מזיקין	subst. pl. m. st. abs.	נזק	démoni, dosl. škodiči, škůdci
טמאה	subst. sg. f.		nečistota, pošpinění
תישלטין	2. os. sg. f. impf. pe'al	שלט	povládněš, budeš panovat
תיזחין	2. os. sg. f. impf. pe'al	נזח	odejdeš, prchneš
תיפקין	2. os. sg. f. impf. pe'al	נפק	opustíš, odejdeš
הדמין	subst. pl. m.	הדמא	končetiny, orgány, kosti
מרומה	subst. sg. m.		výšina
גדודי	subst. pl. m. st. constr.	גדודא	čety, jednotky
צבא	subst. sg. n. (hebr.)		armáda, vojsko

להבה	subst. sg. m.		plamen
גלגלי	subst. pl. m. st. constr.	גלגלא	kola
מרכבה	subst. sg. f.	רכב	vůz, kočár
אופנים	subst. pl. m. (hebr.)	אופן	soukolí, ofanové
כרובים	subst. pl. m. (hebr.)	כרב	cherubové
צפון	subst. sg. f. (hebr.)		sever
דרום	subst. sg. m. (hebr.)		jih
השרית	subst. sg. m. (hebr.)	שרת	bohoslužba, liturgie
המשרתין	pl. m. part. akt. (hebr.) s aram. kon.	שרת	sloužící bohoslužbu
קדמוהי	předložka se suf. 3. os. sg. m.	קדם	před ním
פרצופין	subst. pl. m.	פרצופא	tváře
חיון	subst. pl. m.	חיין	život, žití
קביעה	sg. f. part. pas. pe'al	קבע	připevněna, vložena, usazena
סגמה	sg. f. part. akt. pe'al	סגם	uzavírá
צלבא	sg. f. part. akt. pe'al	צלב	křížuje (natahuje, křiví?)
משגשא	sg. f. part. akt. pa'el	שגש	ruší, mate
בנתא דשורה	slovní spojení, lékařský termín		dosl. dům pupeční šňůry, viz 7. kap.
שלטא	sg. f. part. akt. pe'al	שלט	panuje, vládne
חסנא	part. akt. pe'al se suf. 1. os. sg.	חסן	vzdoruji, sílím
בעינא	part. akt. pe'al se suf. 1. os. sg.	בעי	vyžaduji, dotazuji se, táži se
מנסכנתא	předložka se subst. sg. f.	סכנתא	od, z nebezpečí
קאים	sg. m. part. akt. pe'al	קום	stojí, tyčí se
משמיש	sg. m. part. akt. pa'el	שמש	slouží, obcuje
סר	subst. sg. m.		pán, kníže, princ
פנים	subst. pl. m. (hebr.)		tváře
עננין	subst. pl. m.	ענן	oblaka, mraky

ערפילין	subst. pl. m.	ערפל	oblaka, mlhy, opary
חזינא	part. akt. pe'al se suf. 1. os. sg.	חזי	pozoruji, vidím
לביש	sg. m. part. pas. pe'al	לבש	oblečený, oděný
נקיט	sg. m. part. pas. pe'al	נקט	držící, třímající
מדכר	sg. m. part. pas. pa'el	דכר	zmiňovaný, připomínaný
אריה	subst. sg. m.		lev
גיזריה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.	גזרא	jeho porce, odřezek
שבק	sg. m. part. akt. pe'al	שבק	zanechává, opouští
תנינא	subst. sg. m.		saň, mořský drak
מרבעתיה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.	מרבעתא	jeho brloh, nora
משני	sg. m. part. akt. pa'el	שני	měnící, střídající
דן	zájm. ukazovací sg. m.		toto, tento, tak
אמרין	pl. m. part. akt. pe'al	אמר	mluví, říkají
אסיריתון	part. pas. pe'al se suf. 2. os. pl. m.	אסר	jste svázáni
חתמייתון	part. pas. pe'al se suf. 2. os. pl. m.	חתם	jste zapečetěni
אילן	zájm. ukazovací pl.		tito, tyto
אכריזינון	1. os. pl. pf. af'el se suf. 3.os.pl.m.	כרז	oznámil jsem, povolal jsem je
אינון	zájm. osobní 3. os. pl. m.		oni
רחקא	sg. f. part. akt. pe'al	רחק	vzdálená
מדכר	sg. m. part. akt. pa'el	דבר	vede, řídí
שליט	sg. m. part. akt. pe'al	שלט	vládne, panuje
רחקה	sg. m. part. akt. pe'al	רחק	vzdukuje, oddaluje
יתיכי	aku. částice se suf. 2. os. sg. f.	ית	tebe, tě

### 3.6 Příklad M6

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Schlomo Moussaieffa (M6)

**Publikace:** SHAKED. "Peace be Upon You, Exalted Angels", s. 211-216. Foto s. 212.

- |  |    |  |
|--|----|--|
| מזמן בישמך יהוה צבאות מזמן הדין  | 1  | Zhotovena je ve jménu Tvém, Hospodine zástupů. Zhotovena je tato   |
| כסא והדין כתבא לחתמתא ולנטרתא דביתיה   | 2  | miska a toto psaní pro zapečetění a pro ochranu domu,  |
| ודבניה ודבנתיה ודקניניה ודמזוניה ד ודאינשי ביתיה   | 3  | synů, dcer, majetku, pokrmu a všech lidí domácnosti  |
| כולהון דשבאנג בר מאחנדוך [ו] דבאמי בת שי[ש]ין ודשירוי בר באמי  | 4  | Šabanaga, syna Machanduky, [a] Bamaj, dcery Ši[š]iny, a Široje, syna Bamaj,  |
| ודמרכא בר באמי ודשחארבוכת בר באמי ודבחרוי בת באמי ודכרכוי בת באמי  | 5  | a Marka, syna Bamaj, a Čacharbukta, syna Bamaj, a Bacharoje, syna Bamaj, a Karkoj, dcery Bamaj,  |
| ודשהריסתאן בת באמי ודיזדאנכוסת בר באמי דנתחתמון וניתנטרון מן כל דבר רע זכר ונקיבה  | 6  | a Šahristany, dcery Bamaj, a Jazdankusta, syna Bamaj, aby byli zapečetěni a ochráněni od všeho zlého, muži i ženy.   |
| מן ימינהון הרביאל ומן שמלהון עוזיאל ומיליפנהון סאס[י]אל ומיאחוריהון מנוחת קדישאל ומן אל מלמועלה  | 7  | Po pravici jejich je Harbiel a po levici jejich Uziel. A před nimi je Sas[i]el a za nimi spočívá Qadšiel. A nahoře je  |
| שכינתאל אל הרביאל מן ימינהון אל זעזועים מן שמלהון ומיעילויהון שכינת אל ומיאחוריהון מנוחת קדוש  | 8  | Přítomnost Boží. El Harbiel je po pravici jejich a El Z'azu'im je po levici jejich. A nad nimi je Přítomnost Boží a za nimi spočívá Svatý.   |
| יצילהון יהוה מיכל סטן ומיכל פגע רע איגרת מלוא [חניה] מלא זיבי מישי [נ] קבין ומינקבין אונס מוקדם אונס אונס אילונט                           | 9  | Zachraňuje je Hospodin od každého Satana a od každého střetu zlého. AIGRT MLUA [H̄NIH] MLA ZIBI MIŠI [N]QBIN a MINQBIN AUNS MUQDM AUNS AUNS AILUNT   |
| מטוף מרקה יואל [פ] תחאל שם אנטוכיאל גבריאל ופלולאל ענואל מיכה ומריכום גבריאל עדה סרה פלולאל אמן אמן סלה                                    | 10 | MṬUP MRQH Joel, [P]etachel, Šem, Antokiel, Gabriel a Palulel, Enuel, Micheáš a MRIKUM, Gabriel, EDH, SRH, Palulel. Amen, amen, sela.   |
| לבוש זיוא רבה לבוש[ין] ומכסן ארגואנא רבה דזיוא וכליל מיצחו בראשיהון תרי[ץ] להון וחומרי זכוריתא [ . על] הדיוהון מחתון להון דבהון חתימה שמיא | 11 | Oděvem jasu velikého jsou odě[ni]. A zakryti jsou velkým purpurem jasu. A věnec Jeho čela na hlavách jejich se[dí]. A klenoty čarovné jsou [na] prsou jejich posazeny. S nimi jsou zapečetěna nebesa |
| וארעה נורא ומיא וכוכבי ומזלי וזיקי ואורי ופיקדי ולטבי ופתכרי דיכרי ואיסרתא ניקבתא תוב חתימין ומחתמין אינשי דהדין ביתיה כוליה בהגון תלתא    | 12 | i země, oheň i voda, hvězdy i souhvězdí, povětrí i ovzduší, rozkazy i špatnosti, modly mužské i aštarty ženské. Dále, opečetění a zapečetění jsou lidé tohoto domu jeho celého skrze tyto tři        |
| מיני באימרא ושימעה ובאכלא רבה דז[ין]א ובנרגא רבה דש[ר] יותא שוטי תלת מאה ובשיתין   | 13 | druhy: skrze promluvu a vyslyšení; skrze velký palcát j[as]u a skrze velkou sekeru osvobození;   |

- חומרי מללתא אמן אמן סלה על פי יהוה יחנו על  
פי יהוה יסועו את משמרת יהוה
- 14 *drželi na rozkaz Hospodinův skrze Mojžíše.*“(Nu 9,23)  
„*A pravil Hospodin Satanovi: „Kárá Hospodin tebe, Satane. Kárá tebe Hospodin, který si vyvolil Jeruzalém. Což není to polínko zachráněné z ohně?“*“(Za 3,2) „*A nebudou ležet s bohatýry. Padli jako neobřezanci, kteří*
- 15 *sestoupili do podsvětí s nástroji války své a byly jim dány jejich meče pod hlavy. Ale jejich vina bude na kostech jejich, jelikož hrůza bohatýrů byla v zemi živých.*“(Ez 32,27) „*Neboť andělům svým přikázal střežit tě na všech cestách tvých.*“(Ž 91,11) *Dále, opečetění a zapečetění jsou lidé tito, kteří jsou zapsáni*
- 16 *v této misce se sevřením prstů jejich a se sevřenými nervy jejich a se šedesáti šlachami rukou jejich, od Ašmodaje, od celého PLGUD, od létavců zničení a od celé čtyř jeho. A od Igraty, dcery Machlaty, od celého povozu jejího, od podvodu a od celé přísahy její.*
- 17 *A od Danachiše a od celé rodiny jeho. A od Z[K]IA a celé úmluvy jeho. Ve jménu HU a jménu HU a jménu TUH. Zapřísahám a zapřísahám a zaklínám vás, vy démoni, nemoci a neštěstí, d'áblové a satani, satani a šakalové, návštěvníci a noční d'asové, satani a lily, modly*
- 18 *mužské i ašarty ženské. Ve jménu Jochi, Jochi, Jochi. Hospodina, Hospodina. A ve jménu zástupů, zástupů. A ve jménu El Ša[daje], Hospodina a Těla. Zaklínám vás, aby jste se nepřiblížili k Šabanagovi, synovi Machanduky, a k Bamaj, dceři Ši[š]iny, a k Marka, synovi Bamaj, a k lidem*
- 19 *domu jejich, k synům jejich, k dcerám jejich a k majetku jejich navěky. Ne ty, Ašmodaji, a ani celý [PL]GUD, ani létavci zničení a ani celá četa tvá. A ne ty, Igrat, dcero Machlaty, ani celý povoz tvůj, ani pomsta a ani celá přísaha tvá. A ne ty Danachiši a ani celá rodina tvá.*
- 20 *A ne ty Z[K]IA a ani celá úmluva tvá. Ode dne tohoto a hodiny této až navěky. Amen, amen, sela. Haleluja.*
- שומרו על פי יהוה ביד משה ויאמר יהוה אל  
השטן יגער יהוה בך הסטן ויגער יהוה בך הבחור  
בירושולם הלא זה אוד מצל מאש ולא ישכבו  
א[ת] גיבורים הנופלים מיערילים אשר
- יורדו שאול ביכלי מלחמתם [וי]תנו את חורבותם  
תחת ראשיהם ותהי עוונותם על עצמותם כי  
חיתית גיבורים בארץ חיים כי מלאכיו יצ[ו]ה] לך  
לישמורך בכל דרוכך טוב חתימין ומחתמין אינשי  
הלין דיכתיבין
- בהדין כסא באסר איצבעתהון ובאיסרי קטונתהון  
ובשיתין שורייני דידיהון מן אשמדאי ומן כולה  
פלגוד ומן טוסאי אובדון ומן כולה משריתיה ומן  
איגרת בת מחלת ומן כולה מרכב[ת]ה ומן אוני  
ומן כולה ימיה
- ומן דנחיש ומן כולה שירבתיה ומן ז[כ]יא ומן  
כוליה די[ת]קיה בשום ושום הו ושום תות מומינא  
מומינא ומשבענא עליכון אתון שידי ושיבטי ופגע  
ודיוי וסטני וסטי וירודי ופיקדי ולילחנני וסיטני  
ולילין ופתכרי
- דיכרי ואיס[ת]תא ניקבתא בשום יוחי יוחי יוחי |  
יהוה יהוה | ובשום צבאות צבאות ובשום אל  
ש[די] יהוה וקומה משבענא עליכון דלא תיקרבו  
ליהון לשבאנג בר מחנדוך ולבאמי בת שי[ש]ין  
ולמרכא בר באמי ולאיןשי
- דביתיהון ולבניהון ולבנתהון ודקינינהון לעולם לא  
את את אשמדאי ולא כולה [פל]גוד ולא את טוסי  
אובדון ולא כולה משריתך ולא את איגרת בת  
מחלת ולא כולה מרכבתיך ולא את אוני ולא כולה  
ימיך ולא את דנחיש ולא כולה שירבתך
- ולא [א]ת ז[כ]יא ולא כוליה דיתקיך מן יומא  
[mezera] דין ושועה דא וילעולם אמן אמן סלה  
הללויה

## Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
מזמן	sg. m. part. pas. pa'el	זמן	připravený, určený, hotový
כסא	subst. sg. m.		pohár, miska
כתבא	subst. sg. m.	כתב	text, dokument
חתמתא	subst. sg. f.	חתם	zapečetění
נטרתא	subst. sg. f.	נטר	ochrana
קניניה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.		jeho majetek
מזוניה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.		jeho jídlo, pokrm
נתחתמון	3. os. pl. m. impf. itpa'al	חתם	budou zapečetěni
ננתטרון	3. os. pl. m. impf. itpa'al	נטר	budou ochráněni
ימינהון	subst. sg. m. se suf. 3. os. pl. m.	ימין	jejich pravice
שמלהון	subst. sg. m. se suf. 3. os. pl. m.	שמאל	jejich levice
ליפנהון	předložka se suf. 3. os. pl. m.	לפני	před nimi
אחוריהון	předložka se suf. 3. os. pl. m.	אחר	po, za nimi
מנוחת	sg. f. part. akt. pa'el		klid, odpočinek
מלמועלה	příslovce		nad
יצילהון	sg.m. part.akt. pe'al se suf. 3. os.pl.m.	חצל	ochraňuje, zachraňuje je
פגע	subst. sg. m.	פגע	setkání, střet
לבוש	subst. sg. m.	לבש	oděv, oblek
זיוא	subst. sg. m.		lesk, jas
לבושין	pl. m. part. pas. pe'al	לבש	oblečení, oděni
מכסן	pl. m. part. pas. pa'el	כסי	skryti, zakryti
ארגואנא	subst. sg. m.	ארגון	purpurová
כליל	subst. sg. m.		věvec, koruna
מיצחו	subst. sg. m. se suf. 3.os.sg.m. (hebr.)		jeho čelo
תריץ	sg. m. part. akt. pe'al	תרץ	nasazen, vzpřímen

חומרי	subst. pl. m. st. constr.		gemy, pečetě, amulety, klenoty
זכוריתא	subst. sg. f.	זכר	dosl. čarodějnice
חדיוהון	subst. pl. m. se suf. 3. os. pl. m.	חדיא	hrud', prsa
מחתון	pl. m. part. pas. pa'el	נחת	položeny, vsazeny
חתימה	sg. f. part. pas. pe'al	חתם	zapečetěna
מיא	subst. pl. m.		voda
כוכבי	subst. pl. m. st. constr.		hvězdy
מזלי	subst. pl. m. st. constr.		souhvězdí, štěstí
זיכי	subst. pl. m. st. constr.		větry, závany, démoni
אורירי	subst. pl. m. st. constr.		vzduch, ovzduší
פיקדי	subst. pl. m. st. constr.	פקד	zadržet, poroučet
לטבי	subst. pl. m. st. constr.	לטב	nedobré věci, špatnosti
חתימין	pl. m. part. pas. pe'al	חתם	opečetěni
מחתמין	pl. m. part. akt. pa'el	חתם	zapečetěni
הנון	zájm. ukazovací pl.		oni, tito
מיני	subst. pl. m. st. constr.		druhy, odrůdy, typy
אימרא	subst. sg. m.	אמר	promluva, řeč
שימעה	subst. sg. f.	שמע	poslech, vyslyšení
אכלא	subst. sg. m. (mand.)		palcát, sukovice
נרגא	subst. sg. m.		sekera
שריותא	subst. sg. f.	שרי	povolení, osvobození
שוטי	subst. pl. m. st. constr.		biče, hole
מללתא	subst. sg. f.		promluva, řeč, zaříkání
כתיבין	pl. m. part. pas. pe'al	כתב	napsáni, zapsáni
אסר	subst. sg. m.	אסר	spoutání, sevření
איצבעתהון	subst. pl. f. se suf. 3. os. pl. m.		jejich prsty
איסרי	adj. pl. m.	אסר	spoutané, sevřené



קטונתהון	subst. pl. f. se suf. 3. os. pl. m.		jejich nervy
שוריני	subst. pl. m. st. constr.		šlachy, žíly
טוסאי	subst. pl. m. st. constr.		pávi (či od טוס - létat?)
אובדון	subst. sg. m.		zničení, zřícenina, Abadon
משריתיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. m.		jeho tábor, četa
מרכבתה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. f.	רכב	její vůz, povoz
אוני	subst. sg. f.		podvodné jednání, podvod
ימיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. f.	ימי	její přísaha
שירבתיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. m.		jeho rodina, kmen
דיתקיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. m.		jeho závěť, smlouva
שידי	subst. pl. m. st. constr.		démoni
שיבטי	subst. pl. m. st. constr.		kmeny, hole, nemoci
פגעי	subst. pl. m. st. constr.		neštěstí, nahodilosti, střety
דיוי	subst. pl. m. st. constr.		démoni, d'áblové
סטני	subst. pl. m. st. constr.		satani, d'áblové
ירודי	subst. pl. m. st. constr.		šakali
פיקדי	subst. pl. m. st. constr.		démoni, návštěvníci
לילנחני	snad spojení לילין a חנא		milovníci noci
סיטני	subst. pl. m. st. constr.		satani, d'áblové
לילין	subst. pl. m. st. constr.		lility, démonky
קומה	subst. sg. f.		tělo, postava
תיקרבו	2. os. pl. m. impf. pe'al	קרב	přiblížíte se
שועה	subst. sg. f.		hodina, chvíle

### 3.6 Příklad M164

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Schlomo Moussaieffa (M164)

**Publikace:** LEVENE, Dan. 'If You Appear as a Pig', s. 60-67. Foto s. 68-70.

- |  |   |
|--|---|
| אסירת וחתימית אנת הי ליליתא מבכלתא בישתא<br>עשה לישמיך כן לישמיך אני עשה אסותא מן  | 1 Svázaná a zapečetěná jsi ty, která jsi Lilit, trýznitelka zlá. Činím ve jměnu tvém, tak já činím. Uzdravení z   |
| שמיא תיהוי ליה לביתיה דאבנדד בר בתגדא<br>מימיניך עוז[יי]אל ומיסמאלך סוסיאל מילפניך<br>מיכאל מיאחריך חננאל מיאליך   | 2 nebes budiž pro dům Abandada, syna Batgady. Po pravici tvé je Uz[i]el a po levici tvé je Susiel. Před tebou je Michael, za tebou Chananel. Nad tebou  |
| שכינת איל מומינא ומשבענא עליכון דתיזחון<br>ותיפקון מן ביתיה דאבנדד בר בתגדא ומן דירתא<br>דסמי בת פרסיתא  | 3 je Přítomnost Boží. Zapřísahám a zaklínám vás, aby jste prchli a odešli z domu Abandada, syna Batgady, a z příbytku Sami, dcery Parsity,  |
| אתון שידין ושובטין וסוטנין ודיוין וטללין לא<br>תיסקון מינהון לפוריא ולא תיהתון מינהון לארעא<br>בשום יהוה יהוה אלהא דישראל דאלף אלפי                                  | 4 vy, démoni, nemoci a satani, d'áblové a stíny, nevystoupáte s nimi do postele a nesestoupíte s nimi do země. Ve jměnu Hospodina, Hospodina, Boha Israele, co tisíce tisíců  |
| ישמשון קדמוהי וריבו ריבון קדמוהי יקומון טוב<br>מומינא ומשבענא עליכון שידין בישין חרשין<br>עזיזין ותקיפיין דתיזחון ותיפקון מן ביתיה דאבנדד<br>בר                      | 5 budou sloužit před ním a desetitisíce desetitisíců před ním budou stát. Dále zapřísahám a zaklínám vás démoni zlí, čarodějové, zuřiví a vznětliví, aby jste prchli a odešli z domu Abandada, syna   |
| בתגדא ומן דירתא דסמי בת פרסיתא בשום<br>זהובארי יהוה אילהא דיס^ש^ראל ובשום<br>זכיריאל יהוה אלהא דישראל ובשום מיטטרון שר<br>הפנים ששים עבד כשים רבו                    | 6 Batgady, a z příbytku Sami, dcery Parsity. Ve jměnu Zahuvari, Hospodina, Boha Israele a ve jměnu Zakiriela, Hospodina, Boha Israele. I ve jměnu Metatrona, knížete Tváře, jelikož jměno služebníka je jako jměno pána jeho.   |
| שנאמר כי שמי בקירבו בשום שנים עשר שמות<br>ובחתמא רבה דיחתימין ביה שמיא וארעא ובשום<br>אשמדי מלכא דשידי ובעיזקתא דשלמה בר דויד<br>מלכא דישראל דתיזחון                 | 7 Protože je řečeno: „ <i>Nebot' jměno mé je v nitru jeho.</i> “ (Ex 23,21) Ve jměnu dvanácti jmen a při pečeti velké, s níž jsou zapečetěna nebesa i země. A ve jměnu Ašmodaje, krále démonů, a při prstenu Šalomouna, syna Davida, krále Israelského, aby jste prchli |
| וד[ת]יפקון מן ביתיה דאבנדד בר בתגדא<br>ומידירתא דסמי בת פרסיתא אם כחזירא אתון<br>מידמין מומינא ומשבענא לכון ביהוה יהוה צבאות<br>אם כחזירא אתון מידמין מומינא ומשבענא | 8 a aby jste [o]dešli z domu Abandada, syna Batgady, a z příbytku Sami, dcery Parsity. Pokud se vepři vy podobáte, zapřísahám a zaklínám vás při Hospodinovi, Hospodinovi zástupů. Pokud se vepři vy podobáte, zapřísahám a zaklínám                                    |
| לכון ביהו יהו אם כדיכרא אתון מידמין מומינא<br>ומשבענא לכון באלף דלת ביוד הי בשדי ביצבאות<br>בחנן וברחום בארך אפים ורוב חסד וכל הכנוין<br>אם ככלבא אתון מידמין מומינא | 9 vás při Jehú, Jehú. Pokud se beranu vy podobáte, zapřísahám a zaklínám vás „při alef, dalet, při jod, he, při Šadajovi, při Zástupech, při Milosrdném a Slitovném, při Oddalujícím hněv a Velmi laskavém i všech přívlastcích.“ Pokud se psovi vy                     |

podobáte, zapřísahám

- 10 ומשבוענא לכון באהיה אשר אהיה ואם לא תיזחון ותיפקון מן ביתיה דאבנדד בר בתגדא ומן דירתא דסמי בת פרסיתא איתי עליכון חספא דגברא גדאה ואוסאיב יתכון ואם לא איתי עליכון חוטרא
- 11 דגברא גרבנא ואימחי יתכון ואם לא איתי עליכון קניא דשב גובי דשב נשי הרשתא ר[כ]בין יתיה ותמני טולניתהון ואם לא איתי עליכון מיא מיפום שבע זבין ואירמי עליכון ואובטיל יתכון
- 12 ואם לא תיזחון ותיפקון מן ביתיה דאבנדד בר בתגדא ומן דירתא דסמי בת פרסיתא אינתתיה אתון שידין ושובטין וס[ט]נין וטללין תיהון כולכון בשמתיה דרבי יהושוע בר פרחיאי אמן אמן סלה
- 13 הן כולכם קדחי אש מאזרי זיקות לכו באור אישכם ובזיקות ביערתם מידי היתה זאת לכם למעיצבה תיש[כ]בון שמר פתאים יהוה יהוה פתאים שמר כי מלאכיו יצוה לך ולישמרך בכל דרכך
- 10 a zaklínám vás při „*Jsem, který Jsem.*“ (Ex 3,14) A pokud neprchnete a neodejdete z domu Abandada, syna Batgady, a z příbytku Sami, dcery Parsity, přinesu na vás jíl muže poškrábaného a pošpiním vás. A pokud ne, přinesu na vás hůl
- 11 muže malomocného a udeřím vás. A pokud ne, přinesu na vás tyč o sedmi snopech, na níž sedm žen čarodějných je[z]dí a osm stínů jejich. A pokud ne, přinesu na vás vodu z ústí sedmi řek a poliju vás a zničím vás.
- 12 A pokud neprchnete a neodejdete z domu Abandada, syna Batgady, a z příbytku Sami, dcery Parsity, manželky jeho, vy, démoni a nemoci, sa[t]jani a stíny, budete všichni v klatbě rabiho Jehošuy bar Perachii. Amen, amen, sela.
- 13 „*Hle, všichni kdo zapalujete oheň, opásáváte se jiskrami. Chodte ve světle ohně svého a v jiskrách, které jste rozdmýchali. Od ruky mé stane se vám toto - v utrpení uleh[n]ete.*“ (Iz 50,11) „*Ochránce prostých je Hospodin.*“ (Ž 116,6) Hospodin je prostých ochránce. „*Nebot' andělům svým přikázal střežit tě na všech cestách tvých.*“ (Ž 91,11)

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
אסירת	part. pas. pe'al se suf. 2.os. sg.	אסר	svázaná, spoutaná
חתימית	part. pas. pe'al se suf. 2.os. sg.	חתם	zapečetěná
אנת	zájm. osobní 2. os. sg. m.		ty
הי	zájm. vztažné		který, která, které
מבכלתא	subst. sg. f.	בכל	trýznitelka
עשה	sg. m. part. pas. qal (hebr.)		činící, konající
כן	příslovce		tak, tedy
דירתא	subst. sg. f.	דירא	dům, příbytek
טללין	subst. pl. m.	טללא	stíny
תיסקון	2. os. pl. m. impf. pe'al	סלק	vystoupáte
מינהון	předložka se suf. 3. os. pl. m.	מן	s nimi, při nich
פוריא	subst. sg. m.		postel, lože

תיחתון	2. os. pl. m. impf. pe'al	נחת	sestoupíte
אלף	číslovka		tisíc
ישמשון	3. os. pl. m. impf. pe'al	שמש	budou sloužit, poslouží
ריבו	číslovka		deset tisíc
יקומון	3. os. pl. m. impf. pe'al	קום	budou stát, postojí
חרשין	subst. pl. m.	חרשא	čarodějové
עזיזין	adj. pl. m.	עזז	silní, zuřiví
תקיפין	adj. pl. m.	תקף	prudcí, vznětliví
שנים עשר	číslovka		dvanáct
חתימין	pl. m. part. pas. pe'al	חתם	zapečetění
אם	spojka		pokud, jestliže
חזירא	subst. sg. m.		vepř, prase
מידמין	pl. m. part. pas. itpa'al	דמי	podobní, podobající se
דיכרא	subst. sg. m.		samec, beran
חנון	subst. sg. m.	חנן	milosrdný
רחום	subst. sg. m.	רחם	milosrdný, slitovný
ארך אפים	ustálené slovní spojení (hebr.)		trpělivý, pomalý v hněvu
רוב	subst. sg. m.	רב	velmi, mnoho
חסד	subst. sg. m.	חסד	dobrosrdečný, milý, laskavý
כנוין	subst. pl. m.		přívlastky, atributy, jména
כלבא	subst. sg. m.		pes
איתי	1. os. sg. m. impf. pe'al	אתי	přijdu
חספא	subst. sg. m.		hlína, jíl, střep
גדאה	adj. sg. m.	גדג	posekaný, poškrábaný
אוסאיב	1. os. sg. m. impf. pa'el	סאב	pošpiním, znečistím
חוטרא	subst. sg. m.		tyč, hůl
גרבנא	subst. sg. m.		malomocný

אימחי	1. os. sg. m. impf. pe'al	מחי	udeřím, zraním
קניא	subst. sg. m.		rákos, trubka, tyč
שב	číslovka		sedm
גובי	subst. pl. m. st. constr.	גבבא	smotky, snopy, seno
תמני	číslovka		osm
טולניתהון	subst. pl. f. se suf. 3. os. pl. f.		jejich stíny, démoni
פום	subst. sg. m.		ústa, ústí
שבע	číslovka		sedm
זבין	subst. pl. m.	זבא	řeky
אירמי	1. os. sg. m. impf. pe'al	רמי	umístím, vrhnu, poliju
אובטיל	1. os. sg. m. impf. pa'el	בטל	zastavím, zničím
אינתתיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. m.		jeho žena, manželka
תיהון	2. os. pl. m. impf. pe'al	הוי	být
שמתיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. m.		jeho vyhoštění, klatba

## 4. VLIV SYNAGOGÁLNÍ LITURGIE NA OBSAH MISEK

---

Už předchozí kapitola ukázala, že aramejské magické misky mohou místy obsahovat biblické verše, které hrají důležitou roli v liturgii (např. Iz 6,3). Zde jsme však nemuseli nabýt podezření, že tyto verše byly do misek umístěny pro své liturgické užívání. Do právě začínající kapitoly jsem však zařadil ty misky, které svou inspiraci v synagogální i domácí liturgii zapřít rozhodně nemohou. Požehnání z večerní bohoslužby, zmínka o vyjití z Egypta před Šema, řazení biblických veršů a dvě mišny z traktátu *Zvachim se* do textů misek jistě nedostaly náhodou. Opět se totiž jedná o důkazy, že autoři misek byli vzdělanci a písaři znalí rabínské literatury a předpisů synagogální liturgie.

### 4.1 Večerní bohoslužba

Za pilíř synagogální i domácí liturgie je bezesporu považováno Šema Jisra'el. Tato modlitební kompozice tří částí hebrejské Bible je recitována jako vyznání víry dvakrát denně - při ranní a večerní modlitbě. Šema samotné dnes sestává z veršů Dt 6,4-9, Dt 11,13-21 a Nu 15,37-41 a je vždy orámováno příslušnými požehnáními (*brachot*), které se při ranní a večerní recitaci liší.<sup>225</sup> Ačkoliv se zmíněné biblické verše vyskytují v jiných miskách, Šema v liturgickém slova smyslu se dochovalo pouze ve dvou duplicitních magických miskách (VA 3853 a VA 3854) uložených v Muzeu Pergamon v Berlíně.<sup>226</sup> Od obyčejných biblických veršů se totiž Šema v liturgii odlišuje požehnáním, které je pronášeno ihned po první verši Dt 6,4 vždy potichu, kromě svátku Jom kipur.<sup>227</sup> A právě toto požehnání se přesně podle výše zmíněného zvyku vyskytuje i v obou miskách:

Požehnané je jméno Jeho slavného království navěky a navždy.

(VA 3853,39-40 a VA 3854,30-32)

---

<sup>225</sup> BLAŽEK, Jiří a Markéta HOLUBOVÁ. *Sidur Adir ba-marom: Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem*. Praha : Bergman, 2008. ISBN 9788090420700, s. 50-58 a 170-176.

<sup>226</sup> Publikovány v LEVENE. *Heal O' Israel*.

<sup>227</sup> BLAŽEK a HOLUBOVÁ. *Sidur Adir ba-marom*, s. 54.

Přítomnost Šema Jisra'el v našich textech datovaných do 5. - 7. stol. je velkým štěstím a dává nám nahlédnout do modlitební praxe tehdejší doby. Mezopotámské psané misky se tak stávají důležitým střípkem v mozaice vývoje synagogální liturgie, jehož kontext na následujících řádcích vykreslím prameny rabínské literatury. V obou miskách předchází samotnému Šema Jisra'el krátký midraš o ranách egyptských a o vyjití z Egypta:

Ve jménu Jáha, při Jáhovi,  
Jáh, Jáh, Jehí, Jáh, Jehů, Jáh,  
Hospodin zástupů je jméno jeho,  
neboť činil znamení a zázraky v Egyptě  
a činil zla skrze pravici svou  
a strčil povoz faraona do nitra moře rákosového.  
Amen, amen, sela.  
Haleluja.  
(VA 3853,24-35 a VA 3854,22-28)

Výskyt tohoto stručného vyprávění by se na první pohled nemusel zdát pro naše bádání nikterak důležitý, avšak při podrobnějším studiu ústředních rabínských textů vztahujících se k recitaci Šema zjistíme, že midraš o vyjití z Egypta má v miskách své opodstatnění.<sup>228</sup> Tosefta Berachot 2,1 připomíná:

Recitující Šema musí zmínit vyjití z Egypta při „Pravdivé a věrné.“ Rabi říká: „Musí při něm zmínit Království.“ Jiní říkají: „Musí při něm zmínit pobití prvorozených a rozdělení Rákosového moře.“<sup>229</sup>

Poslední podmínku obsah našich misek skutečně splňuje, ovšem pouze částečně. Midraš o vyjití z Egypta by se podle textu tosefty měl vyskytovat u požehnání „Pravdivé a věrné,“ tedy až za zněním samotného Šema Jisra'el. Požehnání „Pravdivé a věrné“ je ke všemu požehnání pouze večerní.<sup>230</sup> To nás může pomalu vést k předpokladu, že Šema zapsané do misky je inspirováno právě večerní liturgií. Pátá mišna v první kapitole traktátu Berachot doplňuje:

---

<sup>228</sup> LEVENE. *Heal O' Israel*, s. 112.

<sup>229</sup> Tosefta Berachot 2,1:

הקורא את שמע צריך להזכיר יציאת מצרים באמת ויציב רבי אומר צריך להזכיר בה מלכות אחרים ואמרים צריך להזכיר בה מכת בכורות וקריעת ים סוף.

<sup>230</sup> BLAŽEK a HOLUBOVÁ. *Sidur Adir ba-marom*, s. 172-173.

Připomínáme vyjití z Egypta (při recitaci Šema) o nocích. Řekl rabi El'azar ben Azarja: „Hle, já jsem jako sedmdesátiletý a neobjasnil jsem, proč se říká vyjití z Egypta o nocích, dokud nevyložil Ben Zoma co je řečeno: *„Abys pamatoval dne svého vyjití ze země egyptské po všechny dny svého života.“*<sup>(Dt 16,3)</sup> ‚Dny svého života‘ (by znamenalo pouze) dny. ‚Všechny dny svého života‘ (však znamená si připomínat vyjití z Egypta i o) nocích.“<sup>231</sup>

Přítomnost večerní recitace Šema v misce potvrzuje také absence jeho poslední části, kterou je tradičně Nu 15,37-41. Jeho vynechávání během večerní modlitby je doloženo ještě v 9. století.<sup>232</sup> Jednalo se pravděpodobně o zvyk, jenž se držel již ve stoletích prvních, jak popisuje mišna Berachot 2,2:

Řekl rabi Jehošua ben Korcha: „Proč je ‚*Slyš*‘<sup>(Dt 6,4)</sup> před ‚*Jestliže budete poslouchat?*‘<sup>(Dt 11,13)</sup> Aby (recitující) přijal na sebe jho Království nebeského nejprve a potom přijal na sebe jho přikázání. A (proč je) ‚*Jestliže budete poslouchat?*‘<sup>(Dt 11,13)</sup> před ‚*A řekl?*‘<sup>(Nu 15,37)</sup> (Protože) ‚*Jestliže budete poslouchat?*‘<sup>(Dt 11,13)</sup> se dodržuje ve dne i v noci a ‚*A řekl?*‘<sup>(Nu 15,37)</sup> se dodržuje pouze ve dne.“<sup>233</sup>

Misky VA 3853 a VA 3854 nám ukazují, že recitace zkráceného Šema bylo během večerní modlitby zcela běžné v Mezopotámii 5. až 7. století, kdy bylo pravděpodobně zvykem připojovat k Šema krátký midraš o vyjití z Egypta. O velké oblibě večerní liturgie v magických textech svědčí i další doklady. Miska M108 ze Schøyenovy sbírky, která je výjimečně psaná z vnějšku do středu, totiž obsahuje pravděpodobně souhrn veršů, které jsou pronášeny na závěr požehnání k večerní recitaci Šema.<sup>234</sup> Po požehnání „Nech nás ulehnut“ pokračuje tradičně večerní bohoslužba žalmickými verši Ž 89,53, Ž 135,21, Ž 72,18-19, Ž 104,31 a dalšími. V misce je dochována nápadně podobná sekvence: Ž 89,53, Ž 106,48, Ž 72,18-19 a Ž 104,31. Jediným rozdílem zde je tedy verš Ž 106,48, jehož přítomnost může podle Leveneho<sup>235</sup> obhájit Tosefta Ta'anit 3,9, která hovoří o liturgii v novém Chrámu:

<sup>231</sup> Mišna Berachot 1,5:

מזכירין יציאת מצרים בלילות אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך ימי הימים כל ימי חייך הלילות.

<sup>232</sup> ELBOGEN, Ismar. *Der jüdische Gottesdienst in seiner geschichtlichen Entwicklung*. Frankfurt am Main: J. Kauffmann Verlag, 1924, s. 24.

<sup>233</sup> Mišna Berachot 2,2:

אמר רבי יהושוע בן קרחא למה קדמה שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואחר כך יקבל עליו עול מצוות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג ביום ובלילה וויאמר אינו נוהג אלא ביום.

<sup>234</sup> BLAŽEK a HOLUBOVÁ. *Sidur Adir ba-marom*, s. 173-174.

<sup>235</sup> LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 73.



Až zítra vybudován bude Dům, co se bude říkat? „Požehnán budiž Hospodin, Bůh Israele ...“ (Ž 106,48) „... konající divy ve výlučnosti své ...“ (Ž 72,18-19)<sup>236</sup>

Miska navíc začíná veršem Ž 106,47, který se nachází ve večerní liturgii po výše zmíněných žalmických verších a na začátek misky měl být údajně dopsán až zpětně.<sup>237</sup> Kromě verše Za 3,2, jsou tak všechny verše misky M108 převzaty z jednoho jediného místa synagogální liturgie - ze závěrečné části *birchot kri'at šema*. Verš 3,2 z knihy proroka Zachariáše, který je pro svůj obsah v miskách často přítomen, je obsažen v jiné denní modlitbě.

## 4.2 Modlitba před ulehnutím

Pronášení Šema a ustálených modlitebních kompilací před ulehnutím ke spánku má tradičně ochrannou funkci. Babylónský talmud v traktátu Berachot 5a o této aktivitě hovoří přímo v souvislosti s nadpřirozenými silami:

A řekl rabi Jicchak: „Od každého, kdo recituje Šema na svém loži, se budou démoni držet dál.“<sup>238</sup>

Nemůžeme se proto divit, že jednotlivé části *kri'at šema al ha-mita* byly užívány k ochranným účelům i v aramejských magických miskách. Po požehnání „Nech nás ulehnout,“ které známe už z večerní synagogální liturgie, následuje soubor biblických veršů Gn 48,16, Ex 15,26, Za 3,2, Pís 3,7-8, Nu 6,24-26, Ž 121,4, trojí kombinace verše Gn 49,18, povolání čtyř strážných andělů a Boží přítomnosti.<sup>239</sup> Většina uvedených textů měla v průběhu historie apotropaickou funkci, jak následně ukáží. Když Mišna Sanhedrin 10,1 hovoří o hříšnících, kteří si nezaslouží budoucí svět, zmiňuje i recitaci verše Ex 15,26 pro uzdravení. To zcela jistě znamená, že k tomu v minulosti skutečně docházelo:

Ale pro tyto nebude podíl ve světě budoucím: Ten, kdo říká, že vzkříšení mrtvých nebude a že Tóra není z nebes a epikurejec. Rabi Akiva řekl: „Také ten, kdo čte v nekanonických

<sup>236</sup> Tosefta Ta'anit 3,9: למחר כשיבנה הבית מהו אומר ברוך יי אלהים אלהי ישראל עושה נפלאות לבדו.

<sup>237</sup> LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 73.

<sup>238</sup> Berachot 5a: ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו.

<sup>239</sup> BLAŽEK a HOLUBOVÁ. *Sidur Adir ba-marom*, s. 201-204.

knihách a ten, kdo šeptá nad zraněním a říká: „*Žádnou nemocí, kterou jsem udeřil na Egypt, tě nepostihnu.*“ (Ex 15,26) Aba Šaul řekl: „Také ten, kdo vyslovuje Jméno po jeho písmenech.“<sup>240</sup>

Jak jsem již zmínil výše, dalším oblíbeným biblickým veršem je Za 3,2, který se v liturgii nachází ihned za Ex 15,26, a je v něm jasně zdůrazněna Hospodinova převaha nad mocnostmi zla. To bezesporu vedlo k jeho popularitě, o níž svědčí nejméně jedenáct publikovaných aramejských misek.<sup>241</sup> Babylónský Talmud v traktátu Berachot 51a dokonce recitaci Za 3,2 doporučuje jako ochranu před andělem smrti. Daleko nápadnější je však miska BM 91765, v níž jsem našel o trochu silnější důkaz, že by magické misky mohly být inspirovány modlitbou před ulehnutím. Hned za sebou se zde totiž vyskytují verše Pís 3,7 a Nu 6,24-26, tedy v přesném pořadí, v jakém se recitují v *šema al ha-mita*. V dnešních modlitebních knihách nalezneme za Pís 3,7 ještě verš následující (Pís 3,8).<sup>242</sup> Je tedy otázkou, zda bylo v období užívání misek zvykem recitovat pouze Pís 3,7 nebo zda v misce BM 91765 chybí verš Pís 3,8 z jiných důvodů. V níže přeložené misce Heb. 4° 6079 však nalezneme verše oba. Některé misky, které byly předloženy již v kapitole o vlivu hechalotické literatury, a jedna miska z Einhornovy sbírky<sup>243</sup> obsahují frázi, která je výrazně podobná nebiblickému povolávání čtyř strážných andělů v modlitbě před ulehnutím. Srovnání všech pěti textů je následující:

Po pravici mé je Michael a po levici mé je Gabriel. A přede mnou je Uriel a za mnou Rafael. A nad mou hlavou je **Přítomnost Boží**. (Sidur)<sup>244</sup>

Po pravici tvé je Uziel a po levici tvé je Susiel. Před tebou je Michael, za tebou Chananel. Nad tebou je **Přítomnost Boží**. (M164,2-3)

Po pravici jejich je Harbiel a po levici jejich Uziel. A před nimi je Sasiel a za nimi spočívá Qadšiel. A nahoře je **Přítomnost Boží**. (M6,7-8)

<sup>240</sup> Mišna Sanhedrin 10,1:

ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים ואין תורה מן השמיים ואפיקורוס רבי עקיבה אומר אף הקורא בספרים החיצונים והלוהש על המכה ואמר כל המחלה אשר שמתו במצריים לא אשים עליך אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותותיו.

<sup>241</sup> BM 139524 (SEGAL a HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls*, s. 63-64); MS 1927/64 (SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 68-69); M59 a M108 (LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 34-37 a 71-72); CBS 2963, CBS 2952, CBS 2920 a CBS 3997 (MONTGOMERY. *Aramaic Incantation Texts from Nippur*, s. 127-132, 138-140, 188-189 a 209-211); Bělehrad 242/1 (NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 184-187); AO 2099 (Gordon 1941, s. 127-129); miska z Bagdádského muzea (č. 1, GORDON. *Two Aramaic Incantations*, s. 231-244).

<sup>242</sup> BLAŽEK a HOLUBOVÁ. *Sidur Adir ba-marom*, s. 203-204.

<sup>243</sup> NAVEH a SHAKED. *Magic Spells and Formulae*, s. 130-132. Transliteraci však nepřebírám zcela, ale ve světle novějších publikací misek M6 a M164 rekonstruuji מ[ימר קד]ישאל jako מ[נוחה קד]ישאל. Fotografie č. 27 v příslušné publikaci jsem vzal v patrnost.

<sup>244</sup> BLAŽEK a HOLUBOVÁ. *Sidur Adir ba-marom*, s. 203.

El Harbiel je po pravici jejich a El Z'azu'im je po levici jejich. A nad nimi je **Přítomnost Boží** a za nimi spočívá Svatý. (M6,8)

Po pravici její je Charbiel a po levici její je Michael. A před ní je Susiel a nad ní je **Přítomnost Boží**. A za ní spočívá Qadšiel. (Einhorn,2-3)

Ač mají texty stejnou strukturu, téměř nikdy neobsahují stejná jména andělů. Za společný prvek mají pouze Přítomnost Boží - Šechinu. Dva texty pochází z jediné misky M6 a proto jsou jednotlivé strany vztaženy ke třetí osobě množného čísla. Miska M164 naopak pracuje s druhou osobou rodu mužského, čísla jednotného a miska Einhornova s osobou třetí, rodu ženského. Rozdíl v osobách je způsoben počtem klientů. Zatímco miska M164 i miska Einhornova mají vždy jednoho, miska M6 je napsána pro rodinu čítající devět lidí. Klientem samotné modlitby před ulehnutím je pak logicky přímo praktikující osoba. Porovnáme-li analyzované texty v jejich původním jazyce, nalezneme ještě několik zajímavých detailů:

מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל ומלפני אוריאל ומאחורי רפאל ועל ראשי שכינת אל	<b>Sidur</b>
מימיניך עוז[י]אל ומיסמאלך סוסיאל מילפניך מיכאל מיאחריך חננאל מיאליך שכינת איל	<b>M164,2-3</b>
מן ימינהון הרביאל ומן שמלהון עוויאל ומיליפנהון סאס[י]אל ומיאחוריהון מנוחת קדישאל ומן אל מלמועלה שכינתאל	<b>M6,7-8</b>
אל הרביאל מן ימיניהון אל זעזועים מן שמלהון ומיעילויהון שכינת אל ומיאחוריהון מנוחת קדוש	<b>M6,8</b>
מן ימינה חרביאל ומשמאלה [מ]יכאל ומלפנה סוסיאל [ומע]ליה שכינת אל ומאחורה מ[נוחת קד]ישאל	<b>Einhorn,2-3</b>

Za povšimnutí rozhodně stojí způsob, jakým zapisovali jednotliví písaři předložku *min*. V misce M6 je několikrát rozepsaná na מן, v Einhornově misce pouze jednou a v misce M164 nikdy. Miska M164 je výjimečná také tím, že slovo *smala* (levá strana) je zapsáno s pomocí písmene *samech* a ne *sin*, jak je zvykem. Určitá nejednota a přesto velká podobnost svědčí opět pro tradování těchto textů z paměti, nikoliv pro jejich opisování z předloh.

### 4.3 Ranní bohoslužba

Podobně jako v případě Šema Jisra'el, i další pár misek obsahuje materiál úzce spjatý se synagogální liturgií. Na dvou miskách ze sbírky Martina Schøyena byly nalezeny dvě kompletní mišny.<sup>245</sup> Jelikož zlomky mišnaických traktátů nalezených v Káhirske geníze pocházejí ze 7. až 8. století,<sup>246</sup> můžeme zcela jistě považovat naše dvě magické misky za doposud nejstarší dochované části Šesti pořádků Mišny.<sup>247</sup> Misky konkrétně obsahují třetí mišnu (miska 1929/6) a čtvrtou mišnu (miska 2053/170) páté kapitoly traktátu *Zvachim*. A právě první polovina této kapitoly je recitována během ranní bohoslužby v rámci připomínky chrámových obětí.<sup>248</sup> Nejstarším dokladem této praxe je modlitební kniha připisovaná gaonovi Amramovi bar Šešnovi z 9. století.<sup>249</sup> Pokud by na přítomnost *Zvachim* 5,3-4 v miskách měla skutečně vliv synagogální liturgie, mohli bychom tento zvyk posunout již do 5. - 7. století.

Kromě úvodních magických formulí a jmen klientů však misky neobsahují žádné indicie, které by mohly nasvědčovat tomu, že obě mišny byly převzaty z bohoslužby. Považuji proto za důležité obrátit se k samotnému originálnímu textu obou mišen a srovnat je s nejstaršími dostupnými rukopisy. K tomuto účelu využiji Kaufmannův rukopis (A 50) datovaný do 10. a 11. století, rukopis Parma (De Rossi 138) zhotovený kolem roku 1073 a také rukopis z Cambridge (TS E2.83) ze 14. či 15. století.<sup>250</sup> Ve všech případech užívám digitální verze rukopisů s vlastním čtením.<sup>251</sup> Pro doplnění komparuji

---

<sup>245</sup> SHAKED. *Form and Purpose in Aramaic Spells*, s. 3-7.

<sup>246</sup> HOUTMAN, Alberdina. *Mishnah and Tosefta: A Synoptic Comparison of the Tractates Berakhot and Shebiit*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1996. ISBN 9783161466380, s. 37.

<sup>247</sup> Za zcela nejstarší část Mišny mohou někteří považovat nápis v mozaice podlahy synagogy Rechov. Ten má však paralely spíše v Toseftě a Jeruzalémském Talmudu. Viz tabulku v BEN DAVID, Chaim. *The Rehov Inscription: A Galilean Halakhic Text Formula?*. In: BAUMGARTEN, Albert I., Hanan ESHEL a Ranon KATZOFF, eds. *Halakhah in Light of Epigraphy*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2011. ISBN 9783525550175, s. 239. Podle Saula Shaked by ke všemu mohla být mozaika mladšího data, než jsou misky (SHAKED. *Form and Purpose in Aramaic Spells*, s. 3, pozn. 13).

<sup>248</sup> BLAŽEK a HOLUBOVÁ. *Sidur Adir ba-marom*, s. 28-30.

<sup>249</sup> SHAKED. *Form and Purpose in Aramaic Spells*, s. 5.

<sup>250</sup> KRUPP, Michael. *Manuscripts of the Mishna: The three complete Mishna manuscripts*. In: SAFRAI, Shmuel. *The literature of the Sages. First Part: Oral Torah, Halakha, Mishna, Tosefta, Talmud, External Tractates*. Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1987. ISBN 9023222822. s. 253-254.

<sup>251</sup> Veškeré rukopisy jsou pod příslušnou mišnou dostupné na: THE JEWISH NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY. *Online Treasury of Talmudic Manuscripts*. *Jnul.huji.ac.il* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: <http://jnul.huji.ac.il/dl/talmud/mishna/selectmi.asp/>. Digitální verze rukopisu Kaufmann je také přístupná na LIBRARY OF HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES. *David Kaufmann and his collection of medieval hebrew manuscripts*. *Kaufmann.mtak.hu* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: <http://kaufmann.mtak.hu/>. Fragment z Káhirske genízy *Zvachim* 5,3-6 je k dispozici na: THE UNIVERSITY OF MANCHESTER. *Rylands Genizah Collection*. *Manchester.ac.uk* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: <http://enriqueta.man.ac.uk/luna/servlet/detail/ManchesterDev~95~2~2749~115625>. Pro obrovské škody na mišnách 3 a 4 jej však v komparaci nepoužívám.

také se samotným textem Mišny přepsané podle edice *Artscroll Mishnah Series*.<sup>252</sup> Podtržením označuji odchylky od ostatních rukopisů a v závorkách klasicky poškozený a špatně čitelný text. Nejprve bude srovnáván text mišny *Zvachim 5,3* v Schøyenově misce 1929/6 a následně text kratší mišny *Zvachim 5,4* v Schøyenově misce 2053/170. Za komparací bude následovat analýza příslušných odchylek.

*Mišna Zvachim 5,3:*

חטאות הציבור והיחיד ואילו הן חטאות הציבור שעירי ראשי חודשים ושל מועדות	<b>Schøyen</b>
חטא[ות] הציבור והיחיד אילו הן חט[אות] הציבור שעירי ראשי חדש[ים] ושל מועדות	<b>Cambridge</b>
חטאות הציבור והיחיד אלו הן חטאות הציבור שעירי ראשי חדשים ושל מועדות	<b>Parma</b>
חטאת הציבור והיחיד אלו הן חטאות הציבור שעירי ראשי חדשים ושל מועדות	<b>Kaufmann</b>
חטאות הציבור והיחיד אלו הן חטאות הציבור שעירי ראשי חדשים ושל מועדות	<b>Artscroll</b>
שחיתתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת צפון ודמן טעון ארבע מ[תנו]ת על ארבע קרנות	<b>Schøyen</b>
שחיתתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות	<b>Cambridge</b>
שחיתתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות	<b>Parma</b>
שחיתתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות	<b>Kaufmann</b>
שחיתתן בצפון וקבול דמן בכלי שרת בצפון ודמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות	<b>Artscroll</b>
כאיזה צד עלה בכבש ופניו לסובב בא לו לקרן דרומית מזרחית מזרחית צפון[ית צפונית]	<b>Schøyen</b>
כיצד עלה [בכבש ופנה לסובב] ב ובא לו [לקרן דרומית מ]זרחית מזרחית[ית צפונית צפונית]	<b>Cambridge</b>
כיצד עלה בכבש ופנה לסובב בא לו לקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית	<b>Parma</b>
כיצד עלה בכבש ופנה לסובב בא לו לקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית	<b>Kaufmann</b>
כיצד עלה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית	<b>Artscroll</b>
מערבית מערבית דרומית [שיר]י הדם היה שופך אל יסוד דרומי	<b>Schøyen</b>
[מ]ערבית מערב[ית דרומית] שירי הדם היה שופך [.]ל יסוד הדרומית	<b>Cambridge</b>
מערבית מערבית דרומית שירי הדם היה שופך אל יסוד דרומי	<b>Parma</b>
מערבית מערבית דרומית שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי	<b>Kaufmann</b>
מערבית מערבית דרומית שירי הדם היה שופך על יסוד דרומית	<b>Artscroll</b>

<sup>252</sup> Viz podkapitolu Několik slov k překladům.

ונאכלין לפני מן הקלעין לזכרי [כהונה בכל מא] כל יום [ולין] לה עד חצות	<b>Schøyen</b>
ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות	<b>Cambridge</b>
ונאכלים לפני מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות	<b>Parma</b>
ונאכלים לפני מן הקלעים לזכרי בכהונה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות	<b>Kaufmann</b>
ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהנה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות	<b>Artscroll</b>

*Mišna Zvachim 5,4:*

העולה קדשי קדשים [שחיט]תה בצפ[ון ו]קובול [דמה בכלי] שרת בצפון	<b>Schøyen</b>
העולה קדשי קדשים שחיטתה בצפון וקובול דמה בכלי שרת בצפון	<b>Cambridge</b>
העולה קדשי קדשים שחיטתה בצפון וקובול דמה בכלי שרת בצפון	<b>Parma</b>
העולה קדשי קדשים שחיטתה בצפון וקובול דמה בכלי שרת בצפון	<b>Kaufmann</b>
העולה קדשי קדשים שחיטתה בצפון וקובול דמה בכלי שרת בצפון	<b>Artscroll</b>
ודמה טעון שתי מתנות שהאן ארבע [וט]עונ[ה] הפשט ונ[יתוח] וכליל [לאישים]	<b>Schøyen</b>
ודמה [ט]עון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט וניתוח [וכ]ליל לאישים	<b>Cambridge</b>
ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט וניתוח וכליל לאישים	<b>Parma</b>
ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט וניתוח וכליל לאישים	<b>Kaufmann</b>
ודמה טעון שתי מתנות שהן ארבע וטעונה הפשט ונתוח וכליל לאשים	<b>Artscroll</b>

Odchylky na straně misek jsou především důsledkem chybování písaře, avšak můžeme zde vystopovat i větší užívání *matres lectionis* oproti ostatním rukopisům. Ve třetí mišně tak najdeme přebývající spojku *vav* a písmeno *jud* jakožto *mater lectionis pro cere* ve slově ואילו. Stejnou roli zde hraje i písmeno *vav* ve slově חודשים, v němž zastupuje *chatef kamac*. U slova צפון opomenul písař předložku *bet* (na, s, v). Velmi zajímavým jevem je dále rozepsání zkráceného výrazu כיצד (Jak?) na plnou frázi צד כאיזה (dosl. Jaké je vymezení?). Místo tradičního ופנה je zapsáno ופניו. Je otázkou, zda se jedná opět o chybu či o variantu. Ostatní rukopisy však nic podobného neobsahují. Ve slově שופיך je znovu užito *jud* jako *mater lectionis* místo *cere*. Následná předložka אל je vyjádřena s pomocí *alef* jako v rukopisu Parma. Obě verze tak stojí proti Kaufmannově rukopisu a textu Artscroll, kde je užito *ajin*. Doklad z Cambridge je v tomto místě poškozen, což označuji

tečkou. Právě zde, kde nejsou rukopisy ve většině, se nechci pokoušet o rekonstrukci.<sup>253</sup> Na konci Zvachim 5,3 je pak odchylek větší množství. Prvnímu slovu נאכלין chybí spojka *vav* a následující předložce לפני koncové *mem*. Substantivum הקלעין obsahuje koncovku plurálu maskulina *-in* namísto hebrejské koncovky *-im* převažující v ostatních rukopisech. Poslední variantou je následně absence předložky *lamed* u slova יום. Čtvrtá mišna páté kapitoly traktátu Zvachim je o poznání kratší než mišna předchozí a obsahuje pouze dvě odchylky. Jako poslední rozdíl zde uvedu slovo שדהאן, kde plní *alef* funkci *mater lectionis* pro *cere*.

Pro častý počet *plene* zápisu se můžeme skutečně domnívat, že text Zvachim byl odposlechnut a psán z paměti a ne opisován z předlohy. To svědčí ve prospěch vlivu synagogální liturgie na tvorbu magických misek. Je otázkou, zda chyby, které jsem zmínil, nebyly způsobeny jednoduše tím, že si písař příslušné části špatně pamatoval či jim při jejich pravidelném poslouchání špatně rozuměl. V tomto případě nemusí být např. předložka אל od על zvukově rozeznatelná. Jiné chybějící předložky (ב a ל) a spojka (ו) mohly být zase přeslechnuty. Koncovka hebrejského plurálu *-im* je snadno zaměnitelná s aramejskou *-in*, což ostatně dokládá jejich častá alternace v rabínské literatuře.

---

<sup>253</sup> Saul Shaked, který provádí komparaci pouze s Kaufmannovým rukopisem neprávě uvádí, že se tento rukopis s miskou neshoduje ještě ve slově דרומי, jelikož tvrdí, že rukopis Kaufmann vynechává *jud* v roli *mater lectionis* (SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 23). Při podrobnějším zkoumání digitální kopie rukopisu však zjišťuji, že Kaufmannova verze se zde vůbec neliší a také obsahuje דרומי (folio 118, verso, levý sloupec, první slovo na 10. řádku).

## 4.4 Překlad VA 3854 - Šema Jisra'el

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezů:** 1887

**Uloženo:** Muzeum Pergamon v Berlíně (VA 3854)

**Publikace:** LEVENE, Dan. Heal O' Israel, s. 104-115. Foto s. 116-118.

### I. čtvrtina

- |  |    |  |
|--|----|--|
| אסותא מן מיא דתיהוי לה לאיסאלבאב       | 1  | Uzdravení z nebes, které budiž pro Ajsalbabu,      |
| בת רימנא ותיתסי בירחמי שמיא            | 2  | dceru Rimny. Budiž vyléčena milostí nebes          |
| מן אישתא ומן עריתא ומן עינא בי         | 3  | z horečky a ze zimnice a od oka                    |
| בישתא ומן זיקא בישא ומן סטנא           | 4  | zlého a od přízraku zlého a od Satana              |
| בישא ומן רוחא בישא ומן מרוביא          | 5  | zlého a od ducha zlého a od kojné                  |
| בישא ומן מלויתא בישתא ומן לילי         | 6  | zlé a od společnice zlé a od                       |
| ליליתא בישתא דיכרא וניקיבא             | 7  | Lilit zlé, mužské či ženské,                       |
| ומן כל רוחין                           | 8  | a od duchů   |
| וזיקין ומזיקין בישין [ב]ין             | 9  | a přízraků a démonů zlých.                         |
| בין דיתכיר                             | 10 | At' už byla zmíněna                                |
| שמיהון ובין דלא אי                     | 11 | jejich jména, či nebyla                            |
| תכיר שמיהון כולכון ואסירי[תון]         | 12 | zmíněna jejich jména. Všichni jste svázá[ni]       |
| והתימיתון מיניה בעיזקת[יה]             | 13 | a zapečetění od ní prstene[m]                      |
| דאילשדי בעיזק                          | 14 | Elšadaje,  |
| ובעיזקתיה דישלמה בר                    | 15 | prstenem Šalomouna, syna                           |
| דויד מלכה דישראל דיחתימין              | 16 | Davidu, krále Israelského, co zapečetěno bylo      |
| בה תלת                                 | 17 | s ním tři  |
| מאה ושיתין ושיתה ^שידין דחתימי^ אדם לש | 18 | sta šedesát šest ^démonů, které zapečetil^ Adam    |
| לשית בריה אנח גיוין ומחין על כפי       | 19 | pro Šeta, syna svého. Vložil si korálky a tkaničky |
| דאינוש לא יעול עלוהי לביש ביש          | 20 | aby mu žádný člověk neublížil ve zlém.             |

### II. čtvrtina

- |                             |    |   |
|-----------------------------|----|---|
| כסי לטורא דאינוש לא יעול על | 21 | Skryl se do hory, aby mu žádný člověk neublížil |
| עלוהי לביש בישמיה דיה ביה   | 22 | ve zlém. Ve jménu Jáha, při Jáhovi,             |
| יה יה יה יה יהו             | 23 | Jáh, Jáh, Jehí, Jáh, Jehů,                      |
| יה יהוה צבאות שמו           | 24 | Jáh, Hospodin zástupů je jméno jeho,            |
| דעבד אתין ותמהין במצרים     | 25 | neboť činil znamení a zázraky v Egyptě          |
| ועבד בישין בגו ימיניה ודחק  | 26 | a činil zla skrze pravici svou a strčil         |
| ומרכבתיה דפרעה בגו ימא      | 27 | povoz faraona do nitra moře                     |



- 28 דסוף אמין אמין סלה הללויה rákosového. Amen, amen, sela. Haleluja.
- 29 שמע ישראל יהוה אלהינו „Slyš, Israeli, Hospodin je Bůh náš,
- 30 יהוה אחד ברוך *Hospodin jediný.* <sup>(Dt 6,4)</sup> **Požehnané je**
- 31 שים כבוד מלכותו לעלם **jméno Jeho slavného království navěky**
- 32 ועד ואהבתה א[ית] **a navždy.** „A budeš milovat
- 33 את יהוה יהוה אלהיך ב *Hospodina, Boha svého,*
- 34 בכל לבביך ובכל נפשך *celým srdcem svým a celou duší svou*
- 35 ובכול מאדיך והיו *a celou silou svou.*
- 36 והיו הדברים האלה אשר *A budou slova tato, která*
- 37 אנכי מציוך היום על *já přikazuji tobě dnes,*
- 38 על לבביך ושיננתם לבני[ך] *v srdci tvém. A budeš vštěpovat je synům [svým]*
- 39 ודברת בם בשבתיך בבתי[ך] *a rozmlouvat o nich při sezení v domě [svém]*
- 40 ובליכתך בדרך *i při chůzi na cestě své*
- 41 ובשכבך ובקומיך וקש *i při uléhání svém i při vstávání svém.*
- 42 וקשרתם לאות על ידיך *A uvážeš si je jako znamení na ruku svou*
- 43 והיו לטוטפות בין עיניך *a budou jako čelenka mezi očima tvýma.*

### III. čtvrtina

- 44 וכתמבתם על *A napíšeš je na*
- 45 מזוזות ביתיך ובי *veřeje domu svého a na*
- 46 ובישעיריך והיו אם *brány své.* <sup>(Dt 6,5-9)</sup> „Pokud budete
- 47 שמע תישמעו איל מ *poslušně poslouchat*
- 48 ( מצוותי אשר אנכי מצוה *přikázání má, která já udílím*
- 49 [א]תכם היום לאהבה את יהו *vá[m] dnes, totiž milovat*
- 50 יהוה אלהיכם ולעובדו בכל לבבכם *Hospodina, Boha vašeho, a sloužit mu celým srdcem svým*
- 51 ובכול נפשכם וננתתי מטר ארצכם *a celou duší svou, dám déšť zemi vaší*
- 52 בעיתו יורא ומלקוש ואספתי דגניך תי *v čase podzimním i jarním. A budeš sklízet obilí své,*
- 53 תירשיך ויצהריך ונתתי עשב בשדיך לב *mošt svůj a olej svůj. A dám býlí na pole tvé*
- 54 לבהימתך ואכלת ושבעתה הישמרו לכ *pro dobytek tvůj a budeš jíst a nasytíš se. Strážte se,*
- 55 לכם פן יפתה יה *aby se neotevřela*
- 56 לבבכם וסרתם ועבדתם אילוהים אחרים ו *srdce vaše a vy se neodvrátili a nesloužili bohům jiným*
- 57 והישתחוויתם להם וחרה אף יהוה בכם ועציר *a neklaněli se jim. I rozlétla by se tvář Hospodinova na vás a sevřel by*
- 58 את השמים ולא יהיה מטר ואדמה לא תיתין את *nebesa a nebylo by deště a země by nedávala úrodu.*  
יבול

#### IV. čtvrtina

- 59 *I zahynuli byste* ואבדמתם  
60 *rychle* מהירה מ  
61 *v té zemi* מעיל הארץ  
62 *dobré, kterou* הטובה אשר  
63 *Hospodin, Bůh váš, dal* יהוה אלוהיכם נותן  
64 *vám. A vložte si* לכם ושמתם את ד  
65 *tato má slova do srdce svého* דברי אלה על לבבכם ו  
66 *a do duše své a přivažte si je* ועל נפשכם וקשרתם אתם  
67 *jako znamení na ruku svou* לאות על ידכם והיו על ידכם  
68 *a budou jako čelenka mezi očima vašima.* והיו לטוטפת בין עיניכם ולמדת  
69 *A budete jim vyučovat syny své, rozmlouvat* ולמדתם אתם ואת בניכם לדביר ב  
70 *o nich při sezení v domě svém i při chůzi na cestě své,* במם בשבתך בביתך ובליכתך בדרך  
71 *i při uléhání svém i při vstávání svém. A napíšeš je na* ובשכיבך ובקומך וככתבתם על  
72 *veřeje domu svého a na brány své.* מזוזות ביתך ובשעריך ריך למ  
73 *Aby se rozmnožily dny vaše a dny synů vašich na zemi.* למען ירבו ימיכם וימי בניכם על [א] האדמה <sup>(Dt 11,13-21)</sup>

#### Střed:

- 74 *Aby* למען  
75 *se rozmnožily* ירבו ימיכם  
76 *dny vaše a dny* ימיכם וימי  
77 *synů vašich* בניכם  
78 *a dny* וימי  
79 *a dny synů vašich* וימי בניכם  
80 *na zemi,* על האדמה  
81 *kterou* אשר  
82 *zemi, kterou [pří](sahal) Hospodin.* אדמה אשר [ני] יהוה  
83 *kterou* אשר  
84 *J* י  
85 *Hospodin, Jáh.* יהוה יה

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
אישתא	subst. sg. f.		horečka
עריתא	subst. sg. f.		chlad, zimnice
זיקא	subst. sg. m.		záblesk, démon
סטנא	subst. sg. m.		Satan, žalobce, nepřítel
מרוביא	subst. sg. m.		kojná (druh démona?)
מלוייתא	subst. sg. f.		společnice (druh démona?)
עזיקתיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. m.		jeho prsten
אנה	3. os. sg. m. pf. af'el	נזה	vložil, položil
גיוין	subst. pl. m.	גויא	snad od pers. <i>gója</i> - koule
מחין	subst. pl. m.		sítě, tkaniny
כפי	subst. pl. m. st. constr.		dlaně
אינוש	subst. sg. m.		člověk
יעול	3. os. sg. m. impf. pe'al	עול	podvede, ublíží
כסי	3. os. sg. m. pf. pe'al	כסי	skryl, schoval
טורא	subst. sg. m.		hora
עבד	3. os. sg. m. pf. pe'al	עבד	konal, dělal
אתין	subst. pl. m.	את	znamení, značky
תמהין	subst. pl. m.	תמהא	zázraky, divy
מצרים	subst. (hebr.)		Egypt
דחק	3. os. sg. m. pf. pe'al		strčil, tlačil
מרכבתיה	subst. sg. f. se suf. 3 os. sg. m.	מרכבה	jeho vůz, kočár
פרעה	subst. sg. m.		faraon
בגו	předložka		dovnitř, do nitra
ימא	subst. sg. m.		moře
סוף	subst. sg. m.		rákos

## 4.5 Překlad M108 - Požehnání za večerním Šema

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Schlomo Moussaieffa (M108)

**Publikace:** LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 71-74. Foto s. 190.

- |  |  |
|--|--|
| <p>הושיעניו יהוה אלהינו וקבצינו והצילנו מן הגויים<br/>להודות לשם קדש[ך] [להשת[ב]ח בת[הי]לתיך</p> | <p>1 „Zachraň nás, Hospodine, Bože náš. Shromáždí nás z pronárodů pro chválení svatého jména [Tvého], pro pyšnění se při ch[valo]zpěvu Tvém.“(Ž 106,47)</p>        |
| <p>הדין קמיעה למיסר שידי דיוי וסיוטי וסטני מן<br/>הדין ביתיה דאדיב בר בתשבתה</p>                 | <p>2 Tento amulet je pro vyvázání démonů a d'áblů, d'asů a satanů z tohoto domu Adiba, syna Batšebty.</p>  |
| <p>בשום ויאמר יהוה אל הסטן יגער יהוה בך הסטן<br/>יגער יהוה ב[ך] ה[ח]בחר בירושל[י]ם</p>           | <p>3 Ve jménu: „A pravil Hospodin Satanovi: „Kárá Hospodin tebe, Satane. Kárá tebe Hospodin, [který si] vyvolil Jeruzal[é]m.“</p>                                  |
| <p>הלוא זה אוד מוצ[ל מ]אש ברוך יהוה לעולם אמן<br/>אמן ברוך יהוה</p>                              | <p>4 Což není to polínko zachráněn[é z] ohně?“<sup>(Za 3,2)</sup> „Požehnán budiž Hospodin na věky. Amen, amen.“<sup>(Ž 89:53)</sup> „Požehnán budiž Hospodin,</p> |
| <p>אלהי ישראל מהעולם ועד העולם ואמר כל העם<br/>אמן הללויה</p>                                    | <p>5 Bůh Israele, od věků až navěky. A všechen lid řekne: „Amen. Haleluja!“<sup>(Ž 106,48)</sup></p>   |
| <p>ברוך יהוה אלהים אלהי ישראל עושה נפלאות<br/>לבדו</p>   | <p>6 „Požehnán budiž Hospodin Bůh, Bůh Israele, konající divy ve výlučnosti své.</p>   |
| <p>וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את<br/>כל הארץ אמן אמן</p>                                   | <p>7 A požehnané budiž jméno slávy jeho navěky a necht' naplní jeho sláva celou zemi. Amen, amen.“<sup>(Ž 72,18-19)</sup></p>                                      |
| <p>יהי כבוד יהוה לעולם ישמח יהוה במעשיו</p>  | <p>9 „Necht' trvá sláva Hospodinova navěky. Necht' se raduje Hospodin z díla svého.“<sup>(Ž 104,31)</sup></p>  |

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
למיסר	inf. constr. pe'al	אסר	svázání, spoutání, vyvázání
סיוטי	subst. pl. m. st. constr.	סוטיטא	d'asové

## 4.6 Překlad BM 91765 - Šema al ha-mita

**Nálezce:** Hormuzd Rassam

**Místo a rok nálezu:** Tel Ibrahim, 1881

**Uloženo:** Britské muzeum (BM 91765; 1881,0714.12)

**Publikace:** SCHWAB. *Les coupes magiques*, s. 328-331. JERUZALMI. *Les coupes magiques araméennes*, s. 91-99. ISBELL. *Corpus of the Aramaic Incantation Bowls*, s. 146. SEGAL a HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls*, s. 67. Foto obr. 27.

שחן	1	ŠḤN	
אסותא מן שמיא לביתיה וו לִיסקופתיה דאשתד	2	Uzdravení z nebes pro dům jeho a pro práh jeho, Aštada, (syna)	
מהאדיוך וכל שום דאית ליה ב[י]שמיה דיהוה קדישה אילאה	3	Mahdiuky, a veškeré jmění, co jest jeho. Ve jménu jeho, Hospodina Svatého, velkého Boha	
רבא דישראל דדהוא אמר והוי הגנה מיטתו שלישלומו שישים גיבורים	4	Israele, který pravil a stalo se. „Hle lože jeho, Šalomouna, šedesát bohatýrů	
סבביל לה מן גיבורי ישראל יברכך יהוה וישמימי אֲרָךְ יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלַי וְיַחֲוֹנֵךְ יִשְׂרָאֵל	5	<i>okolo něj, z nejsilnějších Israele.</i> “(Pís 3,7) „ <i>At' žehná ti Hospodin a střeží tě, at' rozjasní Hospodin tvář svou nad tebou a je milostiv tobě, at' obrátí</i>	
יהוה פנו אלך ויסים לך שלום אמן אמן סלה מיפר אותות בית דין וקוסמים	6	<i>Hospodin tvář svou na tebe a obdaří tě pokojem.</i> “(Nu 6,24-26) Amen, amen, sela. „ <i>Ruší znamení soudu a věštců.</i> “ (Iz 44,25)	

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
יסקופתיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. m.		jeho práh
שום	subst. sg. m.	שום	pověst, zhodnocení, jmění
אמר	3. os. sg. m. pf. pe'al	אמר	řekl, mluvil
הוי	sg. m. part. akt. pe'al	הוי	je, existuje

## 4.7 Překlad MS 1929/6 - Mišna Zvachim 5,3

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Martina Schøyena (MS 1929/6)

**Publikace:** SHAKED. Form and Purpose in Aramaic Spells, s. 23-24.

<p>אסירין וחתימין שידי ודיוי וליליתיה ומבכלתה</p>	<p>1 Svázání a zapečetění jsou démoni, d'áblové, lily, trapičky,</p>
<p>וחרשי וסכרתה ולוטתא ונידרא ואישתקופתה דתיזיחון מן הדין</p>	<p>2 čarodějové, umlčování, kletba, zaříkání a bití. Protože odejdete z tohoto</p>
<p>ביתה דאדיב בר בתשבתה ומן דירתה דפרדוך בת ממא איתתיה בשום חטאות</p>	<p>3 domu jeho, Adiba, syna Bat-Šabety, a z příbytku jejího, Fraduky, dcery Mamy, ženy jeho. Ve jménu: „Oběti za hřích</p>
<p>הציבור והיחיד ואילו הן חטאות הציבור שעירי ראשי חודשים ושל מועדות שחיתתן</p>	<p>4 obce i jednotlivce. A hle, toto jsou oběti za hřích obce: Kozlové novoluní a svátků jsou poraženi</p>
<p>בצפון וקיבול דמן בכלי שרת צפון ודמן טעון ארבע מ[תנו]ת על ארבע קרנות כאיזה צד עלה בכבש ופניו</p>	<p>5 na severu a nabírána je krev jejich do nádoby rituální (na) severu. A krev jejich je vyžadována čtyřmi d[íl]y na čtyři rohy. Jak je to vymezeno? Vystoupal na rampu a obcházel</p>
<p>לסובב בא לו לקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונ[ית] צפונ[ית] מערבית מערבית דרומית [שיר]י הדם היה</p>	<p>6 po ochozu. Přišel k rohu jiho-východnímu, seve[ro]-východnímu, [severo]-západnímu, jiho-západnímu. [Přebyt]ek krve byl</p>
<p>שופיך אל יסוד דרומי נאכלין לפני מן הקלעין לזכרי [כהונה בכל מא] כל יום [ולי]לה עד חצות</p>	<p>7 vylit na podstavec jižní. Byli snězeni za oponami mužským [kněžstvem v jakémkoliv po]krmu dnem [i no]cí až do půlnoci.“</p>

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
חרשי	subst. pl. m. st. constr.	חרש	čarodějové
סכרתה	subst. sg. f.	סכר	mlčení, umlčování
אישתקופתה	subst. sg. f. išta'fel	שקף	bití

## 4.8 Překlad MS 2053/170 - Mišna Zvachim 5,4

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Martina Schøyena (MS 2053/170)

**Publikace:** SHAKED. Form and Purpose in Aramaic Spells, s. 24.

- ... אסותה מן ש[מיה] ... 1 [...] Uzdravení z n[ebes] ...
- ... גיסתת [...] ודיני [...] 2 [...] *gistat* [...] a *dina* [...]
- ... א[...][...] דוסתי וד[...][...] תון [...] לאי[...] 3 [...] *a* [...] *dustī* a *d*[...] *tun* [...] *lai* [...]
- ... א איתתיה בשום 4 [...] *a*, ženy jeho. Ve jménu:  
העולה קדשי קדשים [שחיט]תה בצפ[ון]  
ו[ק]יבול [דמה בכלי] שרת  
a] nabírána je krev jeho do nádoby rituální
- בצפון ודמה טוען שתי מתות 5 na severu. A krev jeho vyžaduje dva díly,  
שהאן ארבע [וט]עונ[ה] הפשט  
ונ[תוה] וכליל [לאשים]  
אמין [אמין] סלה  
Amen], amen, sela.
- הללויה 6 Haleluja.

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
איתתיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. m.	אנתתא	jeho žena, manželka

## 5. BIBLICKÉ VERŠE V MAGICKÝCH MISKÁCH

---

V překladech textů misek na stránkách výše jsme se v hojně míře setkali s biblickými verši i s prací s biblickými tématy. Pátá kapitola se věnuje výskytu některých důležitých biblických textů v aramejských magických miskách a důraz bude kladen především na jejich aramejské překlady, tzv. targumy. Nebudou opomenuty detaily, které mohou biblistice a judaistice přinést cenné informace o vývoji a o užívání biblického textu v Mezopotámii pozdní antiky. Podobně jako v předchozích případech, i misky obsahující text z targumů lze považovat za nejstarší rukopisy těchto biblických překladů.

### 5.1 Užívání Bible pro magické účely

Vkládání biblických veršů do amuletů není samozřejmě pouze doménou Babylónie. Již ze 7. stol. př. n. l. pochází dvě stříbrné ruličky nalezené v Jeruzalémě obsahující část *birkat kohanim* (Nu 6,24-26).<sup>254</sup> Rozličné verše bychom objevili také v rozsáhlé sbírce pozdněantických olověných amuletů z Palestiny,<sup>255</sup> i ve středověkých fragmentech magických textů z Káhirske genízy.<sup>256</sup> Porodní amulety z doby moderní pak pochopitelně nejsou výjimkou.<sup>257</sup> Již v předchozí kapitole bylo uvedeno, že i rabínská literatura na několika místech dokládá užívání biblických veršů pro magické účely. V traktátu Berachot 51a babylónského Talmudu se vypráví, že recitace Za 3,2 má uchránit před andělem smrti a Mišna Sanhedrin 10,1 zmiňuje Ex 15,26 v souvislosti s praxí recitovat verše nad zraněním. K léčebným účelům se podle traktátu Šabat 67a babylónského Talmudu užívaly také verše Ex 3,2-5, které byly doplněny i o zařikání proti horečce:

Řek rabi Jochanan: „Proti horečce horoucí se vezme nůž, který je celý železný a jde se tam, kde je trní a přiváže se na ně světlé poutko. První den se do něj trošku řízne a řekne se:

---

<sup>254</sup> BARKAY, Gabriel, Marilyn J. LUNDBERG, Andrew G. VAUGHN a Bruce ZUCKERMAN. The Amulets from Ketef Hinnom: A New Edition and Evaluation. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 2004, č. 334, s. 41-71.

<sup>255</sup> NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls* a NAVEH a SHAKED. *Magic Spells and Formulae*.

<sup>256</sup> SCHIFFMANN, Lawrence H. a Michael D. SWARTZ. *Hebrew and Aramaic Incantation Texts from the Cairo Genizah: Selected Texts from Taylor-Schechter Box K1*. New York: Bloomsbury, 1992. ISBN 9781850752851.

<sup>257</sup> Např. SABAR, Shalom. Childbirth and Magic. Jewish Folklore and Material Culture. In: BIALE, David, ed. *Cultures of the Jews: A New History*, New York: Schocken, 2002. ISBN 9780805241310, s. 671-722.



„A ukázal se mu anděl Hospodinův atd.“<sup>(Ex 3,2)</sup> Další den se do něj trošku řízne a řekne se: „A řekl si Mojžíš: »Odbočím a podívám se.«“<sup>(Ex 3,3)</sup> Další den se do něj trošku řízne a řekne se: „A viděl Hospodin, že odbočuje, aby se podíval. Atd.“<sup>(Ex 3,4)</sup> Rabi Acha, syn Ravy řekl rabimu Ašimu: „A (také) se řekne: „A řekl: »Nepřibližuj se sem! Atd.«“<sup>(Ex 3,5)</sup> Spíše se (tedy) první den řekne: „A ukázal se mu anděl Hospodinův atd. A řekl si Mojžíš atd.“<sup>(Ex 3,2-3)</sup> A další den se řekne „A viděl Hospodin, že odbočuje, aby se podíval.“<sup>(Ex 3,4)</sup> A další den se řekne: „A řekl: »Nepřibližuj se sem!“<sup>(Ex 3,5)</sup> A když se s tím skončí, skloní se (keř) a usekne se. A řekne se toto: „Trní, trní, ne protože jsi nejvyšším ze všech stromů, umístil Svätý, budiž požehnán, svou Přítomnost na tebe. Ale protože jsi nejmenším ze všech stromů, umístil Svätý, budiž požehnán, svou Přítomnost na tebe. A tak jako jsi viděl oheň, jak od Chananjáše, Míšaela a Azarjáše uprchl, tak uvidíš horečku, jak od toho, syna té uprchne.“<sup>258</sup>

Uvedená ukázka dokonce využívá biblického příběhu o snaze upálit tři Danielovy souputníky (Dan 1,6-7) v Nabukadnezarově peci (Dan 3,20-26). Talmudické zařikávání přirovnává oheň pece k horečce a pacienta k židovským učencům, nad nimiž neměly plameny díky Hospodinově zásahu žádnou moc. Právě skrze tento vztah by neměla mít nad pacientem moc ani horečka. Podobného principu využívá i další biblické zařikávání popsané v babylónském Talmudu. Podle traktátu Pesachim 112a má recitace šesti veršů z žalmu 29 vyhnat zlého ducha z vody na pití. V žalmickém textu se samozřejmě s vodou setkáváme, což má opět vytvořit spojení mezi biblickým textem a situací, kterou se recitující snaží ovlivnit. Úryvek z žalmu 29 je označen jako ‚sedm hlasů‘ proto, že se ve všech šesti verších vyskytuje slovo hlas (קול). Ve verši Ž 29,6 toto slovo chybí a je tak ze zařikání vynechán:

Naši rabíni učili: „Nepije člověk vodu o nocích středečních ani o nocích sobotních. A pokud se napije, je jeho krev na jeho hlavě kvůli nebezpečí. Jaké je to nebezpečí? Duch zlý. A pokud je žíznlivý, jaká je mu pomoc? Ať řekne ‚sedm hlasů‘, které pronesl David, nad vodou a potom pije, neboť je řečeno: **Hlas Hospodinův je nad vodami. Bůh slávy je hřmění. Hospodin je nad vodami mocnými. Hlas Hospodinův je silný. Hlas Hospodinův je vznešený. Hlas Hospodinův láme cedry, láme Hospodin cedry libanónské.**“<sup>(Ž 29,3-5)</sup> **Hlas Hospodinův rozdmýchává plameny**

<sup>258</sup> Šabat 67a:

א"ר יוחנן לאשתא צמירתא לישקל סכינא דכולא פרזלא וליזל להיכא דאיכא וורדינא וליקטר ביה נירא ברקא יומא קמא ליחרוק ביה פורתא ולימאורא מלאך ה' אליו וגו' למחר ליחרוק ביה פורתא ולימא וירא ה' כי סר לראות וגו' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ולימא ויאמר אל תקרב הלום וגו' אלא ליומא קמא לימא וירא מלאך ה' אליו וגו' ויאמר משה וגו' ולמחר לימא וירא ה' כי סר לראות ולמחר ויאמר <ה'> אל תקרב הלום וכי פסק ליה ליתתיה ולפסקי ולימא הכי הסנה הסנה לאו משום דגביהת מכל אילני אשרי הקב"ה שכינתיה עלך אלא משום דמייכת מכל אילני אשרי קודשא בריך הוא שכינתיה עלך וכי היכי דחמיתיה אשתא לחנניה מישאל ועזריה ועריקת מן קדמוהי כן תחמיניה אשתא לפלוני בר פלונית ותיערוק מן קדמוהי.

ohně. **Hlas** Hospodinův roztřese poušť. Roztřese Hospodin poušť Kádeš. **Hlas** Hospodinův kroutí s duby a obnažuje lesy. Ale v Jeho Chrámu všichni volají: »Sláva!«<sup>259</sup>(Ž 29,7-9)

Všechny uvedené příklady ovšem poukazují pouze na recitaci biblického textu, nikoliv na jeho vpisování do amuletů. Za jediný předmět, který biblický text obsahuje a v průběhu věků mu byly přičítány ochranné a zázračné vlastnosti, je považována mezuzá.<sup>260</sup>

## 5.2 Mezuzá jako ochranný prostředek

Tato tradiční schránka s verši Dt 6,4-9 a Dt 11,13-21, která je připevňována na veřeje dveří židovských domácností, mohla a může být mnohými skutečně vnímána jako amulet. Již v jeruzalémském Talmudu v traktátu Pe'a 4a je doložena víra v ochrannou funkci mezuzy:

(Kráľ) Artaban (V.) poslal našemu svatému učiteli (Jehudovi ha-Nasimu) jednu dobrou drahocennou perlu. Řekl mu: „Pošli mi dar, který (bude) stejně dobrý.“ (Jehuda ha-Nasi) mu poslal jednu mezuzá. (Artaban) mu řekl: „Já jsem ti poslal dar, jehož cena není (vyčísitelná) a ty jsi mi poslal dar, který je dobrý (jen jako) jeden foliar. Řekl mu (Jehuda ha-Nasi): „Tvůj zájem a můj zájem si nejsou rovny. Navíc jsi mi poslal dar, který já (musím) střežit, ale já jsem ti poslal dar, který bude chránit tebe během spánku, neboť je psáno: *„Při chození tvém povedou tě, atd.“*“(Přís 6,22)<sup>261</sup>

Verš, který rabi Jehuda ha-Nasi cituje, totiž pokračuje „*při ležení tvém budou tě střežit.*“ Kniha přísloví má samozřejmě na mysli rady rodičů, avšak v naší ukázce se ochranná moc vztahuje zcela určitě k mezuzě. Tento příběh pak dále pokračuje vyprávěním, které se již do Talmudu nedostalo.<sup>262</sup> Nalezneme jej však v díle *Še'iltot*

<sup>259</sup> Pesachim 112a:

ת"ר לא ישתה אדם מים לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות ואם שתה דמו בראשו מפני סכנה מאי סכנה רוח רעה ואם צחי מאי תקנתיה <גימא> [לימא] שבעה קולות שאמר דוד על המים והדר נישתי שנאמר (תהילים כט) קול ה' על המים אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים קול ה' בכח קול ה' בהדר קול ה' שובר ארזים וישבר ה' את ארזי הלבנון קול ה' חוצב להבות אש קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש קול ה' יחולל אילות ויחשף יערות ובהיכלו כולו אומר כבוד.

<sup>260</sup> O používání mezuzy ve středověku a v době moderní více v TRACHTENBERG, Joshua. *Jewish Magic and Superstition*. New York: Behrman's Jewish Book House, 1939, s. 145-150.

<sup>261</sup> Jeruzalémský talmud, Pe'a 4a:

ארטבון שלח לר' הקדוש חד מרגלי טבא אטימיטון א"ל שלח לי מילה דטבא דכוותה שלח ליה חד מזוזה א"ל מה אנא שלחי לך מילה דלית לה טימי ואת שלחת לי מילה דטבא חד פולר א"ל חפציך וחפצי לא ישוו בה ולא עוד אלא דאת שלחית לי מילה דאנא מנטיר לה ואנא שלחי לך מילה דאת דמך לך והיא מנטרא לך דכתיב בהתהלכך תנחה אותך וגו'.

<sup>262</sup> O procesu se hovoří v GORDON, Martin L. *Mezuzah: Protective Amulet or Religious Symbol? Tradition*, 1977, roč. 16, č. 4, s. 30, poz. 23.

(dosl. otázky) Achaje Gaona z 8. století. Zde král Artaban V. vymítá démona ze své dcery právě s pomocí dříve podceňovaného daru:

Ihned vstoupil démon do dcery Artabanovy. Měl (pouze) jedinou dceru. A přišli všichni lékaři, ale nevyléčili jí. Jakmile vzal Artaban mezuzu a připevnil ji na dveře, ihned utekl ten démon a náš svatý učitel si odnesl perlu pro sebe.<sup>263</sup>

Nemusí pro nás proto být překvapením, že text mezuzy se objevuje i na jedné aramejské magické misce nalezené kolem roku 1888 v Nippuru. Miska neobsahuje žádné jiné zařkání, jak tomu bylo pravidlem u misek předchozích. Text tvoří pouze verše Dt 6,4-9, Dt 11,13-14 a na konci opět Dt 6,4, který je zde oproti tradiční mezuzě přebytečný. V misce dále schází verše Dt 11,15-21 - pravděpodobně pro nedostatek místa. Pokud se podrobněji zaměříme na text misky a srovnáme jej s obecně přijímaným textem biblickým, je možné si všimnout několika zajímavých detailů. Lze totiž samozřejmě namítnout, že miska neobsahuje text mezuzy, ale spíše text výše pojednávaného *Šema Jisra'el*. Verše misky HS 3027 odlišuje od veršů misek VA 3853 a VA 3854 absence požehnání „Požehnané je jméno Jeho slavného království navěky a navždy,“ a především jiný zápis vokalizace. U našeho textu HS 3027 nalezneme minimální zápis *matres lectionis*, zatímco v miskách VA 3853 a VA 3854 je vokalizace často vpisována. V níže uvedené tabulce proto srovnávám punktovaný biblický text Leningradského kodexu s naší miskou, jež pravděpodobně obsahuje text mezuzy (HS 3027) a se dvěma již známými miskami odrážejícími spíše liturgii (VA 3853 a VA 3854).<sup>264</sup> Podtržením jsou vyznačena slova odlišná od *textu receptu*:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד	<b>BHS</b>	<b>Dt 6,4</b>
שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד	<b>HS 3027</b>	
שמע ישראל יהוה <u>אלוהינו</u> יהוה אחד	<b>VA 3853</b>	
שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד	<b>VA 3854</b>	

<sup>263</sup> שאילתות דרב אחאי גאון: דברים. ירושלם, תשל"ז, ד' יח. 263

מיד נכנס שד בבתו של ארטבן ולא היה לו אלא בת אחת ובאו כל הרופאים ולא הועילו לה כיון שנטל ארטבן את המזוזה ושם לה על הפתח מיד ברחו אותה שדה ונטל רבינו הקדוש מרגלית לעצמו.

<sup>264</sup> Z textů misek VA 3853 a VA 3854 jsem pro větší přehlednost odstranil některá slova a znaky, které zde píšeš na nových řádcích vždy opakoval. Text BHS přepisují bez akcentů.

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ וְאַהֲבַת אֵ[ת] יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּנֶךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ וּא[א]הֲבַתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּכָךְ וּבְכָל נַפְשֶׁיךָ וּבְכָל מְאֹדֶיךָ וְאַהֲבַתָּ א[ית] יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבִיךָ וּבְכָל נַפְשִׁיךָ וּבְכֹל מְאֹדִיךָ	<b>BHS</b> <b>HS 3027</b> <b>VA 3853</b> <b>VA 3854</b>	<b>Dt 6,5</b>
וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לִבְּךָ וְהָיוּ הַדְּבָרִי[ם] הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לִבְנֶיךָ opomenuto písářem וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לִבְבִיךָ	<b>BHS</b> <b>HS 3027</b> <b>VA 3853</b> <b>VA 3854</b>	<b>Dt 6,6</b>
וְשִׁנַּנְתֶּם לִבְנֵיךָ וְדַבַּרְתֶּם בָּם בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם וּבְלִקְחְכֶם בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכֶם וּבְקוֹמֶיךָ וְשִׁנַּנְתֶּם לִבְנֵיךָ וְדַבַּרְתֶּם[ם] בָּם בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּב[ב]שֹׁכְכֶם וּבְקוֹמֶיךָ opomenuto písářem וְשִׁנַּנְתֶּם לִבְנֵי[ךָ] וְדַבַּרְתֶּם בָּם בְּשִׁבְתֶּיךָ בְּבֵיתֶיךָ[ךָ] וּבְלִיכְתֶּיךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכֶם וּבְקוֹמֶיךָ	<b>BHS</b> <b>HS 3027</b> <b>VA 3853</b> <b>VA 3854</b>	<b>Dt 6,7</b>
וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ וּקְשַׁרְתֶּם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ	<b>BHS</b> <b>HS 3027</b> <b>VA 3853</b> <b>VA 3854</b>	<b>Dt 6,8</b>
וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ[ךָ] וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבִישְׁעֶיךָ וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבִישְׁעֵירֶיךָ	<b>BHS</b> <b>HS 3027</b> <b>VA 3853</b> <b>VA 3854</b>	<b>Dt 6,9</b>
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתֵי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֹבְדוֹ בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם [אם] תִּשְׁמַע אֶל מְצֻוֹתֵי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה [אלהיכם] וּלְעֹבְדָם בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם וְהָיָה[יה] אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמַעוּ אֶל מְצֻוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֹבְדוֹ בְּכָל לֵב וּבְכָל נַפְשְׁכֶם וְהָיוּ אִם שָׁמַעַתְּ תִּשְׁמַעוּ אֵיל מִמְצֻוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֹבְדוֹ בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם	<b>BHS</b> <b>HS 3027</b> <b>VA 3853</b> <b>VA 3854</b>	<b>Dt 11,13</b>
וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם וְנָתַנּוּ מִטַּר אֲרִיצְכֶם צִבְצָאָם וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם	<b>BHS</b> <b>HS 3027</b> <b>VA 3853</b> <b>VA 3854</b>	<b>Dt 11,14</b>

Výsledky provedeného srovnání nám dovolují s jistotou tvrdit, že poslední dva vzorky (VA 3853 a VA 3854) překypují užíváním *plene* zápisu některých samohlásek. Nalezneme zde *cholem* i *kamac* zapsané pomocí *vav* a také *segol*, *cere*, *šva* a *chirik katan*

zapsané pomocí *jud*. Vyskytuje se zde i *alef* vyjadřující *kamac gadol* a *patach* a rovněž jedenkrát *he* na pozici *kamac gadol* (Dt 6,5). Oproti tomu text HS 3027 takové známky nejeví. Obsahuje jediné *jud* jako *segol* (Dt 6,6) a jediné *vav* vyjadřující *cholem* (Dt 6,9). Všechny ostatní odlišnosti od *textu receptu* jsou způsobené písářovou nepozorností a jedná se tak spíše o chyby, než o alternativní zápis. I to může ukazovat na to, že v tomto ojedinělém případě opisoval autor misky z psané předlohy a nesepisoval text podle paměti, jak tomu zřejmě v drtivé většině případů misek bylo. Text mezuzy mohl být do misky opisován ze svitku klasické mezuzy, který byl, na rozdíl od svitků Bible, více dostupný a rozšířený. Magická miska HS 3027 se tak stává jakýmsi spojením dvou fenoménů židovské magie - víry v ochrannou moc mezuzy a samotných aramejských magických misek. Miska nám také dala poznat, nakolik se může zápis biblických veršů lišit od textu v současnosti všeobecně přijímaného Leningradského kodexu.

### 5.3 Nejstarší doklady targumů z Babylónie

Studium aramejských magických misek nás může přivést i k problematice antických aramejských překladů Bible - k tzv. targumům. Targum jako žánr vznikal nejprve v ústní podobě, a to pravděpodobně již v období Druhého chrámu.<sup>265</sup> Zvyk recitovat příslušné aramejské pasáže při četbě Tóry a Proroků se do synagogální liturgie dostal zcela jistě až ve druhém století n. l.<sup>266</sup> Tuto praxi dokládá již Mišna v traktátu Megila, v páté mišně čtvrté kapitoly:

Čtoucí v Tóře nebude (číst) méně než tři verše. Pro překladatele nebude číst více než jeden verš a v Prorocích (ne více než) tři. Pokud ty tři (verše) jsou tři odstavce, čtou je po jednom. (Mohou) vynechat v Prorocích, ovšem nesmí vynechat v Tóře.<sup>267</sup>

Recitace aramejských veršů připadala na tzv. *meturgemana* (מתורגמן), který i mimo synagogu působil při výuce jakožto prostředník mezi učencem a jeho posluchači, jimž

<sup>265</sup> LEVINE, Lee I. *The Ancient Synagogue, The First Thousand Years*. New Haven: Yale University Press, 2005. ISBN 0300106289, s. 160.

<sup>266</sup> SAFRAI, Zeev. The Targums as Part of Rabbinic Literature. In: SAFRAI, Shmuel. *The literature of the Sages. Second Part: Midrash and Targum Liturgy, Poetry, Mysticism, Contracts, Inscriptions, Ancient Science and the Languages of Rabbinic Literature*. Assen/Maastricht: Royal Van Gorcum, 2006. ISBN 9789023242222, s. 245-246.

<sup>267</sup> Mišna Megila 4,4:

הקורא בתורה לא יפחות משלושה פסוקים ולא יקרא לתורגמן יתר מפסוק אחד ובנביא שלושה ואם היו שלושתן שלוש פרשיות קוראם אחת אחת מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה.

probíranou, a mnohdy nesrozumitelnou, látku vysvětloval a vykládal.<sup>268</sup> Jeho povoláním bylo znát targum nazpaměť, aby vždy po tom, co zazní hebrejský verš, mohl ihned přednést verš aramejský. Na četbu targumu z textu bylo pohlíženo s nevolí, což ilustruje postřeh rabiho Šmuela bar Jicchaka, který v se v synagoze rozzlobil na člověka, který targum četl z jakési knihy. Považoval totiž targum za ústní Tóru, která by podle něj neměla být nikdy zapisována.<sup>269</sup> V pozdní antice však zcela určitě existovalo několik ustálených aramejských překladů jednotlivých biblických knih. Již kumránské společenství znalo targumy k Leviticu i k Jobovi.<sup>270</sup> Nejužívanější targum Tóry, který je podle tradice babylónského Talmudu (Megila 3a) připisován Onkelovi, zcela jistě vznikl i v Babylónii v období amoraim, čemuž nasvědčuje jeho aramejščina.<sup>271</sup> S ní jsme se mohli setkat již v misce M123 na řádcích 5 a 6, kde ve verši Ex 3,5 nabádá Hospodin Mojžíše: „*Sundej si své boty ze svých nohou.*“ Po provedení krátkého srovnání textu z misky M123 s veršem Ex 3,5 Targumu Onkelos<sup>272</sup> zjistíme, že jsou obě věty takřka totožné:

שְׂרֵי סִינַךְ מֵעַל רִגְלֶךָ    **Onkelos Ex 3,5**  
 שְׂרֵי סַנַךְ מֵעַל רִיגְלֶךָ    **M123**

Miska M123 tak potvrzuje, že materiál Targumu Onkelos byl v období aramejských magických misek v Babylónii již znám a také to, že s ním byl obeznámen i písař. Mnohem větší váhu pro bádání o Targumu Onkelos má pak miska HS 3030, která obsahuje daleko více z aramejského překladu Tóry. Podobně jako miska s textem mezuzy, i ona sestává pouze z biblického textu a nikoliv ze zařikávání. Nejpozoruhodnější charakteristikou této misky je skutečnost, že se zde nejspíše odráží výše popsany způsob četby Tóry v synagoze. Text misky HS 3030 je složen z hebrejských i aramejských veršů Ex 15,9-12, které se vzájemně střídají. Po verši v klasické biblické hebrejštině vždy následuje jeho

<sup>268</sup> SAFRAI, Shemuel. *The Jewish People in the First Century: Historical Geography, Political History, Social, Cultural and Religious Life and Institutions. Volume Two.* Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1987. ISBN 9789023214366, as. 968.

<sup>269</sup> Jeruzalémský talmud, Megila 27b:

אמר ר' שמואל בר רב יצחק עאל לכנישתא חמא חד ספר מושט תרגומא מן גו סיפרא א"ל אסור לך דברים שנאמרו בפה דברים שנאמרו בכתב בכתב.

<sup>270</sup> SAFRAI. *The Targums as Part of Rabbinic Literature*, s. 263. Jedná se o následující fragmenty: 4Q156, 4Q157 a 11Q10 (MARTÍNEZ, Florentino García a Eibert J.C. TIGCHELAAR, eds. *The Dead Sea Scrolls: Study Edition.* Leiden: Brill, 1999. ISBN 9780802844934, s. 302-303 a 1184-1185).

<sup>271</sup> SAFRAI. *The Targums as Part of Rabbinic Literature*, s. 265.

<sup>272</sup> Text Targumu Onkelos přepisují podle Ms. Or. 2363, hlavního rukopisu, který je užíván ve SPERBER, Alexander. *The Bible In Aramaic: Based On Old Manuscripts And Printed Texts.* Leiden: Brill, 2004. ISBN 9789004140387. Babylonskou vokalizací jsem z technických důvodů převedl do vokalizace tiberiadské podle tabulky uvedené ve vysvětlivkách.

aramejský překlad. Následující tabulka srovná odchylky jak od biblického textu Leningradského kodexu, tak od Targumu Onkelos:

<p>אָמַר אויב אַרדף אַשיג אַחלק שְׁלַל תְּמַלְאֲמוּ נַפְשֵׁי אַרְיִק חֲרָבִי תוֹרִישְׁמוּ יְדִי אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי</p>	<p><b>BHS</b> Ex 15,9 <b>HS 3030</b></p>
<p>דְּהוּהָ אָמַר סְנֵאָה אַרְדוּף אַדְבִּיק אַפְלִיג בִּיזְתָא תִסְבַּע מְנַהוּן נַפְשֵׁי אִשְׁלוּף חֲרָבִי תְּשִׁיזִינוּן יְדִי דהוה אמר סנאה אירדוף אדביק אפליג ביזתא תיסבע מינהון נפשי אישלוף חרבי תשיזינון ידי</p>	<p><b>Onkelos</b> <b>HS 3030</b></p>
<p>נְשַׁפְתָּ בְּרוּחַךְ כְּסָמוּ יָם צָלְלוּ כַעוֹפְרֹת בְּמִים אַדִּירִים נשפת ברוחך כסמו ים צללו כע[ופרת במי]ם אדירים</p>	<p><b>BHS</b> Ex 15,10 <b>HS 3030</b></p>
<p>אָמַרְתָּ בְּמִימְרֵךְ חָפָא עֲלֵיהוֹן יִמָּא אִשְׁתַּקְעוּ כְּאַבְרָא בְּמִינוּ תְּקִיפִין אמרת במימרך חפא עליהון ימא אישתקעו כהברא במים תקיפין</p>	<p><b>Onkelos</b> <b>HS 3030</b></p>
<p>מִי כְּמִכָּה בְּאַלִּים יְהוָה מִי כְּמִכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פְּלֵא מי כמכה באלים יהוה מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא פלא</p>	<p><b>BHS</b> Ex 15,11 <b>HS 3030</b></p>
<p>לִית בְּרַ מִינְךָ אַתְּ הוּא אֱלֹהֵא יוִי לִית אֵילָא אַתְּ אַדִּיר בְּקוּדְשָׁא דְחִיל תּוּשְׁבְּחֹן עֲבִיד פְּרִישׁוֹן לא אית בר מינדך את הוא אלהא יהוה לא אית אילה את אדיר בקודשא דחיל תושבְּחֹן עביד פרישוֹן</p>	<p><b>Onkelos</b> <b>HS 3030</b></p>
<p>נְטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אַרְצָן נטית ימינדך תיבלעימו ארץ</p>	<p><b>BHS</b> Ex 15,12 <b>HS 3030</b></p>
<p>אַרְיִמַת יְמִינְךָ בְּלַעַתְנוּן אַרְעָא ארימתה ימינדך בלעתנון ארעא</p>	<p><b>Onkelos</b> <b>HS 3030</b></p>

Překvapivé shody misky HS 3030 s Leningradským kodexem vidíme u hebrejských veršů Ex 15,9 a Ex 15,10. Verše Ex 15,11 a Ex 15,12 zapsané v miskách pak klasicky obsahují *plene* zápisy pomocí *jud* a *vav*, které jsou ovšem na misce špatně čitelné. Na konci verše Ex 15,11 dokonce vidíme chybné zopakování slova פלא. Text targumu obsahuje o něco častější užívání *mater lectionis*. Čtyřikrát *jud* vyjadřuje *chirek* a jedenkrát *segol* (Ex 15,9). Ve dvou případech je užito *he* namísto *alef* (Ex 15,10 a Ex 15,11) a ve verši posledním zakončuje *he* první slovo verše.<sup>273</sup> Negativní částice לית je v misce na obou dvou místech výskytu (Ex 15,11) rozepsána jako לא אית. Tento zápis je

<sup>273</sup> Je ovšem známa varianta, kde slovo zakončuje *alef* (SPERBER. *The Bible In Aramaic*, s. 114.).

ovšem doložen v jiném rukopisu Targumu Onkelos.<sup>274</sup> Námi užívaný *textus receptus* targumu také zapisuje jméno Hospodinovo jako יי, zatímco miska HS 3030 klasicky tetragramem. Větší shoda hebrejských textů by mohla nasvědčovat tomu, že byl obsah misky opsán z jiného rukopisu. Dle mého názoru však odchylky v targumu a samotný fakt, že se v misce střídá hebrejský text s aramejským, opět svědčí pro odposlech během synagogální liturgie. Dalším vysvětlením by pak mohla být případná existence jakýchsi cvičebnic či příruček pro *meturgemany*, kde byly verše zapisovány střídavě. Pro tuto hypotézu však neexistuje žádný spolehlivý důkaz. Jak správně připomněla Müller-Kesslerová,<sup>275</sup> hebrejský i aramejský verš Ex 15,12 se vyskytuje i v misce 3N 130, která byla objevena roku 1951 či 1952 v Nippuru Orientálním ústavem Chicagské univerzity. Celý její text nebyl nikdy publikován, ovšem ve zprávě k archeologické výpravě jsou otištěny čtyři fotografie misky, z nichž lze obě jazykové verze verše spolehlivě přepsat.<sup>276</sup> I tento aramejský překlad Ex 15,12 je shodný s Targumem Onkelos, jak ukazuje další srovnání:

בְּטִיטָה יְמִינָךְ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ	<b>BHS</b>	<b>Ex 15,12</b>
<u>בְּטִיטָה יְמִינָךְ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ</u>	<b>3N 130</b>	
אַרְיִמַת יְמִינְךָ בְּלַעְתָּנוּן אַרְעָא	<b>Onkelos</b>	
<u>אַרְיִמַת יְמִינְךָ בְּלַתְאִינָן אַרְדָּא</u>	<b>3N 130</b>	

Oba verše vykazují více odchylek, než tomu bylo v případě Ex 15,12 v misce HS 3030. Hebrejská část užívá dvakrát *alef* vyjadřující *kamac* na konci slova a jedno *jud* pro *chírek*. Přebytné *jud* v prvním slově je na místě *kamac*, což na první pohled může působit neopodstatněně. Podle Müller-Kesslerové se však jedná o důkaz toho, že se zde dříve vyslovovalo spíše *šva*.<sup>277</sup> V posledním slově הארץ pak přebývá *he*, snad jako člen určitý. Aramejské znění verše opět obsahuje *jud* na místě *kamac* a ve slově בלתיאין chybí *ajin*.<sup>278</sup> Zde také *alef* ve spojení s *jud* vyjadřují *kamac*. *Vav* je vypuštěno. Velmi ojedinělým jevem je zapsání slova ארעא s *dalet* namísto *ajin*, které Müller-Kesslerová

<sup>274</sup> SPERBER. *The Bible In Aramaic*, s. 114.

<sup>275</sup> MÜLLER-KESSLER, *The Earliest Evidence for Targum Onqelos*, s. 194.

<sup>276</sup> MCCOWN, Donald E., Richard C. HAINES a Donald P. HANSEN. *Nippur I, Temple of Enlil, Scribal Quarter, and Soundings: Excavations of the Joint Expedition to Nippur of the University Museum of Philadelphia and the Oriental Institute of the University of Chicago*. Chicago: The University of Chicago Press, 1967, obr. 164 a 165. Text v MÜLLER-KESSLER, *The Earliest Evidence for Targum Onqelos*, s. 194 je přepsán z fotografií bez chyb. Na rozdíl od ní však slovo בלתיאין píše dohromady, jelikož mezery mezi písmeny mohou nabýt takových rozměrů, že působí jako mezery mezi jednotlivými slovy.

<sup>277</sup> MÜLLER-KESSLER, *The Earliest Evidence for Targum Onqelos*, s. 194.

<sup>278</sup> To by podle Müller-Kesslerové mohlo dokazovat mizení hrdelnic v tehdejší aramejštině, jak již dokazuje mandejština (MÜLLER-KESSLER, *The Earliest Evidence for Targum Onqelos*, s. 194).



nedovede příliš vysvětlit. V mandejštině je však slovo ארדא stejného významu dobře doloženo.<sup>279</sup> Ačkoliv se tato podoba verše od námi užívané varianty Targumu Onkelos místy liší, stále poskytuje důležité svědectví o jeho tehdejší rozšíření v Babylónii.

Vedle targumů k Tóře pochopitelně existovaly i targumy k předním a zadním prorokům. Jediným takovým targumem, který se dochoval do současnosti, je Targum Jonatan. Ten přišel v prvních staletích našeho letopočtu z Palestiny do Babylónie, kde byl dále upravován.<sup>280</sup> Svě jméno získal podle tanaity Jonatana ben Uziela, který tento targum podle babylónského Talmudu (Megila 3a) sestavil pod vedením posledních tří proroků hebrejské Bible - Agea, Zachariáše a Malachiáše. Svou podstatou je více výkladový než Targum Onkelos,<sup>281</sup> což je zřejmé již z veršů, které byly objeveny na misce A 33965. Ta byla také vykopána v Nippuru na výpravě Orientálního institutu z Chicaga v letech 1966 až 1967.<sup>282</sup> Obsahuje targumy veršů Jr 2,2 a Jr 2,1 a samozřejmě příslušné i další verše hebrejské. Jak tomu bylo i u předchozích případů, i zde předkládám tabulku se srovnáním hebrejských a aramejských veršů s většinově přijímanými texty.<sup>283</sup>

	הַתְּאַחֲדֵי הַיְמִינִי הַשְּׂמִימִי הַשְּׂמִימִי אֲנָה פְּנִיךָ מְעֻדוֹת הַתְּאַחֲדֵי הַיְמִינִי הַשְּׂמִימִי אֲנָה פְּנִיךָ מוֹעֲדוֹת	<b>BHS</b> <b>A 33965</b>	<b>Ez 21,21</b>
	וְגַם אֲנִי אֶפְהָ כְּפִי אֶל כְּפֵי וְהִנְיַחְתִּי חֲמַתִּי אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי וְגַם אֲנִי אֶכֶה כְּפִי אֶל כְּפֵי וְהִנְחַתִּי חֲמַתִּי אֲנִי יְהוָה דְּבַרְתִּי	<b>BHS</b> <b>A 33965</b>	<b>Ez 21,22</b>
	הֲלֹךְ וְקִרְאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לְאָמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כְּלוּלְתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה הַלֹּךְ וּקְרֵאתָ בְּאֶזְנֵי יְרוּשָׁלַם לְאָמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבְתָּ כְּלוּלוֹתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה	<b>BHS</b> <b>A 33965</b>	<b>Jr 2,2</b>
	אֵיזִיל וְתַתְּנִבִי קִדְּם עֲמָא דְּבִירוּשָׁלַם לְמִימַר כִּדְּנֹן אָמַר יוֹי דְּכִרְנָא לְכוּן טְבָנוֹת יוֹמֵי קִדְּם רַחֲמַת אֲבָהֶתְכוֹן דְּהִימִינוּ בְּמִימְרֵי וְאֶזְלוּ בְּתַר תְּרִין שְׁלִיחֵי בְּתַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּמִדְבַר אַרְבַּעִין שָׁנִין בְּלֹא זִידִין בְּאַרְעָ לֹא מִזְדַּרְעָא אֵיזִיל יִרְמִיָּה נְבִיאָה וְאַתְנַבִּי קִדְּם עֲמָא דִּירוּשָׁלַם לְמִימַר כִּדְּנֹן אָמַר יְהוָה דְּכִירְנָא לְ[כוּן מִן] טְבוֹת יוֹמֵי קִדְּם רַחֲמַת אֲבָהֶתְכוֹן דְּהִימִינוּ בְּמִימְרֵי וְאֶזְלוּ בְּתַר תְּרִין שְׁלִיחֵי בְּתַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּמִדְבַר אַרְבַּעִין שָׁנִין בְּלֹא זִידִין בְּאַרְעָ דְּלֹא מִזְדַּרְעָא	<b>Jonatan</b> <b>A 33965</b>	

<sup>279</sup> DROWER, Ethel Stefana a Rudolf MACUCH. *A Mandaic Dictionary*. Oxford: Clarendon Press, 1963, s. 36.

<sup>280</sup> MERINO, Luis Díez. Targum Manuscripts and Critical Editions. In: BEATTIE, D. R. G. a M. J. MCNAMARA. *The Aramaic Bible: Targums in their historical context*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1994. ISBN 1850754543, s. 91.

<sup>281</sup> SAFRAI. *The Targums as Part of Rabbinic Literature*, s. 270-271.

<sup>282</sup> KAUFMAN. *A Unique Magic Bowl from Nippur*, s. 170.

<sup>283</sup> Hebrejský text opět srovnávám s Leningradským kodexem (BHS) a aramejský se SPERBER. *The Bible In Aramaic*, s. 134-135.

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כֹּל אֲכָלְיוֹ יִאֲשְׁמוּ רְעָה תְּבֹא אֲלֵיהֶם נָאִם יְהוָה  
 BHS Jr 2,3  
 A 33965 קדש ישראל ליהוה ראשית תבואתו כל אכליו יאשמו [ר]עה תבוא אלהם נאם יהוה

וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר  
 BHS Jr 2,1 či  
 A 33965 Ez 21,23 ויהי דבר יהוה אלי לאמר

וַיְהִי פִתְגָם נְבוּאָה מִן קִדְם יוֹי עַמִּי לְמִימַר  
 Jonatan  
 A 33965 והוה פיתגם נבואה [מ]ן קדם יהוה עמי למימר

Hebrejské znění obou veršů Ezechiela se od Leningradského kodexu liší již tradičně *jud* potvrzujícím *chirek* a také jedním *alef* v kombinaci s *jud*. Verš Jr 2,2 naopak oplývá třemi *vav*, které dvakrát zatupuje *cholem* a jednou *kamac katan*. Targum tohoto verše je z velké části shodný s Targumem Jonatan, ovšem obsahuje navíc oslovení proroka Jeremiáše a následující sloveso je v imperativu. U slova Jeruzalém chybí v misce předložka *bet* a jméno Hospodinovo je v misce znovu zapsáno tetragramem. Před slovem *טבות*, v němž ostatně chybí jedno *vav*, je navíc předložka *מן*. Třetí slovo od konce verše targumu obsahuje v misce navíc *alef* a předposlední aramejské slovo je navíc opatřeno částicí 2. pádu. Obě výjimky jsou však doloženy z jiných rukopisů Targumu Jonatan.<sup>284</sup> Pouze na dvou místech nalezneme *jud* jako *mater lectionis*. Při pohledu na české znění targumu vidíme, že vedle překladu do aramejštiny poskytuje Targum Jonatan svému čtenáři i výklad hebrejského verše. Město Jeruzalém je zde upřesněno jako lid jeruzalémský. Za nevěstu (personifikovaný Jeruzalém či přímo celý Israel), na jejíž někdejší lásku Hospodin v hebrejském verši Jr 2,2 vzpomíná, jsou dosazeni předci obyvatel Jeruzaléma. Chození v poušti je doplněno o následování Hospodinových poslů (Mojžíš a Áron), o časový rozměr (čtyřicet let) a o nedostatek zásob.

„Jdi, proroku Jeremiáši,  
 a prorokuj před lidem jeruzalémským,  
 řka: „Tak praví Hospodin:  
 »Připomínám vám ctnost dnů minulých,  
 lásku praotců vašich, kteří věřili v má slova  
 a chodili za dvěma posly, za Mojžíšem a Áronem,  
 v poušti čtyřicet let bez zásob,  
 v zemi, která nebyla oseta.«“  
 (A 33965, 3-6)

<sup>284</sup> SPERBER. *The Bible In Aramaic*, s. 135.

Miska pak pokračuje verši Jer 2,3 a Jer 2,1. Je však možné, že namísto verše Jer 2,1 je v misce zapsán verš Ez 21,23, který má v biblickém textu stejné znění. Verš Jer 2,3 v misce se od kanonického textu odlišuje dvěma *vav* značícími *cholem* a chybějícím *jud* ve slově אֱלֹהִים. Verš Jer 2,1 (resp. Ez 21,23) se od Leningradského kodexu neliší a targum tohoto verše se od Targumu Jonatan liší jen minimálně, jelikož obsahuje jediný *plene* zápis s *jud* a Hospodinovo jméno je opět zapsáno tetragramem. Na tomto místě vyvstává otázka, zda měl autor misky při psaní na mysli verš Jer 2,1 či Ez 21,23. Možná měl však na mysli oba a jedná se tak o jakési pouto mezi knihami Jeremiáše a Ezechiela. Na začátku misky jsou přeci verše Ez 21,21-22, které spornému verši předcházejí. Verše Jer 2,2-3 naopak po sporném verši v Bibli následují. Dle mého názoru má verš Jer 2,1 (resp. Ez 21,23) v textu misky výsadní postavení, jelikož je průnikem obou prorockých knih. Proč však není zařazen doprostřed textu, ale nelogicky na konec, zůstává záhadou. Snahu Targumu Jonatan více vykládat spatříme i v targumu tohoto tak kratičkého verše, který je ostatně v obou biblických knihách v aramejském znění také totožný. „Slovo Hospodinovo“ je zde přeloženo a vyloženo jako „prorocký výrok od Hospodina.“ Již se nejedná o pouhé slovo, ale o sdělení prorocké povahy.

Dvě misky (VA 3853 a VA 3854), s nimiž jsme se již setkali v kapitole o synagogální liturgii obsahují něco z Targumu žalmů, který je pravděpodobně ze 4. či 5. stol. n. l. a ve starověku i středověku byl málo užívaný a málo známý.<sup>285</sup> To může vysvětlit skutečnost, že se příslušný text misek od verše Ž 135,9 Targumu žalmů výrazně liší. Tři slova, která v následujícím srovnání podtrhuji, však mají všechny tři úryvky společná.<sup>286</sup>

שָׁדֵר אֲתִינָן וְתַמְהִינָן בְּמִצְיַעֵייד מִצְרַיִם בְּפִרְעָה וּבְכָל עַבְדֵי	<b>Targum</b>	<b>Ž 135,9</b>
דְּעַבְדֵי אֲתִנָּן וְתַמְהִינָן בְּמִצְרַיִם וְעַבְדֵי בִישׁוּן בְּגוֹ יַמִּינִיה	<b>VA 3853</b>	
דְּעַבְדֵי אֲתִנָּן וְתַמְהִינָן בְּמִצְרַיִם וְעַבְדֵי בִישׁוּן בְּגוֹ יַמִּינִיה	<b>VA 3854</b>	

Pro velkou rozdílnost ovšem nemůžeme s uspokojivou jistotou tvrdit, že obě misky přímo čerpaly z Targumu žalmů. Buďto byla připomínka východu z Egypta opsána či odposlechnuta z jiné sbírky targumů, či se jedná čistě o náhodu a úryvek jednoduše představuje volné převyprávění události v tehdejší jazyce. Misky HS 3030 a A 33965 však můžeme skutečně považovat za nejstarší rukopisy Targumu Onkelos a Jonatan. Velké užívání *matres lectionis* můžeme opět vnímat jako důkaz zápisu z paměti či

<sup>285</sup> STEC, David M. *Targum of Psalms*. Collegeville: Liturgical Press, 2004. ISBN 0814654916, s. 1-2.

<sup>286</sup> Pro srovnání obou textů viz také LEVENE. *Heal O' Israel*, s. 111.

z odposlechu. Autory těchto magických misek pak mohli být dokonce samotní *meturgemané*, kteří targumy recitovali a dokonale znali. Tento předpoklad zapadá do našeho pohledu na tvůrce misek i literatury hechalot.

## 5.4 Překlad HS 3027 - Text mezuzy

**Nálezce:** Hermann Volrath Hilprecht

**Místo a rok nálezu:** Nippur, 1888/9

**Uloženo:** Frau Professor Hilprecht-Sammlung, Jena (HS 3027)

**Publikace:** MÜLLER-KESSLER. *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung*, s. 9.

Foto s. 207.

- |   |   |   |
|---|---|---|
| שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד ואהבת א[ ]ת<br>יה אלהיך בכל לבנך ובכל נפשך ובכל מאדך והיו<br>הדברי[ם] האלה אשר אנכי מצוך היום על לבנ | 1 | <i>„Slyš, Israeli, Hospodin je Bůh náš, Hospodin jediný.<br/>A budeš milovat Hospodina, Boha svého, celým<br/>srdcem svým a celou duší svou a celou silou svou.<br/>A budou slov[a] tato, která já přikazuji tobě dnes,<br/>v srdci</i> |
| יד ושננתם לבניך ודברת[ם] בם בשבתך בביתך<br>ובלכתך בדרך ו[ב]שתכבך ובקומך וקשרתם<br>לאות על ידך והים                                  | 2 | <i>tvém. A budeš vštěpovat je synům svým<br/>a rozmlouvat o nich při sezení v domě svém i při<br/>chůzi na cestě své i při uléhání svém i při vstávání<br/>svém. A uvážeš si je jako znamení na ruku svou<br/>a budou</i>               |
| לטטפת בין עיניך וכתבתם על מזוזות ביתך<br>ובשערי[ך] א[ם] תשמע אל מצותי אשר   | 3 | <i>jako čelenka mezi očima tvýma. A napíšeš je na<br/>veřeje domu svého a na brány [své].<sup>“(Dt 6,4-9)</sup><br/>„[Pokud] budete poslouchat poslušně přikázání<br/>má, která</i>   |
| אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יהוה<br>[אלהיכם] ולעבם בכל   | 4 | <i>já udílím vám dnes, totiž milovat Hospodina, [Boha<br/>vašeho], a sloužit mu celým</i>   |
| לבבכם ובכל נפשכם ונתאן מטר אריצכצבצאם   | 5 | <i>srdcem vaším a celou duší vaší, dám déšť zemi<br/>vaší.<sup>“(Dt 11,13-14)</sup></i>   |
| שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד  | 6 | <i>„Slyš, Israeli, Hospodin je Bůh náš, Hospodin<br/>jediný.<sup>“(Dt 6,4)</sup></i>  |

## 5.5 Překlad HS 3030 - Targum Onkelos

**Nálezce:** Hermann Volrath Hilprecht

**Místo a rok nálezu:** Nippur, 1888/9

**Uloženo:** Frau Professor Hilprecht-Sammlung, Jena (HS 3030)

**Publikace:** MÜLLER-KESSLER. The Earliest Evidence for Targum Onqelos, s. 196.

MÜLLER-KESSLER. *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung*, s. 12. Foto s. 207.

- |   |   |  |
|---|---|--|
| אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל   | 1 | „Řekl nepřítel: ‚Budu stíhat, dohánět, rozdělovat kořist,  |
| תמלאמו נפשי אריק חרבי תורישמו ידי דהוה  | 2 | <i>nasytí se jimi duše má, vytasím meč svůj, podrobí si je ruka má.</i> “(Ex 15,9)   |
| אמר סנאה אירדוף אדביק אפליג ביזתא תיסבע מינהון נפשי איש   | 3 | „Řekl nepřítel: ‚Budu stíhat, pronásledovat, dělit lup, ukojí se z nich duše má, vy-   |
| לוף חרבי תשיצינון ידי נשפת ברוחך כסמו ים צללו כע[ופרת במי]ם אדירים                              | 4 | táhnu meč svůj, zničí je ruka má.“ „ <i>Zadul jsi dechem svým, zavalilo je moře, potopili se jako olovo ve vodách nesmírných.</i> “(Ex 15,10)                            |
| אמרת במימרך חפא עליהון ימא אישתקעו כהברא במים תקיפין מי [כמו]כה באלים יהוה מ[י כמו]כה           | 5 | „Promluvil jsi svým slovem, přikrylo je moře, potopili se jako olovo ve vodách mocných.“ „ <i>Kdo je jako Ty mezi bohy, Hospodine? Kdo je jako Ty velký ve svatosti,</i> |
| נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא פלא לא אית בר מינך את הוא אלהא יהוה לא אית אילה את אדיר בקו[דשא דה] | 6 | <i>hrozivý ve chvályhodných skutcích, konající divy?</i> “(Ex 15,11) „Není nikoho krom Tebe, Ty jsi Bůh, Hospodine. Není nikoho, Bůh jsi Ty, mocný ve sva[tosti, stra-   |
| יל] תושבחן עביד פרישן נטית ימינך תיבלעימו ארץ ארימתה ימינך בלעתנון ארעא                         | 7 | šlivý] ve slávě, činící zázraky.“ „ <i>Vztáhl jsi pravici svou, pohltila je země.</i> “(Ex 15,12) „Pozvedl jsi pravici svou, požřela je země.“                           |

## 5.6 Překlad A 33965 - Targum Jonatan

**Nálezce:** Orientální ústav univerzity v Chicagu

**Místo a rok nálezů:** Nippur, 1966/67

**Uloženo:** Muzeum Orientálního ústavu univerzity v Chicagu (A 33965)

**Publikace:** KAUFMAN. A Unique Magic Bowl from Nippur, s. 171. Foto tab. 6.

- |  |   |   |
|--|---|---|
| התאחדי הימיני השימי השמיאלי אנה פניך<br>מועדות וגם אני אכה כפי אל כפי והנחתי חמתי<br>אני יהוה  | 1 | <i>„Napřáhni se napravo, zaútoč nalevo - kamkoliv<br/>tvář tvá směřuje. A také já praštím dlaní do dlaně<br/>a uklidním svůj hněv. Já Hospodin jsem</i>                               |
| דברתי הלוך וקראת באוזני ירושלם לאמר כה<br>אמר יהוה זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך<br>לכתך | 2 | <i>promluvil.“(Ez 21,21-22) „Jdi a volej do uší Jeruzaléma,<br/>řka: „Toto praví Hospodin: »Připomínám ti<br/>oddanost tvého mládí, lásku tvého zasnoubení, kdy<br/>jsi chodívala</i> |
| אחרי במדבר בארץ לא ז[ר]ו[ע]ה איזיל ירמיה<br>נביאה ואתנבי קדם עמא דירושלם למימר כי דנג          | 3 | <i>za mnou v poušti, v zemi neo[s]e[t]é.«“(Jer 2,2) „Jdi,<br/>proroku Jeremiáši, a prorokuj před lidem<br/>jeruzalémským, řka: „Tak</i>   |
| אמר יהוה דכירנ[א] ל[כ]ון מן טבות יומי קדם<br>רחמת אבהתכון דהימינו במימרי ואזלו                 | 4 | <i>praví Hospodin: »Připomíná[m] vám ctnost dnů<br/>minulých, lásku praotců vašich, kteří věřili v má<br/>slova a chodili</i>   |
| בתר תרין שליחי בתר משה ואהרן במדברא<br>ארבעין שנין בלא זודין                                   | 5 | <i>za dvěma posly, za Mojžíšem a Áronem, v poušti<br/>čtyřicet let bez zásob,</i>   |
| בארעא דלא מיזדרעא קדש ישראל ליהוה ראשית<br>תבואתו כל   | 6 | <i>v zemi, která nebyla oseta.““ „Svatým byl Israel<br/>pro Hospodina, prvotní úrodou. Všichni,</i>   |
| אכליו יאשמו [ר]עה תבוא אלהם נאם יהוה ויהי<br>דבר   | 7 | <i>kdo ji pojídají, hřeší. [Z]lo na ně přijde. To je výrok<br/>Hospodinův.“(Jer 2,3) „A stalo se slovo</i>  |
| יהוה אלי לאמר והוה פיתגם נבוא[ה] מן קדם<br>יהוה עמי למימר                                      | 8 | <i>Hospodinovo ke mně, řkoucí.“(Jer 2,1 či Ez 21,23) „A stal<br/>se výnos prorock[ý] o]d Hospodina ke mně,<br/>řkoucí.“</i>   |

## 6. LEGENDÁRNÍ A HISTORICKÉ POSTAVY

---

Aramejské magické misky samozřejmě neodrážely z židovské tradice pouze biblickou, rabínskou a mystickou literaturu. Několik z nich obsahuje legendární vyprávění o nadpřirozených bytostech, které škodí lidem a proti nimž jsou povolávání nejrůznější zástupci Hospodinova království. Mezi ně patří také dva rabíni známí z Mišny a babylónského Talmudu, na jejichž historicitu se lze díky četným zmínkám v příslušné literatuře spolehnout. Následující kapitola představí Lilit, velmi oblíbenou zástupkyni negativních mocností a ukáže, jakou roli oba zmínění rabíni v magických textech hrají. V dodatku ke kapitole jsou představeny dva moderní magické texty důležité pro české prostředí, které v sobě takřka zázračně kombinují všechny jevy popsané v kapitole.

### 6.1 Lilit a tři andělé

V mnoha již předložených překladech jsme se mohli setkat s negativně vnímanou bytostí, kterou misky nazývají Lilit. Zmínku o tomto ženském démonu máme dochovanou z knihy Izajášovy (Iz 34,14) a z kumránské *Písňe poučujícího* (4Q510,5). Lilit měla své místo v předovýchodním folkloru již ve druhém tisíciletí př. n. l., kdy byla známá především jako *ardat lilí*. Už tehdy byla spojována se sexuálními a reprodukčními problémy, jelikož se jednalo o ducha dívky, která zemřela jako neprovdaná a bezdětná panna. Po své smrti se tedy snažila tuto skutečnost napravit a vyhledávala si mužské oběti.<sup>287</sup> Jak ukazují texty našich amuletů i další starověká i středověká literatura, podle pozdější židovské tradice zabíjí Lilit novorozené děti, způsobuje neplodnost žen a znásilňuje spící muže, aby mohla plodit další demony.<sup>288</sup> Kratičká legenda z pozdněantického díla *Abeceda Ben Siry* vypráví o léčbě krále syna amuletem, o původu Lilit a vysvětluje účel tří andělů, s nimiž se budeme setkávat v židovské magii po celá staletí:

---

<sup>287</sup> K jejímu uspokojení tak sloužil rituál, který pomocí sošek imitoval svatební rituál. GELLER, Markham J. *Ancient Babylonian Medicine: Theory and Practice*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010. ISBN 9781405126526, s. 30-31.

<sup>288</sup> BOYARIN, Daniel. *Carnal Israel: Reading Sex in Talmudic Culture*. Berkeley: University of California Press, 1993. ISBN 9780520917125, s. 94-97. O Lilit v knize Zohar podrobněji KOHOUT, Ivan. *Textová a gramatická analýzavybraných pasáží knihy Zohar*. Praha, 19. 9. 2012. Dizertační práce. Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Bedřich Nosek, s. 143-161.



Zakrátko onemocněl jeho malý syn. Řekl mu král: „Uzdrav mého syna a pokud ne, zabiju tě.“ (Ben Sira) ihned usedl a napsal pro něj amulet s čistým jménem a zapsal tam anděly pověřené uzdravováním s jejich jmény, i s jejich obrysy a jejich podobami, i s jejich křídly, s jejich rukama i nohama. A pohlédl Nabuchadnekar na amulet a řekl mu: „Kdo jsou tito?“ (Ben Sira) mu řekl: „Andělé pověřené uzdravováním: Senoj, Sensenoi a Semangelof. A když Hospodin stvořil prvního Adama, byl sám. (Bůh) si řekl: *„Není dobré, aby člověk byl sám.“*<sup>(Gn 2.18)</sup> Stvořil pro něj ženu ze země, podobně jako jeho, a nazval ji Lilit. Ihned začali obviňovat jeden druhého. Ona řekla: ‚Nebudu ležet vespod.‘ A on řekl: ‚Nebudu ležet vespod, ale navrchu, jelikož ty jsi hodna spodu a já vrchu.‘ Řekla mu: ‚Oba jsme si rovni, jelikož jsme oba ze země.‘ Avšak neposlouchali jeden druhého. Jakmile to Lilit uviděla, tak vyslovila jméno Boží a uprchla do povětří světa. Adam stál v modlitbě před svým Pánem a řekl: ‚Vládce všehomíra, žena, kterou jsi mi dal, ode mne utekla.‘ Ihned za ní Hospodin vyslal tyto tři anděly, aby ji přivedli zpět. Hospodin řekl: ‚Pokud se bude chtít vrátit, dobrá. Ale pokud ne, přijme trest, že z jejích potomků každý den zemře sto dětí.‘ I šli za ní a objevili jí uprostřed moře v mocných vodách. Tam, kde měli Egyptané zemřít. A vyřídili jí slovo Hospodinovo, ale vrátit se nechtěla. Řekli jí: ‚My tě utopíme v moři!‘ (Lilit) jim řekla: ‚Nechte mne, neboť jsem nebyla stvořena pro nic jiného, než pro oslabování nemluvnat. Pokud je to chlapec, ovládnou ho na osm dní ode dne, co se narodil. A pokud je to dívka, ode dne, co se narodila, až do dvacátého dne.‘ A když uslyšeli její slova, rozhodli se ji unést. Zapřísahala je při jménu živoucího a věčného Boha: ‚Vždy, když uvidím vás, vaše jména nebo vaše obrysy na amuletu, neovládnu to nemluvně.‘ A přijala trest, že z jejích dětí zemře stovka každý den. Proto každý den umírá sto démonů a proto píšeme jména (andělů) na amulet pro malé chlapce. A (Lilit) uvidí je a vzpomene si na svou přísahu a dítě se uzdraví.“<sup>289</sup>

Uvedená legenda představuje první ucelený text o stvoření Lilit, který k našemu štěstí obsahuje i motiv strážných andělů opakující se v židovské magické literatuře více jak tisíc let. V současnosti jsou známé celkem tři aramejské misky, v nichž nalézáme velmi podobný příběh o andělech, jenž se snaží dopadnout démonickou bytost, jejíž

289 ספר אי"ב דבן סירא: ראשונה ושניה. קראקא, תרנ"ו, ד' ו, ב. 289

מיד חלה בנו הקטון אמר לו המלך רפא לבני ואם לאו אהרוג אותך מיד ישב וכתב לו קמיע בשם טהרה וכתב שם המלאכים הממונים לרפואה בשמותם ותבניתם וכפיהם וידיהם ורגליהם וכשראה נבוכד נאצר בקמיע אמר לו מה אלו אמר לו המלאכים הממונים לרפואה סנוי סנסנוי ממגלף וכשרא הקב"ה אדם הראשון יחיד אמר לא טוב היות האדם לבדו ברא לו אשה מן האדמה כמוהו וקראה לילית מיד התחילו מתגרין זה בזה אמרה היא איני שוכבת למטה והוא אומר איני שוכב למטה אלא למעלה שאת ראויה למטה ואני למעלה אמרה לו שנינו שוין לפי ששנינו מאדמה ולא היו שומעין זה לזה כיון שראתה לילית כך אמרה שם המפורש ופרחה באויר העולם עמד אדם בתפלה לפני קונו ואמר רבוננו של עולם אשה שנתת לי ברחמי ממני מיד שגר הקב"ה שלשה מלאכים הללו אחריה להחזירה אמר הקב"ה אם תרצה לחזור מוטב ואם לאו תקבל על עצמה שימותו מבניה בכל יום מאה בנים והלכו אחריה והשיגוה בתוך הים במים עזים שעתידין המצריים למות שם וספרו לה דבר ה' ולא רצתה לחזור אמרו לה אנו נטביעך בים אמרה להם הנתוני שלא נבראתי אלא להחליש התינוקות כשהן משמונה ימים מיום שיוולד אשלוט בו אם היה זכר ואם נקבה מיום ילדותה עד עשרים יום וכששמעו דבריה הפצירו לקחת אותה נשבעה להם בשם אל חי וקים שכל זמן שאני רואה אתכם או שמכם או תבניתכם בקמיע לא אשלוט באותו התינוק וקבלה על עצמה שימותו מבניה מאה בכל יום לפיכך בכל יום מתים מאה מן השדים ולכך אנו כותבים שמותם בקמיע של נערים ורואה אותם וזוכרת השבועה ומתרפא הילד.

zálibou je zabít děti.<sup>290</sup> Podobně jako v textu z *Abecedy Ben Siry*, i v miskách je místem dopadení velké moře. V miskách vystupují andělé Soni, Sasoni a Sangro, zatímco v dalších textech<sup>291</sup> andělé Senoj, Sensenoi a Senmangalof. Tabulka níže srovnává zápis jejich jmen v příslušných dokladech napříč dějinami.

סאוי וססאוי וסנגרו	<b>Heb. 4° 6079</b>
סאיני וססאיני וסנגרו	<b>Hilprecht G</b>
סוני וססוני וסינגרו	<b>NY 86.11.259</b>
סוני וססוני וסניגלי	<b>IM 69.3.146</b>
סנוי סנסנוי סמנגלף	<b>Abeceda Ben Siry</b>
סנוי וסנסנוי וסמנגלף	<b>Sefer Raziel (obr. 5)</b>
סנו וסנספו ושמנגלק	<b>Thompson II.</b>
סינוי וסנסנוי וסמנגלף	<b>ŽMP 2002/0065</b>

Díky srovnání můžeme vidět, že jména andělů nebyla nikdy přesně tradována. Společný jim je však vždy důraz na písmena S a N, což dokládá také příbuzná řecká legenda o třech svatých jménem Sisinius, Sines a Senodoros, i etiopská s jediným ochráncem (manželem rodičky) jménem Susneios.<sup>292</sup> Etymologii všech zmíněných jmen bychom mohli opět vysvětlit na pozadí akkadské magie. Zaříkávání pro rodičku, jež hovoří o krávi boha měsíce, které přijdou k porodu na pomoc tři vyslanci nebes jménem Narundi, Nahundi a Nanamgišir, nám může naši legendu z části připomínat.<sup>293</sup> A právě jméno boha Sina, který pomocníky své milované krávi poskytl, by mohlo vysvětlit původ andělských jmen v aramejských miskách.<sup>294</sup> V řecké legendě dokonce zlý démon sděluje

<sup>290</sup> Zde přeloženou misku Heb. 4° 6079 (NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 188-193), misku č. 86.11.259 z Metropolitního muzea v New Yorku (NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 188-193) a blíže neurčenou misku z Hilprechtovy sbírky, kterou částečně publikoval Gordon (GORDON. *Aramaic Incantation Bowls*, s. 346.) jako misku "g" při výčtu Hilprechtových misek.

<sup>291</sup> Palestinský olověný amulet z Izraelského muzea (NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 104), již zmíněná *Abeceda Ben Siry* (ספר א"ב דבן סירא: ראשונה ושנייה. קראקא, תרנ"ו, ד' ו,ב.), magické kompendium *Sefer Raziel Ha-Malach* (obr. 5) (ספר רזיאל המלאך. אמשטרדם, תס"א, ד' מג,ב.), druhý Thompsonův rukopis z Mosulu (THOMPSON, Campbel. *The Folklore of Mosul. Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*, 1907, roč. 29, s. 168) a amulet č. 2002/0065 ve sbírce Židovského muzea v Praze.

<sup>292</sup> Řecký text legendy s překladem je k dispozici v NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 112-116.

<sup>293</sup> Text zaříkání lze nalézt v BERGMANN, Claudia D. *Childbirth as a Metaphor for Crisis: Evidence from the Ancient Near East, the Hebrew Bible, and 1QH XI, 1-18*. Berlin: Walter de Gruyter, 2008. ISBN 9783110209815, s. 26.

<sup>294</sup> FINKEL, Irving L. *Babylonian Elements in Aramaic Childbirth Magic? N.A.B.U.: Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires*, 1997, č. 1, s. 21-22.

světcům dvanáct svých tajných jmen,<sup>295</sup> což je zajímavý prvek příběhu, s nímž se setkáme později v našem pojednání o moderních hebrejských amuletech.

## 6.2 Rabíni divotvůrci

Do textů aramejských magických misek pronikly i příběhy o některých učencích známých z rabínské literatury. V deseti publikovaných miskách<sup>296</sup> je spolehlivě doloženo jméno rabiho Chaniny ben Dosa, tanaity z prvního století a žáka Jochanana ben Zakaje,<sup>297</sup> o němž hovoří Mišna Berachot 5,5 a příslušná gemara v babylónském Talmudu 34b. V ní Chanina ben Dosa modlitbou uzdravuje syna svého učitele. Babylónský Talmud také popisuje Chaninovu zázračnou odolnost vůči hadímu jedu (Berachot 33a) a schopnost modlitbou ovládat déšť (Joma 53b i Taanit 24b). Ve vyprávění dochovaném v traktátu Pesachim 112b se rabi Chanina ben Dosa setkává dokonce s démony:

Nebudeš chodit sám v noci, jelikož se učí: Nechodí se o samotě v noci, ani v noci středeční ani v noci sobotní, jelikož Igrat, dcera Machlat, a sto osmdesát tisíc andělů zkázy obchází a každý z nich má povolení škodit podle své chuti. Původně se vyskytovali po celý den. Jednou však narazila na rabiho Chaninu ben Dosu. Řekla mu: „Kdyby o tobě na obloze neprohlásili: ‚Střežte se Chaniny a jeho Tóry!‘, ohrozila bych tě!“ Řekl jí: „Pokud jsem na obloze uznávaný, přikazuji ti, aby jsi nikdy neprocházela osídleními.“ Řekla mu: „Prosím tě, ponech mi trochu prostoru.“ Nechal jí noc sobotní a noc středeční.<sup>298</sup>

V uvedeném textu se Chanina ben Dosa ocitá ve stejné situaci, kterou daleko stručněji popisují i zmíněné magické misky, kde ovšem učenec vítězí nad démony pomocí biblického verše Ž 104,20 a nikoliv svou pověstí v nebeském světě. Vzhledem k tomu, že zařikávání v miskách odkazuje k setkání s démonem bez větších podrobností,

<sup>295</sup> NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 114-115.

<sup>296</sup> MS 1927/8, MS 1927/29, MS 1927/45, MS 1927/47, MS 1927/64, MS 2053/10, MS 2053/12, MS 2053/55, MS 2053/183 (SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 56-81) a M156 (LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 115-116).

<sup>297</sup> MENDELSON, S. Hanina b. Dosa. In: SINGER, Isidore, ed. *The Jewish encyclopedia; a descriptive record of the history, religion, literature, and customs of the Jewish people from the earliest times to the present day*. Vol. 6. New York and London: Funk and Wagnalls, 1904, s. 214.

<sup>298</sup> Pesachim 112b:

אל תצא יחידי בלילה דתניא לא יצא יחידי בלילה לא בלילי רביעיות ולא בלילי שבתות מפני שאגרת בת מחלת היא ושמונה עשרה רבוא של מלאכי חבלה יוצאין וכל אחד ואחד יש לו רשות לחבל בפני עצמו מעיקרא הווי שכיחי כולי יומא זמנא חדא פגעה ברבי חנינא בן דוסא אמרה ליה אי לאו דמכרזן עלך ברקיע הזהירו בחנינא ובתורתו סכנתך אמר לה אי השיבנא ברקיע גוזר אני עליך שלא תעבורי ביישוב לעולם אמרה ליה במטותא מינדך שבק לי רווחא פורתא שבק לה לילי שבתות ולילי רביעיות.

můžeme předpokládat, že příběh z babylónského Talmudu či ústně tradovaná legenda s ním spojena byly známé i autorům příslušných magických misek:

Zapřísahám a zaklínám tě, ty duchu zlý,  
který se potkal s ním, s rabi Chaninou ben Dosou.  
A řekl mu rabi Chanina ben Dosa, duchu zlému,  
který se potkal s ním, v tu chvíli verš, co jest psán:  
„Přivádíš tmu, a bývá noc, v níž se hemží každý živočich lesní.“<sup>(Ž 104,20)</sup>  
(MS 1927/64,6-8)

Druhým rabínem, který je určitě zmíněn minimálně ve 24 miskách,<sup>299</sup> je Jošua bar Perachia (či ben Perachia), který s Nitajem z Arbely patří do druhého páru učenců období párů (tzv. *zugot*). Ve druhé polovině druhého stol. př. n. l. zastával funkci *nasiho* (knížete), předsedy Velkého Sanhedrinu, který čítal celkem 71 soudců.<sup>300</sup> Tato skutečnost se odráží i v samotných miskách, kde je Jošua bar Perachia postaven proti démonům jakožto tento nejvyšší soudce:

Svázání a zapečetění jste  
ve jménu rabiho Jošuy ben Perachii  
a sedmdesáti, co jsou před ním.  
(MS 1927/43,12)<sup>301</sup>

Jošua bar Perachia plní v miskách dvě různé funkce. V prvním případě je právníckou autoritou, kterou je podloženo sepisování rozlukového lístku pro odloučení démona od klienta misky. Démoni tvoří v lidové víře nedílnou součást společnosti a je proto podstatné s nimi zacházet patřičným způsobem. Aby mohl být démon vyhnán z domácnosti či od klienta, je nutné mu přiznat jisté právní postavení a zacházet s ním

<sup>299</sup> MS 1927/5, MS 1927/39, MS 1927/43, MS 1929/16, MS 2053/33, MS 2053/103, MS 2053/132, MS 2053/150, MS 2053/164, MS 2053/165, MS 2053/206, MS 2053/251, MS 2053/280, MS 1928/43 (SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 105-154), M11 (SHAKED. *The Poetics of Spells*, s. 188-189), M50, M59 (LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 31-39), CBS 16020, CBS 2976 (2005 MÜLLER-KESSLER, *Die Zauberschalentexte der Hilprecht-Sammlung, Jena und weitere Nippur Texte anderer Sammlungen*, s. 46-53), CBS 9013, CBS 9010, CBS 2922 (MONTGOMERY. *Aramaic Incantation Texts from Nippur*, s. 154-164 a s. 190-192), No. 80.1.1 (NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 158-163), VA 2423 (LEVENE. 'This is a qybl' for overturning sorceries', s. 238-239) a BM 91760 (SEGAL a HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls*, s. 65-66).

<sup>300</sup> LAUTERBACH, J. Z. Joshua b. Perahyah. In: SINGER, Isidore, ed. *The Jewish encyclopedia; a descriptive record of the history, religion, literature, and customs of the Jewish people from the earliest times to the present day*. Vol. 7. New York and London: Funk and Wagnalls, 1904, s. 295.

<sup>301</sup> SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 111. אסיריתין והת[י]מיתין בישמ[י]ה[ב]י דר[ב]י יהושוע בן פרחיא רשבועין דיקדמוהי.

stejně jako s jiným člověkem.<sup>302</sup> Vztah mezi démonem a klientem je pak možné narušit prostřednictvím právního dokumentu, v tomto případě rozlukového lístku v podobě misky:

Los vrhám a přijímám (jej) a činím čin,  
který byl na (soudním) sezení rabiho Jošuy bar Perachii.

...

Neboť vás propouštím spisem vyhánění  
a dopisem odloučení a lístkem opouštění,  
jako démony a d'ábly a jako dcery Israelské.  
(MS 1927/39,1-2 a 7-8)<sup>303</sup>

A skutečně, aramejské znění druhé části uvedeného textu užívá stejné výrazy jako předloha rozlukového lístku uvedená v Mišně v traktátu Gitin 9,3. Je tedy pravděpodobné, že misku psala osoba obeznámená s ústředními dokumenty židovského rodinného práva a věřila, že stejnou váhu bude text mít i ve světě démonů. V následující tabulce jsou shodné části podtrženy:

**Gitin 9,3** ודן דיהוי ליד מני ספר תרוכין ואיגרת שיבוקין וגט פיטורין  
**MS 1927/39** דפטרא יתכון בסיפר תירוכין ואיגרת שיבוקין וגיט [פיטורין כד] ת שידין ודיין וכדת בנת ישראל

Mišna tlumočí názory tohoto rabína v traktátu Chagiga 2,2 ohledně vkládání rukou na hlavu oběti a v traktátu Avot 1,6 ohledně studia. Necenzurované verze babylónského Talmudu zmiňují Jošuu bar Perachiu v traktátu Sanhedrin 107b.<sup>304</sup> Zde je tento učenec popisován jako učitel samotného Ježíše a není proto divu, že byla pasáž křesťanskou redakcí vyňata. Příběh hovoří o úprku rabiho Jošuy bar Perachii a jeho žáka do Egypta před pronásledováním ze strany judského krále Alexandra Janaje. V Egyptě však Jošua bar Perachia na Ježíše uvalí klatbu a ani po několikanásobných prosbách jej nepřijme zpět. Proto se Ježíš odchýlí od judaismu a jeho učitel jej nazve čarodějem.<sup>305</sup> Právě druhá

<sup>302</sup> SHAKED. *The Poetics of Spells*, s. 175-176.

<sup>303</sup> SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 108.

פּוּרָא [רְמִינָא] וּשְׁקִיל [נָא] וְעוּבְדָא עַבְ[י] דְנָא דְהוּהּ בְּמוֹתָב רַב[י יְהוֹשֻׁעַ בֶּר] פ[ר]חִיא ... דְּפִטְרָא יִתְכּוֹן בְּסִיפֵר תִּירוּכִין וְאִיגְרַת שִׁיבּוּקִין וְגִיט [פִּיטוּרִין כְּד] תְּ שִׁידין וְדִיין וְכִדְתּ בְּנַת יִשְׂרָאֵל.

<sup>304</sup> HERFORD, Travers. *Christianity in Talmud and Midrash*. London: Williams & Norgate, 1903, s. 50.

<sup>305</sup> NEUSNER, Jacob. *Archeology and the Study of Babylonian Judaism*. In: NEUSNER, Jacob, ed. *Talmudic Judaism in Sasanian Babylonia: Essays and Studies*. Leiden: Brill, 1976. ISBN 9789004044531, s. 21.

funkce Jošuy bar Perachii je rovněž právní povahy, avšak souvisí s uvalováním klatby, která je v miskách určena démonům:

Toto je to tajemství,  
to, které vyhlásil na tebe rabi Jošua ben Perachia.  
Přijala jsi klatbu, aby jsi byla vyhnána  
a budeš v klatbě rabiho Jošuy bar Perachia.  
(MS 1928/43,2-3)

Obě historické postavy rabínů, s nimiž se v aramejských magických miskách setkáváme, jsou v textech užity pro posílení moci a vlivu zaříkávání. Rabi Chanina ben Dosa je ve světě démonů znám jako velký znalec Tóry a tu proti nim ostatně používá. Rabi Jošua bar Perachia se proslavil především svým postavením a působením v israelském soudnictví a v magických textech je jeho zbraní oblast práva.

### 6.3 Dodatek: odkaz antické látky v moderních amuletech

Fenomény výše popsané v této kapitole se během staletí pochopitelně neztratily a přežily v magické literatuře i do 20. století. Dva amulety, které jsou uchovány v Židovském muzeu v Praze, totiž obsahují jak jména tří andělů, tak i setkání významné náboženské postavy s démony a následné uvalení klatby. Nechybí zde ani dobrovolné sdělování tajných jmen démona. Jednotlivé moderní amulety v sobě tak kombinují příběh z misky Heb. 4° 6079 s prvky příběhů o rabi Chaninu ben Dosovi i vyhlašování klatby, které známe od rabiho Jošuy bar Perachii.

Námi zkoumané moderní papírové amulety z Židovského muzea v Praze mají různý původ, avšak stejný obsah. Amulet č. 2002/0065 je datován do 18. století a byl zhotoven technikou dřevořezu (ozdobný rám a ilustrace) a knihtisku (text). Pochází pravděpodobně z německého Sulzbachu a slouží jako amulet pro novorozené chlapce. Další identické exempláře chová ve své sbírce Izraelské muzeum (č. 103/397)<sup>306</sup> a rodina Grossových z Tel Avivu.<sup>307</sup> Amulety pro novorozené dívky stejného druhu pak

---

<sup>306</sup> SHACHAR, Isaiah. *Jewish Tradition in Art: The Feuchtwanger Collection of Judaica*. Jerualem: Israel Museum, 1981. ISBN 9780029154106, s. 20, pozn. 5.

<sup>307</sup> DELUGA, Waldemar. Jewish German graphic amulets from the eighteenth century. In: MALINOWSKI, Jerzy, Renata PIĄTKOWSKA a Tamara SZTYMA-KNASIECKA, eds. *Jewish Artists and Central-Eastern Europe. Art Centers – Identity – Heritage from the 19th Century to the Second World War*. Warszawa: Dig, 2010. ISBN 9788371816550, s. 101.

vlastní opět Izraelské muzeum (č. 103/398),<sup>308</sup> knihovna Židovského teologického semináře v Americe<sup>309</sup> a Bancroftova knihovna Kalifornské univerzity v Berkley (č. 67.1.06.21).<sup>310</sup> Jeden výtisk také nabízí aukční síň C&J Goodfriend – Drawings and Prints v New Yorku.<sup>311</sup> Druhý amulet č. 20179/01 ze sbírek Židovského muzea v Praze je určen pro novorozenou dívku a je datován až do 20. století. Neobsahuje žádné ilustrace, pouze rám a dvě ozdobné dělicí linie ve vrchní části. Žádné identické kopie se nepodařilo dohledat, avšak text je shodný s amulety staršími.

Amulety začínají vždy osmi jmény. Je zmíněn prapůvodní lidský pár Adam a Eva a také Lilit, která je od páru vyháněna a označena za „první Evu.“ Zde se odráží legenda známá z *Abecedy ben Siry*, kdy je Lilit opravdu první Adamovou manželkou. Následují jména tří andělů známá z téže legendy: Senoj, Sensenoi a Senmangalof a dále dva další andělé: Šamriel, Chasdiel. Kořeny jejich jmen odkazují k Hospodinově ochraně (שמר - střežit, חסד - smilovat se). Pod jmény nalezneme sdělení, pro koho je amulet určen (לזכר či לנקה). Samotnému textu amuletu ještě předchází stručný odstavec v jazyce jidiš, který hebrejštiny neznalého čtenáře informuje o obsahu historioly. Hebrejské výrazy jsou zde uvedeny v závorkách a písmo je výjimečně v rabínské polokurzívě (tzv. Rašiho písmo). Hlavní příběh amuletu pojednává o setkání démonky Lilit a její družiny s prorokem Eliášem, což velmi připomíná výše přeložený příběh z Pesachim 112b. Když Lilit prozradí, že hodlá unést dítě klienta amuletu, Eliáš na ní ve jménu Hospodina uvaluje klatbu. Lilit si však vyprosí propuštění a prozrazuje čtrnáct svých tajných jmen, kterými je možné ji zahnat. Opět se tedy jedná o motivy, jež známe z legend o třech strážných andělech. Celý amulet je pak uzavřen kombinacemi příznačného verše Ex 22,17 („Čarodějnicí nenecháš naživu.“) a v amuletech oblíbeným žalmem 120.<sup>312</sup>

Legendy tvoří nedílnou součást židovské tradice. Byly sbírány do speciálních celků a místy prosvítají v rabínské literatuře. Na několika příkladech jsme si ukázali, že na ně lze narazit i v magických textech, kde jsou využity k posílení moci zaříkávání. Historioly

---

<sup>308</sup> SHACHAR. *Jewish Tradition in Art*, s. 20-21.

<sup>309</sup> SABAR. *Childbirth and Magic*, s. 682.

<sup>310</sup> THE MAGNES COLLECTION OF JEWISH ART AND LIFE. [67.1.06.21] Amulet: Frankfurt, Germany, 18th cent. *Flickr.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.flickr.com/photos/magnesmuseum/4711465105/in/set-72157629869746812/>.

<sup>311</sup> C&J GOODFRIEND. Anonymous German or East European (?) 18th Century (?). *Drawingsandprints.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.drawingsandprints.com/CurrentExhibition/detail.cfm?ExhibitionID=40&Exhibition=42/>.

<sup>312</sup> Pro bližší analýzu vybraných amuletů z Židovského muzea v Praze viz autorovu studii *Hvězdy a svícny: Bible a židovská symbolika v novověkých amuletech*. In: *Dějiny v umění - umění v dějinách*. Praha: Karolinum, 2014 (v tisku).

amuletů pozdní antiky se ani po tisícovce let neztratily a jejich prvky stále promlouvají v amuletech doby moderní.



## 6.4 Překlad Heb. 4° 6079 - Andělé ochránci

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** Izraelská národní knihovna (Heb. 4° 6079)

**Publikace:** NAVEH a SHAKED. *Amulets and Magic Bowls*, s. 188-193. Foto tab. 28.

- |  |    |  |
|--|----|--|
| סמומית ילדת תרי עשר בנין וכולהון קטל יתהון   | 1  | Smomit porodila dvanáct synů a všechny je zabil  |
| סדרוס רשיעה וקמת וערקת מן קדומוהי ואזלת להד טורא   | 2  | hanebný Sideros. A vstala a utekla před ním a vešla do jedné hory,   |
| דימיחד בעלמא שמיה ועבדת לה דשין דינחשה ועברין דפרזלא ואתא סאוני וססאוני  | 3  | jejíž jméno je na světě jedinečné. A udělala si dveře z mědi a závory ze železa. A přišel Soni, Sasoni   |
| וסנגרו וארתיקו ואמררו לה פתח לנו ואמרת להון לית אנא פתחא לכון ואמררו דוכתא דנעבר   | 4  | a Sangro a zaťukali a řekli jí: „Otevři nám.“ A řekla jim: „Neotevřu vám.“ A řekli si: „(Tu je) místo, kterým projdeme   |
| וניעול עלה וקמת ופתחת להון ועול עימהון סדרוס וקטליה ליברה וחנק יותיה וקמת וצוחת עלוהי אסאוני   | 5  | a vstoupíme k ní.“ A vstala a otevřela jim. Avšak vešel s nimi Sideros a zabil syna jejího a zardousil ho. A vstala a křičela na něj, na Soniho,   |
| וססאוני וסנגרו וארתיקו מא עבדו ליה וקומו ורדפו בתריה ואדריכו יותיה לגו פלגוס ימא רבא ובעו  | 6  | Sasoniho a Sangra a zaťukali ( <i>sic</i> ): „Co jste mu to učinili?“ A vstali a hnali se za ním a dohnali ho uprostřed oceánu, moře velikého. A dohodli se  |
| מינהון למיקטל יותיה ולמיחנק יותיה ואמר להון שבוקו מיני ואנא מישתבענא [לכון] במי שמדד בשעולו מים דכל אתר דכרין שמיה                         | 7  | spolu, že ho zabijí a zardousí. A řekl jim: „Nechte mne a já zapřísahám [vás], při <i>tom, kdo odměřil hrstí svou vodstva</i> , <sup>(Iz 40:12)</sup> že na každém místě, kde připomenou jméno                     |
| דסאוני וססאוני וסנגרו וארתיקו אנא לא איקטול ולא איחנוק ולא איחבול בביתיה דאגבלתא בר קרקוי וכל בנין דאית להון ודהון לקאקאי בת               | 8  | Sonih, Sasoniho, Sangra a zaťukali ( <i>sic</i> ), já nezabiju, nezardousím a neublížím v domě Agbalta, syna Qarqoj žádným dětem, které mají Qaqaj, dcera  |
| [פ]וזיקתוי ולאגבלתא בר קרקוי אסירא ליליתא אסירא מבכלתא אסיר שתא א[. . .] אסיר [ . . . ] אסיר [זב]נא אסיר פתכרא אסירין כל מזיקין בישין דאית | 9  | [P]oziqtoj a Agbalta, syn Qarqoj.“ Svázaná je Lilit. Spoutaná je trýznitelka. Spoutaný je rok [ . . . ]. Spoutaný je [ . . . ]. Spoutaný je [ča]s. Spoutaný je bůžek. Spoutaní jsou všichni škůdci zlí, kteří jsou |
| בביתיה דאגבלתא בר קרקוי [ . . . ] שישים גיבון[רים סביב לה מגבורי ישראל] כו[לם אחוזי חרב] מלמדי מלחמה [איש] חרבו על יריכו מיפחד בלילות      | 10 | v domě Agbalta, syna Qarqoj. [ . . . ] „ <i>Šedesát hrdinů okolo něj, z nejsilnějších Israele. Všichni drží meč zoceleni válkou. Každý meč má po boku svém proti děsu nočnímu.</i> “ <sup>(Pí 3,7-8)</sup>         |

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
ילידת	3. os. sg. f. pf. pe'al	ילד	porodila
תרי עשר	číslovka		dvanáct
בנין	subst. pl. m.	בן	synové
כולהון	zájm. se suf. 3. os. pl. m.	כל	všechny je
קטל	3. os. sg. m. pf. pe'al	קטל	zabil, zavraždil
יתהון	aku. částice se suf. suf. 3. os. pl. m.	ית	je
רשיעה	adj. sg. m.	רשיע	zlý, špatný, darebný, hanebný
קמת	3. os. sg. f. pf. pe'al	קום	postavila se, vstala
ערקת	3. os. sg. f. pf. pe'al	ערק	prchla, utekla
קדומוהי	předložka se suf. 3. os. sg. m.	קדם	před ním
אזלת	3. os. sg. f. pf. pe'al	אזל	přišla, vešla
חד	číslovka		jeden, jedna, jedno
טורא	subst. sg. m.		hora
מיוחד	adj. sg. m.		jedinečný, jediný
עלמא	subst. sg. m.		svět, věčnost
שמיה	subst. sg. m. suf. 3. os. sg. m.	שם	jeho jméno
לה	předl. se suf. 3. os. sg. f.	ל	pro ní
עבדת	3. os. sg. f. pf. pe'al	עבד	vykonala, udělala
דשין	subst. pl. m.	דשא	dveře
נחשה	subst. sg. m.		měď
עברין	subst. pl. m.	עבר	panty, závory
פרזלא	subst. sg. m.		železo
אתא	3. os. sg. m. pf. pe'al	אתי	přišel
ארתיקו	3. os. pl. m. pf. af'el	רתק	zabušili, zaťukali
אמרו	3. os. pl. m. pf. pe'al	אמר	mluvili, řekli

פתח	sg. imp.	פתח	otevři
לנו	předl. se suf. 1. os. pl. m.	ל	pro nás, nám
אמרת	3. os. sg. f. pf. pe'al	אמר	mluvila, řekla
להון	předl. se suf. 3. os. pl. m.	ל	pro ně, jim
לית	záporka		ne
אנא	zájm. osobní 1. os. sg.		já
פתחא	sg. f. part. akt. pe'al	פתח	otevřající
לכון	předl. se suf. 2. os. pl. m.	ל	pro vás, vám
דוכתא	subst. sg. f.		místo
נעבר	1. os. pl. m. impf. pe'al	עבר	přejdem, projdem
ניעול	1. os. pl. m. impf. pe'al	עלל	vstoupíme, vejdem
עלה	předl. se suf. 3. os. sg. f.	על	na ní, k ní
פתחת	3. os. sg. f. pf. pe'al	פתח	otevřela
עול	3. os. sg. m. pf. pe'al	עלל	vstoupil, vešel
עימהון	předl. se suf. 3. os. pl. m.	עם	s nimi
קטליה	3.os. sg.m. pf. pe'al se suf. 3.os. sg.m.	קטל	zabil ho, zavraždil ho
ברה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. f.	בר	její syn
חנק	3.os. sg.m. pf. pe'al	חנק	uškrtil, zardousil
יותיה	aku. částice se suf. suf. 3. os. sg. m.	ית	jeho, ho
צוחת	3. os. sg. f. pf. pe'al	צוח	naříkala, křičela
עלוהי	předl. se suf. 3. os. sg. m.	על	k němu, na něj
מא	zájm. tázací		co? cožpak?
עבדו	3. os. pl. m. pf. pe'al	עבד	učinili, udělali
ליה	předl. se suf. 3. os. sg. m.	ל	pro něj, jemu
קומו	3. os. pl. m. pf. pe'al	קום	postavili se, vstali
רדפו	3. os. pl. m. pf. pe'al	רדף	pronásledovali, hnali se
בתריה	předl. se suf. 3. os. sg. m.	בתר	po něm, za ním

אדריכו	3. os. pl. m. pf. af'el	דרך	došlápli, dohnali
לגו	předložka		uvnitř , v
פלגוס	subst. sg. m. (řec.)		velké moře, oceán
ימא	subst. sg. m.		moře, jezero
רבא	adj. sg. m.	רב	velké
בעו	3. os. pl. m. pf. pe'al	בעי	ptali se, dohodli se
מינהון	předl. se suf. 3. os. pl. m.	מן	z nich, od nich, oni spolu
למיקטל	inf. pa'el	קטל	zabít, zavraždit
למיחנק	inf. pa'el	חנק	uškrtit, zardousit
אמר	3. os. sg. m. pf. pe'al	אמר	řekl
להון	předl. se suf. 3. os. pl. m.	ל	pro ně, jim
שבוקו	imp. pl. m. pe'al	שבק	zanechte, opusťte
מישתבענא	sg.m.ptc. itpe'el se suf. 1.os.sg.	שבע	zaříkávám, zapřísahám
אתר	subst. sg. m.		místo
דכרין	pl. m. part. akt.	דכר	zmiňující, připomínající
איקטול	1. os. sg. impf. pa'el	קטל	zabiju, zavraždím
איחנוק	1. os. sg. impf. pa'el	חנק	uškrťm, zardousím
איחבול	1. os. sg. impf. pa'el	חבל	zraním, ublížím
ביתה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.	ביתא	jeho dům
אית	částice značící existenci		jest, být
אסירא	sg. f. part. pas.	אסר	svázaná, spoutaná
מבכלתא	subst. sg. f.	בכל	trýznitelka
אסיר	sg. m. part. pas.	אסר	svázaný, spoutaný
שתא	subst. sg. m.		rok
זבנא	subst. sg. m.		čas, období
פתכרא	subst. sg. m.		modla, bůžek
אסירין	pl. m. part. pas.	אסר	svázání, spoutání

מזיקין	subst. pl. m.	מזק	škodliví démoni, škůdci
בישין	adj. pl. m.	באש	zlí

## 6.5 Příklad MS 1927/64 - Rabi Chanina ben Dosa

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Martina Schøyena (MS 1927/64)

**Publikace:** SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 68-69. Foto s. 70.

- |  |    |  |
|--|----|--|
| אסותה מן שמייה תיהוי לה למיהרנהיד  | 1  | Uzdravení z nebes bude pro Mihranahidu,  |
| בת אחת א לישמך אני עושה קדישא רבה יה מלך<br>מלכיה  | 2  | dceru Achaty. Ve jménu Tvém já jednám, Svatý Veliký Hospodine, Králi králů.  |
| רפאל מיטל מילס דימפקדין אינון על מחת רוחתא<br>בישתא רווחא  | 3  | Rafaeli, Miteli, Milasi, kteří pověřeni jsou bitím duchů zlých: ducha,   |
| דשכבה בן קברי ובן איגרי ורווחא דשכבה בפגרה<br>ברישה ובבית גילגליהי דעינה דמיהרנהיד   | 4  | který spočívá mezi hroby a mezi střechami; ducha, který spočívá v těle jejím, v hlavě její, v důlcích oka Mihranahidy,   |
| בת אחת דמיתקריא כוטוס ורווחא דישמה אגג בת<br>ברוך בת ברוקתא בת נקור בת נמון בת עין רעה<br>מסמיתא   | 5  | dcery Achaty, které se říká Kutus; ducha, jehož jméno je Agaga, dcera Baroqy, dcery Baroqty, dcery Naqory, dcery Namony, dcery Oka zlého. Mámitelka,   |
| מטרייתא עוירתא קרן לכי מחגרתא קרן לכי<br>גרבניתא קרן לכי מומינה ומשבענה עלכי אנתי<br>רווחא בישתא דיפגע ביה ברבי חנינא  | 6  | uchvatitelka, oslepitelka říkají tobě. Ochromitelka říkají tobě. Svrbitelka říkají tobě. Zapřísahám a zaklínám tě, ty duchu zlý, který se potkal s ním, s rabi Chaninou  |
| בן דוסא ואמר לה רבי חנינא בין דוסא לרווחא<br>בישתא דיפגע ביה בההיא שעתא קראה דיכתיב<br>תשית חשך ויהי לילה בו תירמוס כל   | 7  | ben Dosou. A řekl mu rabi Chanina ben Dosa, duchu zlému, který se potkal s ním v tu chvíli, verš, co se píše: „ <i>Přivádíš tmu, a bývá noc, v níž se hemží každý</i>  |
| חיתו יער ותוב מומינה ותו[ב] מ[שבענ]ה עלכי<br>אנתי רווחא בישתא דלא תיזלין ולא תיהוין לה<br>למיהר[נהיד] בת אחת דמיתקריא כוטוס לא צותא<br>דליליה ודיממה                           | 8  | <i>živočich lesní.</i> “(Ž 104,20) A znovu zapřísahám a znovu za[klín]ám tě, ty duchu zlý, který nepřijdeš a nebudeš Mihra[nahid], dceři Achaty, které se říká Kutus, žádnou společnicí dnem ani nocí.   |
| דאם [אזלת ורדפ]ת בפגריה ברישיה ובכ[ל] הדמי<br>קומתיה ישמתון יתיכי וי[תב]רון ית[י]כי<br>ויה[רמ]ון יתיכי כמה דאיתברו כרכין תקיפין<br>שדר[ו] עלי[ה]ון נוראל                       | 9  | Protože jestli [jsi přišla a postih]la tělo její, hlavu její nebo všech[ny končetiny] postavy její, vyženou tě a z[lo]mí tě a z[ruš]í tě jako zlomili města mocná. Poslal[i] proti] nim Nuriela,   |
| רפאל ומיכאל בישמיה דיהיה יהוה איש מלחמה<br>יהוה שמו יהוה עי[זו]ז [ו]גיבור יהוה ג[יבור]ר<br>ומלחמה [יה]וה מלך יה[ו]ה מאלך יהוה [י]מלך<br>לעלם ועד אמן אמ[ן] ס[לה] ויאמר יהוה אל | 10 | Rafaela a Michaela. Ve jménu Hospodina: „ <i>Hospodin je muž války. Hospodin je jméno jeho.</i> “ (Ex 15,3) „ <i>Hospodin je mo[c]ný [a] udatný. Hospodin je h[rdi]na války.</i> “ (Ž 24,8) [Hos]podin kraluje. Hos[po]din je král. „ <i>Hospodin [bude] kralovat na věky věků.</i> “ (Ex 15,18) Amen, ame[n, s]jela. „ <i>A pravil Hospodin</i> |
| השטן יגער יהוה בכ [השט]ן יגער יהוה בכ הבחר<br>בירושלים ה[ל]א [ז]ה אוד מו[צל] מיאש  | 11 | <i>Satanovi: „Kárá Hospodin tebe, [Sata]ne. Kárá tebe Hospodin, který si vyvolil Jeruzalém. Což není to polínko zachráněné z ohně?“</i> “ (Za 3,2)   |

## Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
אסותה	subst. sg. f.	אסי	uzdravení, zdraví
תיהוי	3. os. sg. f. impf. pe'al	הוי	bude
לה	předl. se suf. 3: os. sg. f.	ל	k ní, pro ní
מפקדין	pl. m. part. pas. pa'el	פקד	dohlížející, pověření
אינון	zájm. osobní 3. os. pl. m.		oni
מחת	subst. sg. m.	מחי	rána, bití
רוחתא	subst. pl. f.		duchové
שכבה	sg. f. part. akt. pa'el	שכב	leží, spočívá
בן	předložka	בין	mezi
קברי	subst. pl. m. st. constr.		hroby
איגרי	subst. pl. m. st. constr.		střechy
פגרה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. f.		její tělo
גילגליהי	subst. pl. m. se suf. 3. os. sg. f.		koule, kola
מיתקריא	sg. m. part. itpe'il	קרי	říká se, nazývá se
מסמיתא	subst. sg. f.	סמי	mámitelka
מטריתא	subst. sg. f.	טרי	uchvatitelka
עורתא	subst. sg. f.	עור	oslepitelka
קרן	pl. f. part. akt. pe'al	קרי	říkají
לכי	předl. se suf. 2. os. sg. f.	ל	ti, tobě
מהגרתא	subst. sg. f.	הגר	ochromitelka
גרבניתא	subst. sg. f.	גרב	svrbitelka
מומינה	sg. m. part. akt. pa'el se suf. 1. os. sg.	ימי	zapřísahám
משבענה	sg. m. part. akt. pa'el se suf. 1. os. sg.	שבע	zaklínám
אנתי	zájm. osobní 2. os. sg. f.		ty
פגע	3. os. sg. m. pf pe'al	פגע	potkal, střetl se

אמר	3. os. sg. m. pf pe'al	אמר	řekl, říkal, mluvil
בן	subst. sg. m.		syn, potomek
היא	zájm. ukazovací sg. f.		tato, ona
שעתא	subst. sg. f.		hodina, chvíle
קראה	subst. sg. f.		biblický verš
כתיב	sg. m. part. pas. pe'al	כתב	napsaný
תיזלין	2. os. sg. f. impf. pe'al	אזל	přijdeš, budeš chodit
תיהוין	2. os. sg. f. impf. pe'al	הוי	být, existovat
צותא	subst. sg. m.		společnost, společník
אזלת	2. os. sg. f. pf. pe'al	אזל	přišla jsi
רדפת	2. os. sg. f. pf. pe'al	רדפ	postihla jsi, stíhala jsi
הדמי	subst. pl. m. st. constr.		končetiny, kosti
קומתיה	subst. sg. f. se suf. 3. os. sg. f.		její tělo, postava
ישמתון	3.os.pl.m. impf. pe'al	שמת	vyženou
יתיכי	aku. částice se suf. 2. os. sg. f.	ית	tě, tebe
יתברון	3. os. pl. m. impf. pe'al	תבר	zlomí, zničí
יחרמון	3. os. pl. m. impf. pe'al	חרם	zruší, zakáží
כמה	spojka		jako
איתברו	3. os. pl. m. pf. itpa'al	תבר	zlomili, zničili
כרכין	subst. pl. m.	כרך	opevněná města, hradiště
תקיפין	adj. pl. m.	תקף	mocní, silní
שדרו	3. os. pl. m. pf. pe'al	שדר	poslali
עליהון	předložka se suf. 3. os. pl. m.	על	proti nim, k nim, na ně



## 6.6 Překlad MS 1928/43 - Rabi Jošua bar Perachia

**Nálezce:** neznámý

**Místo a rok nálezu:** neznámé

**Uloženo:** sbírka Martina Schøyena (MS 1928/43)

**Publikace:** SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 110-112. Foto s. 113.

- |  |  |
|--|--|
| <p>אסותא מן שמייה לביתיה איתתיה בניה וקינינה<br/>דאבדימי בר דדי חתים ומחתם בעיזקתא</p>   | <p>1 Uzdravení z nebes pro dům jeho, manželku jeho, děti jeho a majetek jeho, Abudime, syna Dadaj. Opečetěn a zapečetěn je prstenem</p>  |
| <p>דיהוה צבאות ראזא כיסי הדא חד ראזא וחד דגז<br/>עלכי רבי יהושע בן פרחא קבלת שמתא דתשמתי<br/>ותהון</p>                             | <p>2 Hospodina zástupů, tajemstvím skrytým. Toto je to tajemství, to, které vyhlásil na tebe rabi Jošua ben Perach(i)a. Přijala jsi klatbu, aby jsi byla vyhnána a budeš</p>   |
| <p>בשמתא דרבי יהושע בר פרחא ותהוי בשמתא<br/>בישמיה דאשמדי מלכא דשדי ותהוי בשמתא<br/>בישמיה דרב אגזר +</p>                          | <p>3 v klatbě rabiho Jošuy bar Perach(i)a a budeš v klatbě ve jménu Ašmedaje, krále démonů, a budeš v klatbě ve jménu Rav Agzar,</p>   |
| <p>בר דיבשאתא ותהוי בשמתא בישמיה דרם שד<br/>מלכא דשדי ותהוי בשמתא דרב יוסף שדא ותהוי<br/>בשמתא דכל שדי והישיכי</p>                 | <p>4 syna Dibšata a budeš v klatbě ve jménu Ram Šed, krále démonů, a budeš v klatbě Rav Josefa Šeda a budeš v klatbě všech démonů a temných,</p>   |
| <p>דאית בבביל חתימא ומחתמא אסקופתי דילי<br/>אבודימי בר דד בישר שירא בזיה זיוא בעיזקתא<br/>דזריר זיוא בר אבי מן שדין</p>            | <p>5 kteří jsou v Babylónii. Opečetěn a zapečetěn je práh můj, Abudime, syna Dada(j), provazem, řetězem a prstenem Zarir Ziua, syna Abai, od démonů</p>  |
| <p>ומן דוין כולהן מן שעהון לאבודימי בר דדי מן<br/>דמיהון שקלית לחתמהון ומן גלדהון שקלית<br/>לרקאה בהון שב[ע] שבע לקיט בסוסיתיה</p> | <p>6 a od d'áblů veškerých. Z vlasů jejich pro Abudime, syna Dadaj, z krve jejich nabral jsem pro zapečetění jejich a z kůže jejich vzal jsem pro spoutání jejich. Sed[m] (krát) sedm (jich) je sebráno v třásni jeho.</p> |

### Slovní zásoba:

aramejsky	gramatický rozbor	kořen	význam
קינינה	subst. sg. m. se suf. 3. os. sg. m.		majetek
חתים	sg. m. ptc. pas. pe'al	חתם	zapečetit
מחתם	sg. m. ptc. pas. pa'el	חתם	zapečetit
ראזא	subst. sg. m.		tajemství
כיסי	adj. sg. m.	כסי	skryté
הדא	zájm. ukazovací		tato

חד	číslovka		jedna
גז	3. os. sg. m. pf. pe'al	גזר	vyhlásil
קבלת	2. os. sg. f. pf. pe'al	קבל	přijala jsi
שמתא	subst. sg. m.	שמת	vyhoštění, klatba
תשמתי	2. os. sg. f. impf. pe'al	שמת	budeš vyhnána, vyhoštěna
תהון	2. os. sg. f. impf. pe'al	הוי	budeš
תהוי	2. os. sg. f. impf. pe'al	הוי	budeš
חשיכי	subst. pl. m. st. constr.		temní, démoni temnoty
חתימא	sg. f. ptc. pas. pe'al	חתם	zapečetěna
מחתמא	sg. f. ptc. pas. pa'el	חתם	opečetěna
אסקופתי	subst. sg. f. st. constr.		práh
בישר שירא	nejasné spojení		uvolněním provazu?
בויה זיוא	nejasné spojení		v řetězu, řetězem?
שערהון	subst. sg. f. se suf. 3. os. pl. m.	שערה	jejich vlasy
דמיהון	subst. sg. m. se suf. 3. os. pl. m.	דם	jejich krev
שקלית	1.os.sg.pf.	שקל	vzít, brát
חתמהון	subst. sg. f. se suf. 3. os. pl. m.	חתם	zapečetění, zapečetění, pečeť
גלדהון	subst. sg. m. se suf. 3. os. pl. m.	גלד	jejich kůže
לרקאה	subst. sg. f.	רקע	zalátání, spojení, spoutání
לקיט	sg. m. ptc. pas. pe'al	לקט	sebráno, vzato. zadrženo
סוסייתה	se zájm.suf.3.os.sg.m	צוציחא	jeho třásně, chomáč, smotek

## 6.7 Dodatek 1: 2002/0065 - amulet pro chlapce

**Datace:** 18. století

**Technologie:** dřevořez

**Uloženo:** Židovské muzeum v Praze (2002/0065)

### Přepis:

סינוי וסנסנוי וסנמנגלוף

שמריאל חסדיאל :

אדם וחיה חוץ לילית

חיה ראשונה

### לזכר

- (1) דאז איז דיא (השבעה פון אליהו הנביא ז"ל) וויא ער האט (משביע) גיוועזן דיא (מכשפות) ביז זיא האבן אים מוזן צוזאגן (2) וואן מן ווערט (מזכיר) זיין אירי נאמן וועלין זיא פון דאז הויז אוועק לויפן:
- (3) **בשם יהוה** אלהי ישראל ששט<sup>313</sup> גדול ונורא: **אליהו הנביא** זכור לטוב היה הולך בדרך ופגע בלילית ובכל כת דילה ואמר ללילית הרשעה (4) אתה טמאה ורוח טמאה וכל כת דילך כולם טמאים אן אתם הולכים ותען ותאמר לו אדוני אליהו אנכי הולכת לבית היולדות (פב"פ) לתת (5) לה שינת חמות ולקחת את בן הנולד לה לשתוה את דמו ולמצות את מוח עצמותיו ולאכול את בשרו והשיב לה אליהו הנביא זכור לטוב ואמר לה (6) בחרם עצורה תהיה מאת הש"י וכאבן דומם תהיה וענתה ואמרה לו למען השם התירנו ואנכי אברח ואשבע לך **בשם יהוה אלהי מערכות** (7) **ישראל** לעזוב את דרכים הללו מהיולדות הזאת ומבנה הנולד לה וכל זמן שאני שומע את שמותי אני אברח ועתה אודיע לך שמותי וכל זמן שמזכירי (8) אותם לא יהיה לי ולכל כת דילי כח להרע ליכנס לבית היולדת ומכ"ש<sup>314</sup> להזיק:
- (9) אלו הן שמותי לילית אביטי אביזו אמזרפו הקש אודם איקפודו איילו טטרוטה אבנוקטה (10) שטרוונה קליכטזה תילתוי פירטשה
- (11) קרע שטן מכשפה לא תחיה \* מכשפה תחיה לא \* לא תחיה מכשפה \* לא מכשפה תחיה \* תחיה מכשפה לא \* תחיה לא מכשפה: (12) א"ס א"ס א"ס: אדם וחיה חוץ לילית חיה ראשונה סינוי וסנסנוי וסנמנגלוף שמריאל חסדיאל:
- (13) שיר למעלות אשא עיני אלההרים מאין בא עזרי: עזרי מעם יי עושה שמים וארץ: אליתן למוט רגליך אן גנום
- (14) הגה לא גנום ולא יישן שומר ישראל: יי שמרה: יי צלך על יד מינה: יומם השמש לא נכפה ורח בליה יי (15) ישמרך מפל רע ישמור את נפשך: יי ישמר צאתך ובאך מעתה ועד עולם:
- (16) ברית קודש

<sup>313</sup> Správně však ששמו.

<sup>314</sup> Zkratka pro שכן ומכל.

## Překlad:

Adam a Eva, pryč je Lilit,  
Eva první

Senoj, Sensenoi a Senmangalof  
Šamriel, Chasdiel

### Pro chlapce

(1) Toto je (zaříkávání od proroka Elijáše, jeho památka budiž požehnána), jak (zaříkával čarodějky) až mu musely slíbit (2), že když budou (zmíněna) jejich jména, z domu pryč utečou.

(3) **Ve jménu Hospodina**, Boha Israele, jehož jméno je velké a strašlivé. **Prorok Eliáš**, jeho památka budiž k dobru, šel po cestě a narazil na Lilit a celou její družinu. I řekl Lilit proradné: (4) „Jsi nečistá a jsi duch špinavý. A celá tvá družina je pošpiněná. Kam jdete?“ I odpověděla a řekla mu: „Můj pane, Elijáši, jdu do domu rodičky (té, dcery té) dát (5) ji spánek smrti a vzít syna, co se jí narodil, pít jeho krev, vysávat morek z jeho kostí a jíst jeho maso.“ A odvětil jí prorok Eliáš, jeho památka budiž k dobru, a řekl jí: (6) „Klatbou spoutána budeš, Jménem, budiž velebené, a jako kámen nemá budeš.“ I odpověděla a řekla mu: „Pro Jméno, pust' nás a já prchnu a přísahám ti **při jménu Hospodina, Boha řad (7) israelských**, že upustím od těchto cest, od rodičky této a od syna jejího, co se jí narodil. A vždy, když uslyším jména svá, uprchnu. A nyní ti dám poznat svá jména a vždy, když zmíní (8) je, nebudu já i celá moje družina mít sílu na zlo, na vstupování do domu rodičky a ke všemu na škození.“

(9) Toto jsou má jména: Lilit, Abiti, Abizu, Amzarfo, Haqaš, Ódem, Iqfodu, Ijelu, Tatrota, Avanuqta, (10) Satruna, Qalikataza, Tilatuj, Firatša.

(11) Znič Satana: Čarodějníci nenecháš naživu. Čarodějníci naživu nenecháš. Nenecháš naživu čarodějníci. Nenecháš čarodějníci naživu. Naživu čarodějníci nenecháš. Naživu nenecháš čarodějníci. (12) Amen, sela. Amen, sela. Amen, sela. Adam a Eva, pryč je Lilit, Eva první. Senoj, Sensenoi a Senmangalof, Šamriel, Chasdiel.

(13) „*Píseň stupňů: Pozvedám oči své k horám. Odkud přijde mi pomoc? Pomoci mi je od Hospodina, stvořitele nebe i země. Nedá klopýtnout noze tvé. Nedříme ochránce tvůj.*

(14) *Hle, nedříme a nespí ochránce Israele. Hospodin je ochráncem tvým. Hospodinem je stínem po tvé pravé ruce. Za dne slunce tě nezachvátí, ani měsíc v noci. Hospodin (15) ochrání tě od každého zla. Ochrání duši tvou. Hospodin ochrání vycházení tvé a vcházení tvé. Od teď až navěky.*“ (Ž 120)

(16) Smlouva svatá.

## 6.8 Dodatek Dodatek 2: 20179/01 - amulet pro dívku

**Datace:** 20. století

**Technologie:** tisk

**Uloženo:** Židovské muzeum v Praze (20179/01)

### Přepis:

(1) לנקבה (2) אדם וחווה חוץ לילית חוה ראשונה (3) סנוי סנסנוי סנמנגלוף שמריאל חסדיאל. (4) דיעזעז איזט דיא (שבועה) פאן (אליהו הנביא ז"ל) וויא ער האט (משביע) געוועזען דיא (מכשפות) ביז זיא איהם צוגעזאגט האבען, ווען מאן ווירד (מזכיר) זיין איהרע נאמען, זא וואללען זיא דאז הויז פערלאסען.

(5) בשם יהוה אלהי ישראל יושב הכרובים ששמו גדול ונורא אליהו (6) הנביא זכור לטוב היה הולך בדרך ופגע בלילות ובכל כת דילה ואמר (7) לה לילית הרשעה אתה טמאה ורוח טמאה וכל כת דילך כולם טמאים (8) אן אתם הולכים ותען ותאמר לו אדוני אליהו אנכי הולכת לבית היולדת (9) (פ"ב"פ) לתת לה שינת חמות ולקחת את בת הנולדת לה לשתות את (10) דמה ולמצות את מוח עצמותיה ולאכול את בשרה והשיב לה אליהו (11) הנביא זכור לטוב ואמר לה בחרם עצורה תהיה מאת השם יתברך (12) וכאבן דומם תהיה וענתה ואמרה לו למען השם תתירני ואנכי אברח (13) ואשבע לך בשם יהוה אלהי מערכות ישראל לעזוב דרכים הללו (14) מהיולדת הזאת ומבתה הנולדת לה וכל זמן שאני שומע את שמותי (15) אני אברח ועתה אודיע לך שמותי וכל זמן שמזכירין אותם לא יהיה (16) לי ולכל כת דילי כח להרע ליכנס לבית היולדות ומכ"ש להזיק:

(17) אלו הן שמותי (18) לילות אביטו אביזו אמזרפו הקש אורם היקפודו איילו מטרותה (19) אבנוקטה שטרונה קליכטנה תילתוי פירטשה

(20) קרע שטן מכשפה לא תחיה. מכשפה תחיה לא. לא תחיה מכשפה. (21) לא מכשפה תחיה. תחיה מכשפה לא. תחיה לא מכשפה. א"ס א"ס א"ס א"ס א"ס: אדם וחווה חוץ לילית חוה ראשונה. סינוי (23) וסנסנוי וסנמנגלוף שמריאל חסדיאל:

(24) שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי: עזרי מעם יי (25) עושה שמים וארץ: אל יתן למוט רגלך אל ינום שומרך: הנה לא (26) ינום ולא יישן שומר ישראל: ייי שומרך ייי צלך על יד ימינך: יומם (27) השמש לא יככה וירח בלילה: ייי ישמרך מכל רע ישמור את נפשך: (28) ייי ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם:

## **Překlad:**

(1) Pro dívku.

(2) Adam a Eva, pryč je Lilit, Eva první.

(3) Senoj, Sensenoi a Senmangalof, Šamriel, Chasdiel.

(4) Toto je (zaříkávání) od (proroka Elijáše, jeho památka budiž požehnána), jak (zaříkával čarodějky) až mu musely slíbit, že když budou (zmíněna) jejich jména, z domu pryč utečou.

(5) Ve jménu Hospodina, Boha Israele sídlícího nad cheruby, jehož jméno je velké a strašlivé. Elijáš (6) prorok, jeho památka budiž k dobru, šel po cestě a narazil na Lilit a celou její družinu. I řekl (7) Lilit proradné: „Jsi nečistá a jsi duch špinavý. A celá tvá družina je pošpiněná. (8) Kam jdete?“ I odpověděla a řekla mu: „Můj pane, Elijáši, jdu do domu rodičky (9) (té, dcery té) dát ji spánek smrti a vzít dceru, co se jí narodila, pít její (10) krev, vysávat morek z jejích kostí a jíst její maso.“ A odpověděl jí Elijáš (11) prorok, jeho památka budiž k dobru, a řekl jí: „Klatbou spoutána budeš, Jménem, budiž velebené, (12) a jako kámen nemá budeš.“ I odpověděla a řekla mu: „Pro Jméno, pusť nás a já prchnu (13) a přísahám ti při jménu Hospodina, Boha řad israelkých, že upustím od těchto cest, (14) od rodičky této a od dcery její, co se jí narodila. A vždy, když uslyším jména svá, (15) uprchnu. A nyní ti dám poznat svá jména a vždy, když je zmíní, nebudu (16) já i celá moje družina mít sílu na zlo, na vstupování do domu rodičky a ke všemu na škození.“

(17) Toto jsou má jména: (18) Lilit, Abitu, Abizu, Amzarfo, Haqaš, Ódem, Hiqfodu, Ijelu, Matrota, (19) Abanuqta, Satruna, Qalikataza, Tilatuj, Piratša.

(20) Znič Satana: Čarodějníci nenecháš naživu. Čarodějníci naživu nenecháš. Nenecháš naživu čarodějníci. (21) Nenecháš čarodějníci naživu. Naživu čarodějníci nenecháš. Naživu nenecháš čarodějníci. Amen, sela. Amen, sela. (22) Amen, sela. Amen, sela. Amen, sela. Amen, sela. Adam a Eva, pryč je Lilit, Eva první. Senoj, (23) Sensenoi a Senmangalof, Šamriel, Chasdiel.

(24) *„Píseň stupňů: Pozvedám oči své k horám. Odkud přijde mi pomoc? Pomoci mi je od Hospodina, (25) stvořitele nebe i země. Nedá klopytnout noze tvé. Nedříme ochránce tvůj. Hle, (26) nedříme a nespí ochránce Israele. Hospodin je ochráncem tvým. Hospodinem je stínem po tvé pravé ruce. Za dne (27) slunce tě nezachvátí, ani měsíc v noci. Hospodin ochrání tě od každého zla. Ochrání duši tvou. (28) Hospodin ochrání vycházení tvé a vcházení tvé. Od teď až navěky.“* (Ž 120)

## 7. ZÁVĚREČNÁ DISKUSE

---

Ke konci našeho seznámení s aramejskými magickými miskami je na místě reflexe a zhodnocení jednotlivých kapitol, výsledků analýz a komparací. Budou zde také zodpovězeny otázky, které jsem si položil na začátku samotné práce. Je ovšem zcela pochopitelné, že vyvstanou otázky nové, jimž se snad budu moci věnovat v dalších studiích. Podrobná kapitola o dějinách bádání ukázala, že výzkum aramejských magických misek se má stále kam posouvat a že má stále z čeho čerpat.

### 7.1 Význam magických textů pro bádání

Při výběru aramejských misek pro analýzy a překlady jsem se snažil zastoupit co nejširší spektrum židovské tradice. V kapitole o vztahu mezi literaturou hechalot a pěti magickými miskami (M1, M6, M123, M155 a M164) bylo potvrzeno, že tato raná židovská mystika nemusela nutně vznikat v oblasti Palestiny, ale že její představy byly hojně přepracovávány, ne-li vytvářeny v Babylónii.<sup>315</sup> Pro judaistiku a výzkum židovské mystiky je proto velmi důležité studovat magické texty a jejich obsah komparovat s pramennými texty mystickými. Je důležité znovu připomenout, že aramejské magické misky jsou nejstaršími doklady literatury hechalot, jejíž ostatní rukopisy pochází bohužel až ze středověku.

Pro studium vývoje synagogální liturgie jsou misky také důležitým fenoménem. Dalších pět misek v sobě inkorporuje liturgické texty a modlitby, a díky některým z nich můžeme upřesnit recitování večerního Šema v synagoze. V 5. - 7. století tak bylo pravděpodobně v Babylónii zvykem vynechávat poslední část Šema a před jeho recitací zmiňovat vyjití z Egypta. Je také otázkou, zda po požehnání „Nech nás ulehnout“ pokračovala liturgie mírně odlišným sledem žalmických veršů, než jak je tomu dnes. Jiné magické misky nám dávají poznat, jak byl vnímán zvyk recitovat Šema před ulehnutím a jakých biblických veršů zde bylo užíváno. Dvě aramejské misky (MS 1929/6 a MS 2053/170) také obsahují dvě mišny z traktátu *Zvachim*, což by mohlo dokazovat jeho četbu při ranní bohoslužbě, a jsou také nejstaršími rukopisy *Mišny* vůbec. Vzhledem k tomu, že se ve velkém množství aramejských magických misek vyskytují rozličné

---

<sup>315</sup> SCHÄFER. *The Hidden Manifest of God*, s. 160.

biblické verše, bylo by možné skrze jejich analýzu odhalit v budoucnosti další podrobnosti o vývoji synagogální liturgie.

Kapitola věnovaná biblickým textům odhalila, že jedna miska (HS 3027) snad obsahovala i text mezuzy, která byla ostatně ve starověku považována za ochranný prostředek a mohla proto sloužit jako předloha pro amulety. Biblické verše se v miskách vyskytují jak v klasickém hebrejském znění, tak i v aramejských překladech. Komparací zde bylo doloženo, že tři misky (M123, HS 3030, 3N 130) obsahují text přímo z Targumu Onkelos a jedna miska text z Targumu Jonatan (A 33965). Dvě misky známé z kapitoly o liturgii (VA 3853 a VA 3854) pak mohly být inspirovány veršem Ž 135,9 z Targumu žalmů. Díky uvedeným miskám bychom mohli zvážit hypotézu, že targumy vznikaly v Palestině, a v Babylónii byly pouze upravovány.<sup>316</sup>

Historickým postavám a takřka nesmrtelným legendárním tématům byla věnována poslední kapitola zaměřená na analýzu misek. V několika nalezených miskách vystupuje rabi Chanina ben Dosa a také rabi Jošua bar Perachia. Oba rabíni jsou skutečnými historickými postavami a do textů aramejských magických misek byli zakomponováni pro svou autoritu, kterou během života získali. Tito dva divotvůrci v miskách stojí v opozici proti démonům i proti Lilit, kterou můžeme vnímat jakožto prototyp nepřátelské nadpřirozené bytosti. Několik misek obsahuje historiolu, která vykazuje ohromující počet shod s legendou o stvoření Lilit z knihy *Abeceda Ben Siry*. Zde je také vysvětlen původ tří strážných andělů, kteří se vyskytují jak v aramejských miskách, tak ve středověkých grimoárech a moderních hebrejských amuletech. Právě ve dvou moderních amuletech z Židovského muzea v Praze (2002/0065 a 20179/01) jsme mohli pozorovat prolnutí výše zmíněných témat, která jsou známá již z patnáct set let starých aramejských misek. Při studiu středověké a moderní magie proto považuji za důležité neopomenout archeologické doklady, z nichž pozdější magická literatura vychází.

Aramejské magické misky jsou důležité pochopitelně i pro filologii. Studium a překladem jejich obsahu se rozšiřuje slovní zásoba, tolik důležitá pro sestavování slovníků a gramatik standardní literární aramejštiny i obecné babylónské aramejštiny.<sup>317</sup> Neméně důležité jsou i pro doplňování a objasňování slovní zásoby a gramatiky aramejštiny talmudické. Překlady a gramatické rozbory v této práci mohou

---

<sup>316</sup> SAFRAI. *The Targums as Part of Rabbinic Literature*, s. 255

<sup>317</sup> Pokud bychom přijali rozlišení Müller-Kesslerové (MÜLLER-KESSLER. *The Earliest Evidence for Targum Onqelos from Babylonia*, s. 188).



rozhodně posloužit dalšímu bádání. Z tohoto důvodu jsem ostatně u každé misky sestavoval slovní zásobu a v Příloze A také gramatické tabulky.

## 7.2 Kdo psal aramejské magické misky?

Odpovědi na tázání se po autorech magických misek chci věnovat samostatnou část, která obsahuje navíc ještě dodatek věnovaný lékařským poznatkům aplikovaným v aramejských miskách. Po prostudování všech šestnácti misek, jejichž překlady tato práce obsahuje, bychom se mohli postavit kriticky k názoru Ericy C. D. Hunterové, že pisatelé misek byli pouhými potulnými řemeslníky.<sup>318</sup> Misky totiž vykazují nemalou erudici svých autorů v oblasti tehdy vznikající rabínské literatury, synagogální liturgie, Bible, jejích targumů a literatury hechalot. Právě Swartzova hypotéza o původu literatury hechalot,<sup>319</sup> zmíněná v příslušné kapitole, mne přivedla na myšlenku, že aramejské magické misky mohla vytvářet skupina lidí podobná té, která udržovala a praktikovala mystiku hechalot. Tato skrytá elita mohla sestávat z písařů, učitelů Tóry, *meturgemanů* a snad i lékařů. V magických miskách totiž můžeme vystopovat lékařskou terminologii, které chci věnovat následující dodatek, abych ilustroval orientaci autorů misek i v lékařské vědě.

### 7.2.1 Dodatek: lékařská věda v miskách

Tvůrci aramejských magických misek měli velmi dobré povědomí o anatomii i patologii člověka a v textech se tak objevují odborné lékařské termíny aktuální v Mezopotámii pozdní antiky. Kupříkladu vnímání kosterní soustavy je v miskách jednoznačně ovlivněno rabínskou literaturou. Osmá mišna první kapitoly traktátu Ohalot vyjmenovává jednotlivé kosti člověka, když hodnotí, zda mohou rituálně znečistit. Lidskou kostru popisuje pouze po jedné straně, od chodidel po rameno, a následně počet kostí po obou stranách sečte. Pokračuje dále přes páteř k hlavě a pravděpodobně pak k hrudnímu koši:

Dvě stě čtyřicet osm kostí je v člověku. Třicet jich je v chodidle nohy: šest v každém prstu. Deset v kotníku, dvě v bérce, pět v kolenu, jedna ve stehnu, tři v pánvi. A jedenáct je žeber. Třicet jich je v dlani ruky: šest v každém prstu. Dvě v předloktí, dvě v lokti, jedna v paži a čtyři v rameni. To je sto jedna z této a sto jedna z této (strany). A osmnáct je obratlů

<sup>318</sup> HUNTER, Erica C. D. *Combat and Conflict in Incantation Bowls*, s. 74-75.

<sup>319</sup> SWARTZ. *Scholastic Magic*, s. 220-221.

v páteři, devět v hlavě, osm v krku, šest v otvoru srdce a pět v jeho dírkách. A každá jednotlivá (část) znečišťuje při dotyku.<sup>320</sup>

Současného lékaře může samozřejmě uváděný počet zarazit, jelikož kostí v lidském těle je rozhodně méně, než Mišna uvádí.<sup>321</sup> Pokud se však podíváme na její rozpis podrobněji, zjistíme, že k největším odchylkám od moderního pohledu dochází v místech kloubů (kotník, koleno, loket, rameno), kde se můžeme setkat s chrupavčitými menisky a s disky.<sup>322</sup> Snad právě tyto útvary mohly být dříve mezi kosti započítávány. Traktát Bechorot v babylónském Talmudu popisuje první a jediný vědecký experiment dochovaný v rabínské literatuře, během něhož se studenti rabiho Jišmaela rozhodli tyto informace o stavbě lidské kostry ověřit.<sup>323</sup> Dospívají však k odlišnému číslu, což jim jejich učitel vysvětluje rozdílností mezi ženskou a mužskou konstitucí:

Řekl rabi Jehuda: „Řekl Šmuel: „Stalo se žákům rabiho Jišmaela, že rozvařili jednu nevěstku odsouzenou králem k upálení. Hledali a našli v ní dvě stě padesát dva (kostí). Řekl jim (rabi Jišmael): »Pravděpodobně jste zkoumali ženu, jíž (do lůna) přidává Písmo dva panty a dvoje dveře.«“<sup>324</sup>

Text Talmudu pak dále cituje verše 1 Sam 4,19 a Job 3,10, které pojmy panty a dveře užívají ve spojení s porodem. Podle rabínského judaismu pozdně antické Mezopotámie má tedy žena kostí 252 a muž 248. Tyto lékařské poznatky jsou dochovány i v několika aramejských magických miskách. S počtem 252 kostí se zde

---

<sup>320</sup> Mišna Ohalot 1,8:

מאתיים ושמונה וארבעים אברים באדם שלושים בפיסת הרגל שישה בכל אצבע עשרה בקורסל שניים בשוק חמישה בארכובה אחד בירך ושלושה בקטלית ואחת עשרה צלעות שלושים בפיסת היד שישה בכל אצבע שניים בקנה שניים במרפק אחד בזרוע וארבעה בכתף מאה ואחד מזה ומאה ואחד מזה ושמונה עשר חוליות בשזרה תשעה בראש שמונה בצוואר שישה במפתח של לב וחמישה בנקביו וכל אחד ואחד מטמא במגע.

<sup>321</sup> U dospělého jedince najdeme zhruba 233 kostí (ŠMARDÁ, Jan a kolektiv. *Biologie pro psychology a pedagogy*. Praha: Portál, 2004. ISBN 9788073673437, s. 254). Záleží však také na definici kosti, na způsobu počítání (jelikož někdy se nezapočítávají všechny kosti sezamské) a také na věku člověka. Čím mladší je totiž kostra, z tím většího počtu kusů kostí sestává.

<sup>322</sup> ŠMARDÁ a kolektiv. *Biologie pro psychology a pedagogy*, s. 265.

<sup>323</sup> Pro podrobnější rozbor tohoto příběhu viz KIPPERWASSER, Reuven. *Body of the Whore, Body of the Story and Metaphor of the Body*. In: ILAN, Tal, Monika BROCKHAUS a Tanja HIDDE, eds. *Introduction to Seder Qodashim. A Feminist Commentary on the Babylonian Talmud V*. Tübingen: Mohr & Siebeck, 2012. ISBN 9783161519307, s. 305-319.

<sup>324</sup> Talmud Bechorot 45a:

א"ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים אמר להם שמא באשה בדקתם שהוסיף לה הכתוב שני צירים ושני דלתות.

setkáme vždy u žen, konkrétně u tří klientek ve čtyřech miskách.<sup>325</sup> Naopak číslo 248 je spolehlivě dochováno v šesti miskách u pěti mužů<sup>326</sup> a u jedné ženy.<sup>327</sup> Pisatelé misek tak museli být dobře obeznámeni s rozdíly v tehdejší vnímání mužské a ženské kostry, jelikož se tohoto rozlišení přidržovali i při tvorbě amuletů. Je totiž velmi překvapující, že se v miskách objevují obě číslice bez jakékoliv odchylky a s malou výjimkou i vždy u správného pohlaví. A právě o ženském pohlavním ústrojí se na několika místech v našich dokladech hovoří s pomocí gynekologické terminologie. Žena, v jejíž prospěch byla miska psána, trpěla na krvácení mimo periodu a možná prodělala i potrat:

(Jako) řeky, které jsou otevřeny a (pak) uzavřeny,  
(tak) i duch krve, který je v Mahaduk, dceři Niunduky, bude zastaven  
a bude vysušeno lůno a nitro od krve měsíční. A nevyjde krev její.  
Ve jménu Cidqijáha, jenž je hlavou šedesáti šesti andělů,  
kteří jsou pověřeni nad krví její a potratem a zraněními.  
Jelikož oni vysuší a zastaví krev její z místa dělohy Mahaduky, dcery Niunduky.  
(M155,9-11)

Spojení בית מקור בנה, jež jsme měli možnost v uvedené ukázce spatřit, je příhodným příkladem lékařského pojmosloví, které je možné opět vysvětlit s pomocí rabínské literatury. Již v Mišně jsou některé části těla popisovány pomocí slova בית (dům, struktura). Zde traktát Mikvaot hovoří v mišně 8,5 o místech ženského těla, do nichž se voda mikve dostává za očistným účelem vůbec nemusí.<sup>328</sup> Slovo בית, které se v uvedené mišně vyskytuje ve frázích בית הסתרים a בית הקמטים, se tedy zcela běžně užívalo při popisu oblastí či snad přímo dutin v lidském těle.<sup>329</sup> V misce M156 je pak důlek oka vyjádřen stejným způsobem: בית גילגלוהי דעינה.<sup>330</sup> Druhá část termínu z výše uvedeného překladu (מקור) je hojně k nalezení v babylónském Talmudu v traktátu Nida 66a. Motivací

<sup>325</sup> M156 (LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 115-116.), 11 N 78 (KAUFMAN. Appendix C, s. 151-152), MS 1927/47 a MS 2053/183 (SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 65-66 a 79-80). Misky M156 a MS 1927/47 byly napsány pro stejnou klientku.

<sup>326</sup> M102 (LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 44-46.), Gordon H (GORDON. *Aramaic and Mandaic Magical Bowls*, s. 86-88), Jeruzalmi 2 (JERUZALMI. *Les coupes magiques araméennes de Mésopotamie*, s. 24-38, ISBELL. *Corpus of the Aramaic Incantation Bowls*, s. 142-143), BM 91767 a BM 91763 (SEGAL a HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls*, s. 81-83 a 83-85).

<sup>327</sup> MS 2053/178 (SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 94-95). Texty Gordon 2 (GORDON. *Aramaic Incantation Bowls*, s. 119-120) a MS 2053/79 (SHAKED, FORD a BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells*, s. 91-92) napsané pro ženy mají místo s číslovkou poškozené a překladatelé číslo 248 pravděpodobně rekonstruovali na základě početnějších textů psaných pro muže.

<sup>328</sup> Mikvaot 8,5: בית הסתרים ובית הקמטים אינן צריכין שיבואו בהן המים.

<sup>329</sup> KIPPERWASSER. *Body of the Whore, Body of the Story and Metaphor of the Body*, s. 316.

<sup>330</sup> M156,5-6 a 10 (LEVENE. *A Corpus of Magic Bowls*, s. 115).

k probírání krvácení z ženských intimních partií je opět pouze rituální čistota, nikoliv jejich anatomie jako taková. Pokud by totiž žena krvácela mimo svou periodu, mohla by svého muže přivést během manželského styku do stavu rituální nečistoty. O další styk by neměla usilovat, dokud se sama nevyšetří:

„Jak vyšetří sama sebe? Zasune si trubičku a uvnitř ní bude štětec a vata bude umístěna na jeho vrcholu. Pokud se najde krev na vrcholu vaty, je jasné, že pochází z dělohy. (Pokud) se nenajde krev na vrcholu, je jasné, že pochází ze stran (pochvy). Ale pokud má na tom místě zranění, připíše (to) svému zranění. Ale pokud má periodu, připíše (to) své periodě. Ale pokud by byla krev jejího zranění odlišná od krve jejího pozorování, nemůže (mu to) připsat. A důvěryhodná je žena, která řekne: „Mám zranění v děloze, z něhož krev pochází.“ (Tolik) slova Rabiho.<sup>331</sup>

Termín מקור, jehož původní význam je zdroj, fontána či pramen, je v předložené části textu užíván jako označení pro dělohu a může se zdát, že právě ve smyslu „zdroj krve.“ V misce M155 však není pouze talmudické המקור ale בית מקור בנה, tedy doslova „místo zdroje jejího syna“ - děloha je tak vnímána spíše jako „pramen života“ či „zdroj potomstva“ a nikoliv pouze ve spojení s krví a znečištěním. Krvácení z dělohy nebo z poševních stěn bylo pro židovskou ženu nebezpečné nejen ze zdravotních důvodů, ale díky rabínské literatuře také z důvodů společenských. Nida 66a totiž tlumočí názor, že žena, která při styku svého manžela takto znečistí celkem třikrát, od něj může být odloučena. Po třetím takto ukončeném manželství se pak již vdát nemůže nikdy, jelikož pravděpodobně trpí chronickým krvácením. V jiné misce sepsané pro tutéž klientku se vedle křečí v obličejí vyskytuje další pojem tehdejšího porodnictví - pupeční šňůra (בנתא דשורה):

Život budiž pro Mahaduku, dceru Niunduky,  
které se usadil duch do spánku jejího a do ucha jejího  
a obcuje v sedmi otvorech hlavy její.  
Zavírá ústa její, křiví tvář její,  
mate jazyk její v ústech jejích.  
A usadil se jí v pupeční šňůře a v lůně jejím  
a vládne dvě stě padesáti dvěma kostem, co jsou v ní.  
(M1,11-12)

<sup>331</sup> Babylonský talmud Nida 66a:

כיצד בודקת את עצמה מביאה שפופרת ובתוכה מכהול ומוך מונה על ראשו אם נמצא דם על ראש המוך בידוע שמן המקור הוא בא לא נמצא דם על ראשו בידוע שמן הצדדין הוא בא ואם יש לה מכה באותו מקום תולה במכתה ואם יש לה וסת תולה בוסתה ואם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה אינה תולה ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא דברי רבי.

Duch (רוח) je v našich aramejských textech vnímán jako původce zdravotních potíží. Často proto duchové nesou přízvisko konkrétní nemoci, je jim přisouzena část lidského těla, kde škodí, nebo jsou popsáni ve spojení s místem, kde pobývají mimo lidské tělo. Literatura aramejských magických misek i literatura rabínská mají tyto informace často společné. Miska M1 hovoří například o duchovi obrny (רוח צדרא), o duchovi zákalu (רוח בריקתא) a o duchovi migrény (רוח צילחתא).<sup>332</sup> Pojem migrény je v aramejštině odvozen od kořene צלח (rozdělit, rozpoltit) a dobře tak ukazuje k podstatě tohoto nervového onemocnění. Daleko lépe však migrénu vystihuje slovo פלגא (polovina, část), které přímo odráží původní řecké pojmenování nemoci ημικρανία (dosl. polovina lebky),<sup>333</sup> a s nímž se setkáme v pěti aramejských miskách.<sup>334</sup> O výše zmíněných nemocech a duchách se hovoří ve dvou traktátech babylónského Talmudu. Traktát Pesachim varuje před duchem „poloviny“ (רוח פלגא) a před duchem obrny v rámci démonologické rozpravy:

Ten, kdo vykoná potřebu na kmen palmy, (přijde) na něj duch „poloviny.“ Ten, kdo složí svou hlavu na kmen palmy, (přijde) na něj duch obrny.<sup>335</sup>

V lékařské příručce traktátu Gitin nalezneme lidové recepty na léčbu migrény (צילחתא) a očního zákalu (ברוקתי). Jelikož je u těchto obtíží vždy uvedeno, kam se má léčebná substance aplikovat (strana hlavy a oči), nemusí být pochyb nad jejich správnou identifikací a překladem. Díky rabínské literatuře tak můžeme opět doplnit to, co magické misky sdělovaly jen letmo:

Proti migréně se vezme dudek a podřízne se stříbrnou mincí u té strany, která ho bolí. A musí se dávat pozor na krev, aby neoslepila jeho oči. A pověsí se na veřeje dveří, aby s ním potřel, když vchází a aby se s ním potřel, když vychází. Proti zákalu se vezme štír sedmi barev a vysuší se ve stínu a rozetře se: dva díly líčidla a jeden díl z něj. A nanese se (to) třikrát štětečkem do toho oka a třikrát štětečkem do tamtoho oka. Vícekrát se nenanáší, aby oko neprasklo.<sup>336</sup>

<sup>332</sup> Migrény je zmíněna i v misce 11 N 78 (KAUFMAN. Appendix C, s. 151-152),

<sup>333</sup> KWASMAN, Theodore. The Demon of the Roof. In: FINKEL, Irving L. a Markham J. GELLER, eds. *Disease in Babylonia*. Leiden: Brill, 2007. ISBN 9789004124011, s. 162-165.

<sup>334</sup> Gordon H (GORDON. Aramaic and Mandaic Magical Bowls, s. 86-88), Moriah I (GORDON. Magic Bowls in the Moriah Collection, s. 220-221), Geller A (GELLER. Four Aramaic Incantation Bowls, s. 47-60), 11 N 78 (KAUFMAN. Appendix C, s. 151-152) a HS 3041 (MÜLLER-KESSLER. *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung*, s. 38).

<sup>335</sup> Pesachim 111b:

האי מאן דמפני אגירדא דדיקלא אחדא ליה לדידיה רוח פלגא והאי מאן דמצלי רישיה אגירדא דדיקלא אחדא ליה רוח צדרא.

<sup>336</sup> Gitin 68b-69a:

Mezi obory, které pisatelé aramejských magických misek ovládali, nám tak přibylo i lékařství, jež mělo ostatně k magii vždy blízko. V závěrečné části konečné diskuse totiž uvidíme, že skrze magii se snažili lidé řešit především své intimní existenční problémy, kde věda nemusela vždy uspět.

### 7.3 Misky na hranici magie a náboženství

Práce s pojmem magie je, po práci s pojmem náboženství, dalším stále nedořešeným tématem religionistiky. Během dvou staletí se k problému magie vyslovilo několik vědců. Jejich teorie chci stručně nastítnit na následujících řádcích a zároveň je podrobit zevrubnému přezkoumání na předmětu našeho bádání. Ke konci podkapitoly pak blíže představuji pohled současného izraelského judaisty **Yuvala Harariho**, s jehož pomocí můžeme misky skutečně považovat za magické texty, ovšem bez negativních konotací.

Na počátcích formování religionistiky jakožto vědy se pokoušelo několik badatelů vysvětlit původ náboženství pomocí pojmu magie. Tento evolucionistický přístup může být vysledován v dílech **Edwarda Burnetta Tylora**, Herberta Spencera a Jamese George Frazera. Tylorův postoj k magii byl zcela jistě negativní a na počátku čtvrté kapitoly své knihy *Primitive Culture* popisuje proto magii jako: „jeden z nejškodlivějších bludů, který kdy zmítal lidstvem.“<sup>337</sup> Magie podle něj patří „k nejnižším známým stupňům civilizace a ty nižší rasy, jež se větší měrou nepodílely na vzdělání světa, ji stále udržují při síle.“<sup>338</sup> Tylor magii označuje za okultní vědu a za pseudovědu,<sup>339</sup> jelikož uživatelé magie vytvářejí přímý vztah mezi příčinou a následkem, tedy mezi magickým konáním a kýženým výsledkem.<sup>340</sup> Při srovnávání magie s vědou je tak Tylor blížký Frazerovi, jak dále uvidíme, jelikož přisuzuje magii jistý racionální charakter, a to právě díky analogii a asociacím, s nimiž „divoši“ v magii pracují.<sup>341</sup> Podle **Herberta Spencera** se

---

לצליחתא ליתי תרנגולא ברא ולישהטיה בזוזא חיורא אהוא גיסא דכייב ליה ונזדהר מדמיה דלא לסמינהו לעיניה וליתלייה בסיפא דבבא דכי עייל חייף ביה וכי נפיק חייף ביה לברוקתי ליתי עקרבא דשב חומרי ונייבשיה בטולא ונישחוק תרתי מנתא כוחלא וחדא מנתא מיניה ולימלי תלתא מכחלי בהאי עינא ותלתא מכחלי בהאי עינא טפי לא לימלי דאי לא פקע עיניה.

<sup>337</sup> „... one of the most pernicious delusions that ever vexed mankind ...“, TYLOR, Edward Burnett. *Primitive culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion language, art and custom: Volume 1*. London: John Murray, 1920, s. 112.

<sup>338</sup> „It belongs in its main principle to the lowest known stages of civilization, and the lower races, who have not partaken largely of the education of the world, still maintain it in vigour.“ TYLOR. *Primitive culture*, s. 112.

<sup>339</sup> TYLOR. *Primitive culture*, s. 112.

<sup>340</sup> MIDDLETON, John, Magic: Theories of Magic. In: JONES, Lindsay, ed. *Encyclopedia of Religion*, vol. 8. Detroit: MacMillan reference Books, 2005. ISBN 002865997X, s. 5564.

<sup>341</sup> TYLOR. *Primitive culture*, s. 116-117.

náboženství vyvinulo z primitivních magických rituálů, jejichž účelem bylo ovládat duchy a donutit je plnit potřeby a přání kouzelníka. Po vzniku náboženství, které se s nadpřirozenými silami snaží pomocí ustálených obřadů navázat pozitivní vztah, však magie nemizí a zůstává po boku náboženství.<sup>342</sup> **James George Frazer** k tomuto binárnímu pohledu přidává třetí stupeň - vědu. Ve svém monumentálním komparativním díle *Golden Bough*<sup>343</sup> představuje slavnou triádu „magie - náboženství - věda,“ kterou chápal čistě evolucionisticky a magii opět jako nejprimitivnější a chybný způsob myšlení.<sup>344</sup> Magie si (na rozdíl od vědy) špatně vykládá příčinu a následek a věří (stejně jako věda) v neměnné zákony světa.<sup>345</sup> Náboženství je pak podle Frazera „přiznání lidské nevědomosti a slabosti“<sup>346</sup> a je specifické tím, že předpokládá (na rozdíl od vědy a magie) „pružnost a proměnlivost přírody.“<sup>347</sup> My jsme však měli možnost v miskách vidět současně vědecké (lékařské) i náboženské prvky a s Frazerem tedy nemusíme nutně souhlasit.

Frazerovo lineární chápání mění **Bronislaw Malinowski** na koncepci paralelní a přichází ve své eseji *Magic, Science and Religion* s přijatelnějším názorem, totiž „že neexistují národy jakkoliv primitivní bez náboženství a magie“ a zároveň „žádné divoké rasy postrádající vědecký přístup či vědu.“<sup>348</sup> I u „méně civilizovaných“ kmenů totiž nalezneme „nemalou zásobu znalostí založenou na zkušenosti a utvářenou rozumem,“<sup>349</sup> která díky svému profánnímu charakteru doplňuje posvátnou sféru magie, která by sama o sobě neobstála (např. v zemědělství).<sup>350</sup> Magie má tak v každé civilizaci vedle vědy a náboženství své místo a stejně jako tyto dvě oblasti, i svou vlastní funkci. Magie dává totiž člověku naději během všedních neúspěchů a krizí. Slovy Malinowského: „Funkcí magie je ritualizovat optimismus člověka, posílit jeho víru ve vítězství naděje nad strachem.“<sup>351</sup> Právě ze strachu z démonů byly aramejské magické misky často užívány. Samozřejmě se také snažily řešit existenční krize jednotlivců (neplodnost,

---

<sup>342</sup> HARARI, Yuval. What is a magical text?. In: SHAKED, Shaul, ed. *Officina magica: essays on the practice of magic in antiquity*. Leiden: Brill, 2005. ISBN 9004144595, s. 93.

<sup>343</sup> FRAZER, James George. *Zlatá ratolest*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 8020404880.

<sup>344</sup> FRAZER. *Zlatá ratolest*, s. 53.

<sup>345</sup> FRAZER. *Zlatá ratolest*, s. 49-50.

<sup>346</sup> FRAZER. *Zlatá ratolest*, s. 55.

<sup>347</sup> FRAZER. *Zlatá ratolest*, s. 51.

<sup>348</sup> MALINOSWKI, Bronislaw. *Magic, Science and Religion*. In: MALINOSWKI, Bronislaw. *Magic, Science and Religion and Other Essays*. Boston: Beacon Press, 1948, s. 1.

<sup>349</sup> MALINOSWKI. *Magic, Science and Religion*, s. 9.

<sup>350</sup> MALINOSWKI. *Magic, Science and Religion*, s. 12-13.

<sup>351</sup> „The function of magic is to ritualize man's optimism, to enhance his faith in the victory of hope over fear.“ MALINOSWKI. *Magic, Science and Religion*, s. 70.

nemoci), s nimiž si tehdejší věda nemusela umět poradit. Ostatně neschopnost lékařské vědy je podle Gellera příčinou pro vznik a tvorbu magických misek.<sup>352</sup>

Místo magie ve společnosti hrálo významnou roli v myšlení francouzského sociologa **Émila Durkheima**, který nechápal magii jako fakt společenský (což je výsada náboženství), ale jako jev individuální, jenž nevytváří morální společenství. „Kouzelník má kolem sebe pouze určitou klientelu, nikoliv církev a mezi jeho klienty nemusí být žádný vztah – nemusí se ani navzájem znát,“ jako je tomu například v případě lékaře a jeho pacientů.<sup>353</sup> Jeho synovec a žák **Marcel Mauss** však magii společenský rozměr neupíral, protože „musí vždy být podporována alespoň dvěma osobami – kouzelníkem provádějícím obřad a jednotlivcem, který v něj věří... Tento teoreticky neredukovatelný pár jednotlivců tvoří v podstatě společnost.“<sup>354</sup> Magie je tak, stejně jako náboženství, předmětem širších společenských zákonů. Jediným rozdílem mezi těmito dvěma sférami je podle Mausse přístup společnosti k jejich rituálům a záměrům: „Magický rituál je jakýkoliv rituál, který nehraje roli v organizovaných kultech - je soukromý, tajný, tajemný a přibližuje se na hranici rituálu zakázaného.“<sup>355</sup> Rovněž pro antropologa a Maussova žáka **Claudea Lévi-Strausse** nebyla společnost zanedbatelným faktorem ve světě magie. Ve svém klíčovém díle *Strukturální antropologie* dokazuje, že magii poskytuje rámec společenství, do níž klient i kouzelník patří. Lévi-Strauss vysvětluje, že víra v magii předpokládá tři části: „Za prvé: kouzelníkovu důvěru v účinnost svých technik; za druhé: pacientovu víru či víru oběti v kouzelníkovu moc, a konečně: důvěru a očekávání skupiny, která neustále funguje jako jistý druh gravitačního pole, v němž je vztah mezi kouzelníkem a očarováním umístěn a definován.“<sup>356</sup> Místo magických misek v tehdejší židovské společnosti je téma, které nikdy nebylo příliš tematizované. Ze samotných textů misek však víme, že jich užívaly celé rodiny. Výroba a užívání misek tak zcela jistě nebyla tajnou a soukromou záležitostí, i když se misky zpravidla snaží řešit

---

<sup>352</sup> Jak jsem již zmínil v části 2.2. GELLER. *Graeco-Babylonian Utukku Lemnutu*. s. 43-44.

<sup>353</sup> DURKHEIM, Émile. *Elementární formy náboženského života: systém totemismu v Austrálii*. Praha: OIKOYMENH, 2002. ISBN 8072980564, s. 53.

<sup>354</sup> „It must always be supported by at least two persons—the magician performing the rite and the individual who believes in it—or else, as in the case of folk magic, practised by single individuals, the person who teaches the remedy and the one who practises it. This theoretically irreducible pair of individuals in fact forms a society.“ MAUSS, Marcel. *A General Theory of Magic*. London: Routledge Classics, 2001. ISBN 0415253969, s. 153.

<sup>355</sup> „A magical rite is any rite which does not play a part in organized cults—it is private, secret, mysterious and approaches the limit of a prohibited rite.“ MAUSS, Marcel. *A General Theory of Magic*, s. 153.

<sup>356</sup> „First, the sorcerer’s belief in the effectiveness of his techniques; second, the patient’s or victim’s belief in the sorcerer’s power; and, finally, the faith and expectations of the group, which constantly acts as a sort of gravitational field within which the relationship between sorcerer and bewitched is located and defined.“ LÉVI-STRAUSS, Claude. *Structural Anthropology*. New York: Basic Book, 1963, s. 168.



osobní a intimní problémy. I přes to, že se v miskách neprosí o blaho celé náboženské obce, nenalezneme v nábožensko-právní literatuře tehdejšího místa a doby (tj. v literatuře rabínské) zákazy a odsuzování těchto praktik.

Opatrně a bez negativního předporozumění se snažil pracovat i **Edward Evan Evans-Pritchard**, který během svého studia domorodých afrických kmenů potvrdil důležitost kulturního kontextu a badatelova ukotvení při hledání definice magie a jejího vztahu k náboženství.<sup>357</sup> Stejně tak přistupoval k problematice magie i **John Goodrich Gager**, který viděl, že v helenistickém světě se pojem magie užíval především k popisu cizích a nevídaných náboženství a rituálů. Užívání tohoto termínu tak spíše hovoří o vztahu jedné náboženské skupiny ke druhé, než o skutečném rozdílu mezi magií a náboženstvím.<sup>358</sup> Právě kvůli kulturní podmíněnosti pojmu magie se např. **Marvin Meyer** rozhodl přestat jej používat. Jelikož magii viděl jako způsob získat jistou sílu a moc (léčivou, sexuální, finanční, atd.), nahradil tento pojem termínem „rituální síla“ (ritual power).<sup>359</sup> Jeho přístup můžeme vnímat jako opodstatněný, jelikož se i v našich miskách snažilo klientovi pomoci skrze Hospodinova jména, či prostřednictvím nejrůznějších andělů a mocností. Úplné zbavení se pojmu magie by však dle mého názoru, i dle názoru **Hendrika Simona Versnela**, bylo možná na škodu. Versnel věří, že pojem magie můžeme nadále ve vědeckých kruzích užívat pod podmínkou, že se jej budeme snažit lépe definovat pomocí známých Wittgensteinových rodinných podobností. Jedině tak můžeme rozlišit, co magie je a co magie již není.<sup>360</sup> Jeho přístupem se inspiroval i **Yuval Harari**, který zároveň jeho užívání rodinných podobností mírně zkritizoval. Není totiž přesně specifikováno (a to je problém i samotného Wittgensteina), podle jakých kritérií budou podobnosti vybírány a hodnoceny.<sup>361</sup> Harari se nicméně snaží na této bázi sestavit základní klíč k rozpoznání a k identifikování židovského textu jako magického. A právě jeho přístup bych zde zmínil jako poslední, jelikož je v našem bádání nejvíce relevantní. Židovskou magii, jak správně připomněl **Gideon Bohak**,<sup>362</sup> v současnosti můžeme studovat pouze z dokladů literární povahy, jelikož rituální úkony a nikdy nezapsané doprovodné ústní projevy, se nám

---

<sup>357</sup> HARARI. What is a magical text?, s. 103-104.

<sup>358</sup> GAGER, John G. *Curse tablets and binding spells from the ancient world*. New York: Oxford University Press, 1999. ISBN 0195134826, s. 25.

<sup>359</sup> MEYER, Marvin. *Ancient Christian Magic*, s. 5.

<sup>360</sup> Především VERSNEL, H. S., Some Reflections on the Relationship Magic-Religion. *Numen*, 1991, roč. 38, č. 2, s. 186.

<sup>361</sup> HARARI. What is a magical text?, s. 111-112.

<sup>362</sup> BOHAK, Gideon. *Ancient Jewish Magic: A History*. New York: Cambridge University Press, 2008. ISBN 9780521874571, s. 114.

pochopitelně nemohly dochovat. Skrze definici židovského magického textu tak můžeme nepřímou definovat i magii židovskou.<sup>363</sup> Harari sestavil osm bodů, skrze které lze židovský magický či zaříkávací text definovat, přičemž nemusí platit všechny najednou.<sup>364</sup> Jeho definici se v následujících osmi bodech pokusím nastínit a zároveň aplikovat i na naše aramejské magické misky:

1. Vlastní označení a identifikace v samotném textu či na předmětu. V našem případě קמיע (amulet).
2. Oslovování nejrůznějších nadpřirozených bytostí, andělů i démonů a vynucování si jejich pomoci. Časté oslovování andělů nalezneme např. v misce M1.
3. Dovolávání se těchto mocností v 1. os. č. j., což v našich miskách není příliš doloženo. V první osobě mluví písař či klient pouze v M1927/64,2; M1,1 a M164,1 („já činím, konám“) a M1927/64,6-8; M1,7; M6,17-18; M164,3-5 a 8-10 a M123,2-3 („já vás zaříkávám“).
4. Užívání sloves odvozených od kořenů שבע (M1927/64,6-8; M123,2-3 a 6; M1,7 a M6,17-18; M164,3-5 a 8-10), זקק, קים a גזר (MS 1928/43,2) a nebo užívání výrazů omezování či vyhánění odvozených od kořenů חתם (na mnoha místech našich misek se hovoří o zapečetování), גדר, גער (ve verších Za 3,2), בטל (M155,9-10; M164,11), אסר (téma svazování je také velmi časté), קמע, כבש (M123,1 a M155,9) při oslovování nadpřirozených mocností.
5. Užívání výrazu בשם („ve jménu“), které je následováno svatými jmény a Hospodinovými přízvisky či biblickými verši, které popisují jeho činy (především ty, které svědčí o jeho moci). Tento jev je v miskách velmi častý, především co se týče Božích tajných jmen (např. M155,3 a 8).
6. Užívání naléhavých a zstrašujících frází vůči nadpřirozeným silám. Např. M164,10-11: „pošpiním vás, udeřím vás, poliju vás, zničím vás,“ nebo MS 1927/64,9: „vyženou tě a zlomí tě a zruší tě.“
7. Nepřítomnost výrazů žádosti a prosby odvozených od kořenů בקש, חגן, פלל a slov א, אא v oslovování nadpřirozených bytostí. V misce M1,12 nalezneme pouze obrat „osměluji se a požaduji,“ který však rozhodně nemá charakter prosby.

<sup>363</sup> HARARI. What is a magical text?, s. 117.

<sup>364</sup> HARARI. What is a magical text?, s. 119-120.

8. Jmenování osoby, v jejíž prospěch je žádost vyslovena, spolu se jménem jeho matky, nebo, v případě návodů a receptů, s popiskem פבפ (פלוי בר פלויית), „ten a ten, syn té a té“). V našem korpusu jména klientů neobsahují jen misky, které jsou zaplněny pouze biblickými texty („mezuzá“ HS 3027 a texty targumů HS 3030 a A 33965). Oba amulety z Židovského muzea v Praze sice neobsahují konkrétní jméno klienta, obsahují ovšem פבפ v závorce. V době, kdy text amuletů ještě koloval v ručně psané podobě a nebyl zafixován tiskem, bylo na toto místo zcela jistě vpisováno jméno novorozence a jeho matky. Podle formulace פלוי בר פלויית můžeme u starověkých a středověkých fragmentů spolehlivě poznat, že se nejedná o hotové produkty (amulety), ale o návody na jejich vytváření.<sup>365</sup>

Po uvedeném přehledu a ozkoušení Harariho definice na našich miskách, si na tomto místě dovoluji závěrečný komentář. Ačkoliv se s Versnelem a Hararim nechci vzdát ve vědě i ve společnosti negativně vnímaného pojmu magie, uvědomuji si, nakolik může být tento přístup problematický. Je však nutné mít pro určité skupiny textů zastřešující označení. Texty judaismu přeci můžeme rozdělit na liturgické, právní, legendární, výkladové a mystické. Obrovský korpus amuletů a grimoárů, který během dvou tisíciletí židovská tradice vyprodukovala, nemůžeme nechat bez povšimnutí a bez vlastního označení. Je potřeba tyto texty třídit, studovat, překládat a srovnávat, neboť obsahují mnoho důležitých informací z ostatních oblastí židovské víry, jak jsem ukázal v této práci. Právě proto bych nechtěl sféru magie stavět jaksi odděleně vedle sféry náboženství. Spíše bych rád chápal magii jakožto součást náboženství a jeho tradice. Vztahu a rozdílům magie a náboženství je však třeba se dále věnovat, neboť v české religionistice tento problém nebyl nikdy uspokojivě reflektován a v české judaistice bylo studium židovských magických textů rovněž opomíjeno. Oba obory si však mohou v lecčems vypomoci, religionistika dodá judaistice tolik potřebnou metodologii, zatímco judaistika poskytne religionistice filologické a historické zázemí. Sám předkládanou práci vnímám jako výsledek studia obou oborů, který však v žádném případě není výsledkem konečným, ba právě naopak. Jedná se o první pokus proniknout do oblasti

---

<sup>365</sup> Tento princip jsem využil při identifikaci některých mandejských rukopisů v Britském muzeu: VINKLÁT, Marek. *Forgotten Mandaic Magic Texts in the British Museum*. In: OERTER, W. B., ONDRÁČEK, V. a VÍTKOVÁ, Z., eds. *Coptica – gnostica – mandaica: Studie a texty Evyngelické teologické fakulty*, 2013, roč. 22, č. 1, s. 145-151.

židovské magie, který nám však dal poznat, nakolik může být svět magie propojený s náboženskou tradicí. Aramejské magické misky vypověděly mnohé, nejen o náboženských představách a potřebách obyvatel Babylónie pozdní antiky, ale i o vývoji judaismu samotného.

## REJSTŘÍK JMEN:

---

- Adam, s. 80, 105, 111, 124, 126.  
Al-Jubouri, Bahaa Amer, s. 30.  
Artaban V., s. 90, 91.  
Barakat, Fayez, s. 22.  
Bhayro, Siam, s. 26, 28, 118, 121.  
Bogdanos, Matthew, s. 30, 31.  
Bohak, Gideon, s. 27, 137.  
Borobio, Emiliano Martínez, s. 30.  
Brown, Peter Robert Lamont, s. 8.  
Cook, Edward M., s. 23.  
Cope, Geoffrey, s. 23.  
Cottier-Angeli, Fiorella, s. 23.  
Daniel, s. 89.  
David (král), s. 66, 80, 89.  
DeHays, Samir, s. 26, 27.  
Deutsch, Robert, s. 34.  
Dieulafoy, Marcel-Auguste, s. 16.  
Douglasová, Mary, s. 8.  
Durkheim, Émile, s. 136.  
Einhorn, Yizhak, s. 23, 74, 75.  
Ellis, Thomas, s. 13, 14, 15, 20, 25.  
Epstein, Jacob Nahum, s. 18.  
Eva, s. 111, 124, 126.  
Evans-Pritchard, Edward Evan, s. 137.  
Ezechiel (prorok), s. 40, 42, 98, 99.  
Ford, James Nathan, s. 27, 28, 118, 121.  
Fraenkel, Siegmund, s. 16.  
Franco, Fulvio, s. 21.  
Frazer, James George, s. 134, 135.  
Gabriel (anděl), s. 51, 61, 74.  
Gager, John Goodrich, s. 137.  
Geller, Markham Judah, s. 21, 22, 25, 26, 28, 33, 136.  
Gordon, Cyrus Herzl, s. 18, 19, 20, 24, 25, 28, 30.  
Gottheil, Richard James Horatio, s. 17.  
Halévy, Joseph, s. 14, 15.  
Halperin, David J., s. 37, 42.  
Harari, Yuval, s. 134, 137, 138, 139.  
Hilprecht, Hermann Volrath, s. 17, 18, 19, 24, 101, 102, 106.  
Hunterová, Erica C. D., s. 25, 26, 85, 129.  
Husajn, Saddám, s. 32.  
Hyvernat, Henri, s. 15, 16, 18.  
Chanina ben Dosa, s. 107, 108, 110, 118, 128.  
Chwolson, Daniel, s. 14, 15.  
Isbell, Charles David, s. 20, 21, 85.  
Izajáš (prorok), s. 41, 42.  
Jastrow, Marcus, s. 12.  
Jehuda ha-Nasi, s. 90.  
Jeremiáš (porok), s. 98, 99, 103.  
Jeruzalmi, Izak, s. 20, 85.  
Jišmael (rabi), s. 44, 130.  
Jošua bar Perachia, s. 108, 109, 110, 121, 128.  
Juusola, Hannu, s. 30.  
Kaufman, Stephen A., s. 21, 25, 103.  
Klagsbald, Victor, s. 22.  
Kwasman, Theodor, s. 23, 24, 29, 133

- Layard, Austen Henry, s. 13, 14, 17.
- Levene, Dan, s. 26, 27, 28, 29, 30, 46, 51, 66, 72, 80, 84.
- Lévi-Strauss, Claude, s. 136.
- Lévy, Moritz Abraham, s. 14.
- Lieberman, Šaul, s. 43.
- Lilit (démon), s. 27, 51, 55, 62, 65, 66, 80, 86, 104, 105, 111, 113, 124, 126, 128.
- Lycklama à Nijeholt, Tinco Martinus, s. 15.
- Malinowski, Bronislaw, s. 135.
- Mauss, Marcel, s. 136.
- McCullough, William Stewart, s. 20.
- Metatron (anděl), s. 41, 43, 44, 57, 66.
- Meyer, Marvin, s. 137.
- Michael (anděl), s. 51, 66, 74, 75.
- Mojžíš (prorok), s. 28, 39, 62, 89, 94, 98, 103.
- Montgomery, James Alan, s. 17, 18, 20, 24, 28.
- Mopsik, Charles, s. 43.
- Morgenstern, Moše, s. 29.
- Moriggi, Marco, s. 29.
- Moussaieff, Schlomo, s. 26, 27, 28, 33, 35, 36, 46, 51, 56, 61, 66, 84.
- Müller-Kesslerová, Christa, s. 23, 24, 25, 29, 96, 101, 102.
- Myhrman, David Wilhelm, s. 17, 18.
- Naveh, Joseph, s. 22, 23, 25, 27, 28, 113.
- Nosek, Bedřich, s. 12, 153.
- Obermann, Joël Julian, s. 19, 20.
- Peters, John Punnett, s. 17, 18, 22.
- Rafael (anděl), s. 51, 74, 118.
- Rassam, Hormuzd, s. 17, 85.
- Rav Acha bar Rav Huna, s. 28.
- Rawlinson, Henry, s. 13.
- Rodwell, John Medows, s. 14, 15.
- Saarová, Ortal-Paz, s. 30.
- Segal, Judah Benzion, s. 25, 27, 28, 29, 85.
- Shaked, Shaul, s. 22, 23, 25, 27, 28, 29, 56, 61, 86, 87, 113, 118, 121.
- Schäfer, Peter, s. 36, 37.
- Scholem, Gershom, s. 22.
- Schøyen, Martin, s. 27, 28, 33, 35, 72, 76, 77, 78, 86, 87, 118, 121.
- Schwab, Moise, s. 15, 16, 18, 19, 25, 85.
- Smelik, Klaas A. D., s. 21.
- Sokoloff, Michael, s. 12.
- Spencer, Herbert, s. 134.
- Steuart, Claude Scott, s. 13.
- Stübe, Rudolf, s. 17.
- Swartz, Michael D., s. 37, 129.
- Šalomoun (král), s. 42, 66, 80, 85.
- Tylor, Edward Burnett, s. 134.
- Versnel, Hendrik Simon, s. 137, 139.
- Vilozny, Naama, s. 29.
- Vinklát, Marek, s. 8, 139.
- Wohlstein, Josef, s. 16, 17, 27.
- Wolfe, Leonard A., s. 23.
- Yamauchi, Edwin Maseo, s. 20.
- Green, Frederick William, s. 25.

## SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ, LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ:

---

### Primární literatura:

- AL-JUBOURI, Bahaa Amer. An Aramaic Incantation Text. *Journal of Semitic Studies*, 2013, roč. 58, č. 1, s. 59-63.
- BARKAY, Gabriel, Marilyn J. LUNDBERG, Andrew G. VAUGHN a Bruce ZUCKERMAN. The Amulets from Ketef Hinnom: A New Edition and Evaluation. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 2004, č. 334, s. 41-71.
- BLAŽEK, Jiří a Markéta HOLUBOVÁ. *Sidur Adir ba-marom: Modlitební kniha pro všední dny, šabat a svátky s paralelním českým překladem a komentářem*. Praha : Bergman, 2008. ISBN 9788090420700.
- BÖNISCHOVÁ, Helena, *Ma'ase Merkava: starověká židovská mystika*, Praha: P3K, 2012. ISBN 9788087186749.
- BOROBIO, Emiliano Martínez. A magical bowl in Judaeo-Aramaic. *Isimu*, 2003, č. 6, s. 323-336.
- BUCKLEY, Jorunn J. *Lady E. S. Drower's Scholarly Correspondence: An Intrepid English Autodidact in Iraq*. Leiden: Brill, 2012. ISBN 9789004205192.
- CHWOLSON, D. *Corpus inscriptionum hebraicarum, enthaltend Grabschriften aus der Krim und andere Grab- und Inschriften in alter hebräischer Quadratschrift, sowie auch Schriftproben aus Handschriften vom IX.-XV. Jahrhundert*. St. Petersburg: H. Schmitzdorff, 1882.
- COHEN, Martin S. *The Shi'ur Qomah: Texts and Recensions*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1985. ISBN 9783161449079.
- COOK, Edward M. An Aramaic Incantation Bowl from Khafaje. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 1992, č. 285, s. 79-81.
- DAVILA, James R. *Hekhalot Literature in Translation: Major Texts of Merkavah Mysticism*. Leiden: Brill, 2013. ISBN 9789004252158.
- FRANCO, F. Five Aramaic Incantation Bowls from Tell Baruda (Choche). *Mesopotamia*, 1978/9, roč. 13-14, s. 233-249.
- GASTER, Moses. *The Sword of Moses, an Ancient Book of Magic*. London 1896.
- GELLER, Markham J. Eight Incantation Bowls. *Orientalia Lovaniensia Periodica*, 1986, roč. 17, s. 101-117.
- GELLER, Markham J. Four Aramaic Incantation Bowls. In: RENDSBURG, G. et al., eds. *The Bible World: Essays in Honor of Cyrus H. Gordon*, New York: Ktav Publishing House and the Institute of Hebrew Culture and Education of New York University, 1980, s. 47-60.
- GELLER, Markham J. More Magic Spells and Formulae. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 1997, roč. 60, s. 327-335.
- GELLER, Markham J. Two Incantation Bowls Inscribed in Syriac and Aramaic. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 1976, roč. 39, s. 422-427.
- GORDON, Cyrus H. An Aramaic Exorcism. *Archív Orientální*, 1934, roč. 6, s. 466-474.
- GORDON, Cyrus H. An Aramaic Incantation. *The Annual of the American Schools of Oriental Research*, 1934, roč. 14, s. 141-144.
- GORDON, Cyrus H. Aramaic and Mandaic Magical Bowls. *Archív Orientální*, 1937, roč. 9, s. 84-106.
- GORDON, Cyrus H. Aramaic Incantation Bowls. *Orientalia*, 1941, roč. 10, s. 116-141, 272-284 a 339-360
- GORDON, Cyrus H. Aramaic Magical Bowls in the Istanbul and Baghdad Museums. *Archív Orientální*, 1934, roč. 6, s. 319-334.
- GORDON, Cyrus H. Magic Bowls in the Moriah Collection. *Orientalia*, 1984, roč. 53, s. 220-241.
- GORDON, Cyrus H. The Aramaic Incantation Bowls in Historic Perspective. In: BRETTLER, M. a M. FISHBANE, eds. *Minha Le-Nahum: Biblical and Other Studies Presented to Nahum M. Sarna in Honor of His 70th Birthday*, Sheffield: JSOT Press, 1993, s. 142-146.
- GORDON, Cyrus. H. Two Aramaic Incantations. In: TUTTLE G. A., ed. *Biblical and Near Eastern Studies: Essays in Honor of William Sanford LaSor*, Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1978, s. 231-244.
- GORDON, Cyrus. H. Two Magic Bowls in Teheran. *Orientalia*, 1951, roč. 20, s. 306-315.
- HALÉVY, M. Observation sur un vase judéo-babylonien du British Museum. *Comptes-rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*. 1877, r. 21, č. 3, s. 288-293.
- HARARI, Yuval. The Sword of Moses (Harba de-Moshe): A New Translation and Introduction. *Magic, Ritual, and Witchcraft*, 2012, roč. 7, č. 1, s. 58-98.
- HARKHAM, Uri, ed. *Talmud jerušalmi - seder Zeraim: Berachot, Pea*. Petach Tikva: Jechiel Barlev, 1999-2000.

- HUNTER, Erica C. D. Combat and Conflict in Incantation Bowls: Studies on the Two Aramaic Specimens from Nippur. In: GELLER M.J a J. C. GREENFIELD, eds., *Studia Aramaica: New Sources and New Approaches*, Oxford: Oxford University Press, 1995, s. 61-75.
- HUNTER, Erica C. D. Incantation bowls from Babylon and Borsippa in the British Museum. *ISIMU*, 1999, č. 2, s. 165-172
- HUNTER, Erica C. D. Incantation Bowls: A Mesopotamian Phenomenon?. *Orientalia*, 1996, roč. 65, č. 3, s. 220-233.
- HUNTER, Erica C. D. Two Incantation Bowls from Babylon. *Iraq*, 2000, roč. 62, s. 139-147.
- HUNTER, Erica C. D. Two Mandaic Incantation Bowls from Nippur. *Baghdader Mitteilungen*, 1994, roč. 25, s. 605-618.
- HYVERNAT, H. Sur un vase judéo-babylonien du musée Lycklama de Cannes (Provence). *Zeitschrift für Keilschriftforschung*, sv. 2. Leipzig: Otto Schulze, 1885, s. 113-148.
- ISELL, Charles D. *Corpus of the Aramaic Incantation Bowls*. Missoula: Society of Biblical Literature and Scholars Press, 1975. ISBN 9780891300106.
- ISELL, Charles D. Two New Aramaic Incantation Bowls. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 1976, č. 223, s. 15-23.
- KAUFMAN, Stephen A. A Unique Magic Bowl from Nippur. *Journal of Near Eastern Studies*, 1973, roč. 32, č. 1/2, s. 170-174.
- KAUFMAN, Stephen A. Appendix C: Alphabetic Texts. In: GIBSON, McGuire. *Excavations at Nippur: Eleventh Season*. Chicago: The University of Chicago Press, 1975, s. 151-152.
- KITTEL, Rudolf, Karl ELLIGER, Wilhelm RUDOLPH, Gérard Emmanuel WEIL a Adrian SCHENKER, eds. *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 9783438052193.
- LEVENE, Dan a Gideon BOHAK. A Babylonian Jewish Aramaic Incantation Bowl with a List of Deities and Toponyms. *Jewish Studies Quarterly*, 2007, roč. 19, č. 1, s. 56-72.
- LEVENE, Dan a James Nathan FORD. "For Aḥata-de-'abuh daughter of Imma:" Two Aramaic incantation bowls in the Vorderasiatisches museum, Berlin (VA 2414 and VA 2426). *Journal of Semitic Studies*, 2012, roč. 57, č. 1, s. 53-67.
- LEVENE, Dan a Siam BHAYRO. "Bring to the Gates ... upon a good smell and upon good fragrances:" An Aramaic Incantation Bowl for Success in Business. *Archiv für Orientforschung*, 2005/2006, roč. 51, s. 242-246.
- LEVENE, Dan. ... and by the name of Jesus ...: An unpublished magic bowl in Jewish Aramaic. *Jewish Studies Quarterly*, 1999, roč. 6, č. 4, s. 283-308.
- LEVENE, Dan. *A Corpus of Magic Bowls: Incantation Texts in Jewish Aramaic from Late Antiquity*. London: Kegan Paul, 2003. ISBN 9780710307262.
- LEVENE, Dan. Heal O' Israel, A Pair of Duplicate Magic Bowls from the Pergamon Museum in Berlin. *Journal of Jewish Studies*, 2003, roč. 54, č. 1, s. 104-121.
- LEVENE, Dan. 'If You Appear as a Pig': Another Incantation Bowl (Moussaieff 164). *Journal of Semitic Studies*, 2007, roč. 52, č. 1, s. 59-70.
- LEVENE, Dan. 'This is a qybl' for overturning sorceries': Form, formula - threads in a web of transmission. In: STROUMSA, Guy G. Stroumsa a David SHULMAN, eds., *Continuity and Innovation in the Magical Tradition*. Leiden: Brill, 2011. ISBN 9789004203518, s. 219-244.
- LEVEY, Samson H. *The Aramaic Bible, Volume 13: The Targum of Ezekiel*. Collegeville: Liturgical Press, 1987. ISBN 9780567094704.
- MARTÍNEZ, Florentino García a Eibert J.C. TIGCHELAAR, eds. *The Dead Sea Scrolls: Study Edition*. Leiden: Brill, 1999. ISBN 9780802844934.
- MCCULLOUGH, W. S. *Jewish and Mandaean incantation bowls in the Royal Ontario Museum*, Toronto: University of Toronto Press, 1967.
- MEYER, Marvin. *Ancient Christian Magic: Coptic texts of ritual power*. New Jersey: Princeton University Press, 1999. ISBN 0691004587.
- MONTGOMERY, James A. *Aramaic Incantation Texts from Nippur*, Philadelphia: The University Museum, 1913.
- MOPSIK, Charles. *Le livre hébreu d'Hénoch ou Livre des palais*. Paris: Verdier, 1989. ISBN 9782864320883.
- MORIGGI, Marco a Ali H. FARAJ. Two Incantation Bowls from the Iraq Museum (Baghdad). *Orientalia*, 2005, roč. 74, č. 1, s. 71-82.
- MORIGGI, Marco. *A Corpus of Syriac Incantation Bowls: Syriac Magical Texts from Late-Antique Mesopotamia*, Leiden: Brill, 2014. ISBN 9789004272804.
- MORIGGI, Marco. *La lingua delle coppe magiche siriane*. Firenze: Dipartimento di linguistica, Università di Firenze, 2004. ISBN 9788890134098.



- MORIGGI, Marco. Peculiarità linguistiche in una coppa magica aramaica inedita. In: FRONZAROLI, Pelio a Paolo MARRASSINI. *Proceedings of the 10th Meeting of Hamito-Semitic (Afroasiatic) Linguistics*. Firenze: Dipartimento di linguistica, Università di Firenze, 2005. ISBN 8890134011, s. 257-266.
- MORIGGI, Marco. Syriac Incantation Bowls and Linguistic Interference in Sasanian Babylonia. In: MENGOZZI, Alessandro. *Studi Afroasiatici. XI Incontro Italiano di Linguistica Camitosemitica*, Milano: Franco Angeli, 2005. ISBN 9788846471550, s. 313-323.
- MORIGGI, Marco. Two New Incantation Bowls from Rome (Italy). *Aramaic Studies*, 2005, roč. 3, s. 43-58.
- MÜLLER-KESSLER, Christa a Karlheinz KESSLER. Spätbabylonische Gottheiten in spätantiken mandäischen Texten. *Zeitschrift für Assyriologie*, 1999, roč. 89, s. 65-87.
- MÜLLER-KESSLER, Christa a Theodore KWASMAN. A Unique Talmudic Aramaic Incantation Bowl. *Journal of the American Oriental Society*, 2000, roč. 120, č. 2, s. 159-165.
- MÜLLER-KESSLER, Christa a Theodore KWASMAN. Once Again on the Unique Incantation Bowl BM 135563. *Journal of the American Oriental Society*, 2012, roč. 132, č. 2, s. 189-198.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. A Charm Against Demons of Time. In: WUNSCH, C., ed. *Mining the Archives. Festschrift for Christopher Walker on the Occasion of His 60th Birthday*. Dresden: ISLET, 2002, s. 183-189.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. A Mandaic Gold Amulet in the British Museum. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, 1998, roč. 311, s. 83-88.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. A Mandaic Incantation against an Anonymous Dew Causing Fright (Dower Collection 20 and its Variant 43E). *Aram*, 2010, roč. 22, s. 453-476.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. A Mandaic Lead Roll in the Collections of the Kelsey Museum, Michigan: Fighting Evil Entities of Death. *Aram*, 2010, roč. 22, s. 477-493.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. Aramäische Koine - Ein Beschwörungsformular aus Mesopotamien. *Baghdader Mitteilungen*, 1998, roč. 29, s. 331-348.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. Die Beschwörung gegen die Glaukom-Dämonin. Eine Neubearbeitung der aramäischen Zauberschale aus dem Smithsonian Institute, Washington, D.C. (MSF B 25). *Welt des Orients*, 2007, roč. 37, s. 78-90.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. *Die Zauberschalentexte in der Hilprecht-Sammlung, Jena, und weitere Nippur-Texte anderer Sammlungen*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 2005. ISBN 9783447050593.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. Eine aramäische Zauberschale im Museum für Vor- und Frühgeschichte zu Berlin. *Orientalia*, 1994, roč. 63, s. 5-9.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. The Story of Bguzan-Lilit, Daughter of Zanay-Lilit. *Journal of the American Oriental Society*, 1996, roč. 116, č. 2, s. 185-195.
- MYHRMAN, David W. An aramaic incantation text from Nippur. *Le Monde Oriental*, 1907-1908, sv. 2, s. 207-219.
- NAVEH, Joseph a Shaul SHAKED. *Amulets and Magic Bowls: Aramaic Incantations of Late Antiquity*, Jerusalem: The Magnes Press, 1985. ISBN 9652235318.
- NAVEH, Joseph a Shaul SHAKED. *Magic Spells and Formulae: Aramaic Incantations of Late Antiquity*, Jerusalem: The Magnes Press, 1993. ISBN 9789652238412.
- NEUSNER, Jacob. Archeology and the Study of Babylonian Judaism. In: NEUSNER, Jacob, ed. *Talmudic Judaism in Sasanian Babylonia: Essays and Studies*. Leiden: Brill, 1976. ISBN 9789004044531.
- OBERMANN, Julian. Two Magic Bowls: New Incantation Texts from Mesopotamia. *The American Journal of Semitic Languages and Literatures*, 1940, roč. 57, č. 1, s. 1-31.
- ODEBERG, Hugo. *3 Enoch or The Hebrew book of Enoch*. London: Cambridge University Press, 1928.
- RODWELL, J. M. Remarks upon a Terra-Cotta Vase. In: *Transactions of the Society of Biblical Archaeology*, sv. 2. London: Longmans, Green, Reader and Dyer, 1873, s. 114-118.
- SAAR, Ortal-Paz. An Incantation Bowl for Sowing Discord. *Journal of Semitic Studies*, 2013, roč. 58, č. 2, s. 241-256.
- SEGAL, J. B. a Erica C. D. HUNTER. *Catalogue of the Aramaic and Mandaic incantation bowls in the British Museum*. London: British Museum Press, 2000. ISBN 9780714111452.
- SHACHAR, Isaiah. *Jewish Tradition in Art: The Feuchtwanger Collection of Judaica*. Jerusalem: Israel Museum, 1981. ISBN 9780029154106.
- SHAKED, Shaul, James Nathan FORD a Siam BHAYRO. *Aramaic Bowl Spells: Jewish Babylonian Aramaic Bowls. Volume One*. Leiden: Brill, 2013. ISBN 9789004203945.
- SHAKED, Shaul. "Peace be Upon You, Exalted Angels:" On Hekhalot, Liturgy and Incantation Bowls. *Jewish Studies Quarterly*, 1995, roč. 2, č. 3, s. 197-219.
- SHAKED, Shaul. Dramatis personae in the Jewish magic texts, some differences between incantation bowls and Geniza magic. *Jewish Studies Quarterly*, 2006, roč. 13, č. 4, s. 363-387.

- SHAKED, Shaul. Form and Purpose in Aramaic Spells: Some Jewish Themes (The poetics of magic texts). In: SHAKED, Shaul. ed., *Officina Magica: Essays on the Practice of Magic in Antiquity*, Leiden: Brill, 2005, ISBN 9004144595, s. 1-30.
- SHAKED, Shaul. The Poetics of Spells: Language and Structure in Aramaic Incantations of Late Antiquity. 1. The Divorce Formula and Its Ramifications. In: ABUSCH, Tzvi a Karel VAN DER TOORN, eds. *Mesopotamian Magic: Textual, Historical and Interpretative Perspectives*, Leiden: Brill, 1999, s. 173-196.
- SCHERMAN, Nosson a Hersh GOLDWURM, eds. *Talmud Bavli: The Schottenstein Edition. The Gemara: The Classic Vilna Edition with an annotated interpretative elucidation, as an aid to Talmud study*. New York: Mesora Publications, Ltd. 1990-2005.
- SCHERMAN, Nosson a Meir ZLOTOWITZ, eds. *The Mishnah: A New Translation with an Anthologized Commentary*. New York: Mesora Publications, Ltd. 1988-2011.
- SCHIFFMANN, Lawrence H. a Michael D. SWARTZ. *Hebrew and Aramaic Incantation Texts from the Cairo Genizah: Selected Texts from Taylor-Schechter Box K1*. New York: Bloomsbury, 1992. ISBN 9781850752851.
- SCHWAB, M. a Ern. BABELON. Un vase judéo-chaldéen de la Bibliothèque nationale. *Revue des études juives*, 1882, sv. 4, s. 165-172.
- SCHWAB, M. Coupes à inscriptions magique. *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*, 1891, sv. 8, s. 583-595.
- SCHWAB, M. Deux vases judéo-babyloniens. *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*, 1892, sv. 2, s. 136-142.
- SCHWAB, M. Les coupes magiques et l'hydromancie dans l'antiquité orientale. *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*, 1890, sv. 7, s. 292-342.
- SCHWAB, M. Une coupe d'incantation. *Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale*, 1886, sv. 1, s. 117-119.
- SKEMER, Don C. *Binding words: textual amulets in the middle ages*. University Park: Pennsylvania State University Press, 2006. ISBN 0271027231, s. 6.
- SMELIK, K. A. D. An Aramaic Incantation Bowl in the Allard Pierson Museum. *Bibliotheca Orientalis*, 1978, roč. 35, č. 3/4, s. 174-177.
- SPERBER, Alexander. *The Bible In Aramaic: Based On Old Manuscripts And Printed Texts*. Leiden: Brill, 2004. ISBN 9789004140387.
- STEC, David M. *Targum of Psalms*. Collegeville: Liturgical Press, 2004. ISBN 0814654916.
- STÜBE, R. *Jüdisch-babylonische Zaubertexte*. Halle an der Saale: J. Krause 1895.
- WOHLSTEIN, Jos. Ueber einige aramäische Inschriften auf Thongefässen des Königlichen Museums zu Berlin. *Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete*, 1893, sv. 8, s. 313-340.
- WOHLSTEIN, Jos. Ueber einige aramäische Inschriften auf Thongefässen des Königlichen Museums zu Berlin. *Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete*, 1894, sv. 9, s. 11-41.
- YAMAUCHI, Edwin M. Aramaic Magic Bowls. *Journal of the American Oriental Society*, 1965, roč. 85, s. 511-523.
- YAMAUCHI, Edwin M. Jewish and Mandaean incantation bowls in the Royal Ontario Museum. *Journal of Near Eastern Studies*, 1970, roč. 29, č. 2, s. 141-144.
- YAMAUCHI, Edwin M. *Mandaic Incantation Texts*. New Haven: American Oriental Society, 1967.
- ספר א"ב דבן סירא: ראשונה ושניה. קראקא, תרנ"ו.  
ספר רויאל המלאך. אמשטרדם, תס"א.  
שאילתות דרב אחאי גאון: דברים. ירושלים, תשל"ז.

## Sekundární literatura:

- BALTER, Michael. University Suppresses Report on Provenance of Iraqi Antiquities. *Science*, 2007, roč. 318, č. 5850, s. 554-555.
- BEN DAVID, Chaim. The Rehov Inscription: A Galilean Halakhic Text Formula?. In: BAUMGARTEN, Albert I., Hanan ESHEL a Ranon KATZOFF, eds. *Halakhah in Light of Epigraphy*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2011. ISBN 9783525550175, s. 231-240.
- BERGMANN, Claudia D. *Childbirth as a Metaphor for Crisis: Evidence from the Ancient Near East, the Hebrew Bible, and 1QH XI, 1-18*. Berlin: Walter de Gruyter, 2008. ISBN 9783110209815.
- BHAYRO, Siam. Syriac Medical Terminology: Sergius and Galen's Pharmacopia. *Aramaic Studies*, 2005, roč. 3, č. 1, s. 147-165.

- BOGDANOS, Matthew a William PATRICK. *Thieves of Baghdad: One Marine's Passion for Ancient Civilizations and the Journey to Recover the World's Greatest Stolen Treasures*. New York: Bloomsbury, 2005. ISBN 1582346453.
- BOGDANOS, Matthew. Thieves of Baghdad: The Global Traffic in Stolen Iraqi Antiquities. In: MANACORDA, Stefano a Duncan CHAPPELL, eds., *Crime in the Art and Antiquities World: Illegal Trafficking in Cultural Property*. New York: Springer, 2011. ISBN 9781441979469, s. 143-171.
- BOHAK, Gideon. *Ancient Jewish Magic: A History*. New York: Cambridge University Press, 2008. ISBN 9780521874571.
- BOYARIN, Daniel. *Carnal Israel: Reading Sex in Talmudic Culture*. Berkeley: University of California Press, 1993. ISBN 9780520917125.
- BOWERSOCK, G. W., P.R.L. BROWN a O. GRABAR, O., eds. *Interpreting Late Antiquity: Essays on the Postclassical World*. London: Harvard University Press, 2001. ISBN 0674005988.
- BRODIE, Neil. The market background to the April 2003 plunder of the Iraq National Museum. In: STONE, Peter G. a Joanne Farchakh BAJJALY, eds., *The Destruction of Cultural Heritage in Iraq*. Woodbridge: The Boydell Press, 2008. ISBN 9781843833840, s. 41-54.
- CALVANI, Sandro. Frequency and figures of organized crime in Art and Antiquities. In: MANACORDA, Stefano, ed., *Organised Crime in Art and Antiquities*. Milano: ISPAC, 2009, ISBN 9788896410011, s. 28-38.
- DAVILA, James R. *Descenders to the Chariot, the People Behind the Hekhalot Literature*. Leiden: Brill, 2001. ISBN 9004115412.
- DELUGA, Waldemar. Jewish German graphic amulets from the eighteenth century. In: MALINOWSKI, Jerzy, Renata PIĄTKOWSKA a Tamara SZTYMA-KNASIECKA, eds. *Jewish Artists and Central-Eastern Europe. Art Centers – Identity – Heritage from the 19th Century to the Second World War*. Warszawa: Dig, 2010. ISBN 9788371816550, s. 99-103.
- DOUGLAS, Mary. *Natural Symbols: Explorations in Cosmology*. London: Routledge, 2003. ISBN 9780415138253.
- ELBOGEN, Ismar. *Der jüdische Gottesdienst in seiner geschichtlichen Entwicklung*. Frankfurt am Main: J. Kauffmann Verlag, 1924.
- EPSTEIN, M. Gloses babylo-araméennes. *Revue des études juives*, 1921, sv. 73, s. 27-58.
- EPSTEIN, M. Gloses babylo-araméennes. *Revue des études juives*, 1922, sv. 74, s. 40-72.
- FINKEL, Irving L. Babylonian Elements in Aramaic Childbirth Magic? *N.A.B.U.: Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires*, 1997, č. 1, s. 21-22.
- FRAENKEL, S. Zu den Zauberschaalen des Königlichen Museums in Berlin. *Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete*, 1894, sv. 9, s. 308-309.
- FRAZER, James George. *Zlatá ratolest*. Praha: Mladá fronta, 1994. ISBN 8020404880.
- GAGER, John G. *Curse tablets and binding spells from the ancient world*. New York: Oxford University Press, 1999. ISBN 0195134826.
- GELLER, Markham J. *Ancient Babylonian Medicine: Theory and Practice*. Oxford: Wiley-Blackwell, 2010. ISBN 9781405126526.
- GELLER, Markham J. Graeco-Babylonian Utukku Lemnutu. *N.A.B.U.: Nouvelles Assyriologiques Brèves et Utilitaires*, 2008, č. 2, s. 43-44.
- GORDON, Martin L. Mezuzah: Protective Amulet or Religious Symbol?. *Tradition*, 1977, roč. 16, č. 4, s. 7-40.
- HALPERIN, David J. *The Faces of the Chariot: Early Jewish Responses to Ezekiel's Vision*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1988. ISBN 3161451155.
- HARARI, Yuval. What is a magical text?. In: SHAKED, Shaul, ed. *Officina magica: essays on the practice of magic in antiquity*. Leiden: Brill, 2005. ISBN 9004144595, s. 91-124.
- HERFORD, Travers. *Christianity in Talmud and Midrash*. London: Williams & Norgate, 1903.
- HILPRECHT, H. V. *Explorations in Bible Lands During the 19th Century*. Philadelphia: A. J. Holman and Company, 1903.
- HOUTMAN, Alberdina. *Mishnah and Tosefta: A Synoptic Comparison of the Tractates Berakhot and Shebiit*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1996. ISBN 9783161466380.
- HUNTER, Erica C. D. The Language of Mandaic Incantation Bowls in the Early Islamic Era. In: VOIGT, Rainer, ed., *"Und das Leben ist siegreich!": mandäische und samaritanische Literatur. Im Gedenken an Rudolf Macuch (1919-1993)*. Wiesbaden: Harrassowitz, 2008. ISBN 9783447051781, s. 117-126.
- HUNTER, Erica C. D. Who are the Demons? The Iconography of Incantation Bowls. *Studi Epigrafici e Linguistici sul Vicino Oriente Antico*, 1998, roč. 15, s. 95-116.
- ISELL, Charles D. Some Cryptograms in the Aramaic Incantation Bowls. *Journal of Near Eastern Studies*, 1974, roč. 33, č. 4, s. 405-407.

- ISELL, Charles D. The Story of the Aramaic Magical Incantation Bowls. *The Biblical Archaeologist*, 1978, roč. 41, č. 1, s. 5-16.
- JUUSOLA, Hannu. *Linguistic peculiarities in the Aramaic magic bowl texts*. Helsinki: Finnish Oriental Society, 1999. ISBN 9789519380407.
- KIPPERWASSER, Reuven. Body of the Whore, Body of the Story and Metaphor of the Body. In: ILAN, Tal, Monika BROCKHAUS a Tanja HIDDE, eds. *Introduction to Seder Qodashim. A Feminist Commentary on the Babylonian Talmud V*. Tübingen: Mohr & Siebeck, 2012. ISBN 9783161519307, s. 305-319.
- KRUPP, Michael. Manuscripts of the Mishna: The three complete Mishna manuscripts. In: SAFRAI, Shmuel. *The literature of the Sages. First Part: Oral Tora, Halakha, Mishna, Tosefta, Talmud, External Tractates*. Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1987. ISBN 9023222822. s. 253-254.
- KWASMAN, Theodore. The Demon of the Roof. In: FINKEL, Irving L. a Markham J. GELLER, eds. *Disease in Babylonia*. Leiden: Brill, 2007. ISBN 9789004124011, s. 160-186.
- LAYARD, Austen, H. *Discoveries in the ruins of Nineveh and Babylon; with travels in Armenia, Kurdistan and the desert: being the result of a second expedition undertaken for the Trustees of the British Museum*. New York: G. P. Putnam and Co., 1853.
- LEVENE, Dan a Gideon BOHAK. Divorcing Lilith: from the Babylonian incantation bowls to the Cairo Genizah. *Journal of Jewish Studies*, 2012, roč. 63, č. 2, s. 197-217.
- LEVINE, Lee I. *The Ancient Synagogue, The First Thousand Years*. New Haven: Yale University Press, 2005. ISBN 0300106289.
- LÉVI-STRAUSS, Claude. *Structural Anthropology*. New York: Basic Book, 1963.
- LEVY, M. A. Epigraphische Beiträge zur Geschichte der Juden. In: *Jahrbuch für die Geschichte der Juden und des Judenthums*, sv. 2. Leipzig: Oskar Leiner, 1861, s. 261-324.
- LEVY, M. A. Ueber die von Layard aufgefundenen chaldäischen Inschriften auf Topfgefäßen: Ein Beitrag zur hebräischen Paläographie und zur Religionsgeschichte. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. 1855, sv. 9, s. 465-491.
- MALINOSWKI, Bronislaw. Magic, Science and Religion. In: MALINOWSKI, Bronislaw. *Magic, Science and Religion and Other Essays*. Boston: Beacon Press, 1948, s. 1-71.
- MAUSS, Marcel. *A General Theory of Magic*. London: Routledge Classics, 2001. ISBN 0415253969.
- MCCOWN, Donald E., Richard C. HAINES a Donald P. HANSEN. *Nippur I, Temple of Enlil, Scribal Quarter, and Soundings: Excavations of the Joint Expedition to Nippur of the University Museum of Philadelphia and the Oriental Institute of the University of Chicago*. Chicago: The University of Chicago Press, 1967.
- MÉNANT, J. D. The French Expedition to Susiana. *The American Journal of Archaeology and of the History of the Fine Arts*, 1887, sv. 3, s. 87-93.
- MERINO, Luis Díez. Targum Manuscripts and Critical Editions. In: BEATTIE, D. R. G. a M. J. MCNAMARA. *The Aramaic Bible: Targums in their historical context*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1994. ISBN 1850754543, s. 51-91.
- MORGENSTERN, Matthew. Additional Notes to the Aramaic Magic Bowl BM 135563. *Aramaic Studies*, 2005, roč. 3, s. 203-205.
- MORGENSTERN, Matthew. Linguistic Notes on Magic Bowls in the Moussaieff Collection. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 2005, roč. 68, s. 349-369.
- MORGENSTERN, Matthew. Notes on a Recently Published Aramaic Magic Bowl. *Aramaic Studies*, 2004, roč. 2, s. 207-222.
- MORGENSTERN, Matthew. On Some Non-Standard Spellings in the Aramaic Magic Bowls and their Linguistic Significance. *Journal of Semitic Studies*, 2007, roč. 52, s. 245-77.
- MORGENSTERN, Matthew. The Jewish Babylonian Aramaic Magic Bowl BM 91767 Reconsidered. *Le Muséon*, 2007, roč. 120, s. 5-27.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. Interrelations between Mandaic Lead Rolls and Incantation Bowls. In: ABUSCH, Tzvi a Karel VAN DER TOORN, eds. *Mesopotamian Magic: Textual, Historical and Interpretative Perspectives*, Leden: Brill, 1999, s. 197-208.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. More on puzzling words and spellings in Aramaic incantation bowls and related texts. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 2012, 75, č. 1, s. 1-31.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. Of Jesus, Marduk and Darius ... Aramaic Magic Bowls in the Moussaieff Collection. *Journal of the American Oriental Society*, 2005, roč. 125, s. 49-70.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. Puzzling Words and Spellings in Babylonian Aramaic Magic Bowls. *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 1999, roč. 62, s. 111-114.
- MÜLLER-KESSLER, Christa. The Earliest Evidence for Targum Onqelos from Babylonia and the Question of Its Dialect and Origin. *Journal for the Aramaic Bible*, 2001, roč. 3, č.1/2, s. 181-198.

- MÜLLER-KESSLER, Christa. The Mandaean and the Question of Their Origin. *Aram*, 2004, roč. 16. s. 47-60.
- PETERS, John Punett. *Nippur or Explorations and adventures on the Euphrates: The Narrative of the University of Pennsylvania Expedition to Babylonia in the Years 1888-1890*, sv. 2. New York: G. P. Putnam's Sons, 1897.
- RASSAM, Hormuzd. *Asshur and the Land of Nimrod: Being an Account of the Discoveries Made in the Ancient Ruins of Nineveh, Asshur, Sepharvaim, Calah, Babylon, Borsippa, Cuthah, and Van, Including a Narrative of Different Journeys in Mesopotamia, Assyria, Asia Minor, and Koordistan*. Cincinnati: Curts & Jennings, 1897.
- SABAR, Shalom. Childbirth and Magic. Jewish Folklore and Material Culture. In: BIALE, David, ed. *Cultures of the Jews: A New History*, New York: Schocken, 2002. ISBN 9780805241310.
- SAFRAI, Shemuel. *The Jewish People in the First Century: Historical Geography, Political History, Social, Cultural and Religious Life and Institutions. Volume Two*. Assen/Maastricht: Van Gorcum, 1987. ISBN 9789023214366.
- SAFRAI, Zeev. The Targums as Part of Rabbinic Literature. In: SAFRAI, Shmuel. *The literature of the Sages. Second Part: Midrash and Targum Liturgy, Poetry, Mysticism, Contracts, Inscriptions, Ancient Science and the Languages of Rabbinic Literature*. Assen/Maastricht: Royal Van Gorcum, 2006. ISBN 9789023242222, s. 243-278.
- SHAKED, Shaul. Jesus in the Magic Bowls. Apropos Dan Levene's "... and by the name of Jesus ...". *Jewish Studies Quarterly*, 1999, roč. 6, č. 4, s. 309-319.
- SHAKED, Shaul. Jews, Christians and pagans in the Aramaic incantation bowls of the Sasanian period. In: DESTRO, Adriana and Mauro PESCE. eds., *Religions and cultures. First International Conference of Mediterranean (Academic Studies in Religion and the Social Order)*, Binghamton: Global Publications, Binghamton University, 2002, s. 61-89.
- SCHÄFER, Peter. *Hekhalot-Studien*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1988. ISBN 3161453883.
- SCHÄFER, Peter. Merkavah Mysticism and Magic. In: SCHÄFER, Peter a Joseph DAN, eds. *Gershom Scholem's Major Trends in Jewish Mysticism 50 Years After: Proceedings of the Sixth International Conference on the History of Jewish Mysticism*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1993. ISBN 9783161461439.
- SCHÄFER, Peter. *The Hidden and Manifest God: Some Major Themes in Early Jewish Mysticism*. New York: State University of New York, 1992. ISBN 0791410439.
- SWARTZ, Michael D. *Scholastic Magic: Ritual and Revelation in Early Jewish Mysticism*. Princeton: Princeton University Press, 1996. ISBN 9780691010984.
- ŠMARDA, Jan a kolektiv. *Biologie pro psychology a pedagogy*. Praha: Portál, 2004. ISBN 9788073673437.
- THOMPSON, Campbel. The Folklore of Mosul. *Proceedings of the Society of Biblical Archaeology*, 1907, roč. 29, s. 165-174.
- TRACHTENBERG, Joshua. *Jewish Magic and Superstition*. New York: Behrman's Jewish Book House, 1939.
- TYLOR, Edward Burnett. *Primitive culture: researches into the development of mythology, philosophy, religion language, art and custom: Volume 1*. London: John Murray, 1920.
- VERSNEL, H. S., Some Reflections on the Relationship Magic-Religion. *Numen*, 1991, roč. 38, č. 2, s. 177-197.
- VINKLÁT, Marek. Forgotten Mandaic Magic Texts in the British Museum. In: OERTER, W. B., ONDRÁČEK, V. a VÍTKOVÁ, Z., eds. *Coptica – gnostica – mandaica: Studie a texty Evyngelické teologické fakulty*, 2013, roč. 22, č. 1, s. 145-151.
- VINKLÁT, Marek. "Křesťanské" mezopotámské magické texty pozdní antiky. In: BADURA, Ján, Adriána BIELA a Richard SCHÖN. *Jednota v mnohosti*. Bratislava: Evanjelická bohoslovecká fakulta, 2012. ISBN 9788088827436, s. 70-84
- VINKLÁT, Marek. Výzkum mandejských preklasických textů od počátků po současnost. *Theologická revue*, 2012, roč. 83, č. 3, s. 340-357.

### **Encyklopedie a jazykovědné publikace:**

- DROWER, Ethel Stefana a Rudolf MACUCH. *A Mandaic Dictionary*. Oxford: Clarendon Press, 1963.
- JASTROW, Marcus. *Dictionary of Targumim, Talmud and Midrashic Literature*. Peabody: Hendrixon Publishers, 2005. ISBN 9781565638600.
- LAUTERBACH, J. Z. Joshua b. Perahyah. In: SINGER, Isidore, ed. *The Jewish encyclopedia; a descriptive record of the history, religion, literature, and customs of the Jewish people from the earliest times to the present day. Vol. 7*. New York and London: Funk and Wagnalls, 1904, s. 295.

- MENDELSON, S. Hanina b. Dosa. In: SINGER, Isidore, ed. *The Jewish encyclopedia; a descriptive record of the history, religion, literature, and customs of the Jewish people from the earliest times to the present day*. Vol. 6. New York and London: Funk and Wagnalls, 1904, s. 214-216.
- MIDDLETON, John, Magic: Theories of Magic. In: JONES, Lindsay, ed. *Encyclopedia of Religion*, vol. 8. Detroit: MacMillan reference Books, 2005. ISBN 002865997X, s. 5562-5569.
- NOSEK, Bedřich. *Aramejšťina babylónského Talmudu. Praktická gramatika*. Praha: Karolinum, 2001, 279 s. ISBN 80-246-0079-x.
- SOKOLOFF, Michael. *A Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic of the Talmudic and Geonic Periods*, Ramat-Gan: Bar Ilan University Press, 2002. ISBN 9652262609.
- SOKOLOFF, Michael. *A Dictionary of Jewish Palestinian Aramaic of the Byzantine Period*. Ramat-Gan: Bar Ilan University Press, 2002. ISBN 9652261017.

### Dizertační práce:

- JERUZALMI, Izak. *Les coupes magiques araméennes de Mésopotamie*. Paříž, 1963. Dizertační práce. Faculté des lettres de Paris. M. Février.
- KOHOUT, Ivan. *Textová a gramatická analýzavybraných pasáží knihy Zohar*. Praha, 19. 9. 2012. Dizertační práce. Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Bedřich Nosek. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/UKSESSSION4EB73D31E40B9651438461BA81B26C7C/zzp/detail/82991/>
- MCCULLOUGH, W. S. *Two Mandaean Incantation Bowls*. Toronto, 20. 5. 1949. Dizertační práce. University of Toronto. Dostupné také z: <http://archive.org/details/twomandaeanincan00mccuoft/>

### Elektronické dokumenty:

- ARCHEOLOGICAL CENTER. Auctions. *Archaeological-center.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.archaeological-center.com/en/auctions/>
- BARAKAT GALLERY. Barakat Gallery Store. *Barakatgallery.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.barakatgallery.com/store/Index.cfm/>
- C&J GOODFRIEND. Anonymous German or East European (?) 18th Century (?). *Drawingsandprints.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.drawingsandprints.com/CurrentExhibition/detail.cfm?ExhibitionID=40&Exhibition=42/>
- EBAY. An Aramaic Demon Bowl. *Ebay.com* [online]. ©2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.ebay.ca/itm/An-Aramaic-Demon-Bowl-/380614044238/>
- EBAY. Ancient Holy Land Aramaic Incantation Bowl. *Ebay.com* [online]. ©2013 [cit. 2013-12-04]. Dostupné z: <http://www.ebay.com/itm/Ancient-Holy-Land-Aramaic-Incantation-Bowl-/231099407841/>
- CHRISTIE'S. Auction Results. *Christies.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.christies.com/results/index.aspx/>
- LIBRARY OF HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES. David Kaufmann and his collection of medieval hebrew manuscripts. *Kaufmann.mtak.hu* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: <http://kaufmann.mtak.hu/>
- OLD CITY JERUSALEM GIFTS. Magic Bowl Roman Period. *Oldcityjerusalemgifts.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: [http://oldcityjerusalemgifts.com/index.php/magic-bowl-roman-period.html /](http://oldcityjerusalemgifts.com/index.php/magic-bowl-roman-period.html/)
- OLD CITY JERUSALEM GIFTS. Terracotta Incantation Plate. *Oldcityjerusalemgifts.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: <http://oldcityjerusalemgifts.com/index.php/terracotta-incantation-plate.html/>
- THE JEWISH NATIONAL AND UNIVERSITY LIBRARY. Online Treasury of Talmudic Manuscripts. *Jnul.huji.ac.il* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: <http://jnul.huji.ac.il/dl/talmud/mishna/selectmi.asp/>
- THE MAGNES COLLECTION OF JEWISH ART AND LIFE. [67.1.06.21] Amulet: Frankfurt, Germany, 18th cent. *Flickr.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.flickr.com/photos/magnesmuseum/4711465105/in/set-72157629869746812/>
- THE UNIVERSITY OF MANCHESTER. Rylands Genizah Collection. *Manchester.ac.uk* [online]. ©2014 [cit. 2014-16-05]. Dostupné z: <http://enriqueta.man.ac.uk/luna/servlet/detail/ManchesterDev~95~2~2749~115625>

- UN SECURITY COUNCIL. Resolution 661 (1990) Adopted by the Security Council at its 2933rd meeting, on 6 August 1990. *Refworld.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3b00f16b24.html/>
- UN SECURITY COUNCIL. Security Council Resolution 1483 (2003) on the situation between Iraq and Kuwait. *Refworld.com* [online]. ©2014 [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/3f45dbe70.html/>
- YOUKHANNA, Donny George. Learning from the Iraq Museum. *American Journal of Archaeology*, 2010, roč. 114, č. 4. [cit. 2014-05-16]. Dostupné z: [http://www.ajaonline.org/sites/default/files/AJA1144\\_Youkhanna.pdf/](http://www.ajaonline.org/sites/default/files/AJA1144_Youkhanna.pdf/)

## SEZNAM PŘÍLOH:

---

<b>Příloha A: Gramatické tabulky .....</b>	<b>153</b>
1. osobní zájmena	
2. ukazovací zájmena	
3. perfektum pe'alu	
4. imperfektum pe'alu	
5. participium pe'alu	
6. participium pe'alu s enklitickými zájmeny	
7. předložky ל a לו s příponami	
8. akuzativní částice ה' s příponami	
<b>Příloha B: Obrazové přílohy .....</b>	<b>155</b>
<b>Obr. 1:</b> Dvě aramejské misky z Nippuru, s postavou, s magickými značkami a uroborem.	
<b>Obr. 2:</b> Magická miska z Nippuru s ilustrací.	
<b>Obr. 3:</b> Magická miska z Nippuru s démonem.	
<b>Obr. 4:</b> Misky přímo v místě nálezů v Nippuru.	
<b>Obr. 5:</b> Amulet ze <i>Sefer Raziel ha-Malach</i> se dvěma typy vyobrazení tří andělů.	



## PŘÍLOHA A: GRAMATICKÉ TABULKY

Bedřich Nosek ve své gramatice „*Aramejšťina babylónského Talmudu*“ píše: „K východní aramejšťině patří syrský a mandejský dialekt a též je k ní řazen dialekt aramejských částí babylónského Talmudu, gaónských textů a spisů Anana, zakladatele karaitské sekty. Naproti tomu jazyk zaklínacích textů z Nippuru a z některých jiných míst je tomuto dialektu pouze podobný, ale není s ním totožný.“<sup>366</sup> Předpokládám, že jazykem zaklínacích textů z Nippuru míní předmět našich analýz, to jest aramejské magické misky. Následující tabulky některých slovních druhů a slovesných tvarů obsahují vybrané výrazy, kterými se z části snažím představit gramatiku aramejšťiny misek. Sám čtenář necht' si učiní představu, nakolik je dialekt zaklínacích textů skutečně příbuzný jazyku babylónského Talmudu. Vzhledem k relativně malému počtu misek, které jsem k analýze vybral máme omezenou slovní zásobu a proto nemohou být tabulky kompletní. Pokud by se však v budoucnu vzal v potaz celý korpus dostupných a publikovaných misek, bylo by možno rekonstruovat gramatiku v úplnosti.

### 1. osobní zájmena

osoba	singulár	plurál
1.	אנא	
2. m.	אנת	
2. f.	אנתי	
3. m.	הוא	אינון
3. f.		

### 2. ukazovací zájmena

osoba	singulár	plurál
m.	הדין, דן, דין, דנן	הנון, אילן
f.	ההיא, הדא	

### 3. perfektum pe'alu

osoba	singulár	plurál
1.		
2. m.		
2. f.	אזלת, רדפת	
3. m.	קטל, אמר	עבדו, אמרו
3. f.	אזלת, אמרת	

### 4. imperfektum pe'alu

osoba	singulár	plurál
1.	אימחי, איתי	ניעול, נעבר
2. m.		תיקרבו, תעימו
2. f.	תישלטין, תיזלין	תיאבדון, תינטלון
3. m.	יעול, יהי	יתברון, יקרבו

<sup>366</sup> NOSEK. *Aramejšťina babylónského Talmudu*, s. 19-20.

### 5. participium pe'alu

aktivní		
osoba	singulár	plurál
m.	יְתִיב	אֹמְרִין
f.	נִסְבָּה, שְׁלֹטָא	קָרִין

pasivní		
osoba	singulár	plurál
m.	לְבִישׁ, כְּתִיב	כְּתִיבִין, לְבוּשִׁין
f.	חֲתִימָה, נְקִישָׁא	

### 7. předložky ל a על s příponami

osoba	singulár	plurál
1.		לְנוּ
2. m.		לְכוּן
2. f.	לְכִי	
3. m.	עֲלוּהִי, לִיה	עֲלֵיהוֹן, לְהוֹן
3. f.	עֲלֵהּ, לֵה	

### 6. participium pe'alu s enklitickými zájmeny

aktivní		
osoba	singulár	plurál
1.	חֲזִינָא, חֲסִנָּא	
2.		

pasivní		
osoba	singulár	plurál
1.		חֲתִימִית, אֲסִירִית
2.		חֲתִימִיתוֹן, אֲסִירִיתוֹן

### 8. akuzativní částice ית s příponami

osoba	singulár	plurál
1.		
2. m.		
2. f.	יְתִיכִי	
3. m.	יְתִיחֵה	יְתִהוֹן
3. f.		

## PŘÍLOHA B: OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

---

V této práci neuvádím fotografie a další obrazové materiály, na něž se vztahují autorská práva. Veškeré uvedené přílohy pochází z publikací, které již spadají mezi tzv. volná díla, na něž se z důvodu jejich stáří nevztahují autorská práva.

**Obr. 1:** Dvě aramejské misky z Nippuru, s postavou, s magickými značkami a uroborem.



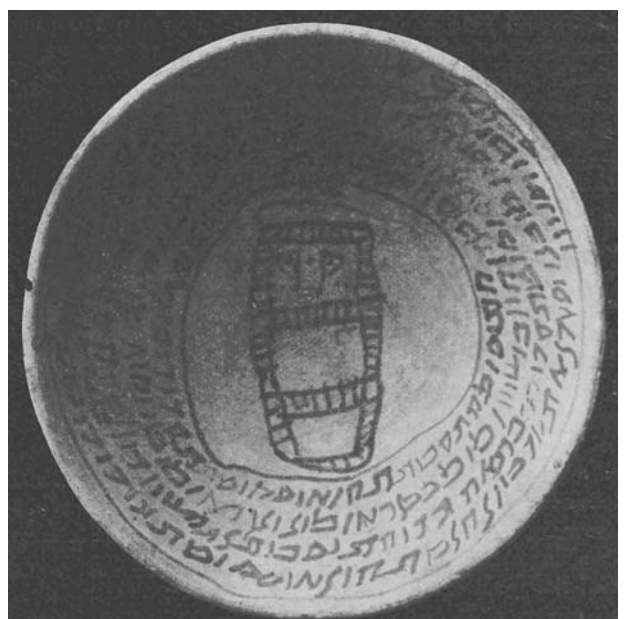
HILPRECHT. *Explorations in Bible lands during the 19th century*, mezi s. 446 a 447.

**Obr. 2:** Magická miska z Nippuru s ilustrací.



MYHRMAN. *An aramaic incantation text*, s. 210.

**Obr. 3:** Magická miska z Nippuru s démonem.



HILPRECHT. *Die Ausgrabungen*, s. 41.



## **SUMMARY:**

---

### **Magie, mystika a liturgie: židovská tradice v amuletech pozdní antiky**

Magic, Mysticism and Liturgy: Jewish Tradition in Amulets of Late Antiquity

**Marek Vinklát**

This dissertation thesis focuses on a phenomenon of Aramaic magic bowl, or Aramaic incantation bowls, amulets originating in Mesopotamia of Late Antiquity. It is a first Czech monograph on this topic and also a bold attempt to translate texts of these already published bowls to the Czech language. After the introduction, which elucidates the means of selection and translation of sixteen presented bowls, author discusses the history of research on these peculiar amulets. Many past and modern scholars are presented here with their theories, attitudes and publications. A special part of this second chapter is dedicated to the problem of black antiquities market and illegal trade with Aramaic magic bowls.

The first chapter is dealing with a possible connection of bowls and Hekhalot literature, which is also briefly introduced and described. Author analyzes and translates five Aramaic magic bowls and compares their preciously unique content with relevant macroforms of Hekhalot literature. As was stated by another scholars, the Aramaic magic bowls were written by people, who knew the Hekhalot literature and, possibly, were cherishing it. Next topic speaks about the influence of synagogue liturgy on the incantation of the bowls. It was found, the inspiration was drew especially from evening service and from the night recitation of Shema. Two bowls could be considered as the oldest manuscripts of Mishnah, containing Zevahim 5,3-4 which is read in the morning service. The third chapter describes the utilisation of the Bible in Jewish magic and focuses on three Aramaic magic bowls. One of them is probably made according to mezuzah. Two other bowls incorporate the verses from Targum Onkelos and also Targum Jonathan. These bowls could be also considered as the oldest extant manuscripts of Targum literate. The last chapter of analyses and translations focuses on legendary character of Lilith and her three adversaries, the angels Senoy, Sansenoy and Senmangeloph. The story of their origins attested in Alphabet of ben Sirach is introduced to the reader and also compared with one Aramaic magic bowl containing a very similar

story. Another part of the chapter deals with historical figures of the rabbis Joshua bar Perahia and Hanina ben Dosa, which are present in many Aramaic magic bowls in the role of exorcists. The legends about Lilith, the angels and also about holy exorcists were merged in the passage of time into one incantation, which is illustrated on two Hebrew amulets from Jewish Museum in Prague.

The conclusion of the dissertation thesis answers the questions posed in the introduction. To study the Aramaic magic bowls is very important, because these artefacts can hold many interesting and vital information for Jewish and Biblical studies. The authors of the bowls had to be very skilled in liturgy, Targums and in rabbinic and Hekhalot literature. No doubt they belonged to the middle educated class, and were possibly scribes, synagogue official, meturgemans and also physicians, as proves an appendix about medicine terminology in the Aramaic magic bowls presented also in the final chapter. Last part of the work itself is briefly describing chosen scientific theories about the relation of religion and magic. These theories are applied on the subject of our Aramaic incantation bowls and thus verified.